Молоді науковці

ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Львівський національний університет
імені Івана Франка

Юридичний факультет

Національна академія правових наук України
Західний регіональний науковий центр

МАТЕРІАЛИ
XXI міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ, ДЕРЖАВИ ТА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ»

22-23 квітня 2022 року

м. Львів – 2022

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Юридичний факультет

Національна академія правових наук України
Західний регіональний науковий центр

Молоді науковці

МАТЕРІАЛИ

XXI
Міжнародної студентсько-аспірантської
наукової конференції

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ, ДЕРЖАВИ ТА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ»

22-23 квітня 2022 року

Львів — 2022

Редакційна колегія:
професор В. М. Бурдін (голова)
доцент Р. С. Шандра (заступник голови)
асистент Ю. Т. Піх (відповідальний секретар)
професор І. Й. Бойко
професор П. Ф. Гураль
професор В. П. Кіселичник
професор М. М. Кобилецький
професор В. М. Косович
професор В. М. Коссак
професор В. Т. Нор
професор П. Д. Пилипенко
професор П. М. Рабінович
професор О. С. Яворська
доцент В. І. Маркін
аспірантка К. О. Литвинюк

Консультант з англійської мови:
доцент Л. В. Мисик

Робочі мови конференції:
- українська
- англійська
- польська

Видається в авторській редакції. Члени організаційного комітету можуть не поділяти позиції, висновки та пропозиції авторів. Автори опублікованих тез доповідей несуть повну відповідальність за редагування тексту, достовірність наведених фактів, цитат, статистичних даних та інших відомостей.

Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи: матеріали XXI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції (22-23 квітня 2022 року). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2022. 340 с.

Current Issues of Human Rights, State and Legal System: Materials of the 21st International Students' and Advanced Students' Scholarly Law Conference (April 22-23, 2022). Lviv: Law Faculty of the Ivan Franko National University of Lviv, 2022. 340 p.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Формування в Україні правової держави, в якій визнається та діє принцип верховенства права неможливе без фахових, високо освічених правників. Правнича освіта в Україні може та повинна розвиватись відповідно до кращих європейських стандартів, відповідно до яких особливу роль у професійній компетенції правника займає наукова складова.

Цьогоріч, з огляду на запроваджений в Україні воєнний стан, проведення Міжнародної студентсько-аспірантської конференції вже втретє відбувається у дистанційній формі. Однак я переконаний, що така форма проведення конференції суттєво не вплине на якість представлення результатів систематичної студентської та аспірантської наукової роботи, і навпаки дасть змогу отримати новий і цінний досвід.

Цей збірник містить стислий виклад доповідей учасників конференції, насамперед тез доповідей студентів та аспірантів, які підготовлені в межах діяльності студентських наукових гуртків, Студентського наукового товариства та Молодих науковців юридичного факультету. Значну частину збірника становлять англомовні матеріали, в яких висвітлюються актуальні питання функціонування не лише правової системи України, але й іноземних та міждержавних правових систем.

Вітаємо усіх учасників XXI Міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції «Актуальні проблеми прав людини, держави та правової системи» та бажаємо творчих успіхів у науково-дослідницькій діяльності!

Голова Оргкомітету конференції,
декан юридичного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка, професор В. М. Бурдін

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

ЗМІСТОВІ ВИМОГИ ДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА: ТЕНДЕНЦІЇ ДО НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Бідзіля Віктор (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(науковий керівник: проф. Косович В. М.)

Появу, існування та дію нормативно-правових актів, як основного джерела права в Україні, не можна уявити без процесу їх створення – нормопроєктування. Цей процес має важливе значення, оскільки від розуміння розробки відповідних правил поведінки, які відповідають інтересам та потребам суспільства, залежить ефективність правової системи в цілому. Незважаючи на плюралізм поглядів вітчизняних науковців з питань, які стосуються засобів нормопроєктної техніки, треба відзначити певну їх еволюцію: сучасним нормопроєктантам відводиться не тільки технічна роль щодо формування форми нормативно-правового акта (структура нормативно-правового акта, реквізитні вимоги, правила і прийоми викладу норм), але й визначення змісту. У системі змістових вимог відповідність моральним нормам посідає особливе місце, адже право і мораль – це взаємопов'язані категорії і їхній зв'язок має бути врахований у процесі створення нормативно-правового акта. Варто звернути увагу й на питання нормативного закріплення змістових вимог до нормативно-правового акта (у контексті відповідності моральним нормам).

Проблеми нормативного закріплення змістових вимог досліджували і досліджують такі вчені, як: С. С. Алексєєв, К. Ю. Богуславська, Т. В. Кашаніна, В. М. Косович, С. І. Максимов, Г. В. Перетятко, М. О. Теплюк, І. Д. Шутак, О. І. Ющик.

Ідея прийняття закону про нормативно-правові акти (або «закону про закони») бере свій початок ще з радянської епохи. Так, С. В. Поленін у роботі «Розробка концепції закону про нормативні акти» розглянув перші ідеї прийняття відповідного акта. Але варто відзначити, що в доктринальних працях тієї епохи звертали увагу тільки на форму нормативно-правового акта. А. О. Деревнін у праці «Про розуміння юридичної техніки» вказував, що юридична техніка може слугувати для правильного оформлення та юридичного закріплення змісту, а зміст своєю чергою формується без її участі.

В Україні з початком проголошення незалежності точилися дискусії стосовно прийняття спеціалізованого акта. У 1994 р. було розроблено проєкт Закону України «Про закони і законодавчу діяльність України» (керівник групи – В. Копєйчиков) та проєкт Закону України «Про нормативні правові акти» (керівник групи – М. І. Панов).

У 2008 р. було подано відразу два проєкти Закону України «Про нормативно-правові акти». Перший був від народного депутата України Р. М. Зварича (реєстр. № 1343). Другий – від народного депутата О. В. Лавриновича (реєстр. № 1343-1). В. М. Косович зазначив, що перед розробниками стояло, вочевидь, дуже складне завдання – юридично оформити й узгодити доктринальні підходи до нормативно-правового акта, до особливостей його створення та дії з напрацьованими практиками й висвітленими в різних рекомендаціях правилами нормопроєктувальної техніки, не перетворивши майбутнього закону на громіздкий, незрозумілий, складний для використання правовий акт. Відповідні законопроєкти віддавали перевагу системі засобів, які застосовуються до форми нормативно-правового акта, а саме: структура нормативно-правового акта (назва, преамбула, прикінцеві та перехідні положення, додатки), реквізитні вимоги, мовні вимоги.

Достатньо прогресивним є проєкт Закону України «Про правотворчу діяльність» (реєстр. № 5707) від 25.06.2021. На відміну від своїх попередників, він містить окрему статтю – ст. 26, де регламентовано змістові вимоги до нормативно-правового акта. У ч. 1 цієї статті як вимоги до норм права зазначено: зрозумілість змісту, однозначність розуміння, передбачуваність (прогнозованість) наслідків реалізації, узгодженість з іншими нормами права. Та попри спроби закріпити вимоги до змісту нормативно-правового акта в новому законопроєкті, в одній статті неможливо відобразити весь комплекс засобів. Так, наприклад, вимоги до форми законодавець висвітлює у статтях 27–35.

Комплекс змістових вимог є достатньо обширний, ми ж розглянемо одну з них – відповідність нормативно-правового акта моральним нормам, а також деякі проблеми нормативного закріплення.

Ще в середині минулого століття простежувалася тенденція в демократичних країнах до «гуманізації» законів і закріплення в них моральних категорій. Тому й не дивно, що перед сучасними нормопроєктантами в умовах інтеграційного процесу поставатиме питання про відповідність нормативно-правового акта моральним нормам.

Так, згідно із ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України. Аналіз міжнародних актів, які ратифіковані Верховною Радою України (Загальна декларація прав людини 1948 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р.), дає змогу стверджувати, що автори часто використовували такі загальні моральні категорії, як: «справедливість», «гідність», «честь», також у них акцентовано увагу на самій моралі. Відповідні міжнародні акти і закріплені в них моральні категорії дали поштовх для реформування вітчизняного законодавства після проголошення незалежності України. Тому й не дивно, що в Конституції України, Сімейному кодексі України, Цивільному кодексі України,

Кримінальному процесуальному кодексі України враховано європейські тенденції правотворчості (у контексті відповідності моральних норм).

Вважаємо за потрібне в новому законопроєкті «Про правотворчу діяльність» збільшити кількість статей, які регулюють засоби, застосовувані до змісту нормативно-правового акта. Дискусійним може виявитися питання щодо закріплення відповідності нормативно-правого акта моральним нормам як змістової вимоги. Безсумнівно, закон повинен враховувати моральні норми, закладені в суспільстві, водночас важливі й техніко-технологічні аспекти.

ПРАВО ЯК РЕГУЛЯТОР АЛЬТРУЇСТИЧНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Литвинюк Каріна (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Гудима Д. А.)

Явище альтруїзму традиційно осмислюється як соціобіологічне явище. Альтруїстична поведінка розглядається як необхідний атрибут людськості та основа суспільних відносин. Більше того, біологами та етологами альтруїзм сприймається як явище, що позначає не тільки людську діяльність, а й тваринну. Адже альтруїстична поведінка є адаптаційним механізмом, який був необхідною умовою для їх еволюції (Ч. Р. Дарвін (Charles Robert Darwin), В. Д. Гамільтон (William Donald Hamilton), Р. Докінз (Clinton Richard Dawkins), Р. Тріверс (Robert Trivers), В. П. Єфроїмсона, Richard D. Alexander), Ф. де Вааля (de Waal)).

Як еволюційна установка альтруїзм є важливим для побудови соціальних відносин, адже позначає діяльність, яка спрямована на допомогу та турботу для інших. Так, О. Конт, першим вживши поняття «альтруїзм», застосував його для позначення випадків переважання суспільних інтересів над особистими, тобто егоїстичними. У такому розумінні це поняття вживається і біологом-еволюціоністом Р. Тріверсом. Так, у праці «Еволюція взаємного альтруїзму» Р. Тріверс вказує, що явище «альтруїзму» (від лат. alter «інший») визначається як поведінка, що приносить користь іншому організму, на шкоду собі, але така шкода повинна бути менш значущою аніж надана корисна послуга. Також науковець поділяє альтруїстичну діяльність, на ту яка здійснюється стосовно членів родини (родинний альтруїзм) та щодо інших (взаємний альтруїзм).

Про явище альтруїстичної поведінки і її значущості для соціуму та держави розмірковували і давньогрецькі філософи. Так, Платон у праці «Держава», осмислюючи генезис держави, вказує, що держава виникає тоді, коли будь-хто самотужки не може забезпечити собі вкрай необхідні речі, а має потребу в чомусь іншому, відтак багато людей збираються разом, щоб спільно жити й допомагати одне одному – і «таке об'єднане поселення ми називаємо державою». Далі Платон резюмує, що у такий спосіб люди один

одному приходять на допомогу, ніби взаємно чимось обмінюються або взаємно щось отримують, і кожний вважає, що так для нього краще.

Тобто альтруїстичну поведінку якоюсь мірою можна вважати антецедентом побудови соціальних відносин, а відтак – правових. Проте чи правові відносини регулюють альтруїстичну поведінку?

Сьогодні у зв'язку з ескалацією збройної агресії росії проти України тисячі людей щодня допомагають громадянам, які були вимушені тікати від війни, харчуванням, медикаментами, одягом, наданням житла. Інші ж допомагають Збройним силам України, територіальній обороні, придбаваючи їм техніку, медикаменти, одяг та взуття. Відтак, набула значної актуалізації та суспільної ваги поведінка, яка є за своєю природою альтруїстичною. Адже така людська діяльність приносить користь іншим, водночас «альтруїст» витрачає на таку послугу свій ресурс (часовий, грошовий тощо). Тобто йому заподіюється «шкода», але яка є менш значущою аніж надана корисна послуга.

Проте у правовому вимірі альтруїстична діяльність носить дещо іншу назву – це волонтерство, благодійність. Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», який був прийнятий 19 квітня 2011 року, волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Згідно з частиною 3 статті 1 цього ж закону волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямами:

надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, одинокими, людьми похилого віку,

надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях тощо.

Цікаво, що законодавець обмежує волонтерську діяльність деякими соціальними відносинами. Так, не є волонтерською діяльністю безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі

сімейних, дружніх чи сусідських відносин. Таке правило в частині сімейних відносин випливає з еволюційних установок людини.

Для прикладу, біологами виділяється окремо вид альтруїзму для позначення поведінки, що полягає у турботі та допомозі щодо членів родини («теорія родинного відбору» або «родинний альтруїзм»). У науковому доробку «Егоїстичний ген» Р. Докінз вказує, що для особини є важливим не лише власний акт виживання, а і те, аби її родичі також могли вижити, адже вони мають спільні гени, а отже альтруїзм щодо родичів можна розглядати як форму егоїзму, що визначається відповідними генами. Іншими словами, родинний альтруїзм є поведінкою турботи про членів родини, що зумовлений природною еволюцією. Пояснюючи термін «боротьба видів» Ч. Дарвін писав, що застосовує цей термін в «широкому та метафоричному сенсі», до нього слід включати «залежність однієї тварини від іншої, а також включати (що ще важливіше) не тільки життя окремої особини, але й успіх у залишенні потомства». Таким чином, альтруїстична поведінка, що полягає у наданні допомоги членам сім'ї вважається – «природною», а тому не підпадає законодавчому регулюванню.

Отже, альтруїстична поведінка є детермінантом правових відносин, однак у той же час правові норми продовжують регулювати деяку альтруїстичну діяльність людини.

ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Бутрій Софія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Настасяк І. Ю.)

Існує дуже багато правових відносин, яких з розвитком суспільства стає все більше, а відтак законодавець не може передбачити шляхи врегулювання їх усіх. Таким чином, бувають випадки, коли відсутні конкретні норми, які необхідні для впорядкування суспільних відносин, що входять у сферу їх правового регулювання. Така ситуація відображається поняттям «прогалини в законодавстві».

Прогалини в законодавстві – термін, що означає повну або часткову відсутність у чинному законодавстві норм, необхідних для регулювання відповідної сфери правовідносин. Такі прогалини є одним із найпоширеніших видів дефектів права. Існування цього дефекту ніби роз'єднує систему права та законодавства і призводить до неузгодженої роботи у правовому регулюванні суспільних відносин.

На сьогодні існують такі види прогалин: а) залежно від часу виникнення прогалин у законодавстві виділяють: первісні та наступні прогалини; б) залежно від можливості подолання прогалин під час правозастосування виділяють: переборні та непереборні прогалини; в) залежно від того, чи прогалини були створені законодавцем з попереднім умислом – навмисні та ненавмисні прогалини; г) залежно від ступеню

відсутності законодавчої регламентації правових відносин – повні або часткові прогалини

З-поміж причин існування прогалин найчастіше виділяють об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних причин можна віднести: нездатність законодавця охопити всю кількість суспільних відносин, які потребують правового регулювання та тенденції розвитку правовідносин. До суб'єктивних належить можливість технічних прорахунків законодавця під час розробки законів. Усе зазначене свідчить про певну недосконалість правової системи.

Як результат виникнення прогалин в законодавстві постає проблема їх подолання, щоб суб'єкт правозастосування зміг прийняти рішення у конкретній справі попри відсутність норми, яка б регулювала відповідні правовідносини. Найкращим способом їх ліквідації є прийняття того нормативного акта або норми, яких потребує правове регулювання. Проте процес нормотворчості є досить тривали і складним, а правозастосовні органи не можуть відмовити у вирішенні справи, і тому, як способи подолання прогалин, часто застосовують аналогію закону і аналогію права.

Аналогія закону – це застосування до неврегульованих правовідносин норми які регулюють схожі відносини та можуть поширити сферу свого застосування і на інші випадки. Якщо ж немає навіть норм, що регулюють схожі відносини, тоді застосовують аналогію права. Аналогія права – це застосування до неврегульованих конкретною нормою правових відносин за відсутності норми, що регулює схожі відносини, загальних засад і принципів права. Але в цьому випадку прогалина не усувається, а лише долається в конкретній справі.

Варто зазначити, що застосування аналогії закону або аналогія права є винятками і можливість їх використання передбачено чіткими умовами: а) існування норми права, яка врегулює такий самий випадок (аналогія закону) або ж наявність загального принципу права, що може бути використаним в цій ситуації; б) відсутність норми права, що зможе врегулювати правовідносини в даному випадку.

Цими способами не можна подолати прогалини, якщо за аналогією застосовуються норми права, які спрямовані на обмеження прав людини. Поясненням до цього є додержання принципу правової визначеності, який гарантує захист свободи індивідів від свавільного втручання державної влади

Велике значення при застосуванні аналогії права мають принципи права, що закріплюються в конституціях. Зважаючи на те, що норми Конституції України є нормами прямої дії, то суб'єкти правозастосування, можуть обґрунтовувати рішення в справі, покликаючись на відповідні норми Основного закону.

Можливість застосування норм за аналогією передбачена в окремих законодавчих актах (Цивільному, Сімейному, Цивільному процесуальному кодексах). Так, Цивільний процесуальний кодекс України (ст. 10) передбачає, що якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що

регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права).

Аналізуючи викладений вище матеріал, можна констатувати що прогалини в законодавстві були є і будуть актуальною проблемою правового регулювання. Прогалини в законодавстві вказують на відсутність норм, які мали б регулювати певну сферу правових відносин. Проте є декілька способів їх подолання: нормотворчість та аналогія закону і права. Але варто зазначити, що повністю ліквідовує прогалину в законодавстві лише нормотворчість, натомість аналогія закону і аналогія права є способами подолання прогалини при вирішенні конкретної справи.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Гаврищук Христина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т.І)

Сім'я є провідним соціокультурним інститутом, і досить важко уявити сім'ю без дітей. Проте велика кількість населення усіх держав страждає від безпліддя. Одним із рішень цієї проблеми є застосування такого методу допоміжних репродуктивних технології як сурогатне материнство. Цей метод набуває важливого значення у разі жіночого безпліддя та потребує детального правового регулювання.

Сурогатне материнство – це різновид допоміжних репродуктивних технологій, що полягає в запліднені жінки шляхом імплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу подружжя, метою якого є виношування і народження дитини, яка буде визнана такою, що походить від подружжя, на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю.

В Україні дозволене як комерційне, так і некомерційне сурогатне материнство. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні тією чи іншою мірою здійснюється на основі нормативно-правових актів, серед яких: Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, «Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні», затверджений наказом МОЗ від 09 вересня 2013 р. № 787, Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII, «Правила державної реєстрації актів цивільного стану», затверджені 18 жовтня 2000 р.

Незважаючи на наявність зазначених нормативно-правові акти, правове регулювання сурогатного материнства в Україні потребує вдосконалення. Основними недолікам українського законодавства в сфері регулювання сурогатного материнства, які потребують усунення, є:

відсутність окремого спеціального нормативно правового акта, який би детально регламентував порядок застосування вказаної процедури;

відсутність формально визначених вимог до подружжя, яке бажає скористатися послугою сурогатного материнства;

неврегульованість «репродуктивного туризму»;

непередбаченість форс-мажорних ситуації, які можуть статися під час вагітності сурогатної матері.

Обов'язковою умовою виникнення відносин щодо сурогатного материнства в Україні є укладення відповідного договору між подружжям і сурогатною матір'ю, який визначає їх права та обов'язки. Договір про сурогатне материнство є досить ризиковим, адже ніхто не може передбачити чи народиться дитина здоровою. Проблемою також є регулювання договірних відносин щодо сурогатного материнства з іноземцями.

Ставлення до сурогатного материнства в зарубіжних країнах різне. В деяких країнах про таку допоміжну репродуктивну технологію як сурогатне материнство навіть не йдеться з міркувань біоетики. Стосовно правового закріплення сурогатного материнства, країни можна поділити на декілька груп.

В першу групу входять країни, в яких сурогатне материнство дозволене на законодавчому рівні, зокрема: Білорусь, Вірменія, Грузія, Україна, Казахстан, Киргизстан, Корея, Польща, Росія, США (за винятком штатів Нью-Джерсі, Мічіґан, Арізона), Румунія, Узбекистан, ПАР.

До другої групи можна віднести країни в яких сурогатне материнство заборонене: Азербайджан, Австрія, Аргентина, В'єтнам, Голландія,Єгипет, Італія, Молдова, Німеччина, Об'єднані Арабські Емірати,Сінгапур, Словенія, Тайвань, Таджикистан, Туніс, Туреччина, Хорватія, Філіппіни, Японія, окремі штати США(Арізона, Мічіґан, Нью-Джерсі) тощо.

Варто детальніше розглянути регулювання сурогатного материнства в Італії. Італійський парламент дав дуже суворі вказівки з питань допоміжної репродукції. У Акті № 40 від 19.02.2004 під назвою Правила про медичну допоміжну репродукцію, що вводить заборону на використання гамет від донорів, передбачено: «Людина, яка в будь-якій формі реалізує, організовує чи комерціалізує гамети або ембріони або сурогатне материнство, буде засуджена на строк від 3 місяців до 2 років позбавлення волі та сплатити штраф від 600 000 до 1 000 000 євро».

До третьої групи належать країни, в яких існують певні обмеження, наприклад заборона комерційного сурогатного материнства, зокрема: Австралія, Велика Британія, Ізраїль, Іспанія, Канада, Кіпр, Китай, Нідерланди, Норвегія, окремі штати США (Нью-Гемпшир, Вірджинія), Греція.

У Велика Британії дозволене лише альтруїстичне сурогатне материнство. Законодавство країни забороняє рекламувати сурогатних матерів: якщо друзі або родичі не запропонують свою допомогу, то потенційні батьки не зможуть знайти жінку, яка народить їм дитину. Однак у Великій Британії існує багато некомерційних організацій та сайтів в соціальних мережах, де батьки можуть знайти сурогатну матір.

До четвертої групи віднесемо країни, в яких сурогатне материнство існує, але не врегульоване законом, зокрема: країни Азії, Латвія, країни Латинської Америки, Бельгія, Данія, Еквадор, Ірландія, Колумбія, Перу.

Фактично у Бельгії застосовують сурогатне материнство, у тому числі для іноземних громадян, самотніх людей, пар, які живуть у цивільному шлюбі, одностатевих подружжя/партнерів. Але відсутність чітко прописаних норм ставить майбутніх батьків у вразливе становище: сурогатна мама, якщо захоче, може відмовитися віддати дитину. Суд неодмінно стане на захист сурогатної матері, адже згідно з бельгійським законодавством матір'ю є та жінка, яка народила дитину.

Варто зазначити, що відсутність єдиних стандартів щодо регулювання використання допоміжних репродуктивних технологій дозволяє обійти законодавство своєї країни і «народити» бажану дитину. Водночас, відсутність окремо законодавства в Україні, яке б регулювало сурогатне материнство, ускладнює процедуру доведення батьківських прав іноземцям.

ПРАВА ЛЮДИНИ І ВАКЦИНАЦІЯ: ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Гунджер Богдана (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т. І.)

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю. Наразі питання збереження здоров'я є доволі актуальним. Вакцинація – це фундамент для підтримання імунітету суспільства. Протягом останніх двох років, зокрема, періоду пандемії COVID-19 проблемні питання вакцинації постають дедалі частіше.

Правове регулювання питання, пов'язаного із правом людини на вакцинацію не було предметом комплексних досліджень науковців донині. Цей предмет став основою дослідження українських науковців, зокрема: Бондаренка А., Глуховського В., Губанової О., Гуторової Н., Гуцуляк О., Демченка І., Дубицької Н., Лемик Р., Пашкова О., Примака В., Терзі О., Харитонова Є., Харитонової О.

Під вакцинацією в національному законодавстві розуміють створення штучного імунітету в людини до певних інфекційних хвороб шляхом введення вакцини чи імуноглобуліну. Дослідниця Р. Лемик стверджує, що вакцинація – це специфічний вид імунопрофілактики, тобто методу індивідуального або ж масового захисту суспільства від поширення інфекційних захворювань, який здійснюється шляхом створення імунітету чи його підсилення.

У теорії та на практиці виокремлюють декілька видів вакцинації – добровільну, рекомендовану, обов'язкову та примусову.

Зараз ми живемо в умовах пандемії і вакцинація від COVID-19 протягом останніх кількох років стала найпоширенішою. Повний курс вакцинації пройшли 59 % усього населення світу. З них, найбільша кількість

населення вакцинована в Об'єднаних Арабських Еміратах – 97, 3 %, Катарі – 94, 4 %. В Україні вакциновано тільки 36, 2 % населення, а наймеша кількість вакцинованих осіб – у Демократичній республіці Конго – 0, 58 %.

Рівень вакцинації населення залежить не тільки від суб'єктивних факторів (бажання особи, довіри до думки лікарів), а й від рівня економічного розвитку країни, а відповідно – і від рівня медицини.

Одним із поставлених перед нами завдань було з'ясувати питання про те, чи вакцинація є правом чи обов'язком та які права має особа, яка вакцинується. Відповідно до статті 284 Цивільного кодексу України, «фізична особа має право на надання їй медичної допомоги». Це особисте немайнове право, що забезпечує природне існування фізичної особи. Тому, особа, яка хоче вакцинуватися повинна надати інформовану добровільну згоду на це.

Стаття 10 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» передбачає обов'язок громадян у встановлених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення.

Відповідно, хоч особа і має право надавати інформовану добровільну згоду, відмовлятися від медичного втручання, в тому числі і від імунізації, проте відповідно до згаданих положень, у випадках встановлених законодавством, особа зобов'язана вакцинуватися. На нашу думку, право особи не бути вакцинованою закінчується і переходить в обов'язок там, де пріоритетом стають інтереси держави з питань запобігання та усунення загроз безпеці здоров'я всього населення.

Основними правами особи під час проведення вакцинації є такі: право на згоду на проведення профілактичного щеплення; право на отримання достовірної та повної інформації про необхідність вакцинації, наслідків відмови від неї, можливих ускладнень після щеплення, наявності та ефективності певної вакцини, а також іншої інформації щодо неї; право на вільний вибір лікаря та закладу охорони здоров'я для проведення профілактичного щеплення; право на вибір імунобіологічного препарату, якщо в Україні зареєстровано декілька однотипних препаратів різних виробників; право на безоплатне проведення профілактичних щеплень відповідно до Календаря; право законних представників бути присутніми під час вакцинації їхніх дітей.

У зв'язку з тим, що існує значна кількість так званих «антивакцинаторів», існують певні обмеження для таких осіб. Для прикладу, у статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» йдеться про те, що прийом дітей до закладів, зокрема до виховних, навчальних, оздоровчих проводиться у випадку, якщо дитина одержала всі необхідні профілактичні щеплення відповідно до Календаря. Для тих дітей, які не отримали таких щеплень, відвідування відповідних закладів не дозволяється. Таке тимчасове обмеження права на освіту допускається до моменту отримання вакцини або позитивного висновку лікарсько-консультативної комісії.

З початком пандемії з'явилась низка судових позовів, в яких йдеться про обмеження права на працю. Міністерство охорони здоров'я України

затвердило Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним щепленням. Збільшилась кількість відсторонених від роботи осіб, у зв'язку з неотриманням ними вакцинації, яка є обов'язковою для їхньої категорії.

Доволі цікавою є позиція Європейського суду з прав людини стосовно обов'язкової вакцинації. Зокрема, в одній зі справ цей суд зазначив, що «обов'язкова вакцинація як примусовий медичний захід, є втручанням у право на повагу до приватного життя особи, що включає в себе фізичну та психологічну недоторканість особи. Порушення фізичної недоторканості заявника можна вважати виправданим дотриманням цілей охорони здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання».

Підсумуємо, що вакцинація – це основа здорового майбутнього всього населення Землі. Вакцинація в Україні – це право, однак існують випадки, коли колективний імунітет є пріоритетним для держави, яка прагне забезпечити санітарно-епідемічне благополуччя населення, і тому впроваджує обов'язкову вакцинацію. Усі заходи держави провадяться для того, щоб сформувати безпечне середовище та виробити суспільний імунітет. У світі немає єдиного визначення вакцинації як права, чи обов'язку. Проте усвідомлюючи, що з розвитком суспільства відбувається й еволюція інфекційних захворювань, вважаємо, що вакцинація – це єдиний варіант стримування таких хвороб та неможливості їх подальшого поширення. І саме тому державам потрібно вирішити спір між приватними та публічними інтересами в питаннях вакцинації, не забуваючи при цьому про основоположні права людини.

ПРАВОВА ТА ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Караман Любомир (студент)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Косович В.М.)

Правова та політична ідеології у чомусь взаємопов'язані. Їхній вплив на суспільство та державу колосальний. Вони визначають основні засади функціонування суспільства та держави, є основою формування правової системи. Вони виникають стихійно та штучно. Правова та політична ідеології є інструментами вираження інтересів певних соціальних груп.

Поняття «політична ідеологія» має декілька дефініцій. Одна з них стверджує, що: «політична ідеологія – система концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, яка відбиває інтереси, світогляд, ідеали, настрої людей, класів, націй, суспільства, політичних партій». Ця дефініція дещо схожа із визначенням правової ідеології, що зображує їхній тісний взаємозв'язок. Щоправда елементи змісту цього поняття дещо відрізняються від елементів змісту правової ідеології. Бо політичних ідеологій багато, і кожна з них має свої ідеї, уявлення і погляди.

Проаналізувавши визначення поняття «політична ідеологія», можна простежити певну відмінність даного поняття, від правової ідеології. Ось перелік цих відмінностей:

1) Деякі політичні ідеології можуть заперечувати концепцію прав та свобод людини (наприклад фашизм та інші тоталітарні ідеології). Правова ідеологія базується на концепції основоположних прав та свобод людини;

2) Деякі політичні ідеології можуть заперечувати існування держави (наприклад анархізм). Правова ідеологія має на меті побудову правової держави;

Незважаючи на деякі відмінності правової та політичної ідеологій, ці поняття у дечому схожі. Як зазначалося вище, правова та політична ідеології визначають засади функціонування суспільства та держави, через закріплення певних принципів у Конституції (як правило Конституція є компромісом політичних сил, або здобутком революції). Ця спільна риса, на мій погляд, є дуже важливою, адже показує що за будівництвом певного типу держави стояла відповідна ідеологія. До прикладу, для побудови комуністичної держави, необхідно утвердження комунізму у суспільній свідомості. Так за поглядами мислителів Карла Маркса та Фрідріха Енгельса утвердження панівного становища комуністичної ідеології у суспільстві є першочерговою умовою на шляху будівництва комуністичної держави. Для будівництва буржуазної держави необхідно утвердження ліберальної та інших буржуазних ідеологій. Мислителі епохи Просвітництва вбачали, що ліберальна ідеологія, основою якої є недоторканність приватної власності, якнайповніше забезпечуватиме функціонування буржуазної держави. Під час національно-визвольних рухів певних народів за створення своєї національної держави, найбільшу роль відігравала саме націоналістична ідеологія. Для перетворення республіки на монархію використовується консервативна ідеологія. Прослідкувавши такі особливості впливу політичних ідеологій на побудову певної держави, можна провести певну аналогію із правовою державою. Тобто для будівництва правової держави необхідна правова ідеологія. Бо саме вона містить певні принципи та ідеї, які лежать в основі правової держави.

Окрім вищенаведеної ознаки, яка відображає схожість правової та політичної ідеологій, варто не забувати що ці два поняття є системами ідей, уявлень та ідеалів. Тобто, правова та політична ідеології не могли б формувати державу та визначати засади її функціонування, якби не мали певних принципів та ідей, які визначають напрямок розвитку суспільства та держави. До прикладу, комуністична ідеологія заперечує існування приватної власності, натомість ліберальна ідеологія наголошує на недоторканності приватної власності. Націоналістична ідеологія ставить за основу поділ суспільства на національності, а комунізм – на класи. Консервативна ідеологія виступає противником абортів, у свою чергу ліберальна ідеологія не бачить у абортах нічого поганого. Всі особливості є визначальними для цих ідеологій, адже вони визначають напрямок

розвитку держави. Адже завданням будь-якої ідеології є не тільки побудова певної держави, а й подальший розвиток цієї держави. Своєю чергою, програма правової ідеології виглядає наступним чином:

1) Утвердження пріоритету прав та свобод людини над державою;
2) Забезпечення справедливого правосуддя як механізму захисту прав та свобод людини;
3) Влада має базуватися на розподілі на законодавчу, виконавчу та судову;
4) Держава має забезпечувати та заохочувати діяльність інститутів громадянського суспільства(незалежних ЗМІ, громадських організацій та профспілок);
5) Держава має надати більше фінансових можливостей місцевому самоврядуванню;
6) Створення антимонопольного законодавства;
7) Деолігархізація (олігархат має втратити вплив на державну владу);
8) Викорінення корупції з усіх сфер життя людини;

З мого погляду, ці програмні засади сприятимуть розвитку та функціонуванню правової держави. Вони є визначальними підвалинами на яких ця держава існуватиме, та з ними країна буде рухатися у правильному напрямку.

Отже, правова та політична ідеології мають, як ряд спільних так і відмінних ознак. Найважливішим є те, що за формуванням певної держави стоїть відповідна ідеологія. Тому поширення програмних засад правової ідеології серед населення сприятиме утвердження високого рівня правової культури у суспільстві, та, як наслідок, формуванню громадянського суспільства, яке притаманне для правової держави. Тому можна із впевненістю сказати, що правова ідеологія є фундаментом побудови правової держави.

КОМУНІКАТИВНЕ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Курінна Ольга (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т. І.)

Праворозуміння – це правова категорія, яка формується безпосередньо у свідомості кожної особистості залежно від суб'єктивних факторів, зокрема історичних, освітніх, соціальних та побутових. Саме через суб'єктивізм дати єдину дефініцію поняття праворозуміння неможливо, проте найпоширенішим та найточнішим є визначення П. Рабіновича, згідно з яким "праворозуміння – це відображення у людській свідомості за

посередництвом поняття "право" того явища, яке є корисним для задоволення потреба суб'єкта".

Сучасний розвиток праворозуміння відбувається під впливом певних факторів, ключовим з яких є історичний. Нинішню історичну епоху характеризують як постмодерн. Він надає можливість рівноправного існування різних підходів до праворозуміння, що обумовлює обмеженість та умовність будь-якого єдиного монопольного визначення права.

Через неоднозначність поняття права утворилась велика кількість підходів до розуміння права. Проте, як стверджує багато філософів права, сучасні реалії вимагають одного похідного від усіх класичних підходів інтегративного праворозуміння. Останнє має ґрунтуватись на прямій взаємодії та взаємозалежності у різних співвідношеннях принципів, які лежать в основі різних підходів до праворозуміння. Інтегративний підхід став основою для комунікативної концепції розуміння права, засновником якої був А. Поляков. Проте явище правової комунікації було описане ще у дослідженнях Дж. Холла та Ю. Хабермаса.

Підґрунтям для цієї концепції стала комунікативна філософія права, метою якої є встановлення справедливості через вільну самореалізацію людей. Згідно з комунікативною філософією, усі правові питання повинні вирішуватись у формі певної домовленості, що сприяє знаходженню компромісу, забезпеченню інтересів усіх сторін, при цьому у певній мірі обмежуючи та контролюючи владу.

Таким чином, комунікативна концепція праворозуміння, беручи за основу основні ідеї та цінності комунікативної філософії права, сприяє пошуку належного у різноманітних соціальних зв'язках та відносинах, які стають конструктивними, відповідаючи вимогам взаєморозуміння, спільного компромісу та толерантності. З позиції комунікативного підходу до розуміння права можна трактувати як певну форму комунікації, яка освітлюється в процесі соціальної взаємодії, нормах поведінки чи правових текстах.

Наявність текстів є суттєвим фактором у комунікативній концепції, адже зі спільної взаємодії та домовленості суб'єктів права випливають як тексти нормативно-правових актів, так і тексти взаємних прав та обов'язків. Правова норма в певному текстуальному вираженні адресується одержувачам, які інтерпретують значення даного їм тексту та перетворюють його зміст та положення у власні дії. У цьому випадку текст вважають результатом діяльності законодавця чи іншого суб'єкта правотворчості, тобто комунікатора, одержувачі трактуються як конкретні учасники правовідносин, а інтерпретація – як усвідомлення змісту цієї норми для себе відповідно до свого рівня правосвідомості.

При застосуванні комунікативного підходу до праворозуміння компромісність правової системи передбачає певний «діалог» норм права та правовідносин та взаємозв'язок протилежностей, які і формують правову реальність та усю її структуру. Згідно з цією концепцією право не може бути певною фізичною реальністю, а лише психічною. З такої позиції, право – це

не лише тільки об'єктивна, або ж тільки суб'єктивна реальність, тобто хоча воно і є залежним від суб'єкта, але таким чином, що він не може її не враховувати. Уся суть правової реальності згідно комунікативного підходу до праворозуміння зводиться до обов'язку поважати чуже право та відстоювати своє.

Права людини через призму комунікативного праворозуміння є спільною цінністю правової держави та громадянського суспільства в цілому. Тому ці права певною мірою визначають відносини цієї держави з суспільством, а їх спільним завданням є забезпечення реалізації та захисту прав людини.

Правова комунікація виражається у взаємній поведінці людей, які усвідомлюють свої правові обов'язки, які в даному контексті можна тлумачити як певні заборони, а також суб'єктивні права, тобто власні повноваження. Насамперед, з огляду на принцип демократизму, метою є не підпорядкування єдиній владі, що порушує повну реалізацію прав людини, а створення системи правової комунікації та правового спілкування. Воно спрямоване насамперед на узгодження волі громадян, які беруть учать у правовій комунікації, формування правових зв'язків, які гарантують здійснення їх правових інтересів.

Будь-який суб'єкт права має можливість виражати владу настільки, наскільки йому дозволяють його права, що і відрізняє владу від сваволі. Суверенність правової держави як окреме правове поняття зводиться до правосуб'єктності. Згідно комунікативного підходу державними повноваженнями є здатність визначати обов'язки та права усіх суб'єктів права на своїй території, при цьому вільно реалізуючи свої повноваження у зовнішніх правовідносинах.

Сучасне суспільство не може існувати без точної та багатосторонньої інформації про правову дійсність. Потреба в отриманні правової інформації сприяла утворенню спеціальних інститутів, які надають суспільству правову інформацію та, використовуючи інформацію з метою впливу на суспільство, формують його правову свідомість.

В епоху інформаційного суспільства правова комунікація найбільше піддається впливу інтеграції та інформатизації. Проявами інформування може виступати надання правової інформації за допомогою засобів масової інформації, через спеціальні сайти, шляхом впливу юридичної практики, юридичної консультації та правового виховання.

Сьогодні ключовими перспективами втілення ідей комунікативного праворозуміння є, насамперед, створення нового сучасного підходу до питання правової комунікації, який забезпечуватиме інтегративне та комплексне дослідження її функцій, цілей та принципів, беручи за основу й інші галузі права, в тому числі і філософії та соціології. Метою такого підходу має стати прийняття рішень владою в процесі діалогу та прямої взаємодії з громадськістю, а не лише інформування та висвітлення її діяльності.

ФЕМІНІСТИЧНА ПРАВОВА ТЕОРІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ

Ластівецька Олександра (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т. І.)

Феміністична концепція права була заснована у 1970-х роках, однак її основи вперше були концептуалізовані набагато раніше і розвивалися протягом наступних століть. Цей розвиток розпочався зі встановлення основних теоретичних положень ґендеру та рівності, що ґрунтуються на всеосяжній філософії першого руху за права жінок у XIX ст. Феміністична юридична теорія була популяризована й просунута політичною активністю жіночого виборчого руху. Прогресивний фемінізм розширив теоретичні рамки феміністської правової теорії на початку XX століття, залучивши ідеї глобального миру, ринкової роботи та статевих прав щодо контролю народжуваності. У сучасну епоху юридичні феміністки повернулися до прагматичних і конкретних ідей формальної рівності та пов'язаних з ними легалізмів рівних прав і рівного захисту. Проте головна ідея полягає в тому, щоб поставити жінок у центр аналізу та визнати право як фундаментальний фактор змін.

В феміністичній правовій теорії існує декілька моделей, кожна з яких забезпечує огляд правового механізму, що сприяє жіночій залежності та підпорядкованості, й кожна з них пропонує свої методи модифікації ґендерних правових підходів. До таких моделей належать: модель ліберальної рівності, модель статевої відмінності, модель домінування, антиесенціалістська та постмодерністська моделі. Ці моделі розробили чотири відомі постаті: Кетрін МакКіннон, Марта Файнман, Марі Мацуда та Рут Бадер Гінзбург.

Ліберальний фемінізм своїм головним принципом вбачає принцип рівного зображення жінок й чоловіків на рівні ухвалених політичних рішень. Теоретики цього напряму виступають за рівні можливості та однакову відповідальність чоловіків і жінок у всіх сферах суспільного життя. Модель ліберальної рівності концентрується на забезпеченні саме реальної, а не номінальної рівності жінки. Також ця теорія акцентує на тому, що ґендерна нерівність виникає внаслідок різної інтерпретації чоловіків і жінок законодавством й іншими державними інститутами та створенням для них різних законів. Однакові закони, на думку представників цього напряму, забезпечили б рівність усіх людей, незалежно від статі. Тому вважається, що закон повинен підлягати негайному реформуванню, якщо він дискримінує чи утискає певну групу людей.

Модель статевої відмінності акцентує увагу на тому, що між чоловіком та жінкою існують закладені природою відмінності, які має враховувати держава у своїй системі права. Чоловіків і жінок не варто розглядати як рівних, оскільки жінки суттєво відрізняються від чоловіків як біологічними,

так і культурними факторами. Тому теоретики цього напряму підкреслюють значущість ґендерних відмінностей і зазначають, що їх не має приховувати закон, а навпаки, закон має їх враховувати. Ґендерно нейтральне законодавство сприятиме жіночому визволенню лише настільки, наскільки жіночі потреби подібні до чоловічих і не зможе врахувати всі особливості досвіду осіб жіночої статі. Лише спеціально модифіковане законодавство зуміє забезпечити жінкам повноцінні засоби захисту від ґендерної дискримінації.

В основі моделі домінування діє радикальна течія, яка вивчає систему права як механізм для вкорінення чоловічого домінування. Представники цієї теорії вбачають ґендерну нерівність результатом порушення рівноваги між жінками і чоловіками у владному просторі і припускають, що саме закон слугує такому підпорядкуванню жіночої статі. Домінівний фемінізм стверджує, що саме поняття патріархату і позначає верховенство та владу чоловіка в усіх сферах людської життєдіяльності. Ще одне судження радикальної течії полягає у тому, що неможливо зазнати великих змін ліберальними методами. Вважається, щоб повністю знищити патріархат, який міцно прижився в сучасних правових системах, потрібно цілковито змінювати право й ліберальні інститути.

Щодо антиесенціалістської моделі, то в її основі лежить переконання про те, що всі жінки мають різні та відмінні одні від одних вроджені характеристики. Ця модель діє на противагу до тих феміністичних теорій, які концентрують свою увагу лиш на тому, який вплив має закон на гетеросексуальних білих жінок середнього класу. Антиесенціалізм протистоїть припущенню про універсальну жіночу сутність та заперечує використання обмежених рис, таких як біологія та психологія, у визначенні жінок, оскільки це обмежує можливість змін у жінках, таким чином перешкоджаючи їх суспільному визнанню. Антиесенціалістський підхід визнає, що лише окремі жіночі особистості формують їхній досвід, через що закон не може впливати на всіх жінок однаково. Йдеться про створення фактичної рівності, яка б не залежала від статі, раси, класу чи соціальної орієнтації.

Постмодерністський фемінізм критикує наукову об'єктивність та раціональність, аргументуючи це обмеженістю соціологічної науки чоловічою системою цінностей, їх поглядами на життя та способами вираження. Інакше кажучи, результати наукових досліджень залежать від світогляду науковця, який є представником однієї статі. Постмодерністські феміністки поставили собі за мету розробку стратегії осягнення та модифікації системи цінностей, канонізуючи жіночий спосіб пізнання світу, що прагне усвідомити всі сторони індивіда в суспільстві та культурі. Такий "жіночий погляд" прагне посісти провідне місце в процесі утворення поняття особистості й визначників його самореалізації. Важливим є те, що постструктурний фемінізм заперечує єдині істини, розглядаючи їх як множинні, засновані на перспективі та досвіді.

Отже, кожна з моделей має свою точку зору на те, що є коренем ґендерної нерівності, якою має бути стратегія подолання такої нерівності, і які засоби правового захисту мають запроваджуватися. Проте кожна з них має на меті знайти шляхи і способи реформування права, подолання жіночої дискримінації та створення справедливих щодо жінок правових систем.

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Павкович Наталя (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т. І.)

Одним з основних природних прав кожної людини є право на продовження роду. Реалізувати це право людина може через батьківство. Згідно з ч. 3 ст. 51 Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Однак з огляду на низку причин, останнім часом проблемою населення багатьох держав світу є безпліддя, яке набирає дедалі більшого поширення. Розв'язанням цієї проблеми можна вважати застосування допоміжних репродуктивних технологій, які включають в себе сурогатне материнство.

Аналіз праць учених, які досліджували поняття «сурогатне материнство», зокрема, Людмили Айвар, Марти Сопель, Наталі Аблятіпової, дає можливість дійти висновку, що визначення поняття «сурогатне материнство» вони наводять не лише із правової, а й медичної точки зору. Тому, як вказує Юрій Таланов, «з погляду загальної теорії доцільно розглядати сурогатне материнство як запліднення генетично сторонньої жінки (без використання її біологічного матеріалу), шляхом імплантації або трансплантації ембріона з використанням генетичного матеріалу чоловіка та жінки, які перебувають у шлюбі, з метою виношування і народження дитини, яка надалі буде визнана такою, що походить від подружжя, на підставі відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю».

Нормативною основою дослідження стали Конституція України, Сімейний кодекс України, Цивільний кодекс України, Конвенція про права людини та біомедицину (Ов'єдо, 1997 р.), Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій» від 09.09.2013 №787, Проект Закону № 5369 від 12.07.2005 "Про охорону репродуктивного здоров'я", проект наказу Міністерства охорони здоров'я України "Про застосування допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ) в лікуванні безпліддя" та інші нормативно-правові акти, які регулюють питання сурогатного материнства.

Україна входить до категорії держав, де сурогатне материнство не заборонено законом, а отже, дозволено на законодавчому рівні. В Україні сурогатне материнство – відносно нова допоміжна репродуктивна технологія, практичне використання якої розпочалося лише з 1995 року.

Незважаючи на те, що сурогатне материнство і набуло значного поширення та розвитку у наш час, виникає декілька важливих дискусійних проблем та моментів, які необхідно належним чином вирішити. На нашу думку, до таких проблем належать: відсутність правового регулювання сурогатного материнства; проблема відсутності правового врегулювання прав та обов'язків донорів; складання письмової угоди (договору) між двома сторонами, щодо надання послуг сурогатного материнства; проблема переліку осіб, які можуть користуватися послугами сурогатного материнства; не врегульовано питання використання послуг сурогатного материнства іноземними особами; відповідальність за порушення закону щодо сурогатного материнства; морально-етичні та психологічні питання; Україна стала привабливою країною для репродуктивного «туризму».

Отже, щоб створити належну правову базу для запобігання незаконного порушення біологічних прав людини, реалії часу вимагають подальших реформ у галузі репродуктивної медицини, які повинні бути відображені в законах та інших нормативних актах. Адже на практиці виникають різноманітні життєві ситуації, пов'язані з неналежним забезпеченням сурогатної матері відповідними умовами під час вагітності та пологів; небажанням віддавати чи забирати дитину; погрозами розголошення інформації про народження дитини; наслідки смерті дитини, сурогатної матері чи генетичних батьків; різними видами шантажу.

Проаналізувавши чинне законодавство України, можемо виділити таких суб'єктів правовідносин, пов'язаних із сурогатним материнством, як: сурогатну матір, подружжя та медичний заклад.

Показником стану репродуктивного здоров'я населення вважається безплідність. Ця проблема, на жаль, стосується не лише України, а й усього світу, тому сурогатне материнство отримало законодавче регулювання в багатьох іноземних державах. Деякі країни позиціонують себе як «дружні» до сурогатного материнства. Зокрема, сурогатне материнство дозволено як на безоплатній основі, так і на комерційній в Грузії, Таїланді та Україні. У світі переважає тенденція заборони сурогатного материнства. У зв'язку з цим, а також враховуючи цінову доступність, чимало подружніх пар з країн Європи обирають саме Україну для участі у програмі сурогатного материнства. Водночас, зіткнення двох протилежних режимів заборони та дозволу сурогатного материнства призводить до певних ускладнень. Основні проблеми виникають саме під час встановлення за кордоном прав біологічних батьків на дитину, яка була народжена сурогатною матір'ю.

Практика Європейського суду з прав людини є визначальною для країн-членів Ради Європи при вирішені справ, що стосуються питань про сурогатне материнство. Відновідно до ст. 8 Конвенції про захист прав і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного й сімейного життя, і саме це право зазвичай порушують, на думку осіб, що звертаються до цього суду з приводу сурогатного материнства, органи державної влади.

Європейський суд з прав людини зазначає, що кожна держава може самостійно вирішувати питання про дозвіл або заборону сурогатного материнства на її території. Тому це питання врегульоване на рівні національного права держав, що часто стає причиною колізій та затягування судових процесів.

Загалом, через недоліки чинного законодавства в Україні, питання, що стосується сурогатного материнства, й досі залишається неврегульованим на законодавчому рівні. На нашу думку, це має бути документ, який коригуватиме інтереси сурогатних матерів, генетичних батьків та дітей. Крім того, доцільно встановити належну відповідальність для тих, хто використовує програму сурогатного материнства для збагачення та перетворює народження дітей на бізнес. Також важливо визначити процедуру використання сурогатного материнства для іноземців.

КРИТЕРІЇ ПРАВОМІРНОГО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Петрів Діана (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т.І.)

Все, що стосується прав людини, завжди буде актуальним. Права людини – невід'ємний аспект нашого життя, адже без них ми б були рабами. Однак, відносини в демократичній державі не можуть існувати без чітких меж їхньої реалізації. У наш час важливо знати про принципи і критерії правомірного обмеження прав людини, щоб не допустити свавілля держави.

Метою цієї доповіді є дослідження особливостей правомірного обмеження прав людини у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Як зазначено у статті 29 Загальної декларації прав людини, «кожна людина

має обов'язки перед суспільством, в якому тільки й можливий вільний

і повний розвиток її особи». Звідси випливає, що права людини не лише діяти певним чином, а й обмежуватись від вчинків задля блага суспільства.

Права людини не можуть бути безмежними, адже тоді у світі панував би хаос, люди б робили все, що їм заманеться, а з боку держави можна було б спостерігати свавілля.

Система обмеження прав і свобод людини та громадянина закріплюється в статті 29 Загальної декларації прав людини, відповідно до якої під час здійснення своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання й поваги прав і свобод інших і забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку й загального добробуту в демократичному суспільстві.

Порядок обмеження прав людини базується на положеннях Загальної декларації прав людини та трапляється в практиці ЄСПЛ. Звідси нам відомо про трикутник правомірності обмеження прав людини, адже ЄСПЛ використовує його для того, щоб обмеження прав людини було справедливим.

Трикутник правомірності складається з трьох обов'язкових елементів:

законність обмеження. Це означає, що держава повинна мати законодавство, яке передбачає підстави для певного обмеження права; таке законодавство має бути доступним, адже кожен має знати про обмеження прав людини і чітко їх розуміти;

легітимна мета. Зазвичай вона спрямована на захист, забезпечення й реалізацію прав та інтересів інших осіб, суспільства, національної безпеки.

необхідність у демократичному суспільстві. Інакше кажучи, для такого втручання є «нагальна суспільна потреба». Тут важливим є досягнення пропорційності за обмеження права однієї особи та захисту прав інших осіб.

Якщо говорити про підстави обмежень прав людини, то основними вимогами, щодо них є: невизначене коло суб'єктів, щодо яких застосовуються певні обмеження; чіткість, стабільність, передбачуваність, доступність та відповідність іншим зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

ЄСПЛ у своїх рішеннях застосовує «трискладовий тест», критерії якого наведені вище. Він є засобом для перевірки наявності необхідних умов для обмеження прав, гарантованих Конвенцією. Таке обмеження має пройти перевірку на відповідність вказаних умов: обмеження прав людини мають бути передбачені національним законодавством, вони мають бути виправдані легітимною метою і повинні бути необхідними в демократичному суспільстві. Обмеження, що не відповідає таким умовам, порушує право особи.

Надзвичайно вважливе значення має легітимність мети судових рішень. Ця мета повинна виходити з конституції та законів. Рішення суду є доречними лише тоді, коли вони дійсно обґрунтовані і є законними. Саме суд має виносити рішення щодо пропорційності чи непропорційності людських прав, оскільки судова влада є нейтральною, вона повинна створювати рівновагу між іншими гілками влади.

Варто зазначити: те, що втручання у права є доречним для досягнення легітимної мети, не завжди вказує на те, що це обмеження є єдино можливим. Держава повинна використовувати менш обтяжливі засоби, адже вони відповідають інтересам людей та держави.

Предметом детального аналізу стали дві причини, через які найчастіше відбуваються неправомірні обмеження прав людини. Перша – це недотримання державою позитивних зобов'язань. Основною характеристикою позитивних зобов'язань держави є те, що вони вимагають від органів державної влади вжити належних заходів для забезпечення та захисту основоположних прав. Однак, національні органи влади інколи належним чином не забезпечують захист прав людей.

Другою причиною є порушення державою своєї свободи розсуду. Це означає, що держава може самостійно вирішувати справи у межах своєї території. ЄСПЛ обмежує свою наглядову функцію, допускаючи, що саме національні органи влади, зокрема суди, мають тлумачити національне право, національні суди в кращій позиції для оцінки та встановлення фактів справи. ЄСПЛ не погоджується з тим, як державні органи використали свою свободу розсуду, тільки тоді, коли їх позиція є явно свавільною або такою, що несумісна з принципами і стандартами Конвенції.

Отже, можна дійти висновку про те, що обмеження прав людини – важливий аспект в умовах сучасного суспільства. Відносини в демократичній державі не можуть існувати без поступків власними інтересами заради суспільного блага. Існують певні критерії для здійснення правомірного обмеження прав людини, якого мають дотримуватись як національні суди, так і ЄСПЛ. Лише при дотриманні всіх критеріїв трискладового тесту можливо визнати втручання держави у права людини пропорційним а відтак правомірним, справедливим та виправданим. У протилежному ж випадку воно буде непропорційним, а отже – несправедливим і невиправданим. Тест на пропорційність може бути перервано на будь-якій стадії, якщо відповідь на його питання (критерій) буде негативною. Це призведе до визнання неправомірності обмеження прав людини на будь-якій стадії цього тесту.

ОБОВ'ЯЗКИ ДЕРЖАВИ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ЗІ СТ.9 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД, У РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Щупляк Олена (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Дудаш Т.І.)

У статті 1 Конвенції ООН передбачено, що Високі Договірні Сторони зобов'язалися поважати права людини і гарантувати їх кожному, хто перебуває під їхньою владою.

Є два основних обов'язки держави – негативні та позитивні. Негативні обов'язки – це зобов'язання не втручатися в права та свободи людей. Натомість позитивні зобов'язання – це обов'язок держави зробити певні дії, щоб особа могла скористатися своїми правами, наданими Конвенцією. Для прикладу, держава може прийняти закони, які сприятимуть реалізації користуванню та реалізації прав.

Позитивні обов'язки держави згідно зі ст.9 Конвенції полягають у необхідності держави вживати заходів для захисту свободи віросповідання. Спершу потрібно з'ясувати, які позитивні обов'язки має кожна держава. Проаналізувавши практику застосування статті 9 Конвенції, ми змогли виділити такі зобов'язання – захист громадян та усіх осіб, які проживають на території держави, від фізичної, словесної та будь-якого іншого виду агресії з

боку третіх осіб, також захист прав військовослужбовців, людей, які працюють на роботі, і також забезпечити людей, котрі перебувають у місцях позбавлення волі, користуванням усіма правами щодо сповідування релігії. З нашого погляду, щоб краще побачити у чому проявляються такі обов'язки, потрібно проаналізувати певні рішення Європейського суду з прав людини(далі – ЄСПЛ або Суд).

У справі «Члени конгрегації Свідків Єгови в Глданії та інші проти Грузії» ЄСПЛ встановив порушення статті 9 із боку держави. У цьому випадку держава виявилася байдужою до того, що до членів організації було здійснено фізичне та психологічне насильство. Щодо захисту прав осіб, які перебувають на військовій службі, то держава також має певні зобов'язання для захисту їхніх прав. Але водночас військовослужбовці, які йдуть служити, теж погоджуються на певні умови. Держава може запроваджувати певні статути, яких мають дотримуватися особи, які погодилися на військову службу. Так у справі "Фурук проти Туреччини", військового суддю було звільнено з посади через те, що він прийняв незаконні фундаменталістські погляди, внаслідок яких він вчиняв дії, котрі могли принести шкоду військовій дисципліні. ЄСПЛ постановив, що порушення статті 9 тут не було.

У практиці ЄСПЛ сформульовано й обов'язки держави щодо забезпечення свободи віросповідання осіб, які перебувають на роботі. Державі насамперед потрібно зважати на умови трудового договору, що є важливим під час розгляду справи(наприклад у справі "Х проти Сполученого Королівства" заявник вимагав у керівництва бути відсутнім на роботі протягом обідньої п'ятничної молитви у мечеті, хоча в умовах трудового договору не вказувалося, що він може не працювати у певні години у п'ятницю через молитву).

Забезпечення свободи віросповідання ув'язнених – ще один важливий обов'язок держави. Ми вважаємо, що працівники державних структур мають з повагою ставитися до таких осіб, сприяти реалізації їхніх прав та свобод. Особи, які перебувають у місцях позбавлення волі, мають право на зустрічі зі священниками (ЄСПЛ так ствердив у рішеннях справ «Полторацький проти України» від 29 квітня 2003 року, «Кузнєцов проти України» від 30 жовтня 1998 року та «Назаренко проти України» від 03 жовтня 2017 року, у яких таке втручання було визнано неправомірним).

Розглянемо далі негативні зобов'язання держави щодо свободи віросповідання.

Проаналізувавши низки справ ЄСПЛ, можна виснувати, що негативні зобов'язання держави полягають у тому, що держава не має перешкоджати нормальній діяльності релігійних організацій, поважати їхню автономію, а також має процесуальний обов'язок не втручатися у здійснення судового розгляду справи щодо питань пов'язаних із релігією.

ЄСПЛ визнає три конституційні моделі, що врегульовують відносини між державою та церквою, які є у державах-учасницях Ради Європи. Усі ці моделі можна розділити на три категорії: 1) існування державної церкви, 2) повне відокремлення держави і релігійних організацій та 3) стосунки

суміжного типу (саме така модель переважає у більшості європейських країн). Суд визнав усі три моделі такими, що не суперечать статті 9 Конвенції.

Якщо ж говорити про те, що держава не має перешкоджати нормальній діяльності, то, на нашу думку, незалежно від того чи є визнана якась релігія державною чи ні, інші релігійні організації не мають бути принижені чи обмежені у правах. Ніхто не може бути примушений стати членом державної церкви. Така думка ЄСПЛ висловлена у справі "Асатруарфелагід проти Ісландії" і також у справі "Дарбі проти Швеції". Вважаємо, що всі держави повинні бути світськими, тобто релігія має бути відокремлена від держави. Ми зовсім не применшуємо роль церкви. Адже якщо повністю забрати церкву від держави, то у людей не залишиться моральних цінностей і законів, така держава стане атеїстичною.

Держава також має обов'язок однаково ставитися до різних релігійних організацій, надавати їм однаковий податковий статус, тобто не піддавати дискримінації. У рішенні справи "Savez Crkava "RIJEČ ŽIVOTA" and others проти Хорватії." ЄСПЛ визначив таку дискримінацію як різне ставлення до осіб, які перебувають у подібних ситуаціях без вагомих на те причин та об'єктивного обґрунтування. Держава також має певні негативні зобов'язання щодо податкових заходів. У рішенні справи "Алюєр Фернандез і Кабалєро Гарція проти Іспанії". Заявниками у цій справі є протестанти та члени баптистської євангельської церкви у Валенсії, у своїх податкових деклараціях у них був вибір або надати частину свого податку на розвиток католицької церкви, або ж на інші доброчинні цілі. Виникає питання, чому християни-баптисти не можуть спрямувати частину свого податку на розвиток власної релігійної громади? Суд стверджує, що держава може діяти на власний розсуд щодо фінансових питань.

Отже, негативні зобов'язання держави полягають у обов'язку не перешкоджати нормальній діяльності релігійних організацій та у повазі до автономії релігійних організацій, а позитивні – вчинити певні дії, щоб забезпечити користування певними правами.

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД СРСР

Боляк Іванна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Федущак-Паславська Г. М.)

Формою політичного режиму СРСР був тоталітаризм. У такому випадку всі сфери суспільного життя контролюються державою. Навіть з назви випливає, що це тотальний контроль з боку держави. У такий спосіб права людини не можуть бути належно захищені, оскільки завданням держави є гарантування, а в певних випадках – невтручання у реалізацію прав особи, що не властиво для цього виду політичного режиму.

Законодавство СРСР та УСРР/УРСР неналежно наділяло особу природними правами, наприклад, у жодній з Конституцій не згадується про право на життя, відповідно, не було належного механізму захисту цього права, що у подальшому дозволило владі видавати нормативно-правові акти, внаслідок реалізації яких загинуло мільйони людей.

За увесь період існування СРСР було вчинено численні порушення прав людини, як от депортації, голодомори, розстріл інтелігенції, незаконні арешти та вбивства у тюрмах.

Станом на сьогодні, відомо безліч таких документально підтверджених фактів порушення, адже розсекречують архіви і публікують матеріали справ. У такий спосіб можна дізнатися, що по всій території України у радянський період вчинялись масові жорстокі злочини.

Так, є свідчення з «Літопису нескореної України» про те, що НКВС виколювала очі, відрізували носи, жінкам вирізали груди, пороли животи та виривали волосся. Також очевидці цих подій в підозрюють, що кати могли варити людей та годувати ними решту в'язнів. Окрім цього, до ув'язнених застосовували тортури: саджали на палю, вбивали цвяхи в голову чи виривали тіло кусками (живцем дерли пояси шкіри), відтинали частини тіла, вирізали язики. Такі дії суперечать сучасним загальновизнаним принципам права, як от гуманізм чи верховенство права, коли людина, її життя і здоров'я є найвищою цінністю і загалом спектром розвитку державної політики.

Тому сьогодні право, перш за все, має захищати людину та обмежувати владу. Права людини мають стояти вище закону, оскільки останній може бути антигуманний та призвести до ще більших порушень.

Ще одним прикладом грубого порушення прав був голодомор 1932-1933 р. р. Правовою підставою для цього стала Постанова ЦВК та РНК «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення громадської (соціалістичної) власності» від 7 серпня 1932 року, що забороняла розкрадати колгоспну чи державну власність. Незалежно від розміру

вкраденого, санкція передбачала розстріл або конфіскацію їжі. Влада виправдовувала це тим, що селяни не виконували плани хлібозаготівель, проте це в жодному разі не повинно було спричинити масові вбивства й те, що мільйони людей залишали без їжі, прирікаючи цим на смерть. Держава порушувала основоположні права громадян. Наслідком цього стала загибель людей, за різними даними, від трьох до семи мільйонів, серед яких значна частина – діти.

Станом на сьогодні, Європейський Парламент визнав голодомор жахливим злочином проти народу України та всього людства. Проте доречніше називати голодомор геноцидом, позаяк геноцид та злочини проти людства не тотожні поняття. Останній являє собою масові акти злочинних дій, які можуть бути систематичними, часто з особливою жорстокістю. Геноцид теж спрямований на знищення групи осіб, проте це стосується саме конкретної приналежності до цієї групи, об'єднаної за політичними, етнічними, національними, релігійними чи іншими критеріями.

Позицію, що голодомор являється геноцидом відстоював Рафаель Лемкін, що власне і запатентував термін «геноцид». У своїй статті «Радянський геноцид в Україні» вважав політику СРСР винищенням української нації та згадує ще про депортації, розстріли інтелігенції та селян, наступ на церкву, а геноцид в СРСР, за його словами, починається з 1929 року – масових арештів інтелігенції у справі Спілки Визволення України.

Беручи за основу цю концепцію, а також Конвенцію про запобігання злочину геноциду і покарання за нього, Верховна Рада України у 2006 році ухвалила закон «Про голодомор 1932-1933 років в Україні», де вказано, що голодомор визнається геноцидом.

Отже, можна дійти висновку, що СРСР застосовував різні методи для боротьби, однак цьому слугувала єдина мета – винищення українців як нації, не лише фізичне, а й бажання стерти самоідентифікацію та зросійщити населення, припинити непокору суспільства. Голодомор був лише один з багатьох таких актів, проте наймасовішим за кількістю жертв.

Типовими злочинами для СРСР були вбивства та ув'язнення інтелігенції й дисидентів. Адже саме вони просували ідею незалежності та самостійності України. Тож їх розстрілювали, інкримінували злочини, які вони не вчиняли та відправляли в психіатричні заклади примусово.

Щодо знищення місцевого руху опору в часи СРСР є рішення ЄСПЛ у справі Дрелінгас проти Литви, де такі дії визнаються геноцидом. Хоч це рішення і не стосується України, проте має важливе значення, позаяк це дозволяє розширити сферу визнання геноциду та застосувати його і до інших фактів порушення прав людини в період Радянського Союзу, окрім голодомору.

Сьогодні комунізм засуджується на законодавчому рівні. Існує закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», а також Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила низку резолюцій з цього питання, зокрема № 1096 задля вживання заходів з метою

викриття комуністичних тоталітарних систем. Все це створюється для того, аби не дозволити повторення таких злочинів у майбутньому.

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У Х-ХХ СТ.

Бурдіна Олександра (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Моряк-Протопопова Х.М.)

Необхідна оборона є однією з найдавніших обставин, які виключають злочинність діяння. На сьогоднішній день ця обставина закріплена у кримінальному законодавстві всіх держав континентальної системи права. Загальним міжнародним документом, який визнає правомірне позбавлення життя іншої особи задля самозахисту власного життя є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Вона ратифікована Україною 17 липня 1997 року зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року. В Україні забезпечення прав людини було закріплено з прийняттям Конституції України 1996 році. Варто зазначити, що право людини захищати себе від протиправних посягань закріплене у чинній Конституції. Саме норми Конституції України визначають зміст і спрямованість кримінально-правових норм. Зокрема стаття 27 Конституції України визначає: кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Кожна людина повинна мати можливості для захисту порушених прав, тому держава закріпила на конституційному рівні право кожної особи на самостійний захист життя, здоров'я, інших людей від протиправних посягань. Інститут необхідної оборони в кримінальному праві виступає гарантом забезпечення та захисту життя і здоров'я кожного громадянина. Тому дуже важливо в діянні особи встановити наявність обставини, що виключає кримінальну відповідальність, це дозволить захистити людину від необгрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, що є дуже важливим для забезпечення прав громадян та дотримання законності. Саме тому нам необхідно проаналізувати історичні джерела, які були правовою передумовою встановлення інституту необхідної оборони, відколи беруть свій початок та який вплив мають на сучасність.

Інститут необхідної оборони, як і багато інших інститутів кримінального права виникає у зв'язку і разом з державою і правом. Важливо закцентувати, що право на необхідну оборону існувало завжди як би не змінювався світ й різні історичні періоди, тому що це право яке належить людині від природи адже людина завжди буде захищати себе, якщо їй загрожує небезпека, очевидно, що право оборони випливає із самої природи речей, що стверджувалося ще у Стародавньому Римському праві, тому що силу треба відбивати силою.

Беручи свій початок з моменту появи перших писемних джерел права Давньої Русі, необхідна оборона згадується ще в 911 році в договорі Олега з греками у відношенні захисту майна у формі права на вбивство злодія на місці злочину. З цих договорів видно, що панував звичай необмеженого самосуду над злочинцем. В подальшому право на оборону знайшло своє відображення в ст.38 Руської Правди Ярослава, відтворюючою цілий ряд давніх народних звичаїв, де розглядаються спроби обмеження самосуду, а також переслідується мета укріплення княжої юрисдикції, але разом з цим право покарати кривдника не обмежувалося якими-небуть межами.

Як нам відомо, з часом українські землі увійшли до складу Великого князівста Литовського, де основним діючим законодавчим актом був Литовський Статут (у трьох редакціях: 1529, 1566, 1588 років). У ньому також закріплювалися положення, які звільняли особу від кримінальної відповідальності у випадку необхідної оборони та крайньої необхідності, тобто право на самозахист. Такі положення знайшли своє відображення у I Литовському Статуті (1529 р.) у сьомому розділі «Про земські насильства, про побої і про вбивства шляхтичів».

В історії становлення інституту необхідної оборони, обставина, що виключає злочинність діяння згадується в «Уложенні 1649 г. царя Олексія Михайловича». Отже, в цьому укладі необхідна оборона також була закріплена на законодавчому рівні. Питанням необхідної оборони був присвячений одинадцятий розділ Уложення «Про злочини проти особистих прав приватних осіб», розділ про смертовбивство. Наступний важливий період розвитку кримінального права охоплює етап, що пов’язаний з прийняттям Військових Артикулів Петра I (1715р.). У Військових Артикулах інститут необхідної оборони був визначений в артикулах 156 і 157, де право на захист шляхом вчинення шкоди посягаючому отримало свою назву – «необхідна оборона». При перевищенні меж необхідної оборони суб'єкт карався тюремним ув’язненням, штрафом чи, по суддівському розсуду, тілесними покараннями. Я вважаю, що така регламентація є однією з переваг Військових Артикулів. Крім того, варто відзначити, що об'єктами захисту за необхідної оборони були власне життя та здоров'я самого суб'єкту захисту.

Положення про необхідну оборону також знайшли своє відображення у Кодексі 1743 р. «Права за якими судиться малоросійський народ», кодифікації права Гетьманщини. В цьому проекті визначено та передбачено відповідальність за вбивство того, хто «напав» та закріплено обставини, які звільняли від відповідальності особу, що “захищалася”. Самообороною вважалися випадки, коли захищали себе, товариша, господаря дому і т. д. Такі положення закріплені у 28 артикулі “Про вбивство в обороні під час бійки” та у 29 Артикулі “ Про поранення які вчинені при самообороні”, важливим є 34 Артикул “Про правила оборони".

Якщо говорити про сучасність, то можна стверджувати про стійку тенденцію, яка свідчить про спроби розширення не тільки сфери правомірності заподіяння шкоди під час реалізації окремих видів обставин, що виключають кримінальну протиправність, але й щодо збільшення

переліку таких обставин, що однозначно є позитивною тенденцію, спрямованою на убезпечення прав законослухняних громадян.

В ході дослідження ми проаналізували один із найдавніших інститутів кримінального права – інститут необхідної оборони. Цей інститут є притаманним українському праву на всіх етапах його розвитку. Всі вищепроаналізовані історичні джерела стали передумовою створення інституту необхідної оборони, який отримав законодавче закріплення у 2001 році з прийняттям чинного кримінального кодексу України. Як бачимо, шлях формування інституту необхідної оборони був неперервним. Сьогодні продовжується наукова дискусія щодо сутності права на необхідну оборону, немає єдиної думки чи це природне право, чи право встановлене державою. Проте є достатньо підстав вважати, що право на необхідну оборону є тим правом, яке належить людині від народження, це право, яке дозволяє захистити своє життя від злочинних посягань, а завданням законодавця має бути визначення умов його правомірності.

ДЕПОРТАЦІЯ 1944 РОКУ ЯК АКТ ГЕНОЦИДУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ

Доскач Броніслав (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Моряк-Протопопова Х. М.)

Депортація кримськотатарського народу була розпочата 18 травня 1944 року. Вона стала одним із численних злочинів радянської влади, вчинених нею під час Другої світової війни, одним із численних актів геноциду.

Взагалі вперше термін «геноцид» запропонував Рафал Лемкін у 1944 році. Він визначив його як «координоване планування різних дій спрямованих на знищення основоположних основ життя національних груп, з метою повного винищення самих цих груп».

Кримські татари (крим. qırımtatarlar) — це корінний народ України тюркського походження, який історично виник на Кримському півострові та у степовій частині України. Для них найтрагічнішою подією, що не оминула жодної сім'ї, є депортація 18 травня 1944 року, як акт геноциду їхнього народу, яка була проведена радянською владою.

Постанову Державного комітету оборони №5859с про організацію виселення кримських татар з батьківщини було видано 11 травня 1944-го. Свій підпис поставив Йосип Сталін, тогочасний Генеральний секретар Комуністичної партії та голова уряду в СРСР. Спецоперація НКВС розпочалася вранці 18 травня, коли всі ще спали, і завершилася ввечері 20 травня. Офіційною причиною насильницького переселення стало звинувачення всього кримськотатарського народу в державній зраді, "масовому винищенні радянських людей" і колабораціонізмі, тобто співпраці з нацистськими окупантами.

Однак історики називають також інші, неофіційні причини переселення. Серед них – той факт, що кримські татари історично мали тісні зв'язки з Туреччиною, яку СРСР у той час розглядав як потенційного суперника. У планах Радянського Союзу Крим був одним із стратегічних плацдармів на випадок можливого конфлікту з цією країною, і Сталін хотів перестрахуватися від можливих саботажників і зрадників, якими він вважав кримських татар.

Службовці НКВС заходили до татарських помешкань і оголошували господарям, що через зраду батьківщини їх виселяють з Криму. Щоб зібрати речі, мешканцям давали 15-20 хвилин. Офіційно кожна сім'я мала право взяти з собою до 500 кг багажу, однак реально їм дозволялося забрати значно менше, а іноді – взагалі нічого. Людей відвозили до залізничних станцій вантажними автомобілями. Звідти на схід відправили майже 70 ешелонів з наглухо зачиненими товарними вагонами, що були переповнені людьми. Під час переїзду загинули близько 8 000 людей, більшість з яких – діти і літні люди. Найпоширеніші причини смерті – спрага і тиф. Деякі люди, які не могли витримати страждань, сходили з розуму. Все майно, яке залишилося в Криму після татар, держава націоналізувала.

Щодо правового та суспільного статусу тих кримських татар, які були депортовані до Узбекестану. Переважну більшість кримських татар перевезли до так званих спецпоселень – оточених воєнізованою охороною, блокпостами і огороджених колючим дротом територій, які скоріше нагадували трудові табори, а не поселення мирних людей. Приїжджі стали дешевою робочою силою і їх використовували для праці в колгоспах, радгоспах, а також на промислових підприємствах. В Узбекистані вони обробляли бавовняні поля, працювали в шахтах, на будівництві, заводах і фабриках. Серед найтяжчих робіт було зведення Фархадської ГЕС.

У 1948 році Москва визнала кримських татар довічними переселенцями. Тих, хто без дозволу НКВД виходив за межі свого спецпоселення, наприклад, щоб провідати родичів, могли бути ув'язнені на 20 років.

Слід зазначити, що ще до депортації пропаганда розпалювала серед місцевих жителів ненависть до кримських татар, тавруючи їх як зрадників і ворогів народу. Як пише історик Ґрета Лінн Углінґ, узбекам розповідали, що до них їдуть "циклопи" та "канібали", і радили триматися подалі від "прибульців".

Діти переселенців могли отримати освіту російською або ж узбецькою мовою, але не кримськотатарською. До 1957 року були заборонені будь-які публікації цією мовою. З Великої радянської енциклопедії також було вилучено статтю про кримських татар. Цю національність також заборонили вписувати в паспорт.

Загальна кількість вигнаного з Криму корінного народу склала: 183 тис. осіб на загальне спецпоселення, 6 тис. у табори управління резервів, 6 тис. до ГУЛАГу, 5 тис. спецконтингенту для Московського вугільного тресту, а разом 200 тисяч осіб.

Після виселення з півострова татар, а також греків, болгар і німців, у червні 1945 року Крим перестав бути автономною республікою і став областю у складі РРФСР, а на півострові протягом наступних двох років провели "топонімічні репресії" – понад 80% міст, сіл, гір і річок, які мали кримськотатарські, грецькі чи німецькі назви, отримали нові, російські імена. Серед винятків – Бахчисарай, Джанкой, Ішунь, Саки і Судак. Південні райони Криму, де раніше жили переважно кримські татари, спорожніли. Згодом сюди почали переселяти людей з УРСР та СРСР.

Радянська влада викорінювала кримськотатарську культуру шляхом знищення татарські пам'ятники, спалювала рукописи і книжки та відкриттям у мечетях відкривали кінотеатри й крамниці.

Отже, радянська влада здійснила один із найбільших актів геноциду у XX ст. – депортація 1944 року кримськотатарського народу, яка була спричинена в історичній пов'язаності кримських татар із Туреччиною, яка в ці часи була потенційним суперником та конкурентом для СРСР. Саме тому Йосиф Сталін вважав татар саботажниками та зрадниками, і задля офіційних обвинувачень у Постанові Державного Комітету Оборони СРСР" Про кримських татар" від 11 травня 1944 році кримських татар було визнано зрадниками Батьківщини і колабораціоністами, тобто особами, які допомагали німецьким окупантам. Саме через ці дії Крим втратив свою автономність та став однією із чергових областей СРСР, відбулися зміни у географічних назвах та знищення радянською владою рукописів, книг та визначних пам'яток кримськотатарського народу. Загальна кількість вигнаного з Криму корінного народу склала близько 200 тисяч осіб.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНИ ЗА УКРАЇНО-МОСКОВСЬКИМ ДОГОВОРОМ 1654 Р.

Кмець Анастасія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Федущак-Паславська Г. М.)

Період з 1648 по 1954 рік відіграє важливу роль в становленні української національної ідеї, адже за такий короткий проміжок часу відбулися розвиток та занепад тодішньої козацької держави, що, однак, допомогло сформувати новий погляд на власну ідентичність, а також у пришвидшеній перспективі дослідити здобуті переваги та допущені помилки при боротьбі за незалежність.

Таким чином, в результаті великого козацького повстання в Речі Посполитій, що спалахнуло 1648 року в українських землях під проводом Богдана Хмельницького, й виникла українська козацька держава – Гетьманщина. Однак, відправною точкою відліку її існування все ж варто вважати Зборівський договір 1649 року, оскільки саме в ньому було вперше документально визначено, які землі підконтрольні гетьману.

Загалом, у ході Визвольної війни козацький гетьман Богдан Хмельницький ставав репрезентантом ідеї соборності українських земель, називаючи їх «нашою землею», «батьківською землею», «вітчизною».

Однак, водночас дії козацького уряду не набули системного характеру, а нестача досвіду державного будівництва далася взнаки під час домінування приватних інтересів козацької старшини, для більшості з якої політичною батьківщиною продовжувала залишатися Річ Посполита.

Все це призвело до втрати ініціативи Богданом Хмельницьким та послаблення його позицій аж до поразки повстанців у Берестецькій битві, наслідком чого стало підписання Білоцерківської угоди 1651 р., згідно з якою істотно обмежувалася територія козацької України лише Київським воєводством, вдвічі скорочувалася чисельність реєстру до 20 тисяч, а гетьман повинен був підпорядковуватися владі коронного гетьмана.

І лише переможна Батозька кампанія 1652 р. зумовила морально-психологічний злам у ході Визвольної війни, чим спричинила масові селянські повстання і відновлення на території Київського, Чернігівського та Брацлавського воєводств органів козацької влади.

Проте згодом почали ширитися чутки про нові плани короля Речі Посполитої Яна-Казимира здійснити восени 1653 р. похід на Подніпров'я, що змусили Богдана Хмельницького готувати військо для належної відсічі. Однак, збройне протистояння під Жванцем завершилося підписанням Кам'янецької угоди, за якою існування козацької України не передбачалося. На її території найближчим часом мало розміститися коронне військо.

Усе це спонукало гетьмана позитивно відгукнутися на пропозицію московської сторони визнати своїм протектором московського царя, що підтримала більшість козацької старшини. Зрештою, рішення Земського собору у Москві стало основою для переговорів сторін у Переяславі 18 січня 1654 р., і, як наслідок, підписання Березневих статей.

Таким чином, як ми можемо бачити, правовий статус Української козацької держави до 1654 року був не стабільним і змінювався разом із зміною переваги повстанців у Визвольній війні. Тим не менш, в ці роки Гетьманщина так і не стала повністю незалежною державою, а єдиним шансом, на думку її очільників, зберегти хоч який-небудь правовий статус стало зближення із Москвою.

В літературі є різні точки зору на правову кваліфікацію договірних відносин двох держав, що випливали із Березневих статей. Найпоширенішими є такі думки:

- договір 1654 р. є персональною унією, коли дві незалежні держави визнають верховенство одного монарха;
- договір встановлював васальну залежність України від Московського царства у формі протекторату;
- Гетьманщина приєднувалася до Росії як автономія;
- договір оформлював військову коаліцію двох сторін проти Польщі.

В основі різних поглядів на українсько-російську угоду лежить відмінність державних інтересів сторін та розбіжність політичних цілей. Для

того, щоб зрозуміти юридичну природу договору, необхідно звернути увагу не лише на буквальний зміст документу, але й на реальні взаємовідносини, які утворилися внаслідок його підписання. Суттєвим доповненням до оцінки «Березневих статей» є їх означення сусідніми державами. Формально договір засвідчив юридичну форму відокремлення України від Речі Посполитої і слугував у свідомості тогочасної еліти аргументованим доказом самостійності козацької держави.

І в цілому більшість дослідників погоджуються лише з тим, що це була угода, за якою Москва як сюзерен чи протектор Гетьманщини взяла на себе зобов'язання гарантувати їй повний суверенітет, що забезпечувало Україні міжнародне визнання.

Також слід враховувати наслідки, які настали для Гетьманщини після 1654 року і аж до повної ліквідації її самостійності. Так, після смерті Б. Хмельницького період в існуванні Української козацької держави називають періодом «Руїни», головною ознакою якого вважається розподіл Гетьманщини на Правобережну та Лівобережну Україну. Даний процес був також і наслідком боротьби за геополітичну першість в регіоні між Річчю Посполитою та Московським царством і завершився розподільчим та надзвичайно трагічним для козацької держави Андрусівським перемир'ям 1667 р., яке, власне, остаточно й закріпило поділ України на два береги.

Таким чином, Березневі статті 1654 року у дійсності дали Московському царству легальне право претендувати на Лівобережну Україну, і, як наслідок, забрати її у своє абсолютне підпорядкування у 1667 році в результаті закінчення польсько-московської війни і послаблення самої Гетьманщини, яка внаслідок цих подій фактично втратила свій відокремлений політично-правовий статус.

ПРАВОВІ РЕФОРМИ У ЯПОНІЇ В ПРЕРІОД РЕСТАВРАЦІЇ МЕЙДЗІ (1868-1889 рр.)

Кошарський Назар (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Федущак-Паславська Г. М.)

Сьогодні Японія вважається технологічною та передовою країною світу. Однак ще два століття тому вона була ізольована, феодальна та відстала державою. Завдяки реформам імператора Муцухіто 1868-1889 рр. вдалося в короткий термін модернізувати державу та на рівних боротися із впливом Російської імперії, за сферу інтересів у Азії.

Після порушення японського ізоляціонізму та нав'язуванню нерівноправних договорів світовими державами у другій половині XIX ст. декілька впливових родин даймьо (феодали) розпочали відкрито виступати за повернення влади імператору, який втратив її в XII ст. Сьоґун (правитель Японії періоду сьоґунату) Йосінобу Токуґава вирішив подавити опозицію, так почалась війна Босін 1868-69 рр. Громадянська війна скінчилася повною

ліквідацією сьоґунату та поверненню імператора на політичну арену Японії. Розпочався період Мейдзі (період освіченого правління).

Імператор Муцухіто, задля швидкої "вестернізації" та централізації влади, розпочав інтенсивні зміни у правовій системі та соціальному ладі. Було ліквідовано стан самураїв (воїни-феодали), спрощено стан даймьо. Проголошувалася юридична рівність селян, ремісників та торговців, знімалися обмеження для шлюбу. Задля розвитку підприємницької діяльності були заборонені цехові організації. Селяни отримали право власності на землю та спеціальні посвідчення (тікєн). Встановлювався єдиний нормований земельний податок (3% від вартості землі).

Діючий на той момент кодекс Тайхо-ріцурьо 701 р. містив виключно японську правову модель традиціоналізму та специфіку ізоляціонізму. Цей збірник не підходив для здійснення судочинства у новій Японії. Єдиним способом у короткий термін провести модернізацію правової системи, стала пряма рецепція західноєвропейських правових систем та моделей. Основою для реорганізації стало романо-германське право. Під проводом юриста із Франції на ім'я Гюстав Буассонад й на основі кодифікацій французького права розпочалось розроблення кількох проектів кодексів: Кримінального та торговельного у 1890 р. Проте ці проекти зустріли значний опір японської еліти, вони вважали їх надто демократичними та не бажали прийняття цих кодексів. Почався пошук альтернативної моделі права.

Ідеалом для уряду Японії стало право Німецької імперії, із сильною владою кайзера (імператора), обмеженням прав громадян та збереженням привілеїв магнатів. Було вирішено змінити рецепцію французької моделі права на німецьку.

За зразком конституції Прусського королівства 1850 р. була створена конституція Мейдзі 1889 р. Імператор був наділений обширними повноваженнями. Він отримував право призначати міністрів, суддів, членів верхньої палати (палата перів) та видавати закони за згоди парламенту, накладав законодавчі вето, скликав та розпускав парламент. Зовнішньополітична сфера була закріплена виключно за монархом. Володів верховними судовими повноваженнями: право помилування й амністії. За конституцією, персона імператора визнавалася священною та недоторканою.

Основи німецької моделі лягли у фундамент японського Цивільного кодексу 1898 р. Торгового кодексу 1899 р. Кримінального кодексу 1907р. У 1922 р. було прийнято проект Кримінально-процесуального кодексу на манір німецького КПК. Протягом короткого терміну Японія набула нової правової системи. Проте у галузі конституційного, спадкового та сімейного права, відслідковувалась специфіка, яка притаманна для японського права. Тому не слід сприймати запозичення західноєвропейського права, як пряму механічну рецепцію, у всій правовій системі Японської імперії.

Розглянемо Цивільний кодекс 1898 р., як приклад симбіозу німецького та японського національного права. Кодекс складався з п'яти розділів: загальної частини, речового, зобов'язального, сімейного та спадкового права. Сама структура та перші три розділи були прямою рецепцією ЦК Німецької

імперії. Однак розділи сімейного та спадкового права, містили японські інститути. Чоловік – глава сім'ї мав виняткове становище згідно кодексу. Без його згоди члени сім'ї не могли узяти шлюб. З моменту укладення шлюбу, дружина ставала членом сім'ї чоловіка та визнавалась недієздатною, а її майном розпоряджався чоловік. У спадковому праві, після смерті чоловіка, зазначено що єдиним претендентом на спадок був старший син. Дружина та решта членів родини усувались від права спадкування. Проте інститути японського права мали незначний вплив на "вестернізаціїю" японської правової системи.

Не дивлячись на переважний вплив німецьких ідей та концепцій приватного права, у Цивільному та Торговому кодексі, зустрічалися поняття запозичені з французького та англійського права. Так, закони про довірчу власність 1922р. та про присяжних 1923р. були укладені на основі та під впливом англо-саксонського права.

Неодноразово, до вже діючих кодексів, а особливо Цивільного та Торгового, вносилися зміни. Проте поширеною практикою стало видання законів, які не включалися у кодекс, але доповнювали їх. Серед них найбільш важливими стали: Закон про ліцензію, торгові знаки і авторське право та закон про оренду землі й оренду житла, прийняті 1921 р.

У підсумку, можна сказати, що японська правова система, після періоду реставрації Мейдзі, являє собою романо-германську систему. Основною моделлю права була німецька та французька, проте, зустрічався і британський правовий вплив. Однак у деяких галузях права відслідковується прояв японських інститутів та вікових правових традицій. Імператору Муцухіто вдалося швидким та безболісним темпом покращити правову систему японської держави, централізувати та укріпити монаршу владу та модернізувати свою країну, відкривши для неї нові світові можливості.

ВПЛИВ ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ НА ФОРМУВАННЯ ВИБРАНИХ ІНСТИТУТІВ ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Новосад Владислав (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Моряк-Протопопова Х. М.)

Київська Русь – одна із наймогутніших держав Європейських країн наприкінці X – у першій половині XI ст. Вона мала особливу правову систему, котра регулювала різні аспекти суспільних відносин.

На той час право Київської Русі було розвинутим та наповненим на основі звичаєвого права, а тому потребувало кодифікації та систематизації.

Основною та першою кодифікацією Київської Русі була Руська Правда написана та складена за часів Ярослава Мудрого. Як зазначає академік Греков Б. Д.: «Руська Правда дійшла до нас у дуже великій кількості списків. Її стародавні списки збереглися і датовані XIII – XVII ст. При цьому, подібно до

багатьох інших пам'яток давнини, вона дійшла до нас не окремо, а у складі рукописів великого обсягу та різноманітного змісту». Усі вони базувались на первинній Руській Правді тому, хоча суспільні відносини змінювались доволі швидко. Законодавство опиралось на норми XI століття, що частково доповнювались, але при цьому носили первинний характер. Руська Правда існувала у трьох редакціях: Коротка, Розширена та Скорочена. Ми досліджуватимемо найдавнішу Коротку редакцію Руської Правди тому, що вона більш чітко віддзеркалювала автентичні норми права Київської Русі, зберігаючи свою самобутність.

Так, в XI столітті закладаються основи цивільного права. Формується розуміння права власності та права володіння, про що зазначено у статтях 13 та 14 Руської правди. Слід звернути увагу, що від самоправства захищалося як право власності, так і право володіння, про що йшлося в статті 14 Руської правди: «Аще познають кто, не емлеть его, то не рци ему: мое, нъ рци ему тако: пойди на свод, где еси взял». Отже, держава брала на себе обов'язок захисту права власності та володіння. Це відповідає положенням сучасного законодавства України, оскільки дотримання і захист права власності є обов'язком саме держави.

Інститут приватної власності був, по суті, основним в правовій системі Київської Русі, відігравав основну роль в суспільстві, був фундаментом взаємовідносин людей та слугував основним джерелом задоволення людських потреб (наприклад: земельна власність задовольняла потребу в їжі). За Руською Правдою встановлювався принцип непорушності приватного майна, так, за знищення знаку власності на бортних деревах накладався штраф у розмірі 12 гривень, що було досить відчутним для тодішньої особи. Дана норма права була інтерпретована через віки в нинішньому законодавстві України, а саме у статті 56 Кодексу України про адміністративні правопорушення: «Знищення межових знаків меж землекористувань – тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян». Хоча на даному етапі ми маємо досить розвинуту систему кадастрового закріплення меж земельної ділянки з супутника, але дана норма застерігає осіб від вчинення дій, пов'язаних із незаконним розширенням меж свого володіння за рахунок сусіднього наділу та слугує як і у Київській Русі радше застережником від вчинення злочинних дій.

Відомо багато видів договорів, які існували у той час, але найбільш упорядкованим був договір позики. За цим договором прописувалась сума позики та відсоток, яку боржник змушений був повернути разом з первинним боргом. По суті, відсоткова ставка до XII століття не регулювалась, що призвело до зубожіння населення. В подальшому це обернеться у хвилю антилихварських повстань, що змусить владу створити чітке врегулювання відсоткової ставки (виплачували борг 3 роки, відсоток від боргу не мав бути більшим за 50%). У разі порушення даних вимог застосовувались суворі покарання. На сьогодні правова система України не має чіткого регулювання відсоткової ставки, що призводить до «обкрадання»

населення фінансовими установами, адже саме вони є, по суті, головними на ринку. Тому сучасним законотворцям потрібно звернути неабияку увагу на інститут позики у Київській Русі для подальшого втілення та реалізації його у відносинах населення країни. Хоча ми живемо у час, коли панують ринкові відносини, потрібно виділити те, що держава повинна виступати регулятором економічних відносин у деяких галузях.

Стосовно інституту банкрутства, то особа в Київській Русі визнавалася банкрутом у наступних випадках: 1) в результаті форс-мажорних обставин боржник отримував відстрочення виконання зобов'язання; 2) у випадку винного банкрутства (участь в азартних іграх, парі, п'янство, лінь) кредитор міг призначати покарання боржнику (у більшості випадків боржник ставав рабом). Введений в дію Кодекс України з процедур банкрутства 21 жовтня 2019 року, що набрав чинності 21 квітня 2019 року, встановив процедуру банкрутства і відновлення платоспроможності фізичної особи. В її основі лежать деякі обставини, подібні описаним вище, зокрема, не можуть бути реорганізовані умови боргу: отримані на розваги, придбання предметів розкоші, або борги, що з'явилися через участь в азартних іграх та парі.

У Київській Русі як і в сучасній Україні поважають старших. Це проявлялося у тому, що найстарший громадянин Київської Русі розпочинав віче та снеми, він виголошував перше вступне слово, надавав поради наступникам. Даний звичай можемо простежити у статті 82 Конституції України: «Перше засідання новообраної Верховної Ради України відкриває найстарший за віком народний депутат України».

Отже, підбиваючи підсумки, можна ствердно сказати, що різноманіття правових інститутів Київської Русі мали влив на формування сучасного права. Основи права Київської Русі відбилися сьогодні і активно функціонують в законодавстві України. Багато вчених припускають, що на сучасне право України великий вплив мала рецепція римського права в Європі, але слід зауважити, що система правовідносин Київської Русі мала істотні відмінності від римського права, пов'язані з джерельною базою наповнення законодавства Київської Русі, а тому ми довели, що деякі норми права України могли зазнати впливу права Київської Русі.

АНАЛІЗ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ НАПОЛЕОНА: ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ТА РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Попельчук Максим (студент)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Кольбенко А. В.)

Однією з найважливіших подій XIX століття у правовій сфері варто визнати прийняття Цивільного кодексу Франції у 1804 році.

Розроблений комісією юристів з ініціативи і за безпосередньою участю Наполеона, кодекс юридично закріпляв завоювання Великої Французької революції. Він спирався на Декларацію прав людини і громадянина. У роботі

також застосовувалися норми римського права, доктрина природних прав людини, законодавство епохи Революції, попередні проекти Цивільного кодексу. Використовували і деякі дореволюційні правові акти та кутюми (звичаї).

Проект було передано на обговорення у всі вищі суди країни, а також у департаменти, потім – у всі палати парламенту. Обговорення тривало майже рік. Державна рада, Законодавчий корпус, Сенат проект схвалили, але в Трибунаті він зазнав гострої критики. Тоді уряд відкликав проект, а Наполеон провів "чистку" Трибунату, усунувши звідти всіх опозиціонерів. Трибунат схвалив проект. Цей проект, з урахуванням зроблених під час обговорення зауважень, 21 березня 1804 р. було зведено до Цивільного кодексу французів (Code civil des Franais), який набув чинності. У 1807 р. кодекс отримав назву "Цивільний кодекс Наполеона", оскільки імператор бажав наголосити на особистій участі й зацікавленості у створенні кодексу. У 1816 р. його знову назвали Цивільним кодексом.

Кодекс вміщує загальний вступ, 2281 статтю у трьох книгах: "Про особи"; "Про майно та різні видозміни власності"; "Про різні способи набуття власності". Така структура відповідала основній схемі побудови римського права: особи, речі, зобов'язання, спадкування. Вона отримала згодом у цивільному праві назву інституційної.

Книга перша присвячена особам, тобто суб'єктам правовідносин. Втілюючи основні засади теорії природних прав людей, тобто основи Французької революції, зокрема такі, як свобода і рівність у цивільно-правових відносинах, у кодексі зазначалося: "будь-який француз користується цивільним правом", а " здійснення цивільних прав не залежить від якостей громадянина; ці якості набуваються та зберігаються лише згідно з конституційним законодавством". Цивільне право, передбачене кодексом, не поширювалося лише на іноземців. Відповідно до закону, деяких осіб можна було позбавити майна, зокрема, у разі їхньої "громадянської смерті", яка наступала як різновид кримінального покарання. Тоді засуджений позбавлявся права власності на все своє майно, яке переходило до спадкоємців, а за їх відсутності – до держави. Визначено низку обмежень у цивільних правах для жінок, у тому числі заміжніх; жінки також не могли бути свідками під час укладання актів цивільного стану (шлюб, смерть), заповітів тощо. Варто зазначити, що в кодексі відсутнє поняття юридичної особи. Тоді суб'єктом права вважали тільки фізичну особу, тобто капіталізм ще не вийшов за межі індивідуалістичних понять, що вважалися вершиною демократизму в праві, бо при феодалізмі свободи особистості, особливо для непривілейованих станів, не існувало.

Урегульовано також проблеми шлюбно-сімейного права. В цій галузі права кодекс помітно відрізнявся від норм революційного періоду, коли в законодавчих актах було закріплено рівність особистих і майнових прав жінок і чоловіків і значно послаблена батьківська влада над дітьми. Загалом норми шлюбно-сімейного права в Цивільному кодексі Наполеона дуже консервативні. Вони зберігають чимало елементів попередньої епохи,

зокрема, у патріархальній концепції "законної сім'ї", яка повністю підпорядкована владі чоловіка і батька. У той самий час варто виділити те, що норми шлюбно-сімейного права, які вміщені у кодексі, мали прогресивне значення на той час. Кодекс закріпив світський характер громадянського стану, зокрема обов'язковість державної реєстрації шлюбу, підтвердив можливість розлучення.

Книга друга містить норми, що регулюють проблему власності, її видів, використання, володіння, сервітути тощо. Тобто знову ж таки за основу взято класичну римську класифікацію речових прав. У кодексі вже не йшлося про дореволюційний поділ майна на родове та набуте. На передньому плані виявився поділ речей на нерухомі та рухомі. Провідне місце у цій книзі присвячене інституту власності. Тут можна простежити відмову від феодальних принципів умовності, роздільності та родового характеру речових прав. "Власність, – записано в титулі другому, – це право користуватися і розпоряджатися речами найбільш абсолютним способом для того, щоб користування не заборонялося законом або регламентом". У цьому визначенні законодавець відзначив універсальний індивідуалістичний характер права власності, його непорушність і недоторканість.

Найбільш значна за обсягом книга третя «Про різні способи, якими набувається власність», що займає понад дві третини всього Кодексу, містить норми спадкового та зобов'язального права, а також правила про позовну та набувальну давність та володіння. Кодекс регулює лише найзагальніші питання обороту; спеціальні правила про комісійні, маклерські договори, торговельні товариства та інші договори за участю підприємців були включені до Торгового кодексу 1807 року, що закріпив дуалізм французького приватного права – розподіл на цивільне та торгове право. До книги третьої включені і норми сімейного права, що стосуються шлюбного договору та майнових відносин подружжя. Загалом у цю книгу було включено дуже різнорідний матеріал різних підгалузей цивільного права, що випливало з надзвичайно широкого розуміння законодавцем права власності.

Підсумовуючи варто зазначити що Цивільний кодекс Наполеона в період його створення вважали вершиною кодифікаційного мистецтва – і за формою і за змістом. Написаний зрозуміло й у конкретній формі, з чіткими формулюваннями і поняттями найпоширеніших правових інститутів, він спирався на природно-правові принципи свободи людини, необмеженої приватної власності, свободи договорів, реалізуючи фундаментальні постулати буржуазії, що проводила непримиренну боротьбою з феодалізмом. Гнучкість його формулювань дозволила у майбутньому у судовій практиці творчо інтерпретувати статті кодексу за умов нових епох. На нього досі посилаються судді, адвокати, юристи багатьох західних країн.

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДО ПОЧАТКУ XX СТ.

Степанюк Вікторія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Моряк-Протопопова Х. М.)

Інтелектуальна власність як результат інтелектуальної, творчої діяльності найімовірніше зародилася тоді, коли первісна людина перейшла від мандрівного до осілого життя. Адже така докорінна зміна способу життя спровокувала і зміну образу мислення і дій людини, тож в неї утворилися нові потреби, як матеріального, так і духовного характеру.

Із розвитком суспільства необхідним стало правове регулювання власності на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема для засвідчення належності майна певному власнику або авторства його творця.

Щодо західноукраїнських земель, то вони стали частиною Австрійської імперії після третього поділу Речі Посполитої наприкінці XVIII ст. Взагалі, XIX століття вважається періодом розквіту становлення права інтелектуальної власності у більш сучасному розумінні, адже саме в цю епоху формуються основні концепції та теорії права інтелектуальної власності, воно стає об'єктом досліджень філософів, у державах Європи з'являються законодавчі акти, присвячені правовій охороні інтелектуальної власності, виникає міжнародна система охорони інтелектуальної власності. Розвиток права інтелектуальної власності на західноукраїнських землях, що перебували у складі Австро-Угорщини відбувався у відповідності до загальноєвропейських тенденцій у цій сфері.

Першим нормативно-правовим актом, який містив положення щодо правової охорони авторських прав було Австрійське цивільне уложення 1811 р. (§§1164-1170). Ці положення регулювали відносини, пов'язані з публікацією творів: право передруку, видавничої умови. Цей Цивільний кодекс було введено в дію 1 січня 1812 р. Австрійське загальне цивільне уложення 1811 р. було видане німецькою мовою; в 1868 р. у Львові був виданий його руський переклад.

Свідченням необхідності детальнішого правового регулювання відносин, що стосувалися права інтелектуальної власності, є видання численних нормативно-правових актів, що регулюють певні аспекти права інтелектуальної власності.

У 1846 р. з'явилися закон про літературну, музичну та художню власність, патент про передрук, до кримінального закону додали §476, в якому передбачалося покарання за контрафакцію. Метою видання патенту була охорона літературної та художньої власності, а згідно із §1 літературні твори та твори мистецтва визнавалися власністю авторів.

Досить по-сучасному регулювалося надання виняткових привілеїв на нові відкриття, винаходи, вдосконалення, чиїм предметом були новий виріб,

новий спосіб або метод виробництва законом Австрійської імперії «Про привілеї» від 1852 року. Задля засвідчення права інтелектуальної власності на перелічені об'єкти необхідно було, щоб відкриття, винахід чи вдосконалення мало місцеву новизну. Охочий отримати привілей подавав до державної установи заяву, опис винаходу, креслення, зразки. Для порівняння, відповідно до закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», сьогодні для реєстрації винаходу (корисної моделі) заявник подає: заяву про державну реєстрацію винаходу (корисної моделі), опис винаходу (корисної моделі), що розкриває його суть, формулу винаходу (корисної моделі), що виражає суть винаходу і відповідає опису, креслення (якщо на них є посилання в описі) та реферат, що подається лише для інформаційних цілей. Як можна побачити, навіть перелік документів для реєстрації винаходу значною мірою збігається у чинному нормативно-правовому акті із законом майже 170-річної давності, що регулює ті ж суспільні відносини.

Наступний закон «Про охорону винаходів (патентний закон)» було прийнято 11.01.1897 р. Попри те, що у новому законі не було сформульовано законодавче визначення поняття «винахід», цей закон все ж був деталізованішим (і, відповідно, – більшим за обсягом) і містив кілька важливих законодавчих новел. Відповідно до нього, правова охорона надавалася тим винаходам, що були новими (тобто раніше не були опублікованими, не були предметом привілею, що перетворився на суспільне благо і не використовувалися раніше на території Австрії) й промислово придатними. Щодо чинного українського законодавства, то необхідними умовами патентоздатності на сьогодні є новизна (новими визнаються винаходи, що не належать до відомостей, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до відповідного державного органу (до дати пріоритету)), промислова придатність і винахідницький рівень. Винахідницький рівень має той винахід, що не є очевидним для фахівця – не випливає явно із рівня техніки. Отже, більшість умов патентоздатності, встановлених чинним законом України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», вже були частиною правосвідомості тогочасного законодавця.

В цьому австрійському законі було закріплено право першого заявника – до моменту доведення протилежного, винахідником вважали першого заявника.

Серед законодавчих новел надзвичайно цікавим є введення положень, що стосувалися службових винаходів. У Патентному законі 1897 року зазначалося, що робітники, службовці, які створили певну розробку під час роботи, будуть визнаватися винахідниками, якщо інше не передбачалося у трудовому договорі. Наголошувалося на праві службовця-винахідника отримати винагороду. Для порівняння, в сучасному українському законодавстві вказується, що власником немайнових прав на винахід (серед яких, зокрема, є і право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності) є сам винахідник, окрім випадків, передбачених законом, коли окремі особисті

немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. Навіть право для винахідника, що є найманим працівником, отримати нагороду теж передбачено у законі «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» – розмір та умови виплати такої винагороди відповідно до економічної цінності винаходу і (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем, повинна передбачатися спеціально укладеним письмовим договором між роботодавцем та працівником.

Патент засвідчував виключне право на винахідника на виготовлення предмета, введення його в цивільний оборот, продаж, застосування. Якщо патент стосувався певного процесу, охорона надавалася й предметам, виготовленим за допомогою цього процесу. Те, що право винахідника в законі 1897 року називалося виключним (як і в попередньому законі 1852 року), засвідчувало те, що тогочасне праворозуміння охоплювало головну ознаку, що відмежовує інститут інтелектуальної власності – приналежність цих прав виключно власнику патенту.

Висновки. Отже, на територію західноукраїнських земель, що протягом досліджуваного періоду входили до складу Австро-Угорської імперії, поширювало свою дію австрійське законодавство, що відповідало тенденціям періоду розквіту законодавчого регулювання правовідносин інтелектуальної власності. Окрім цього, правові норми, що регулювали право інтелектуальної власності на західноукраїнських землях до початку XX ст, значною мірою корелюють із нормами, що їх містить чинне українське законодавство.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ УСТАЛЕНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Лайтер Крістіна (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Мочульська М. Є.)

Європейське сьогодення вимагає нових правових рішень, що стосуються усталеності судової практики Конституційного Суду України. Інститут "прецеденту" займає вагоме місце в процесі наближення до європейських стандартів та засад правового регулювання. Шлях до впровадження такого інституту, в свою чергу, повинен починатись із дослідження та комплексного аналізу явища "stare decisis".

Доктрина англійського прецеденту є своєрідним "витоком" сучасного принципу усталеної судової практики. Саме ця країна встановила принцип "stare decisis", що є частиною латинського виразу "stare decisis et not quetta movera" і означає "стояти на вирішеному і не порушувати встановленого порядку". Дана концепція ґрунтується на правотворчій ролі суду, яка на сьогодні є поширеною в країнах Західної Європи та англо-американських країнах «загального права».

В Україні правотворча діяльність Конституційного Суду заперечується з огляду на те, що українська правова система належить до романо-германської правової сім'ї, в якій судовий прецедент не є джерелом права.

Як зазначає С. Шевчук, концепція «усталеної судової практики» (jurisprudence constante) є своєрідним еквівалентом англо-саксонської доктрини прецедентного права. За такою концепцією передбачається, що сукупність раніше прийнятих та узгоджених рішень є доказом правильного тлумачення норми. Якщо сформульоване рішення застосовується в довготривалій судовій практиці, то набуває значення «усталеної судової практики» і правоположення, на якому вона ґрунтується, має значення у вирішенні наступних справ.

Концепція «jurisprudence constante» не має ознак обов'язковості, хоча наділена суттєвим впливом на прийняття наступних рішень. Головною ідеєю принципу «усталеної судової практики» є вимога дотримання Конституційним Судом усталеної практики, оскільки відхилення від неї здатні поставити під загрозу конституційні цінності. Очевидно, що законодавець має право змінити судову практику шляхом прийняття нового закону. Тому, враховуючи досвід іноземних держав, наприклад Італії, де зміна правової позиції повинна бути глибоко обґрунтована, в Україні повинен бути механізм зміни юридичної позиції КСУ. Для ефективної дії інституту «усталеної судової практики» необхідно доповнити та

конкретизувати випадки, визначені на законодавчому рівні, коли юридична позиція Конституційного Суду може бути змінена.

На думку П. Ткачука, правова позиція має дуже важливе значення в конституційному праві і пояснює це складною процедурою внесення змін до Конституції, стабільністю судової практики, необхідністю забезпечення конституційних прав та свобод шляхом судового захисту. Особливо важливо виділити підтримку стабільності, оскільки КСУ звертається до інтерпретаційних висновків, викладених у попередніх рішеннях, адже, приймаючи рішення у новій справі, Конституційний Суд України повинен враховувати вже встановлене ним розуміння закону чи норми, тобто правову позицію в аналогічній справі.

Сучасні тенденції розвитку конституційного судочинства цікавлять відомих науковців. В такому контексті варто згадати В. Погорілко та В. Бринцева, які серед функцій Конституційного Суду України виділяють і законодавчу (нормотворчу), однак наголошують, що судова правотворчість суттєво відрізняється від нормотворчості, яка здійснюється законодавчою владою. Також нагадують, що не варто намагатись обґрунтовувати рішення КСУ як класичні нормативно-правові акти, оскільки вони відрізняються за структурою, механізмом прийняття та набрання чинності.

Зміст усталеної судової практики полягає в забезпеченні єдності та правової визначеності, фактично в недопущенні випадків, коли одні й ті ж категорії справ розглядаються по різному, формуванні загальносуспільного розуміння окремих положень закону. Також її застосування дозволить розвантажити систему конституційного судочинства, зробити її більш ефективною, підтримувати авторитет та стабільність Конституційного Суду України.

Підсумовуючи, варто зазначити, що забезпечення усталеності судової практики є дуже важливим, адже єдність судової практики є гарантією довіри громадян до КСУ. Завдяки усталеності реалізується стабільність, об'єктивність та прогнозованість, які в свою чергу підтримують авторитет Конституційного Суду України серед суспільства. Окрім того, усталеність судової практики призведе до мінімізації корупційних проявів у судовій системі та скорочення строків розгляду. Безумовно, усталена практика Конституційного Суду України – це позитивне явище, яке, окрім забезпечення сталості, залишає місце і для розвитку, конкретизації та деталізації.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ КОНФЛІКТУ 2020 РОКУ

Ваврик Христина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Кобрин В. С.)

Ефективне реформування діяльності Конституційного Суду України (далі – КСУ) неможливе без глибокого розуміння правової природи цього органу. Так, на основі аналізу законодавства можна визначити, що КСУ є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, здійснює її офіційне тлумачення, вирішує питання про конституційність законів України та виконує інші повноваження відповідно до встановленої компетенції.

В цьому контексті варто також нагадати і про мету існування самої Конституції як Основного Закону держави. Важливо усвідомлювати, що це не просто закон, якому мають відповідати всі інші прийняті нормативно-правові акти: такий підхід до розуміння значно обмежить її зміст. Первинно – це установчий акт, що закріплює волевиявлення народу, який з метою створення правової держави встановлює обмеження для створених у майбутньому державних органів, щоб запобігти можливому зловживанню владою з їхнього боку. КСУ же покликаний бути так званим «арбітром» між різними гілками влади та забезпечувати охорону і реальне функціонування конституційних норм, тож його роль в цій системі неможливо переоцінити. У статті 147 Конституції України зазначено, що діяльність КСУ ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків. Ці засади є надважливими гарантіями безсторонності та об'єктивності суду, неприпустимості його перетворення на орган задоволення політичних інтересів певної групи населення.

Але як показує досвід, на практиці нерідко бувають спроби втрутитись в діяльність КСУ та вплинути на ухвалення ним рішень з політичних або особистих мотивів. Як приклад таких випадків можна навести приміром рішення КСУ від 30 вересня 2010 року, яким було скасовано політичну реформу 2004 року і повернуто в дію Конституцію 1996 року, а разом із нею – президентсько-парламентську форму правління, а фактично – здійснено конституційний переворот, що в остаточному результаті призвело до трагічних подій 2013-2014 років в Україні. Однак, не завжди такі ситуації зумовлені виключно впливом з боку сторонніх осіб. До прикладу, безпрецедентну правову позицію у рішенні № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року судді виклали через конфлікт інтересів. Цим резонансним рішенням КСУ фактично скасував основи антикорупційної реформи. Така ситуація вкотре проілюструвала гостру потребу у судовій реформі, для здійснення якої необхідно зробити глибокий аналіз першопричин, що призвели до цього, щоб

у результаті обрати оптимальний і, що важливо – правовий шлях розв'язання проблеми.

Пригадуємо, що спосіб, який первинно було обрано Президентом України, демонструє абсолютно протилежний зазначеному вище підхід. Так, у статті 149-1 закріплено вичерпний перелік випадків припинення повноважень та підстав для звільнення суддів. Виходячи з цього неприпустимою з точки зору права була спроба звільнити двох суддів, призначених за квотою В. Януковича у 2010 році, новим Указом Президента у 2021 році, адже це пряме порушення норм Основного Закону, а разом з цим і гарантій незалежності і недоторканності суддів КСУ.

Таким чином, в контексті цієї ситуації варто зрозуміти кілька важливих нюансів. По-перше, недосконалість правових норм, які регламентують діяльність і функціонування Суду зовсім не означає, що судді, які зараз обіймають свої посади, можуть бути поза законом звільнені під впливом політичних закликів, а сам КСУ в силу існування цих приписів автоматично є нелегітимним органом. Розпуск КСУ був би абсолютною помилкою і призвів би до справжньої кризи в державі, адже дотримуватись і реалізовувати треба не лише матеріальні норми Конституції, а й процесуальні.

По-друге, підходячи до реформування цих норм, необхідно спрогнозувати усі можливі ризики та зробити все, щоб не допустити їхньої реальної появи. Так, замість проведення самостійних конституційних експериментів можна скористатися позитивним досвідом інших країн; взяти до уваги рекомендації Венеційської комісії Ради Європи, члени якої пропонують, наприклад, звузити рамки рішень КСУ лише до тих питань, які містяться у відповідних запитах на його адресу; створити спеціальний орган з відбору кандидатів та встановити контроль європейських інституцій, задіяних при призначенні суддів; для «деполітизації» складу КСУ обирати суддів за парламентською квотою кваліфікованою більшістю голосів тощо.

І по-третє: в будь-яких умовах, а надто – сьогодні – як ніколи важливою є проблема рівня правової культури суспільства. Як зазначає М. Козюбра, саме вона є суттєвим інструментом гарантування дієвості та охорони конституційних норм. В контексті обговорюваної ситуації рівень правової обізнаності громадян має значення, яке практично неможливо переоцінити. Пригадуємо, що за час розгортання подій, пов'язаних з прийняттям КСУ вищезгаданого рішення, лунали неодноразові заклики до дій, які б фактично означали повалення конституційного ладу в Україні. Але найбільше занепокоєння викликає те, що такі заяви знаходили суттєву підтримку у суспільстві. Водночас, виходячи з даних соціологічних опитувань, менше половини населення були добре обізнані щодо самого змісту рішення та правової природи КСУ. Такий стан речей В. Кампо влучно називає конституційним нігілізмом, що на його думку є нічим іншим, як історично сформованою, стійкою, суспільно-політичною недугою демократичної конституційної системи, що має наслідком деформацію конституційної свідомості її носіїв та їх конституційних правовідносин.

Таким чином, у висновку слід ще раз підкреслити необхідність розв'язання конституційних конфліктів та інших проблем у державі виключно правовим способом, адже грань між ігноруванням закону під виправданнями «інтересів більшості» і узурпацією влади надзвичайно тонка, а часто – взагалі відсутня. Важливим маркером в таких ситуаціях є рівень правової обізнаності населення, оскільки від нього великою мірою буде залежати сприйняття ним маніпулятивних популістських закликів, спрямованих на задоволення особистих інтересів невеликих політичних груп. Саме тому необхідно всіма можливими способами долати правовий нігілізм у суспільстві для безпеки держави і охорони національних українських цінностей.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ДОГОВІРНОГО ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВА

Босяк Марія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Лепех С. М.)

1. У науковій літературі традиційно визнається, що, порівнюючи правила в різних юрисдикціях Європи, правове регулювання договірного звернення стягнення на предмет іпотеки значно відрізняється. Так, у той час, як англійське право має більш ліберальний підхід, є дружнім до кредиторів-іпотекодержателів та орієнтованим на ринок, зі свободою договорів та обмеженим втручанням суду у процес звернення стягнення, у переважній більшості держав континентальної Європи ще на початку XXI століття єдиними підставами для реалізації прав іпотекодержателів були виконавчі документи (рішення чи нотаріальний напис).

2. Тим не менш пошук більш дієвих механізмів для сприяння економічного розвитку держав романо-германської системи права привів до необхідності створення швидших та дешевших судових та, за умови дотримання відповідних гарантій, несудових процедур, щоб забезпечений кредитор міг реалізувати право на задоволення своїх вимог, забезпечених іпотекою.

Такі ефективні правила примусового звернення стягнення на предмет застави, зокрема й застави нерухомого майна, були введені Директивою Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу стосовно механізмів застосування фінансової застави 2002/47/ЄС, щоб «збільшити доступність та зменшити вартість кредиту та витрати часу на реалізацію забезпечених прав кредиторів». Проте імплементація Директиви створила складні проблеми в деяких європейських юрисдикціях. Так, концепція ліберального режиму примусового виконання, що включає в себе дійсність договорів про задоволення вимог заставодержателя чи право заставодержателя звернути стягнення на предмет застави в разі невиконання зобов'язань, зіткнулися з проблемами їх імплементації, оскільки такі інновації було важко інтегрувати в існуючу законодавчу базу.

3. Тим не менш за останні двадцять років можна спостерігати очевидну тенденцію у напрямку впровадження у національні законодавства держав континентальної Європи договірних методів вирішення спорів між іпотекодавцем та іпотекодержателем.

Так, у результаті реформи 2006 року вперше серед держав континентальної системи права стаття 2459 ЦК Франції встановила, що, крім

випадків, коли обтяжене майно є основним місцем проживання боржника, сторони в договорі іпотеки можуть домовитися, що іпотекодержатель звертає стягнення на предмет іпотеки у разі невиконання боржником основного зобов'язання. За відсутності такого договору іпотекодержатель, який розпочав виконавче провадження, може вимагати від суду передати йому обтяжене майно в рахунок погашення забезпеченої вимоги за умови, що воно не є основним місцем проживання боржника (ст. 2458 Цивільному кодексі Франції). При цьому до впровадження вищезгаданих законодавчих змін з 1804 року у ЦК Франції існувала норма, яка забороняла іпотекодержателю звернення стягнення на предмет іпотеки в обхід виконавчого напису чи рішення суду.

4. У німецькому цивільному законодавстві у 2004 році зроблено виняток із заборони звернення стягнення на предмет іпотеки відповідно до ст. 1229 ЦК Німеччини. Так, у разі, якщо актив входить до переліку або його вартість визначається ринковими цінами, і обидві сторони є підприємцями, сторонам дозволяється у разі невиконання зобов'язань досягти згоди щодо інших, не передбачених кодексом, способів його виконання (ст. 1259 ЦК Німеччини). Даною нормою фактично уповноважено сторін іпотечного договору самостійно укладати будь-які угоди про задоволення вимог іпотекодержателя без участі суду чи публічних службовців, проте як в Німеччині, так і статтею 816 ЦК Швейцарії заборонено звертати стягнення на предмет іпотеки шляхом набуття права власності.

5. У загальному метою заборони звернення стягнення на предмет іпотеки, яка походить з римського lex commissoria, є захист іпотекодавця від ризику втратити актив, вартість якого перевищує суму його боргу. Так само у переважній більшості визнають недійсними угоди, що дозволяють приватний продаж або продаж без втручання суду, надаючи доходи від такого продажу заставодержателю незалежно від того, чи перевищують вони забезпечений борг, або забороняють заставодавцю викупити заставу.

На відміну від українського законодавства, відповідно до якого укладати договір про задоволення вимог іпотекодержателя дозволено укладати одночасно з договором іпотеки чи у будь-який час протягом строку дії основного договору, у європейських державах з континентальною системою права застереження про звернення стягнення на предмет іпотеки та подібні угоди дозволені лише на ті угоди, які були укладені до порушення. Так, відповідно до ЦК Франції після того, як боржник прострочив виконання зобов'язання, обидві сторони перебувають у рівному становищі. Як наслідок, немає потреби в спеціальному захисті іпотекодавця, тобто сторони вільні домовитися про те, що іпотека залишається у іпотекодержателя. Таку угоду можна охарактеризувати як datio in solutum (ст. 1243 ЦК Франції). Сторони також можуть домовитися про приватний продаж, продаж без втручання суду, але за умови, що ціна буде визначена в момент настання строку погашення боргу.

Таке законодавче регулювання узгоджується з положеннями ст. 4 Директиви, відповідно до яких реалізація шляхом привласнення дозволяється, якщо це передбачено договором про забезпечення.

6. Аналіз цивільного законодавства держав романо-германської правової системи дозволяє зробити висновок, що хоча у більшості європейських юрисдикцій договірне звернення стягнення на предмет іпотеки заборонено, проте можна простежити тенденцію до уніфікації європейського цивільного законодавства в означеній сфері та розширення кола договірного звернення стягнення на предмет іпотеки.

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВРАХУВАННЯ У ДОГОВОРІ БАНКІНГУ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ПУПОВИННОЇ КРОВІ ТЕРМІНУ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

Кінаш Дмитро (аспірант)

Львівський національний університет ім. І. Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Квіт Н. М.)

В правовідносинах банкінгу стовбурових клітин пуповинної крові слід приділяти увагу договірному закріпленню терміну забору пуповинної крові та терміну виконання управителем біобанку дій, які передують забору пуповинної крові. Оскільки забір пуповинної крові можливий лише після народження дитини, врахуванню підлягає орієнтовна дата пологів.

Згідно з ч. 2 ст. 251 ЦК України терміном є певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Відповідно до ч. 2 ст. 252 ЦК України термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Таким чином, народження дитини в окреслених правовідносинах є подією, яка має юридичне значення, оскільки настання цієї події має наслідком виконання управителем біобанку своїх договірних обов'язків щодо забору пуповинної крові в новонародженої дитини, її транспортування, обробки, процесингу та кріоконсервації стовбурових клітин. Вказані обставини свідчать про те, що термін забору пуповинної крові у договорі банкінгу стовбурових клітин пуповинної крові слід визначати подією народження дитини.

Попереднє орієнтовне визначення терміну настання події народження дитини можливе за наслідками консультації лікаря-акушера-гінеколога, який визначає попередню дату пологів.

Водночас, від визначення такого терміну залежить належне виконання умов договору банкінгу стовбурових клітин пуповинної крові в частині дій, які передують забору пуповинної крові, що свідчить про необхідність його визначення в угоді.

Необхідність визначення цього терміну в договорі обумовлена тим, що управителю біобанку необхідно бути готовим до настання цієї події, а саме надати клієнту або спеціалізованому пологому стаціонару відповідний

контейнер для забору пуповинної крові, провести інструктаж лікарю-акушеру-гінекологу, який прийматиме пологи і буде проводити забір пуповинної крові, вирішити питання щодо транспортування та зберігання зібраного біологічного матеріалу тощо. Очевидно, що вказані дії повинні бути вчиненні управителем біобанку заздалегідь, однак для уникнення спорів та непорозумінь, а також для коректного виконання зобов'язань сторонами доцільним є встановлення у договорі граничного терміну для цих дій, який повинен враховувати можливість передчасного настання пологів.

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Кушнір Альберт (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Дякович М. М.)

Частиною 1 статті 191 Цивільного кодексу України передбачено, що підприємство – це єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. Частина 2 цієї ж статті перелічує види майна, які входять до складу єдиного майнового комплексу підприємства та призначаються для його діяльності, це зокрема: земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом.

Орієнтовно від кінця XIX до першої половини XX століття серед цивілістів точилася дискусія про правову природу підприємства: його слід розглядати як об'єкт права, чи все ж таки воно є суб'єктом права? В цей період у позиціях вчених домінувало ставлення до останнього як до об'єкта цивільних прав. Щоправда, у радянський період цивілістичні підходи поступово змістились у протилежний бік. Цивільний кодекс УРСР у редакції від 16 грудня 1922 року містив статтю 22, згідно якої націоналізовані підприємства, їх обладнання, залізниці та їх рухомий склад, націоналізовані судна, а також націоналізовані споруди є вилученими з приватного обороту та не можуть бути відчужені та заставлені тими органами, у віданні яких вони перебувають, а також стягненні на задоволення кредиторів. Націоналізовані підприємства, споруди та судна можуть здаватись в оренду у встановленому законом порядку. З аналізу змісту цієї норми випливає, що підприємство тоді виступало об'єктом права. Однак вже в редакції Цивільного кодексу УРСР від 15 квітня 1927 року вищезгадана стаття була викладена наступним чином: нижчеперелічене державне майно, яким відають державні установи і підприємства, вилучене з приватного обороту, не підлягає відчуженню, не може бути предметом застави, а також не може бути стягнуте на задоволення кредиторів в порядку стягання, а саме: а) промислові, транспортні та інші підприємства в цілому. З вищезазначеного можна дійти висновку, що підприємство тоді вже також могло розглядатись і як суб'єкт права.

Остаточно у радянській цивілістиці концепція суб'єктності підприємства закріпилась у статті 24 Цивільного кодексу УРСР 1963 року, відповідно до якої підприємство було одним із видів юридичних осіб.

З прийняттям у 2003 році Цивільного та Господарського кодексів України з'являється дуалізм підходів у визначенні підприємства: згідно першого кодексу – це об'єкт, а відповідно до другого – суб'єкт. Такий стан речей породив колізію між нормами цих двох актів. Більше того, згідно частини 3 статті 810-1 ЦК України, підприємство-орендодавець набуває право власності на попередньо обране особою-орендарем житло з метою подальшої передачі такого житла у довгострокову оренду з викупом такій особі та здійснює розпорядження таким житлом до його повного викупу. Ця норма безпосередньо свідчить про наявність суперечностей у самому Цивільному кодексі щодо розглядуваної проблеми.

Цікавим із цього боку є припис частини 3 статті 66 Господарського кодексу України, згідно якого єдиний майновий комплекс підприємства визнається нерухомістю і може бути об'єктом купівлі-продажу та інших угод, на умовах і в порядку, визначених цим Кодексом та законами, прийнятими відповідно до нього. Вказана норма, на відміну від ч. 1 ст. 191 ЦК України, розмежовує підприємство та єдиний майновий комплекс, вибудовуючи відношення підпорядкування останнього першому, а не ототожнює ці два поняття.

Окремо варто відзначити, що вищевказана норма єдиний майновий комплекс підприємства розглядає як нерухоме майно. Відповідно до частини 1 статті 66 ГК України, майно підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Тобто єдиний майновий комплекс підприємства включає в себе як нерухомі, так і рухомі речі, а також цінності, які можуть не мати об'єктивної форми.

Раніше у статті 191 ЦК України була частина 3, яка вказувала, що підприємство як єдиний майновий комплекс є нерухомістю, а права на земельну ділянку та інші об'єкти нерухомого майна, які входять до складу єдиного майнового комплексу підприємства, підлягають державній реєстрації в органах, що здійснюють державну реєстрацію прав на нерухоме майно. Із прийняттям Кодексу України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII цю частину із статті було виключено. Прийняттям цього ж Кодексу із частини 1 статті 5 Закону України «Про державну реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01 липня 2004 року № 1952-IV було виключено як об'єкт реєстрації підприємство як єдиний майновий комплекс. Тобто підприємство перестало бути самостійною нерухомістю. Нерухомими в ньому можна вважати хіба об'єкти традиційної нерухомості (земельні ділянки, будівлі, споруди тощо), які входять до його складу.

Звідси можна дійти висновку, що підприємство як єдиний майновий комплекс може становити собою сукупність різнорідних груп об'єктів цивільних прав, які може зводити до спільного знаменника, швидше, єдність

виробнича (господарська), ніж юридична, в силу різних правових режимів цих окремих груп об'єктів цивільних прав.

Від прийняття Цивільного кодексу України до сьогодення застосування статті 191 ЦК України не здобуло поширення у правозастосовній практиці. Це можна пояснити несприйняттям суспільством інституту підприємства як єдиного майнового комплексу через його неоднозначність, що потребує додаткових зусиль до розуміння такої правової конструкції. Підприємництво не відгукнулось на цю законодавчу новелу, вибудувало власну, значно простішу юридичну схему для ведення бізнесу, оперуючи окремими об'єктами цивільних прав, а не їхніми комплексами, що, окрім того, забезпечує вищу ліквідність таких активів між суб'єктами цивільного обороту.

На наш погляд, статтю 191 ЦК України слід виключити, щоб розв'язати існуючі колізії, і надалі розглядати підприємство як юридичну особу. Як об'єкт цивільних прав можна розглядати хіба що майновий комплекс підприємства, а не підприємство як майновий комплекс.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ

Островський Андрій (аспірант)

Львівського національного університету імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Герц А. А.)

Кожен аспект буття окремих осіб або їх об'єднань чи організацій пов'язаний зі споживанням енергетичних ресурсів. Разом з тим енергетичні ресурси, як і всі інші є обмеженими.

Зважаючи на таку важливість та обмеженість енергетичних ресурсів окрім ґрунтовного аналізу окремих норм цивільного законодавства щодо, сутності правовідносин, що виникають при укладенні договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, необхідним є дослідження цивільно-правової відповідальності за порушення сторонами умов такого договору.

Для того, щоб сторони договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу належно виконували свої обов'язки, а також для відновлення порушені боржником права кредитора, та для відновлення його майнового становища, застосовується механізм відповідальності за порушення сторонами умов договору.

Проблематика цивільно-правової відповідальності сторін за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу у частині відшкодування збитків за даним договором мало вивчена, а тому є досить актуальною та потребує глибшого вивчення, що і є метою нашого дослідження.

Цивільним законодавством України закріплені наступні правові наслідки за порушення зобов'язань: припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; зміна умов зобов'язання; сплата неустойки; відшкодування збитків та моральної шкоди (ст. 611 Цивільного кодексу (ЦК) України).

Окрім загальних заходів цивільно-правової відповідальності, передбачені в Цивільним кодексом України, за порушення умов договору постачання енергетичних ресурсів через приєднану мережу застосовуються і спеціальні.

Спеціальна відповідальність за порушення сторонами умов даного договору передбачена в нормативно-правових актах, зокрема в Законі України від 13 квітня 2017 року № № 2019-VIII «Про ринок електричної енергії», Постанові «Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії» Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 14 березня 2018 р. № 312, Постанові «Про затвердження Порядку забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання» Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг від 12 червня 2018 р. № 375, тощо

Законодавством встановлена відповідальність енергопостачальника у вигляді штрафних санкцій за невиконання або неналежне виконання ними своїх обов'язків. Так, У разі недотримання гарантованих стандартів якості надання послуг, зазначених у цій главі, ОСР надає споживачу (замовнику – у разі недотримання гарантованих стандартів якості при наданні послуги з приєднання до електричних мереж електроустановок, призначених для споживання) компенсацію в розмірах визначених законодавство. (згідно з умовами договору про постачання електричної енергії споживачу постачальником універсальних послуг, п. 2.4. Про затвердження Порядку забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання).

У разі не дотриманні гарантованого стандарту щодо кількості перерв в електропостачанні протягом попередніх 12 календарних місяців у точці розподілу споживача, енергопостачальник несе відповідальність у розмірі встановленої суми компенсації, відповідно до вимог Порядку.(п. 2.6., п.2.7. Про затвердження Порядку забезпечення стандартів якості електропостачання та надання компенсацій споживачам за їх недотримання).

Чинне законодавство закріплює обов'язок енергопостачальника відшкодувати споживачу завдані збитки у разі порушення ним умов договору та законодавства України в розмірі й порядку, визначених законодавством.

Слід заначити про те, що застосування відповідальності в тому числі, майнової має на меті схиляти до належного, своєчасного виконання обов'язків»

Тобто слід зазначити, що своєчасне і належне виконання зобов'язань полягає в реальному здійсненні суб'єктами їх прав і виконання зобов'язань.

Для того, щоб спонукати споживача до належного виконання ним своїх обов'язків зі своєчасної та повної сплати за спожиту електроенергію, законодавець встановив сплату пені. Так, за внесення оплати за спожиту електричну енергію з порушенням термінів, зазначених у договорі, споживач сплачує пеню згідно із договором та законодавстовом.

Згідно з п. 3 ст. 58 ЗУ «Про ринок електричної енергії», споживач електричної енергії має право на відшкодування збитків, завданих внаслідок невиконання його контрагентами умов договорів, укладених на ринку електричної енергії.

Разом з тим обґрунтування позовів про стягнення збитків за договорами постачання енергетичних ресурсів пов'язане зі великими складнощами. Особливо це стосується встановлення причинного зв'язку між порушенням і його негативними наслідками та розміри втрат.

Таким чином, необхідність визначення чіткого механізму відшкодування шкоди, заподіяної через порушення прав енергопостачальників та споживачів, і його правове закріплення мають важливе значення, як для науки так і для практичного застосування, оскільки відсутність належного механізму відшкодування шкоди перешкоджає їх стягненню.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ВІДКРИТІ МОЖЛИВОСТІ ЧИ НОВІ ВИКЛИКИ?

Яремко Юлія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Коссак В.М.)

Процес глобалізації та розвитку цифрових технологій обумовив появу нових об'єктів у цивільному обороті – віртуальних активів, що не могло залишатись поза увагою держави як регулятора суспільних відносин і викликало необхідність створення законодавчого підґрунтя для їх обігу.

Перша спроба законодавця частково врегулювати суспільні відносини, пов'язані з оборотом віртуальних активів в Україні, спрямована на забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції. Так, на підставі Закону України № 140-IX від 02.10.2019 року передбачені Законом України «Про запобігання корупції» (назва в новій редакції) відомості, які повинні обов'язково зазначатись у декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а саме – «нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї», доповнені категорією «криптовалюти» (введено в дію з 01.01.2020 року). Що є суттєво, серед відомостей про ці об'єкти

повинні вказуватись дані про вид та характеристики, вартість на момент виникнення права власності, а також про дату виникнення права на них.

Із зазначеного нововведення вбачається включення законодавцем правового явища «криптовалюта» (по суті різновиду віртуального активу) до категорії «нематеріальні активи», а відтак певною мірою припускається його віднесення за концептуальним значенням до такого об'єкта цивільних правовідносин як «нематеріальне благо». Проте відсутність законодавчого визначення криптовалюти та її правової природи створює низку проблем, безпосередньо пов'язаних з ефективністю даного законодавчого положення: як зі сторони його виконання суб'єктами декларування (наприклад, визначення моменту виникнення права власності на криптовалюту для вказівки у декларації), так і зі сторони суб'єктів, що здійснюють контроль та перевірку декларацій, зокрема в частині правильності та повноти заповнення (наприклад, якщо неможливо встановити, які об'єкти слід вважати криптовалютою, а які ні, то як перевірити достовірність та повноту зазначених суб'єктом декларування даних).

Другий крок законодавця на шляху до врегулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з оборотом віртуальних активів в Україні, пов'язаний із прийняттям 06.12.2019 року Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (набрав чинності 28.04.2020 року за винятком окремих положень), де віртуальний актив визначено одним із об'єктів фінансового моніторингу.

У ракурсі регулювання віртуальних активів даний Закон важливий тим, що безпосередньо закріпив дефініції понять «віртуальний актив» та «постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів», а також опосередковано визначив види діяльності та/або операції, пов'язані з віртуальними активами.

Позитив даних законодавчих змін, насамперед, полягає у доцільності використання широкого підходу у цій сфері в частині окреслення нових об'єктів цифровізації загальною категорією «віртуальний актив», яка не обмежується лише криптовалютою, а включає й інші віртуальні об'єкти, зокрема токени, що не мають криптографічного захисту. Така назва дозволяє охопити всю палітру цифрових активів, які існують та будуть існувати у віртуальному просторі. Разом з тим, визначення законодавцем поняття віртуального активу у якості цифрового вираження вартості та висвітлення його дефініції через загальні функції, без деталізованих ознак таких об'єктів суперечить правилам формальної логіки та знову ж таки створює проблеми багатостороннього тлумачення та правової невизначеності у віднесенні конкретних об'єктів до віртуальних активів як таких.

Підхід законодавця до нормативного закріплення нової цивільно-правової категорії та її окремих аспектів без належного визначення правової природи та ознак віртуального активу, реального механізму функціонування ринку віртуальних активів в Україні та правовідносин, що виникають у

зв'язку з їх оборотом, безумовно вимагав окремого правового регулювання цього феномену.

Закономірно наступним важливим позитивним кроком і поштовхом до повної легалізації використання віртуальних активів в Україні стало прийняття 17.02.2022 року комплексного Закону України «Про віртуальні активи». Норми цього Закону створюють правове поле для ринку віртуальних активів, і хоч по суті основна ціль держави у відстежуванні, верифікації та оподаткуванні операцій з віртуальними активами, в ідентифікації учасників ринку віртуальних активів, їх звітності та моніторингу, Закон передбачає також низку положень, спрямованих на захист прав власників (споживачів) віртуальних активів.

Насамперед, закріплено категорію «віртуальний актив» та оновлено її дефініцію, законодавчо визначивши як об'єкт цивільних прав, а саме – нематеріальне благо, у тому числі шляхом внесення змін у попередньо прийняті закони; у легальній площині визначено правовий режим віртуального активу як універсального явища, що може гарантувати певні майнові і немайнові права; встановлено момент створення віртуального активу та набуття на нього права власності; закріплено права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, їх окремі юридичні гарантії; оновлено послуги, пов'язані з оборотом віртуальних активів, розкрито їх зміст; передбачено здійснення діяльності постачальниками послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, виключно на підставі дозволу.

Однак, прийнятий закон не є цілком досконалим, містить немало недоліків та неточностей, зокрема вузький понятійний апарат (не містить дефініцій «блокчейн», «майнінг», «криптовалюта» тощо); відсутність вичерпних критеріїв та чіткої класифікації, що дозволило б відмежувати та віднести те чи інше нематеріальне благо саме до віртуального активу (зокрема забезпеченого чи незабезпеченого); неврегульованість операції майнінгу віртуальних активів; суперечність із Цивільним кодексом України в питанні обмеження оборотоздатності віртуальних активів, яке не може визначатись державним органом, а встановлюється лише законом; невизначеність способів захисту права власності на віртуальні активи (наприклад, можливості чи неможливості застосування віндикаційного та негаторного позовів).

Окремо слід звернути увагу на ігнорування в даному законі первинної сутності віртуальних активів як платіжного засобу, що певною мірою ще спостерігалась у Законі України «Про запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

При цьому, неправильно стверджувати вже на даному етапі про легалізацію віртуальних активів в Україні, враховуючи обмеження моменту набрання чинності цього Закону набранням чинності закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

Загалом прийнятий Закон України «Про віртуальні активи» потребує ретельного перегляду та переосмислення, низки доопрацювань, прийняття додаткових законодавчих актів, а також внесення змін в існуючі. До того ж, досить складно передбачити ефективність функціонування закріпленого у законі механізму регулювання відносин, пов'язаних із віртуальними активами, та адаптацію учасників ринку віртуальних активів до відповідних змін.

Незважаючи на це, в умовах сучасних тенденцій, в епоху діджиталізації, доцільність прийняття Закону України «Про віртуальні активи», враховуючи його перспективи для розвитку економіки України та захищеності користувачів віртуальних активів від наявних ризиків, не можна заперечити. Безумовно, це суттєвий крок у напрямку побудови цифрової держави та подальшої інтеграції України у європейський інноваційний простір.

ДОГОВІРНІ ФОРМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БУДІВНИЦТВІ

Бараняк Віктор (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Роберт Кійосакі писав: «Є три види активів: бізнес, нерухомість і папери. Інвестування в нерухомість через бізнес дає відразу чотири доходи: рентний дохід, амортизація, підвищення вартості та податкові переваги». Відтак, по всьому світу купівля нерухомості шляхом інвестування в її будівництво є поширеним явищем, яке дозволяє інвесторам вигідно вкласти кошти та отримати об'єкт нерухомого майна, розмір вартості якого перевищить розмір інвестицій, а забудовникам – зменшити ризик втрат власних коштів.

Проте, недосконалість законодавства, неоднозначна судова практика та, подекуди, недобросовісність забудовників викликають чимало проблем в інвестиційних правовідносинах, зокрема щодо природи права власності на об'єкт інвестування, якості об'єкта тощо. Проблемними є питання стосовно того, хто, в який момент та за яких умов стає суб'єктом права власності на об'єкт, до того ж – саме на об'єкт нерухомого майна чи інший об'єкт цивільних правовідносин, наприклад, майнові права.

Перехід України до ринкової економіки у зв'язку зі здобуттям незалежності зумовив потреби формування якісно нової нормативно-правової бази, яка б регламентувала інвестиційні відносини, в тому числі з метою досягнення державою економічного суверенітету. Зважаючи на фактичну, як правило, нерівність сторін таких відносин та, подекуди, залежність в окремих факторах, інвестування потребує поміркованого регулювання, яке б не обмежувало свободу підприємництва, але забезпечувало рівність інвесторів та учасників. Відтак, парламент у 1991 році

прийняв два важливі акти – Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» та Закон України «Про інвестиційну діяльність» (далі – Закон № 1560). Крім того, в 1994 році Президент України прийняв Указ «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії».

Проте, справжньою революцією були перші шість років XXI століття, протягом яких було прийнято Цивільний кодекс України, Земельний кодекс України та Господарський кодекс України, Закон України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», Закон України «Про кооперацію» та Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (до 01.07.2021 – «Про цінні папери та фондовий ринок»)

Так, законодавство визначає доволі широкий перелік форм інвестування в будівництво, кожна з яких має свої плюси та мінуси. Найбільш захищеними сторони інвестиційних відносин є при застосуванні форм, визначених статтею 4 Закону України від 18.09.1991 «Про інвестиційну діяльність», хоча ці форми є складними та потребують залучення особливих суб'єктів. Виходячи з того, що саме забудовник фактично створює умови договору, з якими інвестор або погоджується, або відмовляється від укладення договору, чи не найкраще гарантує права інвестора участь у фонді фінансування будівництва. При цій формі законодавцем прийнято найефективніші запобіжники подвійного продажу об'єкту інвестування. Натомість, жодна з форм інвестиційної діяльності не захищає інвесторів від прострочення забудовником своїх зобов'язань, оскільки зрідка забудовник викладе в договорі умови про притягнення його до відповідальності, пов'язаної з несвоєчасним прийняттям об'єкта в експлуатацію тощо.

Вибір способу інвестування, як правило, здійснюється самим забудовником з огляду на складність форми, власні витрати та податкове навантаження. Попри те, що предметом роботи не було дослідження оподаткування інвестицій у нерухомість, все ж варто зазначити, що саме найскладніші способи фінансування будівництва є найбільш сприятливими легальними формами інвестування, зокрема з огляду на те, що Податковий кодекс України визначає інвестиційний прибуток як дохід у вигляді позитивної різниці між доходом, отриманим платником податку від проведення операцій з цінними паперами з урахуванням курсової різниці, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах, та витратами на придбання таких інвестиційних активів, та деякими податковими пільгами, наприклад, звільнення від оподаткування ПДВ укладення форвардних контрактів. Таким чином, законодавець стимулює забудовників обирати саме ці способи інвестування з метою збільшення доходів, у той час як інвестори отримують більше гарантій. Проте, значні вимоги закону як до юридичної, так і до матеріальної складової такої інвестиційної діяльності викликають те, що такі способи доступні лише «великим» забудовникам, у той час як особам, які споруджують один-три невеликих об'єкти нерухомості, невигідно вдаватися до таких форм.

Тому однозначно необхідна реформа та прийняття згадуваного законопроекту «Про гарантування речових прав на об`єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому», а також детальніша консолідація судової практики, що, на щастя, уже відбувається у зв'язку з прийняттям постанов Великої Палати ВС від 14.09.2021 року у справі № 359/5719/17 та від 14.12.2021 у справі № 344/16879/15-ц.

Важливим нововведенням було б надання можливості вирішувати типові спори в адміністративному чи іншому позасудовому порядку. Іншим можливим варіантом запобігання негативних наслідків є зобов'язання забудовників вносити технічні паспорти щодо кожного окремого приміщення у складі об'єкта нерухомого майна в Єдину державну електронну систему у сфері будівництва до прийняття об'єкта в експлуатацію, унаслідок чого інвестор зможе просто надати реєстратору ідентифікаційний номер такого техпаспорта та договір, за яким інвестор має право зареєструвати право власності на об'єкт. Так, станом на день написання роботи інженери технічної інвентаризації зобов'язані вносити лише загальні відомості матеріалів інвентаризаційної справи для подальшого прийняття об'єкта в експлуатацію, у той же час як з 01.08.2021 можливість зареєструвати право власності на об'єкт є лише з завантаженим у ЄДЕСуСБ технічним паспортом.

Отже, інвестиційна діяльність у сфері будівництва потребує покращення в сфері захисту прав інвесторів, для чого необхідним є плідна нормотворча робота, єдина судова практика та дотримання курсу на прозорий ринок нерухомості, в напрямку якого зараз рухається ціла містобудівна реформа.

СПОЖИВАЧ ЯК ОДНА ІЗ СТОРІН ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Блашків Зоряна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Батенчук М. М.)

В сучасному світі договір роздрібної купівлі-продажу посідає чільне місце посеред інших правочинів. Відповідно до частини 1 статті 698 Цивільного кодексу України, за цим договором продавець, який є суб'єктом підприємницької діяльності з продажу товару, зобов'язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого не пов'язаного з підприємницькою діяльністю використання, а покупець, в свою чергу, має обов'язок прийняти цей товар та оплатити його.

Таким чином, сторонами договору роздрібної купівлі-продажу є продавець та покупець. Водночас, не кожен покупець набуває правовий статус споживача. Законом України «Про захист прав споживачів» визначено, що споживачем є фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих

потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Оскільки споживачем завжди є фізична особа, яка у більшості випадків не володіє достатніми знаннями в сфері права та безпосередньо у сфері захисту прав споживачів, а продавцем завжди є суб'єкт підприємницької діяльності у сфері продажу товарів, створюється нерівноправне становище, що зумовлює потребу більш детального дослідження та створення ефективних механізмів захисту прав споживача.

Права споживача за договором роздрібної купівлі-продажу передбачені чинним законодавством про захист прав споживачів, зокрема параграфом 2 глави 54 Цивільного кодексу України та спеціальним законом. Споживач під час укладення, зміни чи припинення договору роздрібної купівлі-продажу має право на:

1) захист своїх прав державою, що здійснюється відповідними центральними органами виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування згідно із законом, а також судами;

2) належну якість та безпеку продукції, а також належну якість обслуговування. Під «належною якістю» треба розуміти таку властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим у відповідних нормативно-правових актах, та умовам договору із споживачем. Безпечною є така продукція, що не містить будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання;

3) обслуговування та надання інформації про продукцію державною мовою, згідно з вимогами Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;

4) відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції, в порядку, передбаченому чинним законодавством України. Недоліком продукції є будь-яка невідповідність вимогам нормативно-правових актів, умовам договорів або вимогам, що пред'являються до неї, чи інформації про продукцію, наданій виробником;

5) звернення до суду чи інших уповноважених органів за захистом своїх прав. Так, відповідно до статті 15 Цивільного кодексу України, кожна особа має право на захист свого цивільного права чи інтересу в разі його порушення, невизнання чи оспорювання. Здійснює своє право на захист особа на власний розсуд;

6) об'єднання в громадські організації споживачів з метою захисту своїх законних прав та інтересів.

У випадку виявлення порушення прав, наданих споживачеві державою, законодавство передбачає спектр способів захисту. У науковій літературі виділяють два основні способи захисту права: юрисдикційний (судовий) та неюрисдикційний (позасудовий). Юрисдикційний спосіб, у свою чергу, поділяють на загальний, що здійснюється судами загальної юрисдикції, та спеціальний, що здійснюється адміністративними судами. До

неюрисдикційного способу захисту прав споживача належить захист державними органами, зокрема Президентом України, Кабінетом Міністрів України, іншими центральними органами виконавчої влади, та органами місцевого самоврядування. Сьогодні центральним органом виконавчої влади, що здійснює діяльність в сфері захисту прав споживачів, є Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів (Держпродспоживслужба).

На сьогодні Держпродспоживслужба здійснює діяльність в сфері захисту прав споживачів, зокрема, шляхом проведення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання на підставі звернень споживачів за загальною процедурою, передбаченою Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Видається, що, враховуючи специфіку та поширеність порушень, що завдають шкоду правам та інтересам споживача, необхідно розробити особливу процедуру реагування цього органу задля ефективного механізму захисту у якнайкоротші терміни.

Отже, договір роздрібної купівлі-продажу є одним із найбільш поширених видів правочинів. Споживач як одна із сторін за цим договором перебуває в більш вразливому становищі, ніж продавець – суб'єкт підприємницької діяльності через ряд чинників, що зумовлює наявність у першого широкого кола прав та створення державою різноманітних способів посиленого захисту прав споживача у разі їх порушення.

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ ВИНАГОРОДИ БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ

Боднарчук Максим (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Гнатів О. М.)

Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди не є новими для приватного права. Вони відомі ще з часів римського приватного права. У Цивільному кодексі України знайшли відображення два види зобов'язань із публічної обіцянки: з оголошенням конкурсу і без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу – це недоговірне зобов'язання, що виникає на підставі звернення до необмеженого кола осіб і полягає у виплаті майнової винагороди особі (особам), яка досягла зазначеного у сповіщенні результату.

Теорією та практикою визначається ряд вимог до публічної обіцянки винагороди. По-перше, вона повинна бути публічною. Обіцянка винагороди буде вважатися публічною в тому разі, якщо вона була сповіщена у засобах масової інформації або іншим чином невизначеному колу осіб (наприклад, шляхом розміщення оголошення на дошці оголошень або на сайті засновника в мережі Інтернет). Важливо зазначити, що надання інформації

окремій особі не буде вважатися публічною обіцянкою винагороди, а відносини в такому випадку здобувають договірний характер.

По-друге, у науковій літературі сформувалася позиція, що публічна обіцянка повинна мати матеріальний зміст. Це означає, що передбачена винагорода повинна мати майновий, грошовий або інший матеріальний характер. Отож, винагорода повинна мати вартісне вираження (наприклад, надання речі, послуги тощо). Обіцянка винагороди, яка не має матеріального змісту (наприклад, надання почесного звання або нагорода грамотою), не передбачає зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Достатньо поширена така форма винагороди, як передача певної частини відшуканого майна (наприклад, коштів).

По-третє, публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу повинна містити вказівку на результат, який повинен бути досягнутий (передання інформації, знайдення речі, знайдення фізичної особи тощо).

По-четверте, у сповіщенні публічної обіцянки винагороди мають бути визначені строк та місце його виконання. Хоча для виконання завдання зазвичай і встановлюється певний термін (строк), однак ст. 1146 ЦК України допускає, що строк виконання завдання в оголошенні може й не бути встановлений. Це пов'язано з тим, що трапляються ситуації, коли з метою досягнення необхідного результату немає необхідності визначати конкретний строк (термін) виконання завдання (наприклад, у разі пошуку зниклих людей, тварин, речей тощо). Саме у таких випадках виконання завдання вважається чинним протягом розумного часу або протягом часу, коли ще існує реальна можливість його виконання. Під місцем виконання завдання слід розуміти місце передання результату особі, яка публічно пообіцяла винагороду

По-п'яте, публічна обіцянка винагороди повинна надавати можливість точно встановити, ким саме вона зроблена, аби особа, яка виконала завдання, знала, до кого потрібно звернутися із переданням результату.

Нещодавно мер Чернігова Владислав Атрошенко оголосив про винагороду за підбиту та спалену техніку окупантів. Проаналізуємо, чи є таке повідомлення підставою для виникнення зобов'язань із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.

Отож, міський Чернігова записав відеозвернення, яке транслювалося чернігівською телерадіокомпанією «UA: Чернігів», а також був опублікований відповідний пост на сторінці Владислава Атрошенко в соціальній мережі Facebook. Тому можна з повною упевненістю говорити про те, що вимогам публічності таке сповіщення відповідає. Варто звернути увагу на те, що міський голова звертався саме до жителів Чернігова, а враховуючи умови, що склалися, очевидно, до мирних жителів, тобто суб'єктний склад дещо обмежується, але все одно коло осіб залишається невизначеним. Тому це, однозначно, не закритий конкурс. Наступне, мер пообіцяв конкретну грошову винагороду, а саме: 250 тис. гривень — за танк, 200 тис. гривень — за БМП, 150 тис. гривень — за БТР. Тобто винагорода має матеріальний зміст, а значить і

цьому критерію цілком відповідає. Також, дане повідомлення містить вказівку на результат, який повинен бути досягнутий, а саме: знищення (підпалення, підбиття) ворожої техніки окупантів. Важливо, що для отримання винагороди виконання завдання потрібно підтвердити. Доказами можуть слугувати фото- та відеоматеріали, показання очевидців тощо. Строк виконання завдання незазначений, а значить виконання цього завдання буде чинним протягом розумного строку. Можна припустити, що це весь час протягом якого існує загроза національній безпеці України. І нарешті, нам достовірно відомо, що ця обіцянка була зроблена міським головою Чернігова Владиславом Атрошенко. А оскільки відомо, ким вона зроблена, то відомим стає і місце виконання завдання (місце передання результату) – Чернігівська міська рада.

Отже, можна зробити висновок, що повідомлення мера Чернігова Владислава Атрошенко про виплату грошової винагороди за знищену російську техніку є публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу.

Підставою для виникнення зобов'язання з публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу є юридичний склад, який складається з двох односторонніх правочинів: публічної обіцянки винагороди і відгуку на неї у вигляді надання обумовленого результату. При чому, вказані правочини повинні відповідати одне одному, тобто мати зустрічний характер. Сама ж по собі публічна обіцянка не призводить до виникнення прав і обов'язків у необмеженого кола осіб, до яких вона звернена.

Щодо суб’єктного складу, то особа, що заявила про винагороду, стає боржником, а будь-яка особа, що відгукнулася, – кредитором. Суб'єктами можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи.

Законодавець не встановлює обов’язкову форму оголошення публічної обіцянки винагороди, але конкретизує зміст її завдання. Так, завдання, яке належить виконати, може стосуватися разової дії або необмеженої кількості дій одного виду, які можуть вчинятися різними особами (ст. 1145 ЦК України).

Отже, зобов’язання, що виникають у зв’язку із публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу, є доволі поширеними в буденному житті, а знання їх природи, ознак та регуляції дозволить у повній мірі реалізувати та захистити свої законні права та інтереси.

СПЕЦИФІКА УКЛАДАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОГОВОРІВ ЛІЗИНГУ ЛІТАКІВ З ІНОЗЕМНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Ванджурак Надія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Батенчук М. М.)

З початком російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року багато країн світу засудили дії Російської Федерації та ввели санкції проти держави та зареєстрованих у ній компаній, установ та організацій. Ці санкції торкнулися великої кількості угод, укладених між іноземними та російськими компаніями.

Таким чином, Європейський Союз, а саме його найбільша авіаційна компанія Airbus і, в кінцевому підсумку, американська компанія Boeing, оскільки, як показує практика, Сполучені Штати приймають санкції, схожі на санкції ЄС, прийняли рішення скористатися своїм правом лізингодавця відмовитися від договору лізингу та вимагають повернення предмета лізингу від лізингоодержувача, а саме усієї наявної в російських авіакомпаній авіаційної техніки у безспірному порядку.

Договорам лізингу приділяли увагу велика кількість сучасних дослідників, зокрема Логвінчук Р. П., Ніколаєва С. П., Пугаченко О. Б., Цірат Г. В. та багато інших.

Угоди лізингу літаків сучасними авіакомпаніями досить поширені, про що свідчить статистика глобальної онлайн-платформи аналізу флоту «Cirium Fleets Analyzertm». Так, російські авіакомпанії використовували 304 літаки Airbus і 332 літаки Boeing. Для повного розуміння деталей договорів лізингу повітряних суден необхідно проаналізувати основні категорії договору лізингу, а саме походження, правову основу, об'єкт договору лізингу та конкретні умови цього договору.

Історія початку авіаційного лізингу починається в 1982 році. Тоді монополіст на ринку Boeing зі своїм літаком Boeing-727 поступився позиції літаку McDonnell Douglas-DS-9-80. Одним із факторів успіху продажів стало впровадження концепції «Літай перед покупкою». Як зазначають дослідники Миколаєва С.П. та Пугаченко О.Б. у статті «Лізинг: історія виникнення та розвитку». Через чотири роки після успіху McDonnell Douglas Corporation частка всіх орендованих інвестицій становила 85 мільярдів доларів, або 28 відсотків ринку.

Нормативна база договірної діяльності, пов'язаної з лізингом повітряних суден, складається з низки міжнародних стандартів. Серед них: «Конвенція про тимчасове ввезення» від 26 червня 1990 р., «Конвенція про міждержавний лізинг» від 25 листопада 1998 р., Конвенція УНІДРУА «Про міжнародний фінансовий лізинг» від 28 травня 1988 р., «Типовий закон про лізинг» від 14 квітня 2005 р. № 25-6, прийнятий на 25-й пленарній сесії

Міжпарламентської асамблеї держав-членів СНД та Кейптаунської конвенції 2001 р.

Однією з істотних характеристик договору оренди повітряного судна є передумови його виконання. На даний момент існує велика кількість попередніх угод про лізинг літаків між російськими авіакомпаніями як лізингоодержувачами та американськими Boeing та європейськими Airbus як постачальниками літаків.

Дослідник П. Р. Логвинчук у своїй роботі «Етапи укладання договору оренди» наголошує, що оренда набирає чинності з моменту підписання акту приймання-передачі об'єкта договору.

Зазначене не поширюється на лізинг повітряних суден та їх обладнання, оскільки процес побудови повітряного судна є персоналізованим і здійснюється за бажанням клієнта, так що момент цивільно-правових відносин між лізингоодержувачем та постачальником переноситься на стадію узгодження попередніх умов його укладення.

Дослідник Цират Г.В. у своїй роботі «Про деякі особливості порядку здійснення прав на повітряні судна та іншу авіаційну техніку», один із етапів визначає «укладення сторонами попередньої угоди (листа про наміри / LOI)». Це вид договору, за яким сторони заявляють про намір укласти основну оренду через певний термін.

Бувають випадки, коли підписання попереднього договору супроводжується внесенням застави (гарантійного платежу). Як показує практика, платіж, який сплачує авіакомпанія, можна визначити як комісію за зобов'язання. Така процедура є підтвердженням того, що цивільно-правові відносини починаються задовго до укладення договору оренди. Щодо договорів лізингу укладених Російською Федерацією, то за даними консалтингової компанії Cirium місцеві авіакомпанії експлуатують сотні літаків, які орендують в лізинг у іноземних компаній, в тому числі європейським операторам належать літаки загальною вартістю до 5 мільярдів доларів.

Проте, результатом ухваленого Європейським Союзом рішення про повну заборону постачання та лізингу літаків, вертольотів та іншої авіатехніки до Російської Федерації, а також їхнього страхування та техобслуговування, стало те, що компанії-власники літаків, які перебувають у російських авіакомпаній в лізингу, вимагають їх повернення.

У відповідь на зазначене рішення 14 березня 2022 року був прийнятий Указ Президента Російської Федерації №63 (Про відповідні зміни до Повітряного кодексу Російської Федерації та окремих законодавчих актів), яким Президент фактично надав дозвіл на націоналізацією літаків, які були предметом лізингу. Це означає, що російським авіакомпаніям було дозволено зареєструвати права на іноземні літаки, що є фактичним присвоєнням чужого майна, а саме авіаційних суден, які перебувають в лізингу, Російською Федерацією, а також свідчить про недотримання останньою умов договору лізингу.

Зазначені спроби націоналізації іноземних літаків Російською Федерацією є прямим порушення міжнародних правових актів, за що останні зобов'язані понести відповідальність. Невиконання лізингоодержувачем вимоги повернення суден до лізингодавця у встановлений строк тягне за собою обов'язок лізингоодержувача не тільки повернути об'єкт лізингу, а й сплатити неустойку.

Отже, варто зробити висновок, що введення санкцій міжнародними авіавиробниками до російських авіакомпаній для держави-агресора має великі негативні наслідки. Перш за все, внаслідок заборони постачання до Російської Федерації навіть запчастин до літаків, унеможливлюється нормальне функціонування суден. А також, у разі успішного повернення літаків можна позбавити Російську Федерацію не тільки можливості здійснювати перельоти в цілому, а й значної суми коштів.

ВІДМОВА ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

Ванівська Ірина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Відмова від спадщини виступає однією із форм здійснення спадкових прав. Відповідно до Цивільного кодексу України з часу відкриття спадщини у спадкоємців разом з правом на прийняття спадщини виникає і право на відмову від спадщини як за заповітом, так і за законом. Право на відмову від прийняття спадщини регулюється ст. 1273 ЦК України. Спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом строку, встановленого ст. 1270 ЦК України, а саме протягом загального строку у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Заява про відмову від прийняття спадщини подається нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини.

Цивільний кодекс України встановлює положення, що відмова від прийняття спадщини є безумовною і беззастережною. Єдиним винятком може бути відкликання заяви про відмову від прийняття спадщини у встановлений ЦК України строк. Як підкреслює З. В. Ромовська, положення ч. 6 ст. 1273 ЦК України є не лише конкретизацією загального права на відмову від одностороннього правочину (ч. 1 ст. 214 ЦК України), воно засвідчує дію принципу диспозитивності у здійсненні особою свого права.

Безумовний характер відмови від прийняття спадщини означає, що, відмовляючись від спадщини, спадкоємець не може обумовити правові наслідки цього правочину з настанням певної обставини. Не можна відмовлятися від спадщини під умовою, зокрема, відмовитися від квартири, але прийняти грошові внески або, якщо спадкоємець зараз відмовляється від

спадщини, а в момент сплати усіх боргів спадкодавця, він прийме спадкове майно.

Беззастережний характер відмови від спадщини означає відсутність у спадкоємця можливості запобігати своїм діям щодо відмови від прийняття спадщини, диктуючи іншим спадкоємцям свої побажання, недопустимість висувати на свою користь аргументи, від яких залежать дії щодо відмови від прийняття спадщини.

Як стверджує з цього приводу З. В. Ромовська, заборона включення до заяви про відмову від прийняття спадщини будь-яких умов чи застережень бере свій початок з давніх часів. Однак ця обставина не може слугувати доказом її розумності. Під час опрацювання проєкту ЦК України аргументованість такої заборони була залишена, на жаль, поза увагою. Умови та застереження у тексті відмови від прийняття спадщини можуть бути різними, тому однозначно, шаблонно підходити до вирішення цієї проблеми не можна. У зв'язку з цим, на думку автора, немає достатньо аргументованих підстав для заборони можливості відмови від частини активів спадщини, наприклад, від права на земельну ділянку чи від права на автомобіль. Не буде суперечити принципу розумності відмова від прийняття спадщини, скажімо, з умовою, якщо зачата дитина народиться живою. Цей висновок повністю відповідає загальній нормі ст. 212 ЦК України, що передбачає право особи, яка вчиняє правочин, обумовити його правові наслідки настанням певної обставини (відкладальної чи скасувальної). Тому з урахуванням справедливості та розумності умови й застереження, зроблені у відмові від прийняття спадщини, могли би братися судом до уваги при вирішенні конкретного спору.

За своєю правовою природою відмова від прийняття спадщини є одностороннім правочином. Частиною 3 ст. 202 ЦК України визначено, що одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Правові наслідки відмови від спадщини породжуються дією лише однієї особи – спадкоємця й в такому випадку, немає потреби в зустрічному волевиявленні. Слід зауважити, через те, що відмова від спадщини є правочином, то ми можемо застосовувати положення ЦК України стосовно правочинів. Таким чином, важливим є те, що спадкоємець на момент його вчинення повинен бути повністю дієздатною особою. Посилаючись на ст. 1273 ЦК України правом на відмову від прийняття спадщини користуються і спадкоємці з обмеженою цивільною дієздатністю, але за згодою піклувальника й органу опіки і піклування; неповнолітні спадкоємці віком від 14 до 18 років за згодою батьків, усиновлювачів, піклувальника і органу опіки та піклування; батьки, усиновлювачі, опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини малолітньою, недієздатною особою, лише з дозволу органу опіки та піклування.

Недодержання зазначених вимог тягне за собою нікчемність правочину про відмову від прийняття спадщини (ч. 1 ст. 224 ЦК), проте не спростовує можливості у заінтересованих осіб у судовому порядку на

підставі ч. 2 ст. 224 ЦК вимагати визнання правочину дійсним, якщо він відповідає інтересам особи, над якою встановлено опіку або піклування. Норми ст. ст. 222 та 223 ЦК, що визнають правочини, укладені неповнолітніми та обмежено дієздатними особами без згоди батьків (усиновлювачів), піклувальників, оспорюваними, до наслідків порушення вимог закону про одержання згоди органів опіки і піклування при відмові від прийняття спадщини не застосовуються, оскільки нікчемність правочину про відмову від прийняття спадщини пов'язується з відсутністю дозволу на його укладення не лише батьків (усиновлювачів), піклувальників, але й органів опіки і піклування.

Актуальним залишається розмежування таких понять як «відмова від прийняття спадщини» та «неприйняття спадщини». Ці поняття не є тотожними, їх відмінність є значною, оскільки за своєю суттю вони тягнуть за собою різні правові наслідки. Неприйняття спадщини можна охарактеризувати як фактичний стан спадкоємця при якому спадкоємець не вчиняє тих дій, які виражають його намір прийняти спадщину, проте не вчиняє і ті дії, які свідчать про відмову від її прийняття, зокрема, подання заяви про відмову від спадщини до нотаріуса. У випадку, якщо особа спадщину не прийняла, вона має право за письмовою згодою інших спадкоємців, які прийняли спадщину чи на підставі рішення суду про встановлення додаткового строку для прийняття спадщини, подати заяву про прийняття спадщини. Натомість спадкоємець, який заявив про відмову від спадщини й протягом установленого строку не відкликав свою заяву, втрачає право на спадкування. Схожої позиції дотримується й Фомічова Н. В., яка у статті «Гарантії здійснення права на відмову від прийняття спадщини за Цивільним кодексом України» стверджує: «Право на відмову від прийняття спадщини й реалізацію даного права також необхідно відрізняти від неприйняття спадщини, оскільки в першому випадку особа реалізує своє право на відмову від прийняття спадщини, а в іншому – не здійснює право на прийняття спадщини, для реалізації якого встановлений строк (строк прийняття спадщини), після закінчення якого припиняється суб'єктивне цивільне право на прийняття спадщини».

Протилежної думки щодо розмежування цих понять дотримується Кухарєв О. Є.: «Відмінність між відмовою від спадщини та її неприйняттям є незначною, і виражається передусім у спрямованості волі спадкоємця. У разі відмови від спадщини поведінка особи виражається в активних діях (подання відповідної заяви) та явно свідчить про небажання приймати спадщину. Неприйняття ж спадщини характеризується пасивною поведінкою спадкоємця, а небажання стати правонаступником померлого виражається опосередковано. Крім того, неприйняття спадщини не може застосовуватися до малолітніх, неповнолітніх, недієздатних та обмежених у дієздатності спадкоємців».

Отже, відмова від спадщини може реалізуватись лише через волевиявлення особи – подання заяви про відмову від спадщини. Прийняття або відмова від прийняття спадщини – це особисте рішення, а не обов'язок

спадкоємця. Доречність відмови залежить від конкретних життєвих ситуацій, до прикладу: небажання успадковувати майнові зобов'язання, що значно перевищують вартість залишеного спадкодавцем майна та грошових коштів; оптимізація оподаткування спадщини (як відомо, спадкоємці першої черги звільнені від оподаткування спадщини) тощо. При цьому слід зауважити, що життєві обставини інколи кардинально змінюються, тому особа, що відмовляється від спадщини, завжди може відкликати свою заяву в межах загального строку прийняття спадщини та скористатись усіма правами.

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ ПРИ СТВОРЕННІ ЗА ЗАМОВЛЕННЯМ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Гавдик Марія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Батенчук М. М.)

Договірні відносини при створенні за замовленням об'єктів права інтелектуальної власності опосередковуються договором про створення за замовленням та використання об'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно до статті 1107 ЦК України він закріплений як одна із правових форм розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Це не зовсім вірно, зважаючи на вектор спрямованості укладення договору: створення самого об'єкта інтелектуальної власності із його подальшим використанням.

Дискусійним питанням у літературі є назва договірної конструкції, котра закріплена законодавцем, оскільки вона доволі об'ємна. Тому пропонуються влучніші та лаконічніші назви: договір про створення об'єкта інтелектуальної власності або договір творчого замовлення. Зокрема висловлені різні думки щодо правової природи договору. Його розглядають як різновид підрядного типу чи як змішаний (елементи ліцензійного договору та договору підряду). Проте найбільш обґрунтованою видається позиція, що договір про створення за замовленням та використання об'єктів права інтелектуальної власності – самостійний вид договорів у сфері інтелектуальної власності.

Виходячи із дефініції договору можна стверджувати, що він консенсуальний, відплатний, двосторонній. Щодо відплатності висловлюється думка, що він може бути і безоплатним. Вона обґрунтовується тим, що у нормативному визначенні не йдеться про оплату роботи творця. Проте така позиція доволі спірна, якщо виходити із презумпції відплатності договору та того, що творець може створити об'єкт без укладення договору та не будучи зобов'язаним за ним.

Сторонами є замовник та творець. Останнім може бути лише фізична особа – людина. Натомість на практиці зустрічаються договори, де творцем фактично виступає юридична особа. Тому його формально не можна вважати

договором про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності. Це, безперечно, ускладнює механізм регулювання відносин між сторонами. Тому слід законодавчо врегулювати цю ситуацію шляхом закріплення норми, котра б передбачала поширення положень статті 1112 ЦК України і на випадки, коли творцем є юридична особа.

Щодо істотних умов договору, то це предмет, який є істотною для всіх без винятку договорів; строк; умови та спосіб використання об'єкта замовником. Усі інші умови визначаються на розсуд сторін: порядок та розмір оплати праці творця; розподіл майнових прав на створений об'єкт; порядок прийняття об'єкта замовником тощо. Відповідно до ч. 2 ст.1107 договір укладається у письмовій формі, у разі недодержання якої є нікчемний.

Предметом договору є об'єкт права інтелектуальної власності, якого ще фактично не існує, проте його поява обумовлюється у майбутньому. Тому існує диспут щодо того, які саме об'єкти можуть створюватись за замовленням. Беззаперечно, ними є об'єкти авторського права та суміжних прав. Щоправда, серед останніх предметом договору може бути лише виконання, якщо передбачена його фіксація з метою подальшого використання замовником. Щодо інших об'єктів права інтелектуальної власності – єдиної позиції немає. А втім, все ж є об'єкти, які через їхню специфіку об'єктивно не можуть бути предметом договору: географічне зазначення та наукове відкриття.

Варто звернути увагу також на зміст договірних відносин при створенні за замовленням об'єктів права інтелектуальної власності. Традиційно це права та обов'язки сторін. І тому слід підкреслити, що «зміст договору» як його умови та «зміст правовідносин» – різні правові категорій, а тому мають відмінну суть. Чинне законодавство недостатньо чітко регулює питання щодо змісту правовідносин за договором. Із визначення випливає основний обов'язок творця – створити обумовлений об'єкт права інтелектуальної власності. Цьому обов'язку кореспондує право замовника вимагати створення. Зокрема із назви аналізованого договору також випливає і те, що ним регулюється також питання щодо використання створеного об'єкта: у творця є право вимагати використання об'єкта способами та на умовах, які сторони обумовлюють заздалегідь (це випливає із ч. 2 статті 1112 ЦК України). У ч. 6 ст. 33 ЗУ «Про авторське право та суміжні права» йдеться про ще один обов'язок творця – передати предмет договору, а відповідно тому в замовника виникає обов'язок його прийняти. Оскільки переважно договір носить відплатний характер, то творець має право на оплату своєї праці, а тоді замовник повинен це зробити відповідно до умов договору.

Отож, для ефективнішого регулювання договірних відносин при створенні за замовленням об'єктів права інтелектуальної власності необхідно законодавчо оновити положення ЦК України, деталізувати спірні моменти, про які йдеться у науковій літературі. Зокрема важливо удосконалити назву самого договору, обравши більш влучну.

ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВИНАГОРОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ

Герич Анастасія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

На сьогодні відсутнє законодавче визначення публічної обіцянки винагороди, більше того, щодо її правової природи довгий час точилися дискусії. Вважаю, що за своєю суттю публічна обіцянка може розглядатися у трьох аспектах. Як юридичний факт, як зобов'язальне правовідношення та інститут цивільного права. Подібну позицію підтримує Н. Ю. Голубєва.

Аналізуючи зобов'язальне правовідношення, що виникає із публічної обіцянки, варто зазначити, що Цивільний кодекс України (далі — ЦК України) відносить публічну обіцянку винагороди саме до недоговірних зобов'язань. У зв'язку з цим проблемним є відмежування різних конкурсів. Немає конкретної відповіді на те, чи є конкурс, передбачений ст. 650 ЦК України прикладом конкурсу, що регулюється главою 78 ЦК України.

Аналіз судової практики показує, що суди досить часто при вирішенні справ, пов'язаних із конкурсами як способом укладення договору, керуються нормами, що регулюють публічну обіцянку винагороди. Для прикладу, у справах № 903/367/17, № 924/1249/16, пов'язаних із конкурсом по відбору учасників для спільної обробки землі з вирощування сільськогосподарських культур на земельних ділянках землекористувачів Міністерства оборони України, для мотивування свого рішення суд використовує норми глави 78 ЦК України.

Вважаю, що до конкурсів як способів укладення договорів відповідно до ст. 650 ЦК України, що регулюються окремими законодавчими актами, недоцільно застосовувати норми, що регулюють публічну обіцянку винагороди. Оскільки жодного результату як такого не передається. За результатом конкурсу як способу укладення договору обов'язком засновника є укладення договору з переможцем, а у конкурсі при публічній обіцянці винагороди основним обов'язком є надання винагороди, а укладення договору з переможцем залишається переважним правом засновника, але аж ніяк не обов'язком.

Проте, публічної обіцянки та оголошення конкурсу як таких ще недостатньо для виникнення зобов'язання із публічної обіцянки винагороди. Підставою виникнення зобов'язання є юридичний склад: публічна обіцянка винагороди та оголошення конкурсу (як правочини), передання результату засновнику конкурсу, рішення про визначення переможця конкурсу. Саме переможець конкурсу стане кредитором у зобов'язанні і саме з моменту, коли стане відомо, хто переможець конкурсу, виникне зобов'язальне правовідношення.

Метою публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу є одержання не будь-якого, а найкращого результату, тому конкурс є

центральним елементом даного виду публічної обіцянки. Як зазначає Г. Є. Майна, конкурс завжди передбачає певне змагання, зусилля учасників перевершити показники один одного. Конкурс як різновид публічної обіцянки винагороди характеризується певною сукупністю ознак: публічність; наявність винагороди, яка не є оплатою роботи; нагорода виплачується за найкращий результат.

Публічним має визнаватися такий конкурс, який оголошений для необмеженого кола осіб, щоб будь-яка особа мала змогу взяти участь у ньому. Для закритих конкурсів, як зазначає Н. Ю. Голубєва, ознака публічності тлумачиться інакше, такий конкурс має бути оголошений більше, ніж одній особі.

Важливим моментом є те, що винагорода за результатом конкурсу має бути премією за досягнутий результат, а не оплатою роботи учасника. Так, нагорода обіцяється не за виконання і передання роботи, а за факт найкращого її виконання.

У конкурсі завжди присутня ознака змагальності та порівняння переданих результатів. Тому винагорода повинна виплачуватися саме за найкраще виконання роботи і лише після порівняння кількох робіт і визначення кращої.

ЦК України передбачає обов'язкові умови для кожного конкурсу у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди. Ними є предмет конкурсу та нагорода (премія) переможцю. Незазначення обов'язкових умов конкурсу при оголошенні буде мати наслідком те, що конкурс буде вважатися неоголошеним, відповідно, не породжувати жодних юридичних наслідків. Засновник конкурсу вправі також передбачати додаткові умови конкурсу, які полегшать процедуру його проведення, зокрема порядок та строк подання робіт на конкурс, порядок та критерії оцінювання, склад журі, строк оголошення результатів конкурсу, порядок виплати винагороди.

Оголошенні вперше умови конкурсу, засновник вправі змінити. Згідно з ч. 1 ст. 1152 ЦК України засновник конкурсу має право змінити його умови до початку конкурсу. Початком конкурсу варто визнавати дату, з якої учасникам можна подавати роботи. Підстав для зміни умов конкурсу ЦК України не передбачає, отже, причини зміни умов можуть бути будь-якими. Повідомити про зміну умов конкурсу засновник повинен у такій ж формі, у якій його оголошував.

Крім зміни умов конкурсу, засновник наділений правом відмовитися від його проведення. Відмова від конкурсу можлива, якщо його проведення є неможливим через обставини, що не залежать від засновника конкурсу. ЦК України не передбачає наслідків правомірної відмови від конкурсу для засновника, тобто вони покладені на потенційних учасників, які приступили до виконання роботи. Наслідком неправомірної відмови від конкурсу згідно з ЦК України є відшкодування засновником конкурсу збитків, яких зазнали учасники. Проте, більш обґрунтованим видається, що неправомірна відмова повинна визнаватися нікчемною та не породжувати юридичних наслідків.

Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу найчастіше припиняється належним виконанням. Тобто виплатою обіцяної винагороди особі, яка визнана переможцем конкурсу та прийняття такої винагороди останньою. Також зобов'язання з публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу може припинятися із інших загальних підстав припинення зобов'язання, визначених ст.ст. 599-609 ЦК України.

Отже, конкурс як елемент публічної обіцянки винагороди слід відмежовувати від суміжних правових конструкцій. Підставою виникнення зобов'язання із публічної обіцянки винагороди за результатами конкурсу є юридичний склад. Внаслідок передачі роботи на конкурс, засновник зобов'язаний організувати оцінку робіт та визначення переможця. Рішення про визначення переможця конкурсу є крайнім елементом юридичного складу, що є підставою виникнення зобов'язання, у якому засновник зобов'язаний виплати винагороду, а переможець має право вимагати її виплати.

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЗАСІБ РОЗРАХУНКІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Гірняк Марко (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Стрімкий розвиток інформаційних технологій приніс у світ нову практику розрахунків: електронні гроші, безготівкові розрахунки, криптовалюта, використання платіжних систем тощо. Шалений ріст популярності криптовалюти в усьому світі та в Україні зокрема свідчить про те, що цей новий вид активів є невід'ємною складовою і важливим атрибутом цифровізації української та світової економік. Криптовалюта все частіше на практиці використовується як метод розрахунків у відносинах, спрямованих на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснених дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Проте, постає логічне та дуже актуальне запитання: чи є криптовалюта законним засобом платежу на території України та чи може вона легально використовуватись у сфері електронної комерції?

Електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Так, використання розрахунків в електронній комерції регулює наступне українське законодавство: Цивільний кодекс України (далі – ЦК), Закон України від 3 вересня 2015 року "Про електронну комерцію", Закон

України від 05 квітня 2001 року "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", Закон України від 12 липня 2001 року "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", нормативно-правові акти Національного банку України. Чинне законодавство не містить визначення поняття "розрахунки в електронній комерції". Законодавство лише вказує, що розрахунки у сфері електронної комерції можуть здійснюватися з використанням: платіжних інструментів, електронних грошей, шляхом переказу коштів або оплати готівкою з дотриманням вимог законодавства щодо оформлення готівкових та безготівкових розрахунків, а також в інший спосіб, передбачений законодавством України. Під такими розрахунками слід розуміти цивільні правовідносини, які виникають між суб'єктами основного зобов'язання із залученням спеціального суб'єкта з метою припинення грошового зобов'язання, обумовленого основним зобов'язанням. На думку науковця Я. О. Хірс, розрахункові відносини є акцесорними грошовими зобов'язаннями, що виникають внаслідок необхідності погашення грошового боргу за основним зобов'язанням, але при цьому є особливими, оскільки після виникнення як акцесорне зобов'язання вони отримують самостійне та незалежне значення і вже не можуть бути припиненими в інший спосіб, як погашення саме розрахункового зобов'язання.

Законодавство про електронну комерцію дозволяє учасникам відносин у сфері електронної комерції самостійно визначати у електронному договорі спосіб, строк та порядок розрахунків. Проте не дивлячись на таку свободу договору, слід не забувати, що частина 1 статті 13 Закону України "Про електронну комерцію" вказує, що усі розрахунки повинні здійснюватись відповідно до законів України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", інших законів та нормативно-правових актів Національного банку України. Тобто, аби визначити чи є криптовалюта допустимим та законним засобом розрахунку у сфері електронної комерції потрібно дослідити два моменти: чи передбачений такий спосіб розрахунків чинним законодавством України, а також чи відповідає такий засіб розрахунків законам України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", іншим законам та нормативно-правовим актам Національного банку України.

Питання правової природи криптовалюти досі залишається актуальним. За останні роки до Верховної ради України (далі – ВРУ) було внесено безліч законопроєктів які були покликані врегулювати використання криптовалюти на території Україні. Найінноваційнішим з них є проєкт Закону України "Про Віртуальні активи". Так, частина 7 статті 4 проєкту Закону прямо твердить, що віртуальні активи не є засобом платежу. Існують інші підходи до визначення правової природи таких активів. Наприклад, п'ята палата суду Справедливості Європейського Союзу у справі David Hedqvis проти Швеції від 22.10.2015 року твердить, що біткоїн (одна із

криптовалют) необхідно вважати валютою (засобом платежу), а не товаром. Р. Янковский у своїх працях зазначає, що криптовалюту можна класифікувати як окремий об'єкт та відносити її до різновиду майна. Чимало науковців підтримують ідею подібності криптовалют до бездокументарних цінних паперів. Іванюк В. Д. у своїй дисертації «Фінансове-правове регулювання ринку криптовалют в Україні» висловлює думку, що криптовалюта – це альтернативний засіб платежу, номінований у власній розрахунковій одиниці, врегульований фінансово-правовими нормами, використання якого базується на криптографічних методах для забезпечення фінансових транзакцій з метою погашення боргових зобов'язань. Відповідно до вищевказаного законопроєкту криптовалюта прирівнюється до віртуального активу, що розуміється як особливий вид майна. Я погоджуюсь з думкою законодавця що, криптовалюту можна віднести до таких об'єктів цивільних прав як нематеріальні блага, що станом на сьогодні і реалізовується у законопроєкті. Крипто активи є схожими із електронними платіжними засобами, електронними грошима, але у них є принципова різниця. Оскільки, криптовлюта не емітується банками чи іншими фінансовими установами централізовано – їх використання в якості засобу розрахунків може тягнути за собою відповідальність за порушення законодавства у сфері електронної комерції, платіжних систем та переказів коштів в Україні.

Вважаю, що станом на сьогодні використання криптовалюти в якості засобу розрахунків у сфері електронної комерції є незаконним та може тягнути за собою безліч небажаних для сторін юридичних наслідків. Лише чітке законодавче регулювання може в перспективі легалізувати розрахунки, що здійснюються криптовалютою у сфері електронної комерції на території України.

ПРАВОВА ПРИРОДА СВОБОДИ ЗАПОВІТУ

Гребень Орест (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Михайлів М. О.)

Цивільний кодекс України виділяє два види спадкування: за заповітом та за законом. Таким чином законодавство наділяє заповідача правом на заповіт, яким він може скористатися протягом всього свого життя у спосіб вчинення заповіту, яким визначити юридичну долю свого майна на випадок своєї смерті. У разі не складення або скасування заповіту до відкриття спадщини, після смерті спадкодавця спадкові відносини будуть регулюватись у спосіб визначений законом. Отож диспозитивне регулювання спадкових відносин, яке втілюється у спадкуванні спадкоємцями за заповітом, має пріоритет над імперативно визначеними черговістю й колом спадкоємців за законом. Такий підхід є характерним для цивільного права, підгалуззю якого є спадкове право.

ЦК України у ст. 1233 визначає заповіт як особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті. Ключовим словом у даному визначенні є "розпорядження" як одна з правомочностей власника. Правом розпоряджатись своїм майном на випадок смерті наділені лише фізичні особи з повною дієздатністю. Здатність заповідача скласти заповіт у доктрині ще прийнято називати тестаментоздатністю. Аналізуючи у сукупності словосполучення "особисте розпорядження" можна дійти висновку, що законодавець бажав підкреслити вольовий характер та особисту спрямованість цієї дії, яка полягає у неможливості складення заповіту представником або іншою особою. Хоча, як виняток, варто зазначити про існування заповіту подружжя. Відповідно до ст. 1243 ЦК України, подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності. Проте подружжя, в даному випадку, варто розглядати як одну особу, яка виступає особисто на стороні заповідача.

В основі заповіту як інституту спадкового права лежить принцип свободи заповіту. На жаль, ЦК України не містить ні визначення свободи заповіту, ні зазначення його як окремого принципу спадкового права. Саме через це в доктрині існує дискусія чи необхідне закріплення даного принципу в законі.

Значення визначення свободи заповіту як окремого принципу спадкового права не можна недооцінювати, адже принцип як основна, засаднича для всіх норм права ідея має велике значення для подальшого розвитку правового регулювання. З огляду на це важливим видається дослідження правової природи свободи заповіту як інституту спадкового права.

Принцип свободи заповіту напряму випливає з відповідних норм Книги шостої ЦК України. Також свобода є невіддільною від самої природи заповіту, адже особисте розпорядження майном як правомочність заповідача без свободи є неможливим і позбавлене будь-якого сенсу. До того ж більшість правомочностей, які належать заповідачу, як от встановлення сервітуту, відсторонення спадкоємців або ж призначення виконавця напряму випливають із свободи волевиявлення заповідача. Врешті вилучення свободи розпорядження майном із спадкового права повністю нівелює інститут заповіту, що призведе до обмеження кола спадкоємців виключно колом осіб визначених законодавцем, що в перспективі може мати негативний вплив на відповідні правовідносини та не відповідатиме реаліям життя суспільства. Отже, зі всього вищенаведеного можна зробити однозначний висновок, що свобода заповіту є основоположним принципом для всього спадкового права.

Немає єдності в доктрині і щодо визначення змісту свободи заповіту. Зокрема науковці висловлювали різні погляди щодо того в чому полягає така свобода. Тому доцільно буде розглянути свободу заповіту в найширшому розумінні як прийняття рішення про складення заповіту та визначення його змісту. Для чіткішого розуміння вважаємо за необхідне розглянути всі

елементи цієї свободи. Найоптимальнішою для аналізу свободи заповіту буде класифікація правомочностей за критерієм ступеня деталізації волевиявлення: на правомочності на етапі формування волевиявлення та правомочності на етапі формування розпоряджень.

Правомочності на етапі формування волевиявлення — це варіанти можливої поведінки особи, яка вирішує здійснювати чи не здійснювати своє право на заповіт. Таким чином особа прогнозує можливий розвиток відносин, що виникнуть після її смерті, щодо належних їй прав і обов'язків та приймає рішення, якою моделлю правового регулювання вона бажає скористатись. На основі цього рішення особа або вчиняє заповіт, або залишає врегулювання даних відносин законодавцю, який встановлює загальне регулювання відносин спадкування за законом і, як наслідок, визначає черговість та коло спадкоємців. Також можлива ситуація, коли у процесі розвитку відносин особа змінює своє волевиявлення і вирішує або ж змінити заповіт, або ж узагалі його скасувати та залишити все так як було до його складення.

Правомочності на етапі формування розпоряджень — це деталізація волі особи під час складення заповіту. Дані правомочності реалізуються на наступному і заключному етапі волевиявлення особи. Етап формування розпоряджень полягає безпосередньо у реалізації права особи на заповіт та існує лише у разі прийняття рішення про складення заповіту на етапі формування волевиявлення.

З огляду на вище зазначене, враховуючи юридичне визначення свободи заповіту як принципу спадкового права, можемо запропонувати визначення його поняття, а саме: свобода заповіту — це основоположний принцип спадкового права, який полягає у невідчужуваному праві тестаментоздатного заповідача особисто визначити юридичну долю свого майна, прав та обов'язків на випадок смерті та прийняти рішення про складення, зміну чи скасування заповіту, самостійно визначати його вид та зміст. Як наслідок, можемо виокремити наступні ознаки, що характерні для свободи заповіту як принципу спадкового права: вольовий характер; випливає з положень законодавства, що регулюють складення заповіту; належить тільки тестаментоздатним особам; проявляється в сукупності заповідальних розпоряджень.

МІСЦЕ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМ БУДИНКОМ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Гузій Оксана (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Внаслідок прийняття Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14 травня 2015 року, виникає питання щодо правової природи відносин з управління та

утримання багатоквартирного будинку. Новелою є чітке визначення альтернативних форм управління спільним майном співвласників. Однією із таких форм стало управління квартирами або нежитловими приміщеннями у багатоквартирному будинку, що опосередковується договором управління багатоквартирними будинками.

Однак, аналіз ситуації у сфері сучасних наукових досліджень свідчить про різні думки науковців щодо місця цього договору в системі цивільно-правових договорів. Відтак, ця тема потребує глибшого вивчення через недостатність у вітчизняній цивільно-правовій науці комплексних досліджень з даного питання для повного забезпечення прав власників квартири або нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку.

Так, за договором про надання послуги з управління багатоквартирним будинком управитель зобов'язується надавати співвласникам послугу з управління багатоквартирним будинком, що розташований за певною адресою, а співвласники зобов'язуються оплачувати управителю послугу з управління згідно з вимогами законодавства та умовами цього договору (п. 1 Типового договору про надання послуги з управління багатоквартирним будинком затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №712 від 5 вересня 2018).

Науковиця Л. М. Баранова наголошує, що існує точка зору відповідно до якої договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком є різновидом договору управління майном.

Зокрема, С. С. Мирза зазначає, що за договором про надання послуг з управління багатоквартирним будинком, як за договором управління майном, передається на певний строк майно в управління від співвласників до управителя.

Крім цього, інші науковці наводять і додаткові аргументи, якими обґрунтовується наявність спільних рис, притаманних обом договорам:

1. договори спрямовані на надання однією стороною послуг іншій;

2.однією із сторін має бути власник майна;

3.іншою стороною є управитель, яким може бути тільки суб'єкт підприємницької діяльності;

4.договори є відплатними, оскільки управитель отримує винагороду за свої послуги;

5.договори є двосторонніми, оскільки права та обов'язки мають обидві сторони;

6.договорами опосередковується реалізація правомочностей власника, а саме: володіння, користування та розпорядження майном.

Також наявна однакова термінологія, а саме використання в назвах цих договорів терміну «управління».

Якщо б ця позиція була правильною, то за відсутності регулювання певних питань у спеціальному законодавстві, можна було б застосовувати загальні положення про договір управління майном.

Однак, ми не підтримуємо цю думку, оскільки на відміну від договору управління майном, в якому управитель зобов'язується за плату

здійснювати від свого імені управління цим майном, управитель за договором про надання послуг з управління багатоквартирним будинком зобов'язаний від імені та за рахунок співвласників вживати заходів для забезпечення захисту спільного майна багатоквартирного будинку від протиправних посягань.

Крім цього, предметом договору управління майном можуть бути майно та майнові права. Майно, передане в управління, належить відокремити від іншого майна установника управління та від майна управителя. Як зазначає Н. В. Мороз договори про управління майном не можна застосовувати тоді, коли йдеться про виконання зобов'язань з управління житловим будинком як цілісним (єдиним) житловим комплексом. З одного боку, житлові та нежитлові приміщення залишаються у володінні і користуванні їхніх власників; з іншого – спільне сумісне майно у багатоквартирному будинку взагалі не може бути відокремлене від будинку.

Договір про управління майном є реальним і вважається укладеним з моменту передання майна, що є предметом управління. Водночас, договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком є консенсуальним, для його укладення достатньо досягти згоди сторін щодо усіх істотних умов.

Як зазначає Л. М. Баранова, договір управління майном встановлюється з різних мотивів (примноження капіталу діями професійного управлінця; підтримання іншої особи – вигодонабувача; здійснення необхідних дій до появи інших підстав для інших правовідносин та ін.), а договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком укладається виключно для реалізації прав та обов'язків співвласників, головним чином щодо утримання цього будинку.

Іншою є думка науковців, які відносять договір управління майном багатоквартирного будинку лише до різновидів договору доручення. Спільним у цього договору із договором доручення є те, що управитель, так само як і повірений, діє за дорученням співвласників майна. На відміну від повіреного за договором доручення, який зобов'язаний виконати певні юридичні дії, управитель виконує як юридичні, так і фактичні дії.

В той же час, ми підтримуємо позицію Л. М. Баранової, яка відносить цей договір до різновидів договору про надання послуг, що включає елементи договору про управління майном та договору доручення.

Відповідно до ч. 2 ст. 638 ЦК України сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів. Крім цього, у ст. 11 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» зазначено, що управління багатоквартирним будинком управителем здійснюється на підставі договору про надання послуг з управління багатоквартирним будинком та до істотних умов такого договору віднесений, зокрема, перелік послуг, вимоги до якості послуг.

Тобто можемо констатувати, що договір управління багатоквартирним будинком є різновидом договорів про надання послуг.

Тому, щодо укладення, здійснення та усунення прогалин в регулюванні договору управління багатоквартирним будинком здійснюється шляхом застосування загальних положень про договір про надання послуг.

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Іватьо Софія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Гнатів О. М.)

Договір про спільну діяльність бере свій початок ще з римського права, яким було врегульовано питання договору товариства. Зазначений договір знаходив своє закріплення і у пам'ятках права Київської Русі. З розвитком економічних та соціальних потреб даний договір знайшов своє закріплення і в положення ЦК УРСР 1922 та ЦК УРСР 1963рр., які містили деякі відмінності у регулюванні зазначеного договору.

За досліджуваним договором сторони об'єднують спільні зусилля для досягнення спільно мети. Мета вказаного договору у законодавстві не є уточнена, але не повинна суперечити законові. Таким чином, спільна діяльність учасників може бути спрямованою на отримання прибутку, а також інших результатів. Особливістю виступає й те, що учасники діють без створення юридичної особи, на відміну від засновницьких договорів. Спільна діяльність проявляється у вчиненні учасниками сукупності дій за для отримання єдиного результату, окрім цього усі учасники переслідують єдиний, загальний інтерес.

Відносини, що виникають за договором про спільну діяльність, розглядають як внутрішні (між учасниками договору) та зовнішні (відносини, що виникають між учасниками та третіми особами).

ЦК України розмежовує поняття «договір про спільну діяльність» та «договір простого товариства», які співвідносяться як рід та вид. Договір простого товариства передбачає, об'єднання вкладів учасників для досягнення певної мети. Особливістю виступає те, що внаслідок такого об'єднання створюється спільне майно. Таким чином, можна стверджувати, що договір про спільну діяльність є ширшим поняттям і охоплює договір простого товариства.

За своєю юридичною природою досліджуваний договір є консенсуальним, відплатним, реальним, взаємним, двостороннім або багатостороннім. Цей договір носить фідуціарний характер, що простежуються у відносинах між учасникам, які засновані на особистій довірі. Учасники за договором передають певне майно, яке в подальшому використовується для досягнення єдиного результату. Фіцуціарний характер простежується і в ході ведення спільних справ учасниками.

Глава 77 ЦК України не встановлює обмежень для учасників договору. Таким чином, за загальним правилом учасниками можуть бути фізичні особи, які мають повну цивільну дієздатність про, що свідчать підстави

припинення договору простого товариства. Також учасниками можуть бути й юридичні особи, у цьому випадку потрібно зважати на їх статутну діяльність, установчі документи тощо.

Варто звернути увагу й на те, що, незважаючи на особистий характер досліджуваного договору, можлива заміна учасників, оскільки в законодавстві не міститься вказівка на сталий склад учасників.

Залежно від мети договору висуваються додаткові вимоги до учасників договору. Так, якщо спільна діяльність здійснюється з метою отримання прибутку – учасниками зазначеного договору можуть виступати лише юридичні та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності.

Частина 2 статті 1131 ЦК України розкриває зміст договору про спільну діяльність, а саме вказує на умови, які варто передбачити у договорі. Дана норма не містить вичерпного переліку умов, тому сторони можуть обумовити й інші умови у договорі на власний розсуд.

Істотними умовами договору про спільну діяльність виступають предмет та мета, а у разі укладення договору простого товариства, окрім зазначених вище умов, ще потрібно обумовити у договорі вид та розмір вкладу.

Учасники договору простого товариства мають право на інформацію про стан справ та спільного майна учасників; право на користування спільним майном; право на частку в спільному майні; право на одержання частки прибутку від спільної справи; право на управління спільним справами тощо.

Управління спільним справами здійснюється:

- спільно всіма учасниками;
- кожним учасником від імені всіх учасників;
- окремими уповноваженими учасниками від імені всіх учасників.

На учасників за договором покладенні обов'язки: внести вклад у спільне майно учасників; брати участь в утриманні спільного майна та нести витрати пов'язані із виконанням цього обов'язку; вести справи в спільних інтересах; зазнавати збитків від діяльності простого товариства та інші.

Договір про спільну діяльність укладається у письмові формі. Особливістю укладення багатостороннього договору простого товариства є те, що не застосовується оферта-акцепт. Варто зазначити, що законодавством урегульовані особливості державної реєстрації договору про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземних інвесторів.

ЦК України не містить спеціальної норми, що урегульовує питання зміни умов договору про спільну діяльність, тому слід керуватись загальними положеннями. Зміна умов договору вчиняється у тій формі, що й договір, що змінюється.

У разі розірвання договору про спільну діяльність варто керуватися загальними підставами, які містяться в ЦК України. Стаття 1141 ЦК України містить перелік підстав припинення договору простого товариства. У науці цивільного права ці підстави розрізняють за такими критеріями: 1) підстави,

які залежать від волі осіб; 2) ті, які не залежать від волі осіб; 3) підстави, які пов'язані з долею юридичної та фізичної осіб.

Отже, договір про спільну діяльність є ефективним засобом для досягнення підприємницької або іншої спільної мети його учасників, яких об'єднує не лише спільна діяльність та єдиний результат, а й загальний інтерес. Для досягнення обумовленого результату учасники можуть вносити вклади (договір простого товариства), унаслідок чого створюється спільне майно. За договором про спільну діяльність учасники залишаються самостійними суб'єктами і не створюють окремого суб'єкта – юридичної особи.

ДОГОВІР ІНЖИНІРИНГУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Магей Юрій (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Квіт Н. М.)

Однією із основоположних засад цивільного права є свобода договору. Завдяки цьому принципу учасники цивільних правовідносин можуть укладати будь-які договори, які непередбачені законодавством та не суперечать його вимогам. Одним із таких договорів є договір інжинірингу.

Договір інжинірингу неврегульований українським законодавством, що зумовлює особливий інтерес до визначення правової природи та змісту такого зобов'язання. Цей договір є універсальною договірною конструкцією, який поєднує в собі як виконання робіт, так і надання послуг. Укладання такого договору значно економить час та швидкість отримання очікуваного результату.Це пояснюється 2 чинниками.

По-перше, укладаючи договір інжинірингу замовник отримує не лише готовий об'єкт будівництва, але й також усі послуги, необхідні для його експлуатації та функціонування. Особливо актуальним цей договір є при створенні нових підприємств, коли, окрім створення інфраструктури, виникає необхідність навчити персонал користуватися новими технологіями.

По-друге, договір інжинірингу є синтезом договорів із надання послуг, будівельного підряду та здійснення проектно-пошукових робіт. Тобто укладаючи договір замовник отримує весь комплекс робіт та послуг у межах одного договору. Замовнику непотрібно шукати різних контрагентів, які розробили б спочатку проектну документацію, а потім здійснили підрядні роботи будівництва.

Поняття «інжиніринг» має багато тлумачень і немає єдиного уніфікованого підходу до його визначення.По великому рахунку усі вони є подібними і єдине, що їх відрізняє є перелік робіт і послуг, що входять до їхнього складу. Передбачити весь каталог інжинірингових робіт і послуг є неможливим, оскільки сучасне суспільство є динамічним і потреби постійно змінюються.

Зважаючи на різні позиції вчених, пропонуємо власне визначення поняття «інжиніринг». На нашу думку, інжиніринг – це комплекс відносин з виконання робіт та/або надання послуг інноваційного та/або технічного характеру, спрямованих на досягнення певного економічного результату, впровадження нових технологій з метою виробництва і реалізації продукції, обслуговування будівництва та експлуатації промислових, інфраструктурних та інших об'єктів.

Наукова література не має єдиного уніфікованого підходу до розуміння правової природи договору інжинірингу. Проте всі науковці схиляються до думки, що в основі договору інжинірингу лежить саме договір підряду, тому що найчастіше предметом такого договору є виконання робіт, зокрема цей вид діяльності найбільше поширений у сфері будівництва (законодавець навіть дав офіційне визначення «інжинірингової діяльності у сфері будівництва»).

Проаналізувавши суть досліджуваного договору та наукову літературу можемо сказити, що договір інжинірингу є змішаним, оскільки містить елементи як договору про виконання робіт, так і про надання послуг.

Щодо загальної характеристики можемо зазначити наступне. За моментом укладання цей договір є консенсуальним, тобто вважається укладеним з моменту досягнення згоди з усіх істотних умов. Договір є двохстороннім, оскільки обидві сторони мають взаємні права і обов'язки. Залежно від наявності зустрічного майнового еквіваленту договір є оплатним, за юридичною спрямованістю – основним.

Договір є фідуціарним, тобто таким, що ґрунтується на довір'ї сторін. Довірчий характер правовідносин зумовлений тим, зо замовник передає виконавцю необхідну документацію та іншу інформацію, яка у більшості випадків має конфіденційний характер. З огляду на це виконавець повинен забезпечити належний рівень захисту даних замовника.

У літературі відзначають, що досліджуваний договір є алеаторним. Алеаторним є договір, в основі якого стоїть ризик настання певної події чи обставини. Зокрема договір підряду також відносять до алеаторних, адже підрядник на власний ризик зобов'язується виконати певну роботу. Враховуючи позицію більшості науковців про те, що в основі договору інжинірингу лежить підряд та застосовуючи аналогію закону до неврегульованих законодавством правовідносин, можемо погодитися, що досліджуваний договір має алеаторну природу.

Форма договору є письмовою. Це випливає із суті правовідносин та вимог до правочинів, що вчиняються в письмовій формі.Суб'єктами договору інжинірингу є замовник та виконавець.Замовником та виконавцем може бути як фізична, так і юридична особа. Законодавство не ставить жодних умов до сторін договору. Проте на практиці виконавцями є спеціалізовані інжинірингові фірми.

Істотною умовою договору інжинірингу є умова про предмет.Предметом договору інжинірингу є матеріалізований результат роботи виконавця, що супроводжується супутнім наданням послуг.У

більшості випадків для договору інжинірингу характерне поєднання робіт як домінуючої складової договору та послуг як супутньої, доповнюючої складової. У такому випадку перевагу матимуть норми, що регулюють договори про виконання робіт.

Важливою умовою договору інжинірингу є строк виконання робіт або її окремих етапів. Строк узгоджується сторонами договору і залежить від складності замовлення. Учасники таких правовідносин повинні узгодити момент завершення робіт і здачі результату робіт замовнику.

Договір інжинірингу є відплатним, тому його істотною умовою є ціна. Ціну сторони встановлюють при укладенні договору, зокрема вона може бути визначена у кошторисі по аналогії з підрядом.

Підсумовуючи можна відзначити, що договір інжинірингу є зручною договірною конструкцією. У межах цього договору можна розробити проектну документацію, виконати будівництво об'єкта, ввести його в експлуатацію та отримати ряд інших послуг (консультування, оформлення необхідної документації, аналіз ризиків тощо). Переконані, що законодавець повинен здійснити детальну правову регламентацію договору інжинірингу та внести відповідні зміни до Цивільного кодексу України.

РОЗМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРІВ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРІГАННЯ

Мацелюх Ірина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Цікало В. І.)

Конституція України гарантує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Одним із ефективних способів правового забезпечення життя та здоров'я людини, а також майна юридичної та фізичної особи є укладання договору охорони.

Як зазначено в ст. 978 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за договором охорони на охоронця, який є суб'єктом підприємницької діяльності, покладається обов'язок забезпечити недоторканність особи чи майна, які охороняються, а замовник такої охоронної послуги (власник майна, яке охороняють або підохоронна особа) зобов'язаний виконувати передбачені договором правила особистої та майнової безпеки і щомісячно сплачувати охоронцю встановлену плату.

Договір охорони визначено законодавцем як один із спеціальних видів зберігання.

Відповідно до ст. 936 ЦК України за договором зберігання одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклажодавцем), і повернути її поклажодавцеві у схоронності.

Необхідно зазначити, що підходи до співвідношення договорів охорони та зберігання, які наводяться в науковій літературі, різняться. Деякі

науковці вважають, що законодавець цілком правильно розглядає договір охорони як один із спеціальних видів зберігання. Інші ж науковці підтримують позицію, відповідно до якої договір охорони є самостійним договором який не можна вважати різновидом договору зберігання.

Для того, щоб з'ясувати, правову природу договору охорони та його співвідношення із договором зберігання, потрібно насамперед визначити та охарактеризувати ознаки, за якими дані договори відрізняються.

На нашу думку, договір охорони та договір зберігання не слід ототожнювати, вони відрізняються за істотними умовами.

Спершу слід звернути увагу на предмет цих договорів, тобто вид послуг, які за ними надаються. Поняття «зберігати» та «охороняти» мають різне значення. Як зазначено в академічному тлумачному словнику, зберігати означає тримати цілим, не давати пропасти, зникнути; тримати що-небудь у певних умовах, оберігаючи від псування, руйнування, а охороняти означає оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху і т. ін.

Під час аналізу дефініцій договорів охорони і зберігання, а також тлумачення поняття «зберігати» та «охороняти» уже можна простежити певну відмінність у меті кожного із зазначених договорів.

Виконання послуг зберігання спрямоване на забезпечення схоронності речі, підтримання того стану речі, в якому вона була передана на зберігання. Надання охоронних послуг має на меті захист майна замовника або самого замовника від небезпек, в тому числі протиправних посягань.

Слід звернути увагу на те, що договори охорони та зберігання відмінні також за ознакою наявності зустрічного відшкодування. У ст. 978 ЦК України зазначено, що договір охорони – оплатний. Договір зберігання може бути як оплатним, так і безоплатним.

Однією із особливостей договору охорони є його суб'єктний склад. Замовником може бути будь-яка юридична чи фізична особа, але охоронцем виступає лише суб'єкт підприємницької діяльності. Надавати охоронні послуги охоронець може лише після одержання в порядку, встановленому законом, ліцензії на охоронну діяльність.

Виконавцем послуги зберігання може бути як і професійний зберігач (особа, що здійснює зберігання на засадах підприємницької діяльності), так і будь-яка юридична чи фізична особа.

Ознакою, за якою відрізняються договори охорони та зберігання, є також строк надання послуг. За договором зберігання зберігач надає послуги безперервно – протягом всього строку, на який укладено договір. А охоронні послуги можуть надаватись періодично, наприклад, тільки у нічний час, протягом певних годин або під час інкасації, але у всякому випадку за ініціативою сторони, якій надають послугу (запит на охорону).

Отже, з огляду на особливості правової природи договору охорони можна зробити висновок, що даний договір все ж таки відмінний від договору зберігання. Так, законодавець відніс договір охорони до різновидів договору зберігання, але насправді охоронні послуги відрізняються від

послуг зберігання за багатьма критеріями, насамперед метою та змістом цих послуг.

Договір охорони є самостійним договором з особливими істотними умовами та суб'єктним складом. Тому, на нашу думку, цілком доцільним було б виокремлення ст. 978 ЦК України в окрему главу – главу 66-1 «Договір охорони», щоб забезпечити правильне та повне правове регулювання відносин, які виникають з надання охоронних послуг.

СКЛАД СПАДЩИНИ

Мороз Тетяна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Михайлів М. О.)

Цивільний Кодекс України в ст. 1218 (далі — ЦК України) визначає, що до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Майнові права, що входять до складу спадщини, становлять так званий спадковий актив. Сукупність обов'язків спадкодавця, що переходять до спадкоємців, становить спадковий пасив.

Спадщину, як об'єкт спадкування, в доктрині визначають по-різному, наприклад «спадкове майно», «спадкова маса», «майно» тощо. Проте на сьогодні все більше науковців підтримують визначення поняття спадщини як сукупності прав та обов'язків спадкодавця. Вважаємо, що оскільки термін майно, виходячи із змісту ст. 190 ЦК України, є за своїм змістом ширше як просто права та обов'язки спадкодавця, тому варто погодитися із думкою окремих науковців, що спадщину необхідно розглядати як сукупність спадкового майна, яке за своїм змістом буде охоплювати майнові права та обов'язки спадкодавця.

До складу спадщини відповідно до ст. 1218 ЦК України можуть входити не всі права та обов'язки спадкодавця, а лише ті, які належали спадкодавцю на момент відкриття спадщини і не припинили свого існування внаслідок його смерті. Так, не входять до складу спадщини права, які є невід'ємними від особи спадкодавця і які є невідчужуваними від особи спадкодавця, про що йдеться в ст. 1219 ЦК України, наприклад: особисті немайнові права, права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом; права та обов'язки особи як кредитора або боржника; право авторства; право на відшкодування шкоди у зв'язку із каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; право на участь у товариствах та право членства в об'єднаннях громадян, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами; права та обов'язки, що виникають із договору доручення, крім тих, які набуті спадкоємцем внаслідок виконаного доручення.

З огляду на судову практику та аналіз нормативно-правових актів, О. П. Печений відносить до прав, які не переходять до спадкоємців також право користування майном за заповідальним відказом, права та пільги щодо

державних нагород за особисті заслуги перед Україною (крім права на вивезення державної нагороди за межі України), право на одержання приватизаційних паперів, право на прийняття обов'язкової частки у спадщині в порядку спадкової трансмісії, право користування земельною ділянкою, що виникло в особи на підставі державного акта на право користування земельною ділянкою.

Однак, до складу спадщину можуть переходити не лише майнові права, а й окремі немайнові права, як це має місце при успадкуванні голосуючих акцій в акціонерному товаристві, коли до спадкоємців переходить право на участь в управлінні справами акціонерного товариства, а не тільки право на одержання дивідендів.

Склад спадщини становлять лише ті права та обов'язки, носієм яких був сам спадкодавець за життя. Як зазначає О. П. Печений, в силу аналізованої вказівки законодавця не включаються до складу спадщини права й обов'язки, що виникли внаслідок смерті спадкодавця. Права та обов'язки, що виникають у зв'язку зі смертю спадкодавця, грунтуються на інших підставах. Так згідно ст. 1229 ЦК України, у випадку смерті застрахованої особи, якщо у договорі особистого страхування не вказаний інший вигодонабувач, страхова сума сплачується спадкоємцям застрахованої особи. У цьому випадку спадкового правонаступництва немає, оскільки право на отримання страхової суми виникає лише у випадку смерті самого спадкодавця.

Також варто звернути увагу і на те, що перехід у спадщину окремих прав та обов'язків, які належали спадкодавцеві за життя можливий лише на підставі прямої вказівки закону. Стаття 1227 ЦК України передбачає, що пенсія, стипендія, заробітна плата, допомога у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, аліменти, інші соціальні виплати, нараховані спадкодавцеві, але не одержані ним за життя, суми відшкодувань у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, передаються членам його сім'ї, а у разі відсутності – входять до складу спадщини.

Види прав та обов'язків, які можуть переходити до спадкоємців у випадку смерті спадкодавця не є вичерпними, тому з розвитком приватних відносин поява нових видів прав та обов'язків призводять до ускладнень як правового регулювання відносин спадкування, так і до проблем у судовій практиці, пов'язаних із правовим режимом таких об'єктів та можливістю правонаступництва певних видів прав від спадкодавця до спадкоємців.

Ознаками прав і обов'язків, що формують об'єкт спадкових відносин (спадщину) є: виникнення їх за життя спадкодавця; існування їх після смерті спадкодавця; виникнення та існування незалежно від їх оформлення чи державної реєстрації; взаємозв'язок між собою; спеціальний правовий режим окремих видів майнових прав як об'єкта спадкування.

Елементом складу спадщини у випадках прямо передбачених законом є охоронювані законом інтереси, наприклад, коли громадянин розпочав приватизовувати своє житло, проте не встиг завершити цей процес до кінця, оскільки перешкодила смерть. У таких випадках до спадкоємців

переходить не право власності на житло, а право на завершення розпочатого спадкодавцем процесу приватизації.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можемо зробити висновок, що спадщина – складний об'єкт, який у цивільному законодавстві позначений терміном «склад спадщини», що передбачає існування його окремих елементів, зокрема у вигляді прав і обов'язків. Доречно погодитися із окремими науковцями щодо доцільності введення в цивільне законодавство терміну спадкове майно, яке б розглядалося як об'єкт спадкування та за змістом охоплювало сукупність майнових прав та обов'язків спадкодавця. Потребує удосконалення і правове регулювання визначення виду прав, які можуть входити до складу спадщини, а саме майнові права, а у випадках передбачених законодавством і окремі немайнові права.

НОВАЦІЇ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

Олексишин Роксолана (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Гнатів О. М.)

У зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про оренду державного та комунального майна» (далі – Закон) № 157 від 03.10.2019 р., відбулась масштабна реформа, яка докорінно змінила процедуру укладення договору оренди державного та комунального майна. З 1 лютого 2020 року (дати набрання чинності Законом) оренда відповідних об'єктів проводиться на акредитованих майданчиках «ProZorro. Продажі». З огляду на такі новації, вважаємо, що дослідження даної теми є як ніколи актуальним.

На жаль, Закон не містить поняття договору оренди державного та комунального майна. Зважаючи на це, задля його детальної регламентації відповідно до принципу правової визначеності пропонуємо внести законодавче доповнення його дефініції: «Договір оренди державного та комунального майна – це домовленість, за якою одна сторона (власник) зобов'язується передати другій стороні (орендарю) за результатами аукціону, у випадках, передбачених законом, без його проведення майно у володіння та користування на певний строк за плату». Зважаючи на правову природу договору, можна підсумувати, що він є консенсуальним, двосторонньозобов'язуючим, відплатним та строковим. У свою чергу суб'єктами орендних відносин відповідно до статті 4 Закону є: орендар; орендодавець; балансоутримувач; уповноважений орган управління; представницький орган місцевого самоврядування; Кабінет Міністрів України або визначені ними органи. Винятки щодо заборони окремих суб'єктів бути стороною такого договору детально регламентовані Законом.

На відміну від загальної процедури укладення договорів, яка включає у себе оферту та акцепт, укладення договору оренди державного та

комунального майна відповідно до статті 5 Закону відбувається у шість етапів, а саме:

1) прийняття рішення про намір передати майно в оренду;

2) внесення інформації про потенційний об'єкт до ЕТС – електронної торгової системи;

3) включення відповідного майна до Переліку першого (відповідна передача відбувається на аукціоні) або другого (майно передається без проведення аукціону) типу;

4) опублікування інформації про потенційний об'єкт в ЕТС;

5) розміщення оголошення в ЕТС про передачу майна в оренду;

6) проведення аукціону або передача об'єкта без його проведення, укладення та публікація в ЕТС договору оренди.

Нововведенням є запровадження електронної торгової системи, під якою потрібно розуміти дворівневу інформаційно-телекомунікаційну систему, що складається з центральної бази даних та електронних майданчиків, які взаємодіють з нею через інтерфейс програмування її додатків.

Відповідний договір укладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами і скріпленого печатками протягом 20 робочих днів з дня опублікування протоколу з результатами аукціону. Формується він на підставі примірного договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України – щодо державного майна, або ж представницькими органами місцевого самоврядування – щодо комунального. У тому разі, якщо представницький орган такого договору не затвердив, то застосовується примірний договір оренди державного майна. Важливо зауважити, що мінімальний строк, на який може бути укладено договір, становить 5 років. Проте є певні виключення, які містяться в п. 53 Порядку передання в оренду державного та комунального майна. При цьому нотаріальному посвідченню підлягають лише ті договори, які укладені на більш тривалий строк.

Аналізуючи істотні умови даного договору, важливо зауважити, що Закон відповідної норми з таким переліком не містить. Натомість Закон України «Про оренду державного та комунального майна» № 2269-XII від 10.04.1992 року (втратив чинність) в статті 10 передбачав відповідні положення. На нашу думку, у такому разі потрібно керуватись примірними договорами, які закріплені постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2020 р. № 820. У Примірному договорі оренди нерухомого або іншого окремого індивідуально визначеного майна, що належить до державної власності зазначаються такі незмінювані умови: предмет договору; умови передання майна орендарю; орендна плата; повернення майна з оренди і забезпечувальний депозит; поліпшення та ремонт орендованого майна; режим його використання; страхування; відшкодування витрат на оцінку майна та укладення охоронного договору; суборенда; запевнення сторін; додаткові умови оренди; відповідальність сторін і вирішення спорів за договором; строк чинності, умови зміни та припинення договору.

Отже, на нашу думку, Закон України «Про оренду державного та комунального майна» потребує внесення відповідних змін з урахуванням усього вищенаведеного. Зокрема, необхідно закріпити на законодавчому рівні дефініцію поняття договору оренди державного та комунального майна, а також передбачити відповідну статтю з переліком його істотних умов.

ДОГОВОРИ УКЛАДЕНІ ПІД ВПЛИВОМ ОБМАНУ ТА НАСИЛЬСТВА ЩОДО НЕРУХОМОГО МАЙНА – ЯК НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНІ ВИДИ ДОГОВОРІВ З «ВАДАМИ» ВОЛІ

Панько Аліна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Незважаючи на чималу дослідженість недійсних правочинів, сьогодні ще виникає чимало теоретичних та практичних питань зокрема й щодо тих правочинів, які вчинено під впливом обману та насильства. Бахаєва А. С. вважає, що підґрунтям цьому є насамперед неоднорідність правової природи недійсних правочинів як юридичних фактів, наявність оціночних понять при кваліфікації таких правочинів («обман», «насильство»), які дещо по-різному тлумачаться в юридичній літературі та спричиняють певні труднощі у судовій практиці.

Розгон О. В. конкретизує категорію умислу в правочинах вчинених під впливом обману: «Ознакою обману, на відміну від помилки, є умисел: особа знає про наявність чи відсутність певних обставин і про те, що друга сторона, якби вона володіла цією інформацією, не вступила б у правовідносини, невигідні для неї. Обман також має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування. Саме позивач, який діяв під впливом обману, повинен довести наявність умислу з боку відповідача, істотність значення обставин, щодо яких її введено в оману, і сам факт обману». На думку Ромовської З. В., якщо умисел особи не доведено, вважається, що має місце помилка.

Єдиний державний реєстр судових рішень містить 127 постанов судових інстанцій за такими налаштуваннями: форма судового рішення – постанова; форма судочинства – цивільне; період ухвалення – з 01.01.2021 по 07.02.2022; найменування суду: Велика Палата Верховного Суду, Верховний Суд, Касаційний цивільний суд Верховного Суду; пошук за контекстом – обман.

Цікавою є постанова Верховного Суду у справі № 431/6416/19 від 30.11.2021. Суть справи полягала в наступному: у жовтні 2013 року позивач була прооперована. Перебуваючи у тяжкому стані, на прохання її дочки ОСОБА_2, оформила у нотаріуса договір купівлі-продажу житлового будинку, в якому вона проживає. Стверджувала, що фактично з донькою домовлялися про оформлення договору довічного утримання, відповідно до якого

ОСОБА_2 повинна її доглядати, позивач буде проживати у цьому будинку до смерті, після чого відповідач отримає будинок у власність. Проте, ОСОБА_2 не доглядала її та не надавала їй допомоги. Суд першої інстанції дійшов висновку про те, що ОСОБА_1 не розуміла правової природи укладеного нею договору купівлі-продажу житлового будинку, а також прав та обов`язків, що виникли після його укладення. Виконання умов договору не відбулося, фактично грошові кошти відповідачем позивачу не передавалися, а тому договір не відповідав внутрішній волі позивача, отже він може бути визнаний судом недійсним, оскільки вчинений під впливом обману. З цим погодився Верховний Суд.

В літературі відсутнє сучасне комплексне дослідження проблематики такого виду правочину з вадами волі як правочин вчинений під впливом насильства. Слушними є висловлення Крата В. І., який є діючим суддею Касаційного цивільного суду: «Насильство може бути наявним або лише погрозою його здійснення. Тому зазвичай виокремлюється фізичне та психічне насильство або насильство та погроза. Фізичне насильство – це небезпека для людини як живої істоти, коли заподіюється шкода її плоті, органам, природним функціям організму через механічний, хімічний, фізичний або біологічний вплив на них. Насильство викликає й страх настання невигідних для особи наслідків. Зокрема, як насильство може бути розцінений вплив на особу, яка перебуває в залежному становищі від другої сторони правочину, наприклад погроза позбавити спадщини. Заборовський В. В. підсумовує: «Насильство викликає страх настання невигідних наслідків». Цікавою є думка Герасимовського С. В.: «Об'єктом насильства може виступати як сам учасник (сторона) правочину, так і близька йому особа. На сьогодні достатньо часто зустрічаються випадки застосування насильницьких дій з метою спонукати особу укласти правочин (в основному це стосується укладення договорів дарування чи інших договорів щодо відчуження майна)».

Єдиний державний реєстр судових рішень містить 143 постанови судових інстанцій за такими налаштуваннями: форма судового рішення – постанова; форма судочинства – цивільне; період ухвалення – з 01.01.2021 по 07.02.2022; найменування суду: Велика Палата Верховного Суду, Верховний Суд, Касаційний цивільний суд Верховного Суду; пошук за контекстом – договір укладений під впливом насильства.

Визначною є і постанова Верховного Суду від 30 червня 2021 року у справі № 556/2085/19, де зроблено висновок про те, що погроза може бути підставою для визнання правочину недійсним, коли через обставини, які мали місце на момент його вчинення, були підстави вважати, що відмова учасника правочину від його вчинення могла спричинити шкоду його законним інтересам. Визнання правочину недійсним для учасників необхідно пов'язувати з наслідками у вигляді позбавлення тих правових цілей, які вони прагнули отримати в результаті його виконання. Недійсні правочини не породжують юридичних наслідків.

Таким чином, основною ознакою правочину вчиненого під впливом обману є наявність зловмисного впливу на свідомість потерпілого його контрагентом, шляхом повідомлення недостовірної, але вигідної для тієї особи, що повідомляє, інформації. Для визнання правочину недійсним через вчинення його під впливом насильства або погрози, необхідна наявність фізичного або психічного впливу на особу з метою спонукання до укладення правочину.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ ПІДРЯДУ НА ПРОЕКТНІ ТА ПОШУКОВІ РОБОТИ

Садовський Ілля (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Сьогодні особливо важливою є проблематика договірної відповідальності, що і є предметом теоретичних досліджень багатьох науковців-юристів, проте ще виникає багато питань у сфері відповідальності замовника та підрядника у договорі підряду на проектні та пошукові роботи. На думку В. П. Мироненка, у доктрині, цивільно-правова відповідальність має за мету не тільки поновити майновий стан потерпілого, а й покарати правопорушника. Цивільно-правове покарання відрізняється від покарання, що застосовується на підставі норм публічного права.

Відповідно до статті 887 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) сторонами договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт є підрядник та замовник. У договорі підряду на проектні та пошукові роботи сферою відповідальності замовника та проектанта (учасників зобов'язальних відносин стосовно виконання проектних та пошукових робіт) є накладення правових санкцій (несприятливих наслідків, які встановлені законом або договором) на порушника даних відносин, які насамперед полягають в зменшенні об'єму його майнових прав без надання відповідних компенсацій з метою стимулювання до належного виконання своїх обов'язків і відшкодування виниклих збитків у контрагента.

Законодавець у § 4 Глави 61 ЦК України зобов'язав до відповідальності лише одну сторону договору.

Варто наголосити на тому що, спеціальний характер питання за певним договором за неналежне виконання проектних і пошукових робіт відрізняється від того, який встановив законодавець загальними положеннями про підряд.

І. С. Лукасевич-Крутник акцентує увагу на тому, що передбачені наслідки виявлення неналежної якості виконаних проектних і пошукових робіт при експлуатації не тільки самого їх безпосереднього результату (в процесі будівництва), але й об'єкта, який створений на основі виконаної проектно-кошторисної документації та пошукових робіт. Наступним, є правило про настання відповідальності за неналежний стан проектно-

кошторисної документації і таке ж неналежне виконання пошукових робіт, яке передбачено виключно імперативною нормою, а не диспозитивною. На практиці ж, судових рішень стосовно настання відповідальності саме за неналежний стан виконання проектно-кошторисної (якісної) на сьогоднішній день є надзвичайно мало, що пов'язано із додатковими витратами на проведення технічних експертиз.

А. Б. Гриняк конкретизує: «Невиконання роботи в обумовлений строк, як і неприйняття замовником виконаної роботи в строк, є порушенням зобов'язання».

Також, відомим є факт, що відповідальність може настати і за порушення умов договору. Наприклад, якщо стороною є споживач то слід керуватись ст. 10 Закону України «Про захист прав споживачів». Г. Б. Яновицька вважає, що у такому випадку споживач має право відмовитися від договору про виконання робіт і вимагати відшкодування збитків, якщо виконавець своєчасно не приступив до виконання зобов'язань за договором або виконує роботу так повільно, що закінчити її у визначений строк стає неможливо. Якщо значну частину робіт (понад сімдесят відсотків від загального обсягу) уже було виконано, споживач має право розірвати договір лише стосовно частини послуги чи робіт що залишилися.

Тобто, якщо під час виконання робіт стане зрозуміло, що зобов'язання не буде виконано з вини виконавця відповідно до умов договору, то в такому випадку споживач має право призначити виконавцю відповідний строк для усунення недоліків, а в разі невиконання і цієї вимоги у визначений строк – розірвати договір у судовому порядку і вимагати відшкодування збитків або ж доручити виправлення недоліків третій особі за рахунок виконавця.

Цікавим до розгляду є рішення Господарського суду м. Києва у справі № 910/15629/21 від 22.12.2021 року. Суть справи полягала у наступному: 27.09.2017 року між Комунальною корпорацією «Київавтодор» (замовник, відповідач) та Товариством з обмеженою відповідальністю «Інститут «Київдормістпроект» (виконавець, позивач) було укладно договір про роботи на проектування виконати роботи з розробки проектно-кошторисної документації по об`єкту: «Реконструкція вул. Труханівської у Дніпровському та Деснянському районах», а замовник зобов`язується прийняти та оплатити виконані роботи, за умови, що дані роботи виконанні якісно та в обумовлений сторонами строк». Згідно умов п.п. 17.2. – 17.4. договору термін його дії – до 31 грудня 2019 року, але в будь-якому випадку до повного виконання сторонами своїх зобов`язань за цим правочином. Згодом було укладено дві додаткових угоди про продовження та відповідачу було передано також три акти здачі-приймання проектних робіт, які відповідачем підписано не було. У зв`язку з цим позивач звернувся до відповідача з листом № 14/ТОВ від 21.01.2020 року, у якому просив продовжити термін дії договору, підписати відповідні акти здачі-прийняття робіт та здійснити оплату виконаної роботи. Зазначений лист залишено без відповіді та задоволення. 19.02.2020 відповідач надіслав позивачу повідомлення про відмову від договору. У вересні 2021 року позивач звернувся до Господарського суду міста Києва з позовом до відповідача, в

якому просив стягнути з відповідача основний борг, інфляційні суми, 3% річних та іншу суму у зв`язку з неналежним виконанням останнім зобов`язання. Суд позов задовольнив частково.

Таким чином, можна зробити висновок що на сьогодні існує слабке законодавче регулювання відповідальності замовника у договорах підряду, а саме те що замовник за договором підряду на проведення проектних та пошукових робіт несе відповідальність на підставі загальних положень про підряд. Правовий статус замовника в підрядних відносинах потребує чіткого визначення, оскільки в такому випадку буде створено належний правовий механізм регулювання відповідальності.

ВИДИ ЛІЦЕНЗІЙНИХ ДОГОВОРІВ

Семенюк Іванна-Аліна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Залежно від предмету ліцензійних договорів, їх способів правової охорони, розподілу прав та обов'язків щодо предмету ліцензії між ліцензіаром і ліцензіатом, а також зв'язку з товарним експортом і взаємозалежності сторін договору, ліцензії можна класифікувати за такими групами:

1) за предметом ліцензування;
2) за способом правової охорони;
3) за обсягом прав, що передаються;
4) за зв'язком з товарним експортом;
5) за ступенем взаємозалежності сторін.

Згідно з ч.3 ст. 1108 ЦК України існують три види ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності: виключна, одинична, невиключна, а також інші види, що не суперечать закону.

Виключна ліцензія (ліцензіар надає лише одному ліцензіату виняткове право на використання предмета ліцензії у обмеженій сфері, відмовляючись при цьому від права самостійно використовувати даний об'єкт та видавати аналогічні ліцензії третім особам. Однак, за цими межами ліцензіар вправі самостійно використовувати об'єкт та видавати ліцензії, що не суперечать умовам уже виданої ліцензії. Отже, у разі отримання особою виключної ліцензії, наприклад, на виробництво товару певного промислового зразка, у неї повністю будуть відсутні конкуренти в даному сегменті ринку.).

Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливості використання об'єкта інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію).

Ліцензійний договір може передбачати право ліцензіата видавати (укладати) субліцензійний договір, за яким субліцензіат надає іншій особі (субліцензіату) субліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності. У цьому разі відповідальність перед ліцензіаром за дії субліцензіата несе ліцензіат, якщо інше не встановлено ліцензійним договором.

Чинне законодавство України передбачає ще кілька видів ліцензійних договорів, які вироблені міжнародно-правовою практикою. Серед останніх слід назвати передусім так звану повну ліцензію, що являє собою купівлю-продаж об'єкта інтелектуальної власності. Доцільно наголосити на тому, що ліцензійний договір – це продаж дозволу на використання об'єкта інтелектуальної власності.

Отже, повна ліцензія – це дозвіл на використання запатентованого об'єкта на весь строк чинності патенту і на використання об'єкта в повному обсязі. По суті це є продаж самого об'єкта, проте з юридичної точки зору між продажем патенту і наданням повної ліцензії існує принципова відмінність.

За договором виключної ліцензії ліцензіар передає право на використання об'єкта інтелектуальної власності ліцензіату в повному обсязі, на визначеній території і на обумовлений строк. Ліцензіару залишається та частина права на об'єкт, яка не охоплена виключною ліцензією. При цьому ліцензіар не має права надавати ліцензії на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій особі на цій самій території в обсязі наданих ліцензіату прав.

Якщо в ліцензійному договорі не зазначено виду ліцензії, то вважається, що надається невиключна ліцензія.

Необхідно зазначити, що існує й інший поділ ліцензій залежно від їх характеру на наступні види: добровільна та примусова. Добровільними є ліцензії, що видаються на основі ліцензійних договорів. Примусова ліцензія може бути видана судом у разі невикористання об’єкта промислової власності протягом певного строку.

Отже, примусова ліцензія може бути видана тільки щодо об’єктів промислової власності, оскільки їх використання може слугувати інтересам сторін договору та здійснюватися з метою досягнення наукового прогресу.

РИЗИКИ «КУПІВЛІ» АВТОМОБІЛЯ ЗА «ГЕНЕРАЛЬНОЮ ДОВІРЕНІСТЮ»

Собчук Дар'я (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Батенчук М. М.)

Придбання автомобіля – це завжди серйозна подія, до якої необхідно як слід підготуватись, аби отримати бажане. Через намагання суб'єктів права будь-якими способами уникнути витрат, які пов'язані з купівлею автомобіля, а саме: складання договору купівлі-продажу, сплата податків та декларування доходу, сторони практикують більш швидкі і дешевші варіанти, зокрема, оформлення генеральної довіреності у нотаріуса. Вважаючи, що автомобіль куплений, більшість громадян не можуть передбачити негативні наслідки, які їх очікують при «купівлі» транспортного засобу в такий спосіб. Тому вивчення всіх потенційних ризиків з боку продавця та покупця є надзвичайно актуальним питанням.

Досліджуючи юридичну природу «генеральної довіреності», ми бачимо, що таке поняття відсутнє в українському законодавстві. Зазвичай під нею розуміють передачу широкого кола повноважень іншій особі, зокрема, право керувати автомобілем, знімати його з обліку, здійснювати реєстрацію, розпоряджатися та інші правомочності, передбачені таким документом. Довіреність є одностороннім правочином, що укладається у вигляді письмового документа, в якому визначаються повноваження представника.

Відповідно до положень глави 23 Цивільного кодексу України правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своїм бажанням, незалежно від волі інших осіб. Зазначене право складається з трьох складових: володіння, користування та розпорядження. У генеральній довіреності може бути вказана передача одразу всіх правомочностей права власності на автомобіль, однак це зовсім не означає, що власник втрачає зазначене право.

У главі 17 зазначеного Кодексу вказано, що представник вчиняє правочин від імені іншої сторони, яку він представляє. Правочин, вчинений представником, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

Тобто за своєю правовою природою довіреність не наділяє особу правом власності на автомобіль, вона лише надає можливість вчиняти з ним дії, що зазначені у довіреності, від імені власника транспортного засобу. Тому купівля автомобіля шляхом підписання генеральної довіреності насамперед веде до незахищеності правового статусу особи, якій видана така довіреність.

Так, враховуючи односторонній характер довіреності, у власника транспортного засобу завжди існує можливість відкликати її в будь-який момент та вимагати повернення автомобіля. Також він наділений правом закласти такий автомобіль, або на нього можуть спочатку накласти арешт, а

вже потім конфіскувати. Якщо транспортний засіб перебуває у спільній сумісній власності подружжя, то при поділі майна один із них може пред'явити права на такий автомобіль.

Наступний момент, який містить в собі загрозу втрати автомобіля покупцем, є закінчення строку дії довіреності. Тобто після закінчення строку її дії повірений фактично не може користуватися зазначеним транспортним засобом.

Дія довіреності також припиняється в разі смерті або визнання недієздатним чи померлим довірителя. Окрім того, що з моменту смерті покупець не має ніякого права на автомобіль, не слід забувати і про спадкоємців з боку продавця, які в будь-який момент можуть пред'явити свої вимоги стосовно транспортного засобу. Натомість у випадку смерті покупця автомобіля за генеральною довіреністю його спадкоємцям не перейде у спадщину зазначений транспортний засіб, адже він не перебуває в нього на праві власності.

До того ж власник автомобіля може у будь-який момент продати його, подарувати іншій особі та здійснювати інші права власника, в тому числі укласти довіреність одночасно з іншими особами.

У 2020 році Верховний суд зазначив, що видача довіреності на володіння, користування та розпорядження транспортним засобом без належного укладення договору купівлі-продажу цього транспортного засобу не вважається укладеним відповідно до закону договором та не є підставою для набуття права власності на транспортний засіб особою, яка цю довіреність отримала. Тобто фактично йдеться про вчинення удаваного правочину купівлі-продажу автомобіля з метою уникнення виконання певних обов'язків. Відтак, позов покупця про визнання його права власності на автомобіль буде відхиленим.

Що ж до ризиків, які несе продавець транспортного засобу, то насамперед це штрафи, які передбачені за порушення правил дорожнього руку, що були зафіксовані в автоматичному режимі. В такому випадку на власника покладається обов'язок довести свою непричетність.

Якщо ж автомобіль був помічений у будь-якій злочинній діяльності, зокрема, в дорожньо-транспортній пригоді, водій якого зник з місця вчиненого, то передусім будуть шукати власника такого авто. Знову-таки, законному власнику транспортного засобу необхідно доводити свою невинуватість.

У разі, якщо договір страхування відповідальності не був вчасно переоформлений не повіреного, то у власника існує ризик розділили із страховою компанією відповідальність за спричинену шкоду.

Зазначені проблеми – лише мала частина труднощів, що виникають у даній сфері. На практиці можуть утворюватися й інші обставини, за яких як довіритель, тобто власник, так і повірений зазнають збитків.

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що процедура придбання автомобіля за довіреністю містить у собі низку спірних моментів та ризиків як для покупця, так і для продавця. Саме тому для уникнення всіх можливих

втрат у майбутньому необхідно купувати автомобіль шляхом укладення договору купівлі-продажу.

ОБМЕЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Созанська Марія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Поняттю «свободи договору» в юридичній літературі завжди приділялася особлива увага. Відомо, що свобода договору разом з принципом рівності учасників цивільних відносин та іншими принципами на сучасному етапі є одним з основних начал цивільного законодавства. Загалом свобода договору сьогодні вже є не просто відокремленою засадою цивільного права – це вже щось більш об'ємне та фундаментальне за своїм змістом.

Питаннями вивчення та дослідження участі держави Україна в цивільно-правових відносинах займалися такі вчені, як О. В. Басай, Е. В. Вакулович, О. В. Дзера, В. І. Дрішлюк, А. В. Луць, Р. А. Лідовець, Р. В. Мельниченко, В. М. Никифорак, Л. Г. Паращук, О. П. Подцерковний, І. В. Спасибо-Фатєєва, Т. Я. Схаб-Бучинська, Р. Ю. Ханик-Посполітак, Ю. В. Цюкало, І. О. Чайківська, В. В. Шевченко та інші.

Свобода договору є важливою засадою цивільного права, проте вона не може мати безмежний характер, про що й наголошується у правовій доктрині.

Свобода договору могла б стати абсолютною у разі, коли б всі нормативно-правові акти цивільного законодавства України складалися лише з диспозитивних і факультативних норм, що є неможливим на сучасному рівні розвитку суспільства.

Такі межі встановлені в правилах, що містяться в абзаці 2 ч. 3 ст. 6 ЦК України, де вказано, що сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

Як зазначає вчений-цивіліст Сібільов М. М. у своїй праці «Цивільно-правовий договір як регулятор суспільних відносин», згідно з нормами цивільного права сторони не можуть відступати від положень актів цивільного законодавства за наявності однієї з трьох обставин:

- першою такою обставиною є наявність в акті цивільного законодавства прямого застереження щодо неможливості сторін відступати від його конкретного імперативного положення.
- друга обставина має місце тоді, коли в акті цивільного законодавства хоча і не міститься прямого застереження щодо неможливості сторонам відступати від його конкретного імперативного положення, але зі змісту

зазначеного акта випливає обов'язковість його конкретного припису через визнання ним нікчемного характеру відступу від нього.

- третя обставина сформульована у ст. 6 ЦК України таким чином, що сторони не можуть відступати від імперативних положень актів цивільного законодавства навіть тоді, коли у самому акті немає ні прямого застереження про це і це не випливає зі змісту акта, але випливає із суті відносин між сторонами.

Також про межі свободи договору вказується і в Постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 30 вересня 2020 р., де наголошено, що при реалізації принципу свободи договору слід враховувати вимоги ЦК України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, розумності та справедливості. Тобто законодавець, закріплюючи принцип свободи договору, встановив і його обмеження. Причому останні є одночасно й межами саморегулювання.

Як правило, обмеження свободи договору встановлюються задля інтересів суспільства, слабшої сторони договору або кредитора. Тобто у певних випадках, принцип свободи договору частково обмежується у своїй дії, про що також наголошується вченими-цивілістами.

Досліджуючи обмеження договірної свободи сторін у цивільному праві, науковець Р. В. Мельниченко зробив такий висновок, що обмеження договірної свободи загалом можна класифікувати на такі дві групи:

1) обмеження свободи щодо укладення цивільно-правового договору;

2) обмеження свободи щодо виду, форми та змісту договору.

Перша група – обмеження свободи щодо укладення цивільно-правового договору – полягає в покладенні законом обов'язку на особу щодо укладення договору у прямо визначених випадках (публічний договір, договір приєднання, типовий договір, попередній договір тощо), тоді як друга переважно стосується випадків укладення фіктивних правочинів.

На необхідності обмеження свободи правочину (договору) наголошують й А. В. Луць, вказуючи, що вона існує в рамках чинних нормативних актів, звичаїв ділового обороту, С. О. Бородовський, зазначаючи, що основним постулатом в сучасній юридичній практиці багатьох країн світу є те, що свобода договору допускається лише тією мірою, якою вона не суперечить всьому суспільству, В. В. Камишанський стверджує, що обмеження свободи по суті є правовим засобом здійснення свободи поведінки за межами заборони, та інші.

Вважаємо, що зменшення обсягу прав, якщо воно є результатом встановлення законного обмеження свобод, не слід розглядати як втручання в приватну сферу, а навпаки, як прояв правової держави задля захисту прав учасників цивільно-правових відносин.

Отже, проаналізувавши Цивільний кодекс України, українське законодавство загалом та думки багатьох вчених-цивілістів, можна дійти висновку, що свобода договору повинна мати певні межі застосування задля суспільного інтересу, збалансованості індивідуального та суспільною інтересів, взаємозв'язку норм приватного та публічного права. Це робиться

як для захисту прав кожного учасника цивільних правовідносин, так і загалом всього суспільства.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ ТА ПРОГРАМУ (ПЕРЕДАЧУ) ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ

Хтей Анастасія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Юркевич Ю. М.)

У час, коли з'являється все більше, і більше можливостей для розвитку надсучасних технологій, досить вагомого значення набувають використання творів з усіма можливими механізмами програм мовлення. Передував цьому науково-технічний процес, який дозволив збільшити можливості використання творів, і не тільки. Варто сказати, що з інноваціями також паралельно у незвичних умовах перебувають артисти або ж виконавці, розробники фонограм та організації мовлення, що отримали дещо інші й сучасніші засоби приймання, передачі звуку і зображення. Саме через це, постає необхідне питання про проблеми, що виникають щодо цього виду прав інтелектуальної власності, і, звісно, про правовий захист прав та інтересів артистів, виконавців та розробників.

Проблеми щодо питань інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення та їх захисту були предметом досліджень багатьох учених, зокрема таких: О.В. Дзери, О.М. Калітенко, В.М. Коссака, Н.С. Кузнєцової, І.А. Стройко, Є.О. Харитонова, О.С. Яворської, І.Є. Якубівського та багатьох інших. Незважаючи на це, в умовах рішучих євроінтеграційних намірів нашої держави, дослідження цих питань продовжують залишатися актуальними.

Мета даного дослідження зумовлена його прикладним характером та полягає у розкритті поняття суміжних прав, проблем законодавчого характеру, а також можливість на державному рівні належного їх захисту.

Вже сьогодні кількість країн, що вбачає головною метою охорону та захист інтересів артистів, виконавців, розробників та їх суміжних прав, зростає. Основний зміст у тому, що використання третіми особами фонограм, радіотелепередач, а також творчих результатів виконавців має відбуватись за згоди або артиста, виконавця, або ж осіб, що здійснили звуко- чи телезапис, або організації мовлення. Але, звісно, варто зупинитись на цьому аспекті та виділити, коли ж все-таки згоди непотрібно. Зокрема, порушення суміжних прав не визнається у таких випадках, як:

- доведення фонограм, відеограм до відома публіки з метою освітлення поточних подій в обсязі, що виправдовується інформаційною метою;

- відтворення фонограм, відеограм, програм мовлення для використання в адміністративному та судовому провадженні в обсязі, що виправдовується цією метою;
- виконання фонограм, демонстрування відеограм щодо офіційних, релігійних церемоній та похорону.

Щодо можливих проблем потрібно відзначити, що, безперечно, у розвиненому суспільстві вся сила держави та права спрямовані на захист і збереження економічної основи існування індивіда. Та це не заперечує факту, що і досі існує, багато проблемних аспектів та прогалин, зокрема у праві інтелектуальної власності.

Серед найактуальніших питань, що стосуються охорони та захисту суміжних прав, вважаю за необхідне зазначити про такі як: використання неліцензійного програмного забезпечення, неефективна та непрозора система збору роялті, високий рівень інтернет-піратства, плагіат, незаконне виконання, поширення щодо права власності виконавців, розробників, фонограми, відео- чи програму організації мовлення. Крім цього, у літературі обговорюють питання доцільності доповнення норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» правом на доведення програми до відома публіки таким чином, що її представники могли здійснити доступ до неї з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором, необхідності встановлення переліку можливих порушень стосовно технічних засобів захисту на рівні міжнародних документів та внесення значних змін до національного законодавства щодо обмеження випадків використання процедури «Повідомлення і припинення», доцільності виведення зі сфери регулювання Закону України «Про телебачення і радіомовлення», законопроекту «Про нелінійність аудіовізуальних медіа-послуг».

Не менш важливми є питання належного та ефективного регулювання захисту суміжних прав. Насправді, автори часто одержують охоронні документи для засвідчення та захисту авторських прав. Суміжні права у цьому контексті не є винятком. Також власники мають повне право захищати авторство на об’єкт суміжних прав, що включає перекручення, спотворення чи інша зміна самого виконання, фонограми й програми мовлення або будь-якому посяганню на об’єкт, що може зашкодити честі та репутації виконавця, виробника фонограми чи організації мовлення. Відповідно захист суміжних прав здійснюється на підставах, і в порядку, передбачених для охорони та захисту авторських прав.

Підсумовуючи, варто зазначити, що за результатами дослідження окреслено поняття, проблеми та питання можливого захисту суміжних прав, як прав особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, що визначений Цивільним кодексом України, а також відповідними Законами України: «Про авторське право і суміжні права» та «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних».

ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) НЕРУХОМОГО МАЙНА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Цюп'як Данило (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Яновицька Г. Б.)

Законодавець послідовно дає однакове за змістом тлумачення договору найму (оренди) у різних нормативно-правових актах, а також прирівнює терміни «найм» та «оренда». Ми погоджуємось, що ці поняття є тотожними в юридичному сенсі, а тому намагання деяких науковців їх розрізняти є недоречними. Однак, поняття «найм» є більш обґрунтованим з етимологічної точки зору, оскільки це слово є питомо українським, натомість термін «оренда» має італійське походження.

В українському законодавстві немає дефініції договору найму (оренди) нерухомості. Проте, зважаючи на уніфікований підхід до загального визначення договору найму (оренди), сформулювати дефініцію досліджуваного договору нескладно. Договір найму (оренди) нерухомого майна – це домовленість двох сторін, за якою наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві нерухоме майно (земельні ділянки й об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації) у володіння та користування за плату на певний строк.

Договір оренди нерухомого майна є договором про передання майна у володіння та користування. Договір найму (оренди) нерухомості є двостороннім, консенсуальним, відплатним і строковим. Серед науковців ведуться дискусії щодо реальності чи консенсуальності досліджуваного договору. Ми притримуємось позиції, що він є консенсуальним, адже передання нерухомого майна за цим договором відбувається вже після укладення договору, про що складається акт приймання-передачі. Під тимчасовим характером договору маємо на увазі, що він не викликає постійних наслідків, бо майно передається на певний строк (а не у власність, як, наприклад, за договором купівлі-продажу). Тому вважаємо доцільним внести зміни до ч. 1 ст. 759 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та подати норму в такому вигляді: «За договором найму (оренди) наймодавець зобов'язується передати наймачеві майно у володіння та користування за плату на певний строк».

Залежно від предмету договору можна виділити такі види договорів найму (оренди) нерухомого майна: договір найму землі, договір найму будівлі або іншої капітальної споруди, договір найму житла, договір найму єдиного майнового комплексу підприємства.

Відносини щодо договору найму (оренди) землі належать до цивільно-правових, а тому головним чином регулюються ЦК України. Земельний кодекс України застосовується субсидіарно. Спеціальний закон – Закон

України «Про оренду землі» – дає визначення цих правовідносин: «оренда землі – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності». Щодо суб'єктного складу договору, то уповноважені власником особи не можуть бути стороною договору, оскільки вони діють від імені власника, незважаючи на припис ч. 1 ст. 4 вищезгаданого закону. Стороною в цьому випадку буде саме власник.

Серед природних об'єктів предметом договору найму (оренди) може бути не лише земля, а й лісова ділянка, водні об'єкти, водні біологічні ресурси та мисливські угіддя. Але будь-який природний об'єкт має спільне походження із землею та є невід'ємним від неї, тому договір найму (оренди) інших природних об'єктів не варто розглядати як самостійний вид договору найму (оренди) нерухомості. Варто відносити ці договори до єдиної групи договорів оренди природних об'єктів (землі, земельної ділянки).

Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди (іншими словами, нежитлового приміщення) є одним із різновидів договору найму (оренди) нерухомості. Його предметом є не тільки будівля або інша капітальна споруда, а й земельна ділянка у розмірі, потрібному для досягнення мети найму. На практиці часто виникають суперечки про розмір прилеглої ділянки, якою орендар може володіти та користуватися за договором, тому, на нашу думку, є доречним зробити умову про розмір прилеглої земельної ділянки істотною. Вагомою проблемою є те, що ЦК України не надає спеціальної дефініції цього договору.

Регулюванню договору найму (оренди) житла присвячена окрема глава ЦК України. Науковці поділяють цей договір на два види: комерційний та соціальний. Ми погоджуємось із обґрунтованістю такої класифікації. Предметом цього договору є саме житлове приміщення. Також вважаємо за необхідне наголосити на правильності терміну «житлове приміщення» та помилковості поняття «жиле приміщення», що є російською калькою. Згадані відносини також частково регулюються ЖК Української РСР. На нашу думку, позиції щодо можливості бути орендарем у цьому договорі лише юридичних осіб є необґрунтованими.

Особливим видом договору найму (оренди) нерухомості є договір найму (оренди) єдиного майнового комплексу підприємства. Адже за цим договором у володіння та користування передається не лише нерухомість, а й інші основні засоби, що входять до складу підприємства, майнові права. Проте, враховуючи специфіку договору, режим нерухомої речі поширюється на всі елементи єдиного майнового комплексу. Лаконічно визначення досліджуваного договору можна подати так: за договором найму (оренди) єдиного майнового комплексу підприємства його власник (наймодавець) зобов'язується передати наймачеві підприємство як єдиний майновий комплекс для здійснення господарської діяльності у володіння та користування за призначенням за плату на певний строк. Цьому договору не було приділено достатньої уваги у ЦК України, тому вважаємо за необхідне детальніше регламентувати його.

Отже, договір найму (оренди) нерухомого майна посідає вагоме місце у системі договорів цивільного права України та відіграє визначну роль для всіх суб'єктів цивільних правовідносин. Законодавче регулювання вказаних відносин є досить детальним, проте потребує подальшого вдосконалення.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК

Сех Юрій (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Яворська О. С.)

Промисловий зразок є результатом інтелектуальної, творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Промисловим зразком може бути зовнішній вигляд виробу або його частини, що визначається, зокрема, лініями, контурами, кольором, формою, текстурою та/або матеріалом виробу, та/або його оздобленням.

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою. Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Необхідно звернути увагу, що спадкуються майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок. Особисті немайнові права не входять до складу спадщини, зокрема, право авторства, право на авторське ім´я, право на захист репутації автора, оскільки нерозривно пов'язані з особою спадкодавця.

Майновими правами інтелектуальної власності на промисловий зразок, відповідно до ст. 464 Цивільного кодексу України є: право на використання промислового зразка; виключне право дозволяти використання промислового зразка (видавати ліцензії); виключне право перешкоджати неправомірному використанню промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок засвідчується свідоцтвом, відповідно майнові права інтелектуальної власності на промисловий зразок належать володільцю відповідного свідоцтва, якщо інше не встановлено договором чи законом.

Вищевказані майнові права є правами, що випливають з державної реєстрації промислового зразка, а також правами, що надаються на незареєстрований промисловий зразок, якщо його доведено до загального відома в порядку, передбаченому Законом.

Однак, для реалізації права на спадкування майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок в нотаріальному порядку необхідне виконання певних умов:

- зареєстровані майнові права за спадкодавцем, у встановленому законодавством порядку;
- наявність свідоцтва на промисловий зразок;
- чинність майнових прав спадкодавця на відповідний промисловий зразок.

Відповідно до пп. 4.14 п. 4 глави II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України при видачі свідоцтва про право на спадщину нотаріус обов'язково перевіряє: факт смерті спадкодавця, час і місце відкриття спадщини, наявність підстав для закликання до спадкоємства, якщо має місце спадкування за законом, прийняття спадкоємцем спадщини у встановлений законом спосіб, склад спадкового майна, на яке видається свідоцтво про право на спадщину. На підтвердження цих обставин від спадкоємців витребовуються документи, які підтверджують вказані факти.

Документом, що підтверджує належність спадкодавцю майнових прав на промисловий зразок буде свідоцтво. Однак, у випадку спадкування прав на промисловий зразок, наявність лише свідоцтва недостатньо, оскільки, майнові права на промисловий зразок чинні протягом певного часу, зокрема, протягом 25 років.

На наступному етапі нотаріус встановлю чинність відповідних майнових прав через подання запиту до Національного органу інтелектуальної власності НОІВ (Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності»), оскільки до моменту відкриття спадщини могли відбутись такі події як: закінчення загального строку чинності майнових прав на зареєстрований промисловий зразок, несплата річного збору за підтримання чинності прав на промисловий зразок, відмова спадкодавця зареєстрованого промислового зразка від прав на такий промисловий зразок повністю або частково на підставі заяви, поданої до Національного органу інтелектуальної власності. Якщо з'ясується, що майнові права нечинні, такі не входять до складу спадщини.

Дискусійним також є питання врегулювання спадкування прав на промисловий зразок, створений спільною працею кількох авторів. У випадку встановлення співавторства виникає питання визначення розміру частки спадкодавця. Деякі науковці вважають, що частка повинна бути визначена шляхом укладення договору між співавторами, однак, питання здається спірним, оскільки в спадкодавця, як співвласника, цивільна правоздатність і дієздатність будуть припинені у зв'язку зі смертю. На думку інших, питання визначення частки повинне вирішуватись в судовому порядку. Однак, вважаю, що частка спадкодавця може бути визначена шляхом подання усіма співвласниками, яким належать майнові права інтелектуальної власності на відповідний промисловий зразок, нотаріусу відповідних заяв про визначення розміру частки спадкодавця. В такий спосіб можна буде вирішити питання визначення частки спадкодавця в межах спадкової справи.

Практика випереджає нормативно-правове регулювання спадкування майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок. При здійсненні права на спадкування, видачі свідоцтв про право на спадщину, необхідно враховувати відповідні особливості майнових прав інтелектуальної власності на промисловий зразок.

ПРАВО НА ФОТОГРАФІЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Козак Соломія (студентка)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Шпуганич І. І.)

Усім нам відомий сумнозвісний обстріл пологового будинку в Маріуполі. Внаслідок авіаудару постраждало близько двох десятків осіб, троє загинули. Серед них була і вагітна жінка. Фотографія, де її, тяжко поранену, виносять на ношах, облетіла весь світ. Її використовують на обкладинках журналів, публікують у ЗМІ та поширюють в соціальних мережах. Як відомо, на превеликий жаль, жінку та її ненароджену дитину врятувати не вдалося і вони померли від отриманих травм.

Незважаючи на жахливі та сумні реалії, в яких зроблені цей та інші схожі кадри, ми повинні задуматися і над тим, чи не порушують вони законних інтересів осіб, що зображені на них, а також чи активне використання цих фотографій у ЗМІ відбувається з дотриманням авторських прав фотографа Євгена Малолєтки.

По-перше, слід зазначити, що зображення фізичної особи є одним із нематеріальних благ, що втілюється в різноманітних формах об'єктивації, зокрема: фотографіях, художніх творах, персонажах, пародіях тощо.

За загальним правилом, інформація про фізичну особу, зокрема фотозображення цієї особи, є інформацією з обмеженим доступом. Більш того, ст. 32 Конституції України, ст. 11 Закону України «Про інформацію», Закон України «Про захист персональних даних», Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) та інші нормативні акти визначають, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім певних визначених законом випадків. Зокрема, це можливо в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. Таке обмеження стосується як живої особи, так і особи, що померла. Тобто обставини смерті особи, стан її здоров'я на момент смерті та інші схожі відомості, за загальним правилом, є інформацією з обмеженим доступом, розголошення якої може відбуватися при дотриманні низки умов.

Відповідно до ч. 1 ст. 308 ЦКУ фотографії, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені в разі її смерті лише за згодою дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, – батьків, братів та сестер. Отримання згоди від фізичної особи, що зображена на фотографії чи іншому художньому творі, є визначальною умовою для їх публічного поширення. Проте, з цього правила є винятки і отримання згоди на такий публічний показ, відтворення чи розповсюдження художнього твору не є необхідним. До таких випадків відноситься, зокрема, коли є необхідність захисту її інтересів (наприклад, служба розшуку загублених дітей) або інтересів інших осіб (наприклад, оголошення про розшук особи, що підозрюється у вчиненні злочину).

Відповідно до ст. 29 Закону України «Про інформацію» інформація з обмеженим доступом може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення. Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо.

Відповідно до ст. 16 Конвенції про захист цивільного населення під час війни поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням. А дана фотографія є яскравим прикладом того, як росія легковажно і безкарно порушує цю Конвенцію.

Отже, на мою думку, фото постраждалих вагітних жінок із маріупольського пологового будинку є суспільно необхідною інформацією, оскільки вони є важливим доказом жорстокості і нелюдяності росії у відношенні до цивільного населення України в умовах війни. Ця фотографія повинна показати правду усьому світу щодо злочинів росії проти України, Українського народу і людяності.

По-друге, відповідно до ст. 433 ЦКУ фотографії є об'єктами авторського права, яке виникає в особи з моменту створення фото та включає майнові та особисті немайнові права. До особистих немайнових прав автора віднесено, зокрема, право автора на ім'я; право на визнання людини творцем; право на недоторканність твору та збереження його цілісності та інші.

Беручи до уваги норми ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права», можна стверджувати, що наявні підстави для вільного використання об'єкта авторського права. Втім, важливим є обов'язкове зазначення імені автора і джерела запозичення відповідної фотографії.

Дослідивши випадки використання згаданої фотографії у ЗМІ та соціальних мережах, можна зробити висновок про наявність низки потенційних порушень авторського права фотографа, а саме: відсутність згоди автора на поширення фото або вказівки на автора чи на джерело запозичення. Зокрема, газета «Високий Замок», журнал «Mirror», канали ТСН і NTA, використавши дане фото у своїх публікаціях, не вказали ні імені фотографа, ні джерела запозичення (допускаємо, що це могло бути зроблено і при наявності згоди автора фото). Водночас, є декілька ЗМІ, які, з огляду на норми чинного законодавства України, зазначили як ім'я фотографа, так і джерело запозичення, наприклад, це DW Made for minds, LB.ua, «Новинарня». Низка ЗМІ при використанні фото позначали лише ім'я автора без джерела запозичення: «Укрінформ», «Українська Правда», ZAXID.NET, «24 канал». Окрім того, такі публічні люди як Л. Подкопаєва, В. Булітко, А. Смолій, Н. Валевська, І. Суслова, С. Тарута на своїх сторінках у соцмережах також опублікували дане фото, проте у своїх дописах не зазначили ім'я фотографа і джерело

запозичення. Ба більше, не лише українці перейнялися такими жахливими кадрами. Так, наприклад, актриса Анджеліна Джолі поширила згадане фото на своїй сторінці в одній соціальній мережі, зіславшись на The Washington Post, не вказавши при цьому імені автора, яке було зазначено на веб-сторінці цього ЗМІ.

З метою ефективного забезпечення реалізації особистого немайнового права на ім'я автора видається доцільно зазначати відповідне ім'я безпосередньо на самій фотографії (подібно до підпису картин). Це б спростило вільне використання об'єкта (при наявності відповідних підстав), особливо у цифровому середовищі, адже не потрібно було здійснювати пошук імені автора твору. Водночас, важливо не забувати, що зазначення джерела запозичення досі залишається другою обов'язковою умовою вільного використання твору.

ФІРМОВИЙ СТИЛЬ: ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Лесик Юлія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: ас. Суханов М. О.)

В англійському словнику юридичних термінів «trade dress» визначається як різноманітні елементи дизайну, які використовуються для рекламування певного товару чи послуги.

Тарасенко Л. Л. зазначає, що під фірмовим стилем слід розуміти загальний образ або вигляд продукту чи послуги, яка надається, що формує про нього загальне уявлення і своїм виглядом підкреслює усі його переваги, у тому числі це стосується і цифрового середовища, наприклад, дизайн веб-сайту.

Зоріна Ю. І. вважає, що «trade dress» – це сукупний образ або повний зовнішній вигляд продукції чи послуг, включаючи, але не обмежуючись дизайном пакування, маркуванням, тарою, виділенням особливим шрифтом, оформленням, кольором, дизайном продукції, особливістю (характерною рисою, властивістю) продукції або комбінації її властивостей.

У вужчому розумінні trade dress – це загальна вигляд і форма продукту чи пакування.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що в сьогоденні питання захисту фірмового стилю постало перед особами, які розробили певний індивідуальний дизайн товару, упаковки або послуги та підприємцями, які хочуть захистити свій певний фірмовий стиль.

В Україні є доцільно закріпити правову охорону результатів інтелектуальної діяльності, а саме фірмовий стиль (trade dress).

Фірмовий стиль містить у собі відображення зовнішнього виразу певної компанії та характеризується загальним сприйняттям товару чи послуги.

На жаль, в контексті надання йому охорони як об'єкта інтелектуальної власності фірмовий стиль розглядається доволі рідко. Це здійснюється через те, що багато хто ототожнює цю категорію із іншими об'єктами інтелектуальної власності, наприклад, торговельною маркою, промисловим зразком, об'єктами авторського права тощо.

Українське законодавство не містить такого поняття як фірмовий стиль суб'єкта господарювання. Проте зарубіжне законодавство, а саме країни Європейського Союзу та США використовують таке поняття як «trade dress» і закріпили його на нормативному рівні.

Із понять фірмового стилю, які зазначені вище, можна виділити його ознаки:

- унікальний та оригінальний стиль у певній сфері господарювання;

- новий комерційний стиль, який відрізняється від інших, які уже існують та індивідуалізує товари і послуги суб'єкта господарської діяльності.

Але потрібно зазначити, що елементи зовнішнього вираження не обов'язково повинні мати функціональне призначення.

Отож, поняття фірмовий стиль є цілісним образом та сукупним зовнішнім виглядом товару, що може включати в себе спосіб виготовлення, пакування, просування товару чи послуги на ринку, рекламу тощо. Тобто все, що стосується візуалізації та формування асоціації з товаром або послугою – це «trade dress».

Фірмовий стиль складається з різних елементів, для продукту, характерно упаковка або вигляд самого продукту, а для послуги це може бути декор або вигляд середовища, в якому послуга надається.

Щодо підходів правової охорони фірмового стилю існують такі:

- як знак для товарів і послуг. Фірмовий стиль – це більше, ніж просто торговельна марка. Це поняття включає в себе торговельну марку, яка «одягнена» у певний фірмовий стиль, та певним доповненням до вже зареєстрованої торговельною марки.

На відміну від торговельної марки «Trade Dress» є непоіменованим засобом індивідуалізації суб'єкта господарської діяльності, який досить часто застосовується у підприємницькій діяльності. Отже, фірмовий стиль є значно ширшим поняттям.

- як об'єкт авторського права (наприклад, дизайн приміщення).

- як промисловий зразок (окремі елементи дизайну приміщення підлягають правовій охороні). Проте якщо «trade dress» отримає правову охорону як промисловий зразок, то строк дії правової охорони не може становити більш як 25 років.

На цей момент у Україні суб'єкти господарювання намагаються «trade dress» охороняти усіма способами, які зазначені вище.

Із самого визначення «trade dress» та його ознак випливають функції:

– ідентифікація. Її практичне значення полягає в тому, що покупець здатен розрізнити товар або ж послугу за певними його ознаками та особливостями, тобто ідентифікувати серед інших послуг або товарів.

– рекламна (формує попит на товари або послуги та пришвидшує їх продаж). Тобто якщо певний товар або послуга має свій фірмовий стиль це підвищує ефективність рекламно-інформаційної діяльності. Усі об'єкти, які містяться у складі «trade dress» і є рекламними елементами.

– просування товарів або послуг. Йдеться про те, що покупець, який запам'ятав фірмовий стиль товару або послуги та переконався у їх якості буде і надалі придбавати інші товари та послуги цієї фірми.

Отже, підсумувавши викладений матеріал, варто зазначити, що у господарській діяльності застосовується «trade dress» для створення та відображення загального стилю, іміджу.

«Trade dress» підсилює торговельну марку й тим самим створює їй певний фірмовий стиль.

Національне законодавство потребує вдосконалення у цій сфері регулювання. Зокрема, на мою думку, необхідно доповнити Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», а саме Розділ I статтею 5 Правове регулювання фірмового стилю або закріпити у ЦК України відповідну Главу, яка буде визначати правовий режим охорони фірмового стилю («trade dress»).

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Нос Юлія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шпуганич І.І.)

Питання комерційної таємниці залишається надзвичайно актуальним не тільки в Україні, а й у Європі. Особливості захисту інтелектуальної власності в Україні досліджували такі науковці, як А.Г. Дідук, С.М. Ільяшенко, Ю.М. Капіца, Ю.В. Носік, Г.О Сляднєва, Є.О. Харитонова, О.С. Яворська. Однак, зважаючи на постійну зміну законодавства в Україні та європейський вплив, питання захисту прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю потребує постійного оновлення.

Насамперед, варто зазначити, що поняття комерційної таємниці визначається у ч.1 ст. 505 Цивільного кодексу України (надалі- ЦК України), а саме: комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Питання захисту прав інтелектуальної власності в Україні визначається різноманітними нормативно-правовими актами. Зокрема,

Конституцією України, ЦК України, ГК України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом України.

Проте, чи є Європейське законодавство таке ж багатогранне, як і українське?

Насправді – так. У 2016 році Європейським Парламентом та Радою прийнято Директиву 2016/943 від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау і комерційної інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного придбання, використання та розкриття (надалі – Директива). Однак, і її прийняття створило чимало правових проблем у державах- членах Європейського Союзу. До прикладу, у сусідній нам Польщі. Директива передусім передбачає запровадження уніфікованого визначення комерційної таємниці та положень щодо захисту від несанкціонованого отримання комерційної таємниці іншими особами, що додало клопоту польському законодавцю.

Аналізуючи визначення, подане в ЦК України – варто зазначити, що український законодавець, на відміну від польського, закріпив поняття комерційної таємниці, яке за змістом відповідає визначенню, поданому у Директиві.

Поняття та правова охорона комерційної таємниці в Польщі регулюється Цивільним кодексом Республіки Польща та Законом «Про боротьбу з недобросовісною конкуренцією». Таке ж правове регулювання зустрічається і в Україні.

Іншим прикладом може слугувати Литва. Захист комерційної таємниці в Литві регулюється двома основними нормативно-правовими актами. Перш за все, Цивільним кодексом Литовської Республіки (далі – ЦК ЛР), де міститься визначення комерційної таємниці. Це відносить Литву до меншості країн-членів ЄС, які мали законодавче визначення комерційної таємниці ще до введення в дію Директиви. Другою правовою основою захисту комерційної таємниці є Закон Литовської Республіки «Про конкуренцію». Природньо, що це визначення відповідає й Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (надалі- Угода ТРІПС).

Як зазначає литовський науковець Рамунас Бірштонас, в литовській судовій практиці є три основні вимоги, якими наділена комерційна таємниця. Вимоги, які наведені у ст. 39 Угоди ТРІПС і були змінені, хоча друга і третя вимога (тобто комерційна цінність, отримана від секретності та розумних зусиль зберегти інформацію в таємниці) є зрозумілими, перша вимога (секретність інформації) якимось чином втрачена або, правильніше, відбувається процедура симбіозу з двома іншими аспектами. Литовські суди, незважаючи на визнання наявності трьох вимог, миттєво пояснюють, що перші дві вимоги слід розглядати разом, і ніколи не намагалися пояснити таємницю інформації як самостійне положення. Також єдина докторська дисертація з комерційної таємниці, яка досі була захищена в Литві, виділяє лише дві вимоги – цінність інформації та розумні зусилля щодо збереження інформації в таємниці. Таким чином, у литовській юридичній практиці вимога секретності була по-суті втрачена.

Також у ст.1.116 ЦК ЛР передбачено важливі положення щодо захисту комерційної таємниці. Зокрема, ст. 1.116 (3) ЦК ЛР зазначено, що засоби захисту інформації, що містить комерційну таємницю, встановлюються ЦК ЛР і це призводить до застосування загальних засобів правового захисту, передбачених ст.1.138 ЦК ЛР, до якої входять, серед іншого, заборони та відшкодування збитків. Далі, у ст.1.116 (4) ЦК ЛР конкретно йдеться про збитки, які мають відшкодувати особи, які незаконно придбали комерційну таємницю, працівники, які з порушенням трудового договору розголошують комерційну таємницю, а також сторони будь-якого іншого договору, які порушили цей договір шляхом розкриття комерційної таємниці. При цьому, до збитків, завданих власнику такої таємниці, належать інвестиційні витрати, понесені на її створення, розвиток та використання, а також доходи, яких власник комерційної таємниці був позбавлений.

В Україні ж судова практика сформована таким чином, що склад та обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю та порядок їх захисту визначаються самостійно власником або керівником підприємства, з дотриманням чинного законодавства. Так зазначив Верховний Суд у справі № 910/1759/19 від 23.11.2020 року. Тобто, варто презюмувати, що права на комерційну таємницю у власника виникають не тільки за наявності таких умов, як наявність секретності такої інформації та неможливості бути легкодоступною, але найголовніше це те, що особа, яка законно контролює цю інформацію, вжила адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження такої секретності.

Підсумовуючи, варто зазначити, що оскільки питання захисту комерційної таємниці в Україні визначене на належному рівні та відповідає європейським стандартам і нормам, то прийняття окремого акту видається недоцільним. На нашу думку, не визначаючи чіткого моменту виникнення прав на комерційну таємницю, законодавець визначив, що момент виникнення таких прав є другорядним, а важливим видається процес вжиття заходів для її захисту, відтак набуття ознак режиму секретності, зокрема й те, що такий режим повинен бути безперервним.

ТРУДОВЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПРАВО

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГИ СОЦІАЛЬНОГО ПРИТУЛКУ

Гаврилюк Юлія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Синчук С. М.)

Сучасні соціально-історичні умови лютого-квітня 2022 року, пов'язані з введенням воєнного стану та воєнними діями, що відбуваються в Україні, значно вплинули на умови життя осіб, які через об'єктивні обставини були змушені залишити своє місце проживання та праці та мають об'єктивну потребу в отриманні соціальних послуг.

За загальним правилом правове забезпечення надання соціальних послуг здійснюється на підставі Закону України «Про соціальні послуги» та Державними стандартами кожної з соціальних послуг. Специфіка надання соціальних послуг в сучасних умовах полягає у тому, що кількість осіб які потребують соціальних послуг з огляду на воєнні дії є дуже великою. Відповідно до даних, поданих Міжнародною організацією міграції в Україні, станом на 18.03.2022 року нараховано 6,5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Правовою підставою отримання соціальних послуг внутрішньо переміщеними особами в умовах воєнного стану є довідка про взяття на облік особи як внутрішньо перемішеної відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

З метою належного забезпечення соціальних послуг Комітетом з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів рекомендовано прийняти законопроекти щодо вдосконалення соціального захисту населення у період війни (від 7 квітня 2022). Згідно із запропонованими рекомендаціями вноситимуться зміни до Закону України «Про соціальні послуги». Відповідні зміни стосуються надання соціальних послуг. Пропозиція сформульована так: «у разі наявності загрози життю чи здоров'ю особи та у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях соціальні послуги надаються екстрено (кризово)». Послуг зазначеного виду є: консультування, надання притулку, догляд, підтримане проживання, короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо.

З огляду на терміновість та необхідність надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам внесено зміни до законодавства. Зокрема, спрощено процедуру надання соціальних послуг, а саме, вимоги, передбачені ст. 18 Закону України «Про соціальні послуги» не застосовуються. Тож, для надання соціальних послуг екстрено (кризово) не застосовуються такі етапи надання послуг, як: аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг,

повідомлення про осіб/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров'ю особи; оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах; прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї; розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг; укладення договору про надання соціальних послуг; виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг; здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості. Таким чином, в умовах воєнного стану держава забезпечує максимальний доступ до соціальних послуг особам, які опинилися в складних життєвих обставинах.

З метою забезпечення соціальних послуг органами місцевого самоврядування Міністерством соціальної політики України було розроблено методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. Так, відповідно до рекомендації рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг екстрено (кризово) приймається невідкладно, не пізніше однієї доби з моменту одержання відповідної заяви, звернення, повідомлення. А також, акцентовано на тому, що Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587, органам місцевого самоврядування рекомендований для застосування та є необов'язковим до виконання (п. 2 Постанови). Відтак, органи місцевого самоврядування зможуть самостійно визначати організацію та порядок надання соціальних послуг.

Особливо важливою сьогодні є послуга надання притулку, яка відповідно до класифікатора соціальних послуг містить в собі: надання ліжко-місця з комунально-побутовими послугами; забезпечення твердим, м'яким інвентарем, одягом, взуттям, харчуванням; створення умов для здійснення санітарно-гігієнічних заходів, дотримання особистої гігієни; організація збереження особистих речей; допомога в організації взаємодії з іншими фахівцями, службами. Правове забезпечення такої послуги здійснюється за загальним правилом відповідно до Державного стандарту надання притулку бездомним особам. Хоча сьогодні такий Стандарт не застосовується з огляду на внесені зміни до законодавства, проте окремі його положення залишаються все ще актуальними. Зокрема: розділ 4 складання індивідуального плану надання соціальної послуги надання притулку бездомним особам свою актуальність втратив частково, оскільки усі формальності щодо їх оформлення зараз скасовані, а особи, що їх потребують є такими, які перемістились в тому числі і з «гарячих» точок і можуть потребувати як медичної, так і психологічної допомоги, тому для таких осіб важливим є індивідуальний підхід та п. 8.1., що визначає перелік основних заходів, які складають зміст такої соціальної послуги.

Соціальна послуга надання притулку забезпечується військовими адміністраціями областей України. Активно поширюються ініціативи спрямовані на надання як тимчасового, так і тривалого притулку («Центр

Спільних Дій»; Ініціатива «Прихисток»; Ініціатива «Допомагай»; Potreba; UkrHelp та інші). Для прикладу, станом на 5 березня на території Львівської області розселили 63,6 тисяч людей з інших областей. Загалом, в області вже розгорнули понад 80 тисяч місць для поселення. Також, департаментом економічної політики ОВА координується діяльність центру для прийняття та подальшого поселення людей з інших регіонів на «Арені Львів». На території області будуються модульні містечка, у яких зможуть переселити більше 1000 внутрішньо переміщених осіб.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що з моменту введення воєнного стану внесено значні зміни до законодавства, що спрощує процедуру надання соціальних послуг для осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Законодавець забезпечує максимальну доступність до соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам, проте, право на отримання соціальних послуг виникає з моменту їх реєстрації. Таким чином, механізм забезпечення соціальних послуг в умовах воєнного стану реалізовується та забезпечується державою у повному обсязі.

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ЯК МЕТА ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ТА НОРМАТИВІВ В УКРАЇНІ

Галушко Ольга (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Синчук С.М.)

Стаття 2 ухваленого 05.10.2000 р. Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" окреслює мету встановлення державних соціальних стандартів та нормативів.

Відповідно до абз. 3 ч. 1 ст. 2 серед таких, передусім, є визначення державних соціальних гарантій громадян, передбачених Конституцією України. Ефективне досягнення цілей, сформульованих у законі як нормативно-правовому акті вищої юридичної сили передбачає, найперше, якісний понятійно-категоріальний апарат самого документу.

Норми Конституції України не послуговуються поняттям "державні соціальні гарантії", тому які саме гарантії є державними та правовими, слід визначати через норми Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" (далі – Закон).

Аналізуючи законодавчі норми, робимо висновок про нечіткість, а подекуди сумбурність, використання у ньому основних понять.

Першорядним вважаємо законодавче терміно-поняття "державні соціальні гарантії". Саме для визначення державних соціальних гарантій в Україні встановлена та щороку обчислюється у кількісному еквіваленті система державних соціальних стандартів та нормативів. Тому легалізоване поняття повинно бути чітким, із вичерпно встановленими характеристиками та видами, які забезпечать ефективність юридичного механізму реалізації соціальних прав, що базуються на цій законодавчій

категорії. На нашу думку, обсяг поняття "державні соціальні гарантії" важко охарактеризувати із змісту нормативно-правового акту.

Абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону легалізує поняття "державні соціальні гарантії" як: встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, встановлені законами пільги, розміри інших видів соціальних виплат, передбачені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Ст. 7 Закону конкретизує сферу державних соціальних гарантій доходів громадян, а саме: оплата праці, виплати за обов'язковим державним соціальним страхуванням, право на отримання інших видів соціальних виплат і державної соціальної допомоги та їх розмірів, а також визначення пріоритетності напрямів державної соціальної політики.

Із змісту ст. 9 Закону випливають державні соціальні гарантії у сфері житлово-комунального обслуговування. Це – пільги із (субсидії для) оплати житлово-комунальних послуг та житла, які співвідносні доходу домогосподарства та кількості його членів.

Варто відзначити, що у Законі зустрічаються також такі поняття, як: "основні соціальні гарантії" (Преамбула Закону, ч. 2 ст. 2 Закону), "основні державні соціальні гарантії" (абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону), "державні соціальні гарантії достатнього життєвого рівня для кожного" (абз. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), "державні гарантії соціальної підтримки" (ч.1 ст. 8 Закону), "основні державні соціальні гарантії" (ст. 17 Закону); "інші державні соціальні гарантії" (ст. 18 Закону), "додаткові соціальні гарантії" (ч. 3 ст. 19 Закону). Використання їх у тексті Закону не завжди узгоджується із закріпленим у ст. 1 поняттям "державні соціальні гарантії", що, на нашу думку, розмиває обсяг правових явищ, які ним охоплюються.

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України основними соціальними гарантіями є: мінімальні розміри заробітної плати та пенсії за віком, інших видів соціальних виплат і допомоги. Тут відсутнє означення "державний", а отже складається враження, що пенсія за віком виплачується особі проза державною пенсійною системою тощо. Не зрозуміло також, як розмежувати допомогу як соціальну гарантію та як державну соціальну гарантію.

Співставивши зміст ст.ст. 1, 16 Закону, можемо припустити, що державні соціальні гарантії покривають основні потреби громадян ("на базі державних соціальних стандартів та нормативів ....визначаються рівні основних державних соціальних гарантій" (ст. 1 Закону); "Держава гарантує забезпечення основних потреб громадян на рівні встановлених законом державних соціальних стандартів і нормативів" (ст. 16 Закону).

Достатній життєвий рівень особи, який гарантується ст. 48 Конституції України, забезпечується системою основних державних соціальних гарантій. Такими є: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат (ст. 17 Закону України). Чинне законодавство України не містить ані

визначення, ані переліку "інших соціальних виплат", що видається неправильним з огляду на цільове призначення основних державних соціальних гарантій.

Іншими державними соціальними гарантіями (ст. 18 Закону України), цільовим призначенням яких визначено надання соціальної підтримки населенню України є та, що використовуються у сфері: соціальних виплат особам, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС; забезпечення стипендіями учнів професійно-технічних та студентів вищих державних навчальних закладів; індексації доходів населення; надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування; забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки. Однак, якщо співставити визначення поняття "державні соціальні гарантії" (як родове поняття) та перелік інших державних гарантій, прослідковуємо неузгодженості. Для прикладу, не всі стипендії студентів вважатимуться соціальними виплатами за законодавством України.

Підсумовуючи, вважаємо, що для забезпечення ефективності досягнення законодавчо-проголошеної мети визначення державних соціальних стандартів та нормативів – встановлення державних соціальних гарантій, Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" потребує доопрацювання в частині понятійно-категоріального апарату, що їх визначає.

ПРІОРИТЕТ УЗГОДЖУВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ЯК ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Досін Божена (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Бурак В.Я.)

Обґрунтування правовідносини соціального діалогу відбувається в рамках однієї із парадигм публічного діалогу про вирішення соціально-політичних протиріч та конфліктів, відповідно до якої жодна із суперечок, незалежно від її суб'єктності, рівня та глибини, не буває абсолютною, а отже завжди можливе погодження інтересів та досягнення потенційної згоди між її сторонами. Тому законодавче закріплення одним із принципів соціального діалогу (ст. 3 Закону України "Про соціальний діалог в Україні") "пріоритет узгоджувальних процедур" випливає із об'єктивно-правової сутності категорії соціальний діалог. Так, відповідно до ст. 1 цього Закону України соціальним діалогом є процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого

самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Статтею 8 ч. 3 Закону України "Про соціальний діалог в Україні" узгоджувальні процедури визначено однією із форм здійснення соціального діалогу. Поєднання змісту ст.ст. 3 та 8 названого Закону України свідчить про надання законодавцем переваги узгоджувальним процедурам перед іншими (обмін інформацією, консультаціями, колективними переговорами) формами здійснення соціального діалогу) та пронизують всі інші його форми. Про це свідчать легальні визначення таких форм соціального діалогу, як обмін інформацією, консультації, та колективні переговори (ст. 8 Закону України "Про соціальний діалог в Україні"). І хоча форма та принцип є нетотожними поняттями, все ж для розуміння самого принципу наведемо визначення узгоджувальних процедур як форми.

Цитуємо ч. 4 ст. 8: "узгоджувальні процедури здійснюються з метою врахування позицій сторін, вироблення компромісних узгоджених рішень...". Україномовне значення слова "узгоджувальний" у поєднанні зі словом процедура характеризує її як таку, що сприяє наданню відповідності позицій протилежних сторін, приведення до єдності їхніх позицій. І хоча Законом України "Про соціальний діалог в Україні" узгоджувальні процедури пов'язуються лише із розробленням проєктів нормативно-правових актів, все українське законодавство про соціальний діалог пронизане засадою пріоритетності досягнення компромісних погоджених рішень.

Заради узгодженості інтересів сторін соціального діалогу створена Національна тристороння соціально-економічна рада, адже одним із основних завдань її створення є "вироблення консолідованої позиції сторін соціального діалогу щодо стратегії економічного і соціального розвитку України та шляхів вирішення існуючих проблем у цій сфері (ст. 12 Закону України "Про соціальний діалог в Україні"). Сама процедура утворення Національної тристоронньої соціально-економічної ради є також узгоджувальною, оскільки потребує паритетності представництва сторін у ній працівників, роботодавців та держави.

Принцип пріоритету узгоджувальних процедур є базовим і для примирних процедур, які проводяться відповідно до Закону України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)". Зокрема, відповідно до ст. 8 примирною комісією є орган, призначенням якого є вироблення рішення, що може задовольнити сторони колективного трудового спору (конфлікту), та який складається із представників сторін. Результатом погодження є обрана кандидатура незалежного посередника, що сприяє встановленню взаємодії між сторонами, проведенню переговорів, бере участь у виробленні примирною комісією взаємоприйнятного рішення (ст. 10 Закону України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)".

Серед основних завдань функціонування Національної служби посередництва і примирення є сприяння взаємодії сторін соціально-

трудових відносин у процесі врегулювання колективних трудових спорів (конфліктів), що виникли між ними; здійснення посередництва і примирення під час вирішення колективних трудових спорів (конфліктів); забезпечення здійснення соціального діалогу, вироблення узгоджених пропозицій щодо розвитку соціально-економічних та трудових відносин в Україні (Положення про Національну службу посередництва і примирення).

Соціальний діалог як принцип утворення і діяльності організацій роботодавців передбачає узгодження їх інтересів для представництва у правовідносинах соціального діалогу, де роботодавці є лише однією із сторін соціальної взаємодії (ч. 1 ст. 6 Закону України "Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності").

Пріоритетність узгоджувальних процедур прослідковуємо і у ст. 4 Закону України "Про колективні договори і угоди". Так внаслідок проведених колективних переговорів формується зміст колективного договору. А у випадку нерезультативності та неотриманні погодженого зміст, загальні збори трудового колективу приймають найбільш прийнятний проект колективного договору.

Узгоджувальна процедура міститься і у зміст частини 2 цієї статті, відповідно до якої наявність на підприємстві кількох профспілок чи їх об'єднань зумовлює потребу сформувати спільний представницький орган для ведення переговорів і укладення колективного договору.

Принцип пріоритетності узгоджувальних процедур лежить в основі обґрунтування соціального призначення трудового права. Зокрема О.Є. Костюченко наголошує, що трудове право як феномен правової дійсності повинен організовувати процеси суспільно корисної праці, узгоджувати інтереси учасників цих відносин і забезпечувати стабільність цих відносин.

SKUTECZNA EKOLOGICZNA KONTROLA JAKO GWARANCJA PRAWA DO BEZPIECZNEGO ŚRODOWISKA DLA ŻYCIA I ZDROWIA

Daria Rosokhata (doktorantka)

Lwowski Narodowy Uniwersytet im. Iwana Franki
(Opiekun naukowy: dr hab. Waszcziszin M.)

Konstytucja Ukrainy stanowi, że prawa i wolności człowieka oraz ich gwarancje określają treść i kierunek państwa. Jednocześnie państwo odpowiada przed jednostką za swoje działania, a ustanowienie i ochrona praw i wolności człowieka jest głównym obowiązkiem państwa.

Prawo do bezpiecznego środowiska życia i zdrowia jest prawem konstytucyjnym i jednym z podstawowych praw człowieka i obywatela kraju. Oczywistym jest, że w zanieczyszczonym lub zdegradowanym środowisku naturalnym nie jest możliwa realizacja praw społecznych, gospodarczych i kulturalnych, w szczególności prawa do życia. Niewątpliwie istnieje ścisły związek między prawem do bezpiecznego i zdrowego środowiska a jakością środowiska, na co wskazuje Deklaracja Sztokholmska (1972).

Niektóre naruszenia praw człowieka powodują lub wpływają na degradację środowiska. Z drugiej strony degradacja środowiska prowadzi do łamania praw człowieka, takich jak prawo do życia, zdrowia, własności, rozwoju, informacji i nie tylko.

Związek ten znajduje się również w Ustawie Ukrainy „O podstawowych zasadach (strategii) polityki ekologicznej Ukrainy do 2030 roku" (dalej – Strategia…), która stanowi, że podstawowymi przyczynami problemów ekologicznych na Ukrainie są w szczególności niezadowalające przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony środowiska oraz praw i obowiązków obywateli w zakresie ochrony środowiska. Ponadto jednym z celów Strategii… jest zapewnienie konstytucyjnego prawa każdego obywatela Ukrainy do czystego i bezpiecznego środowiska.

Skuteczna ekologiczna kontrola ma ogromne znaczenie w zagwarantowaniu tych praw przez państwo i zapobieganiu degradacji środowiska.

Obowiązujące ustawodawstwo przewiduje następujące środki prawne, które zapewniają faktyczną realizację i kompleksową ochronę prawa do bezpiecznego środowiska życia i zdrowia:

1. Wdrażanie pozaplanowych środków nadzoru (kontroli) państwa w zakresie ochrony środowiska, racjonalnego użytkowania, reprodukcji i ochrony zasobów naturalnych oraz zbierania informacji o stwierdzonych naruszeniach.

Podstawą takich kontroli jest w szczególności skarga jednostki (osób fizycznych) na naruszenie, które wyrządziło szkodę jej (ich) prawom, uzasadnionym interesom, życiu lub zdrowiu, środowisku lub bezpieczeństwu państwa.

Wykonując niezaplanowany środek nadzoru państwowego (kontroli), inspektorzy Państwowej Inspekcji Ekologicznej Ukrainy, jej terytorialnych i międzyregionalnych organów terytorialnych (dalej – Ekologiczna Inspekcja) wypełniają ujednoliconą formę ustawy, pobierają próbki i sporządzają wytyczne.

Powyższe dokumenty mogą stanowić dodatkowy dowód naruszenia praw obywateli do bezpiecznego środowiska życia i zdrowia. Ponadto w przyszłości obywatele mają prawo dochodzić roszczeń o szkody na zdrowiu i mieniu obywateli w wyniku naruszenia przepisów dotyczących ochrony środowiska;

2. Odwołanie przez Ekologiczną Inspekcję do sądu z pozwem o:

1) ograniczenie lub zawieszenie działalności podmiotów i obiektów, niezależnie od ich podporządkowania i formy własności, jeżeli ich eksploatacja jest prowadzona z naruszeniem przepisów ochrony środowiska, naruszeniem wymagań dotyczących pozwoleń na korzystanie z zasobów naturalnych, przekraczających maksymalne dopuszczalne emisje substancji zanieczyszczających, wpływu czynników fizycznych i biologicznych, limitów zrzutów zanieczyszczeń;

2) uznanie o uznanie za bezprawne działań lub zaniechania osób fizycznych i prawnych, osób fizycznych – przedsiębiorców, organów władzy publicznej i samorządu terytorialnego i ich funkcjonariuszy, unieważnienia poszczególnych ustaw lub ich poszczególnych części, transakcji naruszających wymogi prawa ochrony środowiska.

Należy pamiętać, że dzięki temu instrumentowi prawnemu państwo dodatkowo gwarantuje prawo do usunięcia niebezpieczeństwa zagrażającego życiu i zdrowiu ludzkiemu, przewidziane w art. 282 Kodeksu Cywilnego Ukrainy.

Reasumując, powyższe instrumenty prawne wdrożone przez Ekologiczną Inspekcję są oczywiście ważną gwarancją prawa do bezpiecznego środowiska życia i zdrowia oraz wskazują na gwarantowanie tego obowiązku przez państwo.

Dodatkowym tego dowodem jest orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie „Dubetska i inni przeciwko Ukrainie" z dnia 10 lutego 2011 r., w którym zwraca się uwagę na fakt, że państwo ma pozytywny obowiązek regulowania i kontrolowania problemów środowiskowych, które naruszają prawa przewidziane w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Pomimo zagwarantowania przez państwo środowiska bezpiecznego dla życia i zdrowia ludzi, należy mieć na uwadze, że taka gwarancja może być właściwie udzielona nie tylko z inicjatywy państwowej kontroli środowiska w postaci nadzoru (kontroli) państwa i pozwów o ograniczenie lub wstrzymanie działalności podmiotów gospodarczych, ale także z inicjatywy osób fizycznych w formie odwołań do państwowego organu kontroli środowiska o naruszenia godzące w prawa, słuszne interesy, życie lub zdrowie, środowisko albo bezpieczeństwo państwa.

ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Люлюк Юлія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: ас. Бук М. О.)

Для побудови правової держави та утвердження принципу верховенства права необхідно, щоб у відносинах між людиною і державною владою вирішальне значення мали природні, невід'ємні права і свободи людини, а верховенство Конституції було однією з вирішальних складових правової держави і верховенства права.

Слово «гарантія» походить від французького «garantie» — порука; умова, яка забезпечує щось. У словниковій літературі слово «гарантія» визначається як поручництво, порука в чомусь, забезпечення, забезпечення чого-небудь.

У законодавстві не існує чіткого визначення поняття «юридичних гарантій», однак є велика кількість наукових думок стосовно його трактування.

Категорію «гарантія» визначають наступним чином. Так, Л. А. Луць юридичні гарантії прав та свобод людини визначає як систему міжнародних та внутрішньодержавних правових засобів реалізації, охорони та захисту прав особи.

Необхідно погодитися з відомими теоретиками права, які термін «гарантія» визначають через категорії «умови», «засоби» і «способи», адже одні гарантії (економічні, політичні, ідеологічні) можна вважати умовами здійснення прав, свобод та інтересів людини, інші гарантії (юридичні)

доцільно вважати засобами та способами захисту прав, свобод та інтересів людини.

З точки зору П. М. Рабіновича, юридичні гарантії — це передбачені законом спеціальні засоби впровадження охорони і, в разі порушення, відновлення законності.

У юридичній літературі значення юридичних гарантій, насамперед, пов'язується із забезпеченням захисту прав людини від будь-яких порушень.

Виходячи з вищезазначеного під юридичними гарантіями прав людини слід розуміти встановлені державою норми права, які спрямовані на захист прав людини, а також відповідну діяльність уповноважених органів, направлену на реалізацію цих норм.

Трудові юридичні гарантії — це закріплені нормативно-правовими актами обов'язкові правила поведінки, які забезпечують реалізацію, охорону та захист трудових прав, тобто це один із видів норм трудового права.

Юридичні трудові гарантії та гарантії права на працю поняття не тотожні. Гарантії права на працю — це сукупність політичних, економічних, соціальних та правових засобів, способів і умов, за допомогою яких забезпечується безперешкодне, реальне здійснення громадянами свого права на працю. Тоді як юридичні трудові гарантії включають в себе не лише гарантію права на працю як основоположну гарантію, а ще й цілий ряд інших гарантій як складових системи юридичних гарантій щодо праці, відпочинку, прийняття на роботу, звільнення з роботи, соціального забезпечення, тощо.

Вчені виділяють наступні ознаки трудових юридичних гарантій:

• обмежена сфера дії окремих трудових юридичних гарантій за колом осіб;

• неоднозначність вступу в дію та припинення дії юридичних гарантій;

• припинення дії юридичних гарантій можливе з різних підстав: незалежно від волі особи, в результаті певних дій особи;

• юридичним гарантіям характерне функціональне призначення конкретної норми;

Дослідники наукової проблеми юридичних гарантій у трудовому праві класифікують трудові юридичні гарантії за такими критеріями:

а) юридична сила – конституційні, міжнародні та галузеві;

б) ступінь конкретизації – універсальні (стосуються усіх трудових прав) та спеціальні (стосуються забезпечення реалізації конкретного трудового права);

в) сфера дії – загальні (забезпечення трудових прав усіх працівників незалежно від правового статусу) та додаткові (передбачені для певної категорії працівників за статтю, віком, станом здоров'я тощо);

г) форма вираження юридичних гарантій – гарантії-дозволи, гарантії-обов'язки, гарантії-заборони, гарантії-обмеження;

д) характер впливу – гарантії-санкції, гарантії-рекомендації, альтернативні гарантії.

Трудові юридичні гарантії можна класифікувати також відносно чинності трудового договору, а саме: юридичні гарантії до укладення трудового договору (юридичні гарантії щодо працевлаштування, зайнятості, недискримінації, гарантування першого місця роботи тощо); юридичні гарантії під час дії трудового договору (гарантії при укладенні трудового договору, виконанні трудового договору, припиненні та розірванні трудового договору); юридичні гарантії при розірванні трудового договору (наприклад, гарантії щодо компенсацій та розрахунку між роботодавцем і працівником).

Гарантії при укладенні, зміні та припиненні трудового договору передбачені ст. 22 КЗпП, а саме: забороняється необґрунтована відмова у прийнятті на роботу; забороняється будь-яка дискримінація при укладенні, зміні чи припиненні трудового договору; обмеження щодо віку, освіти та стану здоров'я можуть встановлюватися законодавством України

Наведена вище класифікація юридичних гарантій дає можливість виявити та детально проаналізувати юридичні гарантії в цілому та кожну з них зокрема, допомагає визначити ті юридичні гарантії, які потрібно деталізувати на галузевому рівні або які потребують свого посилення за рахунок розширення сфери дії або зміни форми їхнього вираження.

Враховуючи вищесказане можна сформулювати такі визначення:

Загальні юридичні гарантії — це встановлені законом спеціальні механізми практичного забезпечення, охорони та захисту прав та свобод людини та громадянина. Загальної юридичною гарантією є існування правової держави.

Юридичні гарантії в трудовому праві — це такі фундаментальні трудові норми, які визначають специфічні юридичні засоби, умови і порядок реалізації трудових прав, юридичні засоби їх правової охорони і захисту.

ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ТРУДОВИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Хтей Анастасія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: д.ю.н. Рим О. М.)

Реформування судової системи, що тривалий час здійснювалось в Україні, завершилось переформатуванням системи органів судової влади та змінами процесуального законодавства. У підсумку сьогодні трудові спори вирішуються як судами загальної, так і адміністративної юрисдикції. При цьому низка справ, які пов'язані з реалізацією прав працівників та роботодавців, можуть бути предметом розгляду також і господарських судів. Це призводить до неоднакового застосування у судовій практиці одних і тих самих норм трудового права, адже тлумачення, яке пропонують суди загальної юрисдикції, часом відрізняються від інтерпретацій адміністративних судів, і навпаки.

Питання забезпечення уніфікації та єдності судової практики щодо вирішення трудових спорів судами різних юрисдикцій, яке сьогодні набуває

актуальності, потребує якнайшвидшого розв'язання. Одним із варіантів виходу із цієї ситуації є розбудова трудових судів в Україні.

Створення та функціонування спеціалізованої трудової юстиції в Україні вимагає попереднього аналізу досвіду зарубіжних країн, де відповідні механізми захисту трудових прав давно та успішно функціонують. Аналіз відповідного зарубіжного законодавства та практики його застосування допоможе уникнути зроблених іноземними державами помилок та використати їхній позитивний досвід для удосконалення вітчизняного трудового законодавства, дієвого правового забезпечення механізму вирішення трудових спорів.

Чимало науковців переконливо доводять потребу створення в Україні трудових судів. Зокрема, різноманітні аспекти організації системи трудової юстиції, рівно ж як і механізму її функціонування у своїх працях з'ясовували В. Бурак, Н. Болотіна, С. Венедіктов, Л. Голяк, С. Запара, О. Кісілевич, І. Лаврінчук, П. Пилипенко, Я. Сімутіна, Г. Чанишева, М. Шумило та ін.

Їхні наукові доробки є основою для впровадження в Україні ефективного механізму вирішення трудових спорів, чітко окреслюють перспективи утворення трудових судів у вітчизняну систему органів судової влади та містять напрацювання проєктів змін та доповнень, що можуть бути використані для удосконалення трудового матеріального та процесуального законодавства.

З метою впровадження сукупності іноземних знань, умінь на практиці та потенційного ефективного функціонування трудових судів і в Україні, варто проаналізувати діяльність зарубіжних спеціалізованих судів з розгляду трудових спорів на предмет повноцінності та результативності їхньої роботи.

Насамперед, йдеться про діяльність трудових судів у країнах Європейського Союзу. Там, зокрема, виділяють три основні варіанти їхньої організації, як це є у Франції, ФРН і Великобританії. Найбільш дієвою особливістю побудови цих судів є утворення таких на принципах тристороннього співробітництва (трипартизму). За такого підходу судові справи розглядає колегія у складі професійного судді і двох непрофесійних суддів, делегованих професійними спілками та організаціями роботодавців. Це дозволяє досягнути ефективності судового захисту трудових прав, оскільки професійні судді – це юристи, які спеціалізуються на сфері трудового права, а непрофесійні судді – практики, натомість добре орієнтуються в питаннях праці і трудових відносин. Також вагоме місце займає спонукання сторін до примирення на всіх стадіях процесу. У ряді країн для цих цілей використовується спеціальна досудова стадія розгляду. У більшості промислово розвинутих країн існують державні посередницькі структури, що вбачають своїм завданням врегулювання трудових конфліктів.

Реформування судової системи та створення трудових судів, безумовно потребує перегляду процесуальних норм, які б враховували особливості розгляду справ з трудових спорів. Дія таких норм сприятиме

більш повному дотриманню прав сторін судового розгляду та підвищенню ефективності судового захисту трудових прав.

Порядок вирішення трудових спорів повинен визначатись спеціальним законом, у якому мають бути детально регламентовані також і засади позасудового вирішення спору та окреслені загальні засади судового порядку вирішення трудових спорів про права. При цьому, розбіжностями з питань трудових спорів про права, мають опікувати судові органи, а питання щодо вирішення справ про захист трудових інтересів доцільно передати на розгляд позасудових органів (наприклад, трудові арбітражі).

Судовий захист трудових прав в країнах Євросоюзу (навіть за наявності спеціалізованих трудових судів) здійснюється на підставі норм цивільного процесуального законодавства, але з певними відмінностями, які стосуються безоплатності судового процесу для працівників, скорочення строків розгляду трудових спорів, обов'язку суддів застосовувати заходи щодо примирення сторін, в разі переходу до судового розгляду – підвищеної активності суддів у дослідженні доказів, можливості самостійно витребувати необхідні докази, а в деяких країнах – можливості проведення усної процедури розгляду спорів.

В Україні було б доцільно також створити трирівневу систему трудових судів: суди першої інстанції, апеляційні та касаційний суди. Перша інстанція – місцеві суди, які розглядали б як індивідуальні, так і колективні трудові спори. З цією метою у судах загальної юрисдикції можна створити спеціалізовані відділи для розгляду цих категорій справ. Друга інстанція – апеляційні трудові суди, що розглядали б апеляційні скарги на рішення судів першого рівня. Вищою інстанцією повинен стати Касаційний трудовий суд України, який діяв би у складі Верховного Суду. Така система відповідала б вітчизняним реаліям після нещодавньої судової реформи, яка кардинально змінила систему судоустрою нашої держави (перетворила чотирирівневу судову системи на трирівневу).

Підсумовуючи, варто зазначити, що за результатами дослідження окреслено потребу впровадження спеціалізованих трудових судів. Наразі, Україна не готова до повноцінно грунтовних змін щодо вирішення трудових спорів окремими спеціалізованими трудовими судами. Враховуючи, що можливість створення таких судів, їх ефективність і потрібність можуть виникнути з часом, вже зараз позитивний досвід їхнього зарубіжного функціонування повинен вивчатись з метою використання для удосконалення трудового законодавства.

АДМІНІСТРАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ГАРАНТІЇ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Борщевський Олег (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Мостовий А. С.)

Гарантії депутатської діяльності мають декілька завдань. Одне з них, забезпечити депутату місцевої ради належні умови для здійснення ним своїх депутатських повноважень. В рамках представлених тез головну увагу приділено такій гарантії як звільнення від виконання трудових обов'язків на час сесії чи виконання інших депутатських обов'язків. Вибір даної теми обумовлений також розширенням повноважень місцевих рад, збільшенню часових витрати на проведення сесійних засідань та необхідністю забезпечення соціальних прав та свобод громадян, які виконують депутатські повноваження.

Сьогодні гарантії депутата місцевої ради визначає Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон України «Про статус депутатів місцевих рад». Гарантія щодо звільнення від виконання трудових обов'язків врегульовано у ширшому колі нормативних актів. У ст.119 Кодексу Законів про працю України, ч.3 ст.49 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ч.1 ст. 32 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», гарантовано, що на час сесії чи засідання постійної комісії місцевої ради, а також, для здійснення депутатських повноважень в інших передбачених законом випадках, депутат місцевої ради звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків.

Разом з тим, у законодавстві не деталізовано, у який спосіб депутат-працівник звільняється від виконання своїх виробничих чи службових обов'язків.

На практиці звільнення працівника від виконання виробничих або службових повноважень за основним місцем роботи на час виконання депутатських повноважень оформляється наказом (розпорядженням) роботодавця. Для цього роботодавцю надаються заява працівника, копія посвідчення депутата місцевої ради, копії документів, що підтверджують право на звільнення від роботи (наприклад, повідомлення чи розпорядження про скликання сесії ради, депутатом якої є такий працівник), інші документи.

Водночас, звільнення чи увільнення працівника на цей період від основної роботи повязане з виникненням ряду запитань, серед яких, як правильно облікувати (табелювати) працівника, який відсутній на робочому місці, хто в цей час виконує його обов'язки і за рахунок яких коштів має отримати доплату, якщо виконується складніша робота замість відсутнього

працівника-депутата, хто відповідальний за основну роботу і її результати і якщо це матеріально-відповідальний працівник-депутат, то хто має нести на цей час відповідальність за збереження матеріальних цінностей, тощо.

Виходом з цієї ситуації може бути законодавче врегулювання питання додаткової оплачуваної відпустки для депутата-працівника з визначеною кількістю днів впродовж календарного року.

Така гарантія підвищить рівень роботи депутата, якому не буде потрібно «розриватись» між роботою та виконанням депутатських повноважень. Це надасть депутату можливість планувати свою роботу на сесію таким чином, щоб зосередитись на питаннях постійної депутатської комісії чи питаннях пленарного засідання місцевої ради. Депутат буде мати гарантію і впевненість в тому, що його основну роботу на час відпустки виконує інший працівник і на цей час депутат може зайнятись виключно депутатською діяльністю. Це підвищить якісний рівень виконання депутатських повноважень, а також, попередить можливі порушення з боку роботодавця (відпустити – не відпустити).

При цьому, враховуючи питання порядку денного, їх складність, необхідність вивчення і підготовки, депутат зможе визначати, коли і якою тривалістю і чи взагалі йти у відпустку на час сесії або залишити таку відпустку на іншу «складнішу» сесію. Це суттєво підвищить рівень роботи депутата, надасть йому можливість детально вивчати питання порядку денного та готувати проекти рішень.

Сьогодні це є особливо актуальним, оскільки до об'єднаних територіальних громад перейшли повноваження, яких раніше у місцевих рад не було (наприклад, повноваження у сфері фінансів, культури, освіти, медицини, соціальних питань, які раніше виконувати районні відділи). Тобто, депутату місцевої ради потрібно «більше вчити, читати і більше знати» та багато часу для вивчення та опрацювання питань порядку денного.

Депутат місцевої ради стикається з тим, як правильно, з врахуванням вимог законодавства, підготувати проект рішення, вивчити та проаналізувати інші проекти рішень та питання пленарного засідання, і крім цього, як прийняти рішення з максимальною користю для територіальної громади. Депутат має мати достатньо часу, щоб опрацювати питання порядку денного, визначити їх обґрунтованість та доцільність, зрозуміти економічне обґрунтування, заслухати профільні відділи для того, щоб мати можливість визначитись, як розпорядитись своїм правом голосу.

Це передбачає роботу депутата у постійних депутатських комісіях, зі структурними підрозділами місцевої ради, її відділами, управліннями. Крім цього, депутат має працювати на виборчому окрузі, приймати громадян, знати їх проблемні питання, проводити зустрічі з виборцями.

В процесі децентралізації змінились масштаби виборчих округів, не залишилось округів з «малою» кількістю виборців, котрих усіх депутат може знати особисто. Кількість виборців на округах суттєво збільшилась. Це вимагає більше зусиль та затрат часу від депутата при роботі на виборчому окрузі.

На рівні законодавства депутату має бути забезпечено його право, на період сесії, вивчати питання округу, які планується винести на розгляд пленарного засідання. Депутат має мати можливість і час зосередитись на питаннях порядку денного, а не займатись своїми виробничими чи іншими службовими обов'язками за місцем основної роботи.

При цьому, таке право депутата має бути реальним, а не декларативним. На час виконання депутатських повноважень депутату має бути збережений середній заробіток, що також є гарантією депутатської діяльності для забезпечення життєвих, побутових чи соціальних потреб.

Для цього можливо внести зміни до Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» та Закону України «Про відпустки» у яких передбачити, що «Депутат місцевої ради має право на оплачувану додаткову відпустку впродовж календарного року тривалістю до десяти календарних днів, яка може надаватись одноразово або частинами за бажанням працівника, на період сесії органу місцевого самоврядування. Відмова у надані такої відпустки забороняється».

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО СПРОЩЕННЯ ПОРЯДКУ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Гембара Григорій (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Решота В. В.)

Міжнародні організації на просторах Європи вживають заходів з метою ефективної реалізації прав людини на доступ до правосуддя і справедливий судовий розгляд, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Хартією основоположних прав Європейського Союзу.

Одним із утверджених на міжнародному рівні актів є Рекомендація R (81) 7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14.05.1981 (далі – Рекомендація), яка пропонує урядам держав-учасниць вжити чи посилити, в залежності від обставин, всі заходи, які вони вважатимуть необхідними, з метою поступової реалізації принципів, викладених у Додатку до Рекомендації.

Означені в Додатку до Рекомендації принципи спрямовані на інформування широкого загалу про засоби захисту прав кожної особи в судовому порядку, спрощення, прискорення і здешевлення судового провадження, у тому числі, в адміністративних справах, та які йменуються як: а) інформування громадськості; в) спрощення; с) прискорення провадження; д) судові витрати; е) особливі процедури.

У контексті порядку судового розгляду адміністративних справ важливим є врахування принципу спрощення, що покладає на держав-учасниць обов'язок вжити заходів, щоб всі процесуальні дії мали простий

характер, вживана мова була зрозумілою широкому загалу, а судові рішення були зрозумілими для сторін.

Зміст принципу прискорення провадження зводиться до максимального скорочення термінів винесення судами рішень шляхом скасування застарілих процедур, які не мають практичної користі, забезпечення судам достатнього персоналу та можливості ефективної роботи й ухвалення порядку, який дозволить контролювати перебіг провадження з самого його початку.

На особливу увагу в рамках дослідження спрощених проваджень заслуговує, на нашу думку, принцип особливих процедур, згідно з яким для спорів, предметом яких є незначні суми державам потрібно передбачити процедуру, яка уможливить для сторін звернення до суду без витрат, які не є співмірними із сумою, котра становить предмет спору. У цих цілях державам рекомендовано передбачити провадження у спрощеному порядку, уникати непотрібних судових засідань і обмежити право на оскарження судових рішень.

Імплементація наведених принципів у національне законодавство європейський країн призвела до утвердження єдиних та подібних за змістом стандартів розгляду і вирішення публічно-правових спорів за спрощеною процедурою.

У більшості європейських країн діє класична модель, яка відносить до виключної компетенції адміністративних судів розгляд і вирішення публічно-правових спорів, та яка передбачає спрощені процедури розгляду справ незначної складності.

Водночас варто зауважити, що окремі країни європейського континенту, наприклад Федеративна Республіка Німеччина, запровадили імперативний досудовий механізм розгляду і вирішення відповідної скарги в адміністративному порядку з метою зменшення навантаження на систему адміністративного судочинства.

Подібний підхід спостерігається в адміністративній юстиції Республіки Польща. Так, в Кодексі адміністративного провадження цієї країни передбачені так звані «фільтри», які полягають у встановленні передумов звернення зі скаргою до воєводського адміністративного суду, а саме обов'язковий попередній процедурний розгляд двома інстанціями публічної адміністрації (оскарження прийнятого адміністративним органом рішення саме до цього органу і оскарження до вищого адміністративного органу) відповідної скарги громадянина.

Безумовно, такі законодавчі правила є ефективним інструментом у зменшенні кількості справ в адміністративних судах, водночас існують вагомі ризики обмеження доступу особи до суду за захистом порушеного права.

Щодо самого порядку судового розгляду адміністративних справ у Федеративній Республіці Німеччина, то він регламентований Положенням про адміністративні суди від 21.01.1960, згідно з яким суд приймає рішення, за загальним правилом, за результатами усних обговорень. При цьому,

вказаний процесуальний закон передбачає спрощений порядок розгляду справ незначного рівня складності, який фактично полягає у письмовій формі розгляду таких, тобто без заслуховування усних пояснень учасників справи.

Цікавим у спрощенні форми судового розгляду адміністративних справ є досвід Грузії, процесуальний закон якої надає можливість суду розглянути та вирішити адміністративну справу на основі письмових заяв сторін без їх присутності. Крім цього, Кодекс адміністративного судочинства Грузії передбачає так зване прискорене провадження, яке застосовується судом на вимогу сторони, особливість якого полягає в обмеженні права учасників справи на подання заяв та пояснень щодо окремих питань.

Законодавство про адміністративне судочинство Литви та Латвії містить подібні між собою за змістом положення, які передбачають детальні підстави для розгляду та вирішення судом першої інстанції справи в порядку письмового провадження. Цікаво, що Адміністративно-процесуальний закон Латвії містить норму, відповідно до якої, якщо справа має бути розглянута в письмовому порядку, суд може на власний розсуд призначити судове засідання для вчинення окремої процесуальної дії або вирішення процесуального питання. Вважаємо, що описане правило сприяє реалізації такого принципу адміністративного судочинства як принцип процесуальної економії.

Отже, досвід європейських країн, які досягли значного прогресу в удосконаленні процесуальної форми розгляду і вирішення публічно-правових справ, свідчить про важливість процедур оптимізації адміністративного судочинства, його спрощення, здешевлення і прискорення як для сторін, так і для судової системи.

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ ВИЇЗДУ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ РОЗГЛЯДУ ЦІЄЇ КАТЕГОРІЇ СПРАВ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ

Гінда Оксана (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Решота В.В.)

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» від 30 листопада 2021 року № 1914-IX (далі – Закон № 1914-IX) внесені зміни до статті 283 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України). Цим Законом доповнено ще одну підставу звернення контролюючого органу із заявою до суду, а саме: у випадку встановлення тимчасового обмеження керівника юридичної особи або постійного представництва нерезидента-боржника у праві виїзду за межі України. Законом № 1914-IX, параграф 2 глави 11 розділу II КАС України також доповнено статтею 289-2 «Особливості провадження у справах за

адміністративними позовами з приводу тимчасового обмеження права громадян України на виїзд за межі території України», диспозиція якої описує порядок розгляду судом питання тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України керівника юридичної особи або постійного представництва нерезидента-боржника. Порядки розгляду питання щодо обмеження виїзду за межі України відповідних суб'єктів, які визначені в ст. 283 та ст. 289-2 КАС України мають значні відмінності. Наведене вище зумовлює необхідність висловлення позиції щодо особливостей правозастосування ст. ст. 283 та 289-2 КАС України.

Враховуючи те, що діяльність суб'єктів владних повноважень (в тому числі і податкових органів) регламентується спеціально-правовим принципом діяльності, а саме «дозволено лише те, що передбачено законом», одразу виключаємо можливість, що ст. ст. 283 та 289-2 КАС України визначають порядок судового розгляду різних судових категорій справ. Чинним законодавством України визначено фактично лише один випадок звернення податкових органів до суду із заявою про обмеження виїзду за межі України. Умови можливості звернення до суду контролюючого органу та застосування обмеження виїзду за кордон передбачені в п. 87.13 ст. 87 Податкового кодексу України (далі – ПК України). Умови застосування обмеження у вигляді тимчасової заборони виїзду за межі України визначені в ст. 87 ПК України та ч. 1 ст. 289-2 КАС України, яка описує підставу звернення контролюючого органу до суду є ідентичними. З огляду на наведене вище, справи про тимчасове обмеження у виїзді за межі України можна розглядати в порядку ст. 283 та в порядку ст. 289-2 КАС України.

У судовій практиці викладена позиція, що ст. ст. 283 та 289-2 КАС України повинні застосовувати одночасно. Так, наприклад Херсонський окружний адміністративний суд у рішенні від 1 лютого 2022 року у справі № 540/738/22, під час розгляду справи та ухваленні судового рішення застосовував обидві статті. У тексті вказаного вище судового рішення, зазначається, що контролюючий орган звернувся із позовною заявою (вказана форма звернення передбачена ст. 289-2 КАС України), у мотивувальній частині рішення є опис умов звернення контролюючого органу до суду визначених у ст. 289-2 КАС України. Проте, Херсонський окружний адміністративний суд у мотивувальній та резолютивній частині зазначеного вище судового рішення, застосовує також норми ст. 283 КАС України. У резолютивній частині аналізованого рішення суду зазначається, що таке слід звернути до негайного виконання та те, що подання апеляційної скарги не перешкоджає виконанню судового рішення (вказані особливості передбачені лише в ст. 283 КАС України, однак ст. 289-2 КАС України не закріплює особливостей виконання судового рішення прийнятого в порядку визначеному нею).

Враховуючи те, що законодавство України містить лише один перелік умов звернення контролюючого органу до суду щодо тимчасового обмеження виїзду за межі України, виникає необхідність провести розмежування ст.ст. 283 та 289-2 КАС України. З метою висловлення своєї

позиції щодо особливостей провадження про тимчасову заборону виїзду за межі України адміністративними судами, вважаємо звернути увагу на відмінності в правових конструкціях ст. 283 КАС України та ст. 289-2 КАС України. Перша відмінність між вказаними статтями КАС України – це форма звернення до суду. Стаття 283 КАС України передбачає, що контролюючий орган повинен звертатися до суду із заявою (у вказаній статті також визначено вимоги до заяви, які є відмінними від позовної заяви). У свою чергу ст. 289-2 КАС України передбачає, що формою звернення до суду є позовна заява, а відтак, на нашу думку, до неї повинні застосовуватися вимоги передбачені ст. 160 КАС України. Другою відмінністю є строк розгляду справи та момент початку його відрахування. У ст. 283 КАС України зазначено, що суд приймає рішення по суті заявлених вимог не пізніше 96 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення заявника до суду. Провадження відкрите за позовною заявою поданою в порядку ст. 289-2 КАС України повинно розглядатись судом протягом 48 годин з дня подання відповідної позовної заяви. Третя відмінність – строк звернення до суду, у ст. 283 КАС України зазначається, що заява подається до суду першої інстанції протягом 24 годин з моменту встановлення обставин, що зумовлюють звернення до суду. Статтею 289-2 КАС України строк звернення до суду із позовною заявою не зазначається. З огляду на відсутність визначення в ст. 289-2 КАС України спеціальних строків звернення до суду із позовною заявою, вважаємо, що повинні застосовуватися загальні строки передбачені в ст. 122 КАС України. Існує ще одна відмінність щодо процесуальних строків. Так, особливості обчислення процесуальних строків у провадженні відкритому в порядку визначеному ст. 283 КАС України, визначено ст. 270 КАС України, в якій чітко зазначено, на обчислення строків встановлених ст. 283 КАС України не поширюються правила ч. 2-10 ст. 120 КАС України. Правила обчислення строків, які передбачені п. 2-10 ст. 120 КАС України поширюються на провадження відкрите у порядку ст. 289-2 КАС України, оскільки жодних виключень з цього питання адміністративний процесуальний закон не містить.

З огляду на наведені вище відмінності правових норм закріплених в ст. 283 та ст. 289-2 КАС України, та на очевидну концептуальну несумісність проваджень передбачених аналізованими нормами, вважаємо, що аналізовані статті для регулювання одного і того ж правового явища закріплюють різні види судового провадження. Також, у ст. 289-2 КАС України не міститься жодного посилання на те, що у випадку відсутності правового регулювання окремих стадій судового процесу в цій статті застосовуються норми передбачені в статті 283 КАС України.

На наше переконання доцільність існування п. 7 ч. 1 ст. 283 КАС України та ст. 289-2 КАС України одночасно є невиправданим. Вважаємо, що з метою досягнення термінологічної визначеності, єдності судової практики, чіткості розуміння законодавства контролюючими органами (наприклад Харківський окружний адміністративний суд в ухвалі про повернення заяви від 09.02.2022 у справі № 20/2787/22, звернув увагу, що невірно робити

одночасне посилання на ст. ст. 283 та 289-2 КАС України), статтю 289-2 потрібно виключити із КАС України, а всі необхідні особливості розгляду справ щодо тимчасового обмеження виїзду за межі України включити до ст. 283 КАС України.

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ У XIX СТ.

Дзіковський Максим (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Кобилецький М. М.)

Ідея створення системи адміністративних судів та адміністративного судочинства розглядалася у другій половині XIX ст.. у багатьох країнах Європи.

Головною метою щодо створення адміністративної юстиції була ідея розподілу властей та будівництва правової держави.

Ідея розподілу властей була обґрунтована у працях відомого французького мислителя Шарль Луї де Монтеск'є та його послідовників. У своїх працях Шарль Луї де Монтеск'є спирався на науку англійського конституційного права. Важливо, що в Великобританії ніколи не здійснювалось повноцінного поділу влади на виконавчу, законодавчу і судову владу. До сьогоднішнього часу у Великобританії почесні мирові судді виконують повноваження, які входять до компентенції органів публічної влади. Посада мирового судді зяпилася в Англії в XIV ст,. коли виникли недоліки у функціонуванні центральних органів влади, а представники поміщицького дворянства взяли на себе почесні громадянські обов'язки у своїх округах. До їх головного завдання відносилось підтримання громадянського порядку. З 17 і 18 століття мирові судді отримали широкі поліцейські повноваження та контролювали інші місцеві органи влади і здійснювали судочинство по розгляду незначних кримінальних проваджень. У цій системі судочинства існували розпорядження від Вищих судів(особливо від суду королівської лави) до нижчих судів, які також включили мирові суди. Вищі суди за допомогою наказів (writs) теоретично могли втручатися у сферу діяльності мирових суддів, проте зміст їхньої діяльності не міг бути визначений, тому мирові судді користувалися певною незалежністю, яку, однак, важко порівнювати з незалежністю суддів континентальної Європи.

Мирові судді призначались королем(або королевою) за пропозицією лорд-канцлера, але не на термін свого життя, а на термін життя короля. Як правило, новий король приймав списки суддів свого попередника, але теоретично міг усунути мирового суддю з цієї нагоди, а також у будь-який інший час, але при наявності важливих причин. Переведення в інший округ не допускалося, оскільки мировий суддя, як орган самоврядування, повинекн був походити з округу (графства). З 1828 р. почалось поступово

позбавлення мирових суддів їхніх повноважень та створення сучасних адміністративних органів, так званих трибуналів, які гарантували певну незалежність особливо завдяки участі представників громадськості. Проте, контроль із боку вищих судів зберігся. Індустріальна революція та соціально-економічні перетворення у XIX ст.. внесли певні зміни і в функціонування англійського права. Так, мирові судді не могли повноцінно виконувати свої повноваження в яких відповідачами виступали органи публічної влади,і передавали свої функції новоутвореним управлінським трибуналам. Паралельно продовжував існувати суд королівської лави, який з 1873 р. увійшов до складу Верховного суду Великобританії. На думку англійського правознавця Джона Мал Елдовні при зміні функцій різними органами влади матеріальне право залишилось незмінним. Інший відомий англійський юрист, професор Оксфордського університету, Альберт Венн Дайсі писав, «що верховенство права (Rule of law) не суперечить функціонування англійської правової системи та вважав, що французьку модель адміністративної юстиції недоцільно використовувати у Великобританії». Основною причиною неможливості використання французької моделі адміністративної юстиції стала відмінність між англо-саксонського та континентальною моделями правової системи. Французька модель адміністративної юстиції, як частина романо-германської правової системи характеризувалась чітким розподілом повноважень між органами публічної влади та адміністративними судами,як частиною судової влади.

Розподіл влади, який було оголошено конституційним принципом у Франції в 1790 р. та отримав свої теоретичні засади завдяки працям Шарля-Луї де Монтеск'є, проте це не було єдиною причиною того, що Національні збори у Франції заборонили суддям виносити рішення в адміністративних справах. Не менш важливою причиною була недовіра збоку революційної влади до парламенту- Національних зборів та суддів, а адміністративна, виконавча влада розглядалась виключно як поширювач спільної волі (volonte generale). Тому публічній владі тогочасної Франції було передано питання розгляду адміністративних спорів. Як не дивно у цьому напрямку французькі революціонери-республіканці у напрямі законодавчої діяльності продовжували політику короля Франції, точно так само вели неперервну боротьбу проти станових суддів. До французької революції найвищим судово-адміністративними установами, що діяли в усіх провінціях країни були станові суди.

Український правознавець, академік Української Академії Наук з 1918р. Ф. Тарановський писав «Загальна судова компетенція парламентів робила їх разом з тим і органами адміністративної юстиції, що розв`язували спірні питання публічного права.

Сучасна модель адміністративної юстиції у Франції так звана класична формується під час Великої французької буржуазної революції.

У французькій моделі адміністративної юстиції відомчий контроль був повністю інтегрований в тогочасну адміністративну владу, кожен відділ керувався префектом, якому у спірних адміністративних справах (juridiction

contentieuse), надаватиметься допомога ради префектури (consei de prefecture): На загальнодержавному рівні було утворено Державну раду, як дорадчий орган при главі держави. Державна рада діяла в період коли правителями держави були перші консули республіки, імператори, королі і президенти. Державна рада була створена Наполеоном у 1799, з метою усунення труднощів, що виникали з адміністративних питань. Державну раду, яка і сьогодні становить найвищу адміністративну контрольну інстанцію називають матірю адміністративної юстиції Європи, але за своєю суттю вони не є класичним судом. Члени Державної ради обираються і звільняються з посади главою держави і вони не володіють незалежністю, яку мають судді судів загальної юрисдикції та Конституційного суду Франції. Протягом усього періоду діяльності Державної ради вимагає підпису глави держави, хоча зараз це вважається лише формальністю. Створення Державної ради, яка пізніше стала вищим органом адміністративної юстиції Франції, та рад префектур, як органів юстиції першої інстанції можна віднести до найбільш важливих перетворень, що характеризували цю епоху. У цьому нововведенні знайшли відбиток доктрина поділу влади, згідно з якою адміністративні спори не можна довіряти власне адміністрації, але і не можна передавати судам загальної юрисдикції, адже в такому випадку могла б виникнути їх підпорядкованість органам виконавчої влади. Судова влада в Франції контролювалась королем і відповідно виникала необхідність у функціонуванні незалежного органу, який міг би розглядати адміністративно-правові спори. Таким органом став інститут адміністративної юстиції. Ще однією з причин створено адміністративної юстиції сприяли соціально-економічні та правові умови. До них можна віднести ліквідацію монархічної влади і проголошення республіканської форми правління та утворення конституційних монархій у цілому ряді європейських країн. Французька буржуазна революція стала каталізатором цих процесів в країнах Європи та світу.

АКТИ ЯК ПРЕДМЕТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В МЕЖАХ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Кузьмич Владислав (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Янюк Н.В.)

Дослідження питання, яке стосується загальноправової характеристики актів як предмету забезпечення позову в межах адміністративного судочинства, слід провести через здійснення таких послідовних кроків: 1) виокремлення видів актів суб'єктів владних повноважень, які підлягають забезпеченню шляхом зупинення їхньої дії; 2) виділення кола ознак, за допомогою яких можна буде здійснити загальну

характеристику видів актів суб'єктів владних повноважень, які підлягають забезпеченню шляхом зупинення їхньої дії.

Варто зазначити, що з приводу класифікації видів актів суб'єктів владних повноважень у науковій площині немає одностайності та сформульовано три відмінні за своїм змістом наукові підходи.

Представники першого наукового підходу вказують, що акти суб'єктів владних повноважень можна поділити на такі види: 1) нормативно-правові акти (встановлюють, змінюють чи скасовують норми права); 2) індивідуальні акти (регламентують конкретні управлінські питання); 3) змішані (включають в себе і норми права, і управлінські рішення щодо вирішення конкретних ситуації).

Прихильники другого підходу зазначають, що акти суб'єктів владних повноважень поділяються на такі види: 1) нормативно-правові акти; 2) індивідуальні акти; 3) інтерпретаційні акти (містять роз'яснення змісту норм права); 4) адміністративні договори (спільний правовий акт двох чи більше суб'єктів, один з яких завжди є суб'єктом владних повноважень).

Прибічники третього підходу констатують, що акти суб'єктів владних повноважень поділяються виключно на такі два види: 1) нормативно-правові акти; 2) індивідуальні акти.

Для об'єктивного визначення видів актів суб'єктів владних повноважень, які підлягають забезпеченню в межах адміністративного судочинства, окрім вивчення наукових позицій, також вважаємо за доцільне врахувати і положення КАС України. Так, стаття 4 КАС України нормативно закріплює визначення термінів «нормативно-правовий акт» та «індивідуальний акт». Приписами п. 1 ч. 1 ст. 19 КАС України встановлено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів). Також слід зазначити, що п. 1 ч. 1 ст. 151 КАС України прямо встановлено, що позов може бути забезпечено зупиненням дії індивідуального акта або нормативно-правового акта.

Враховуючи погляди вчених та положення КАС України, зважаючи на предмет цього наукового дослідження, доходимо обґрунтованого висновку, що актами суб'єктів владних повноважень, які підлягають забезпеченню шляхом зупинення їхньої діє є нормативно-правові акти та індивідуальні акти.

Виділення ознак, які будуть характеризувати поняття «нормативно-правовий акт» та «індивідуальний акт» вважаємо за потрібне здійснювати крізь призму аналізу положень КАС України, які містять нормативне визначення вказаних правових категорій. Так, у п. 18 ч. 1 ст. 4 КАС України термін «нормативно-правовий акт» законодавець розкриває як акт управління суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює чи скасовує загальні правила регулювання однотипних відносин і який призначений для довгострокового та неодноразового застосування. Що стосується легального закріплення поняття «індивідуальний акт», то воно

міститься у п. 19 ч. 1 ст. 4 КАС України та тлумачиться законодавцем як акт суб'єкта владних повноважень, виданий на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який торкається конкретно визначеної в акті особи або осіб та дія якого припиняється за наслідком його виконання або має визначений строк.

Дослідивши вищенаведені правові приписи КАС України та провівши додаткові наукові розвідки, доходимо таких висновків:

1. Нормативно-правовий акт, який підлягає забезпеченню шляхом зупинення його дії в межах адміністративного судочинства, наділений сукупністю таких ознак: 1) приймається уповноваженим суб'єктом владних повноважень у межах його компетенції; 2) є вираженням зовнішньої волі суб'єкта владних повноважень, яка об'єктивується у формі офіційного письмового документа; 3) приймається з дотриманням імперативно встановленої процедури; 4) приймається на основі закону, в межах закону та з метою його дієвого виконання; 5) встановлює нові або змінює чи припиняє існуючі норми права; 6) створює юридичні наслідки; 7) має загальний характер (поширює свою дію на невизначене коло осіб або ситуацій в межах певної території (простору); 8) розрахований на тривале та багаторазове застосування; 9) підлягає обов'язковому виконанню суб'єктами, на яких він розповсюджує свій вплив.

2.Індивідуальний акт як правова категорія, на яку поширює свою дію інститут забезпечення позову, характеризується комплексом таких ознак: 1) видається органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами, іншими суб'єктами у межах повноважень, що встановлені законодавством України; 2) є зовнішнім виявом волі суб'єкта владних повноважень; 3) має офіційний характер; 4) видається з точним дотриманням встановленої законом форми та процедури; 5) покликаний забезпечити дотримання (реалізацію) вимог існуючих норм права; 6) породжує юридичні наслідки; 7) має індивідуальний характер (поширює свою дію на окремого (конкретного) суб'єкта або ситуацію); 8) припиняє свою дію за наслідком його виконання або після спливу строку, на який його було видано; 9) підлягає обов'язковому виконанню суб'єктом, на якого поширюється його вплив.

Результати проведеного дослідження дали змогу констатувати наступне: 1) предметом виду забезпечення позову, що передбачений п. 1 ч. 1 ст. 151 КАС України є нормативно-правові акти та індивідуальні акти; 2) акти (нормативно-правовий акт та індивідуальний акт) суб'єктів владних повноважень, які підлягають забезпеченню шляхом зупинення їхньої дії, характеризуються рядом спільних та відмінних ознак; 3) між процесуальним порядком вирішення питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії нормативно-правового акта та індивідуального акта існують відмінності.

ДО ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ

Фекета Ірина (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Джох Р.В.)

16 січня 2020 року Верховною Радою України було прийнято Закон України №466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (далі – Закон України), завдяки якому в законодавстві України з'явилось поняття «контрольованих іноземних компаній» (далі – КІК), а на українських резидентів – контролерів КІК було покладено додаткові зобов'язання щодо звітування наявності у них таких компаній та сплати податків на прибуток таких компаній.

Водночас, Законом України також передбачено підстави звільнення від оподаткування від прибутку КІК, що відповідають рекомендаціям фінального звіту щодо Кроку 3 Плану дій BEPS «Розробка ефективних правил оподаткування контрольованих іноземних компаній» OECP (далі – фінальний звіт).

Підстави звільнення від оподаткування прибутку КІК, передбачені пунктом 39-2.4. Закону України теоретично можна розділити на дві групи.

До першої групи відноситься підстава звільнення від оподаткування КІК, пов'язана з наявністю в України чинних договорів про уникнення подвійного оподаткування або про обмін податковою інформацією з іноземною юрисдикцією реєстрації КІК, за наявності додаткових умов передбачених Податковим кодексом України для активізації такої підстави. Серед таких умов:

- сплата податку на прибуток за ефективною ставкою, що є не меншою за базову (основну) ставку податку на прибуток підприємств в Україні або є меншою за таку ставку не більше ніж на п'ять відсоткових пунктів;
- частка пасивних доходів контрольованої іноземної компанії становить не більше 50 відсотків загальної суми доходів контрольованої іноземної компанії із всіх джерел.

У фінальному звіті зазначається, що впровадження правил щодо оподаткування КІК може призвести до збільшення випадків подвійного оподаткування, а отже, країни мають переглянути свої загальні правила щодо уникнення подвійного оподаткування і якщо необхідно, деталізувати законодавство щодо уникнення подвійного оподаткування при здійсненні оподаткування саме КІК.

До другої групи відносяться три підстави звільнення від оподаткування прибутку КІК:

- загальний сукупний дохід усіх контрольованих іноземних компаній однієї контролюючої особи із всіх джерел за даними фінансової звітності не перевищує еквівалент 2 мільйони євро на кінець звітного періоду;

- контрольована іноземна компанія є публічною компанією, акції (частки) якої перебувають в обігу на визнаній фондовій біржі;
- контрольована іноземна компанія є організацією, яка відповідно до законодавства відповідної іноземної юрисдикції здійснює благодійну діяльність та не розподіляє доходи на користь її засновників (учасників).

Водночас, друга група підстав має пріоритет над першою та виконується навіть за відсутності чинних договорів про уникнення подвійного оподаткування або про обмін податковою інформацією. За даними сайту Державної податкової служби України, список чинних двосторонніх міжурядових угод України про уникнення подвійного оподаткування нараховує 74 пункти. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, близько 110 країн світу також доєдналися та здійснюватимуть обмін інформацією за стандартом CRS. Таким чином, друга група підстав надає Україні як можливість більш всеохопно накопичувати та аналізувати податкову інформацію для здійснення контролюючими органами своїх повноважень у податковій сфері (адже навіть про наявність підстав для звільнення від оподаткування необхідно звітувати контролюючим особам КІК), так і оптимально розподіляти податкове навантаження, не зачіпаючи малий та середній бізнес, неприбуткові організації, враховуючи більш індивідуальний підхід до кожного резидента.

За загальним правилом передбаченими пунктом 39-2.5. ст. 39-2 Закону України, контролююча особа зобов'язана складати та подавати звіт про КІК до контролюючого органу за календарний рік, повідомляючи також інформацію про підстави звільнення від оподаткування прибутку контрольованої іноземної компанії відповідно до положень цієї статті.

Законом України також передбачено право контролюючої особи, навіть за наявності підстав для звільнення від оподаткування, добровільно відмовитись від звільнення від оподаткування прибутку контрольованої іноземної компанії в Україні шляхом подання відповідної заяви у довільній формі одночасно з поданням вищезгаданого звіту про контрольовані іноземні компанії.

Звітування щодо КІК декілька разів переносили з моменту прийняття Закону України. Наразі, першим звітним (податковим) роком для звіту про контрольовані іноземні компанії є 2022 рік. Проте, у зв'язку з спрощенням податкового навантаження в умовах воєнного стану в Україні, звітування щодо КІК може бути відстрочено на невизначений період часу, який однак дає можливість контролюючим особам КІК ретельно ознайомитись з законодавством щодо КІК з метою його подальшого ефективного виконання.

СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У ВАРШАВСЬКОМУ КНЯЗІВСТВІ (1807-1815 РР.)

Юревич Юрій (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Кобилецький М. М.)

Ґенезис і еволюція адміністративного судівництва в державах Центрально-Східної Європи становить значний науковий інтерес з огляду малодослідженість цього питання та практичні потреби сучасного етапу державотворення в Україні. Значну цінність у вказаному контексті становить правовий досвід історичних передумов формування адміністративної юстиції в Республіці Польщі. Одним із важливих етапів її становлення було Варшавське князівство (герцогство) 1807-1815 рр., яке зазнало визначного впливу французького права періоду Наполеона Бонапарта. На той час Франція уже створила першу в Європі модель адміністративного судочинства, тому на польських землях відбувалася її рецепція.

Варто зазначити, що у Варшавському князівстві не було окремих адміністративних судів, а функція вирішення спорів між громадянином і публічною адміністрацією була покладена на органи управління. За французьким зразком адміністративне судочинство здійснювалося у двох напрямах – цивільному (вирішення спорів) та кримінальному (розгляд справ щодо казни, незаконної торгівлі, митних злочинів тощо). Формування згаданої моделі адміністративного судівництва розпочалося у зв'язку з прийняттям у 1807 р. октройованої Наполеоном Бонапартом Конституції Варшавського князівства.

На місцевому рівні публічної адміністрації як цивільний, так і кримінальний напрями адміністративного судочинства були покладені Конституцією 1807 р. та декретом від 7 лютого 1809 р. на префектурні ради. Згідно з рескриптом міністра внутрішніх справ від 8 січня 1808 р. до створення префектурних рад їхні повноваження щодо вирішення адміністративних справ здійснювали консиліарії адміністративних палат спільно та під головуванням префекта. Склад префектурних рад становив від 3 до 5 осіб, які призначалися монархом. Вони вирішували справи колегіально – три члени префектурної ради під головуванням префекта. Рішення по справі приймалося більшістю голосів, а у випадку рівної кількості вирішальним був голос головуючого.

Префектурні ради діяли як судові органи першої інстанції щодо адміністративних справ. У тих справах, де вартість предмету спору становила не більш як 1000 злотих, їхні рішення були остаточними. Префектурні ради були структурними частинами префектур, а відтак дорадчими органами префектів, органами місцевого самоврядування та органами адміністративного судочинства. Це становило значний недолік системи адміністративного судівництва Варшавського князівства, оскільки

префектурні ради часто розглядали спори щодо адміністративних рішень префекта та префектури, що було явним порушенням засади, згідно з якою ніхто не може бути суддею у справі, де він є стороною.

Важливою ланкою в системі адміністративного судівництва Варшавського князівства була створена за французьким зразком і на підставі Конституції 1807 р. Державна Рада. Крім короля, віце-короля або президента, призначеного королем, до її складу входили міністри юстиції, внутрішніх справ і релігійних культів, війни, доходів і казни, поліції, державний секретар і 4 (згодом 6) референдарії. Як допоміжний і дорадчий орган при монарху Державна Рада мала законодавчу, виконавчу та судову владу. За зверненням Ради Міністрів вона готувала проекти парламентських законопроектів і королівських указів. Через Державну Раду король здійснював своє право законодавчої ініціативи. У сфері публічної адміністрації Державна Рада відповідала за бюджет, видатки, розподіл податків на департаменти, управління державною власністю, а також здійснювала контроль за міністрами. Державна Рада здійснювала адміністративне судочинство і виконувала функції касаційного суду.

Державна Рада, будучи вищою судовою інстанцією, мала завданням уніфікацію правозастосовної практики у Варшавському князівстві. Зокрема Державна Рада вирішувала спори щодо компетенції між судами та органами управління, розглядала скарги на рішення префектурних рад і рад департаментів, які вирішували у першій інстанції справи стосовно податків, контрактів, укладених від імені держави, та експропріації. Як касаційна інстанція вона скасовувала судові рішення, винесені з порушенням норм матеріального або процесуального права, та передавала справу до відповідного органу для повторного розгляду. Державна Рада вирішувала справи про юридичну відповідальність міністрів та державних чиновників, які підозрювалися у вчиненні злочинів з використанням службового становища.

Адміністративні справи розглядалися Державною Радою в 5-особовому складі. Хоча вона могла скасувати рішення органу адміністративного судочинства першої інстанції, проте не мала можливості винести своє рішення в цій справі чи зобов'язати згаданий орган до певного вирішення. Тому траплялися випадки, коли перша інстанція розглядала справу вдруге та винесла аналогічне рішення. Повторне оскарження рішення відбувалося також у Державній Раді, яка розглядала його у збільшеному складі – 9 осіб. Коли ж і втретє перше інстанція виносила неправосудне рішення, Державна Рада передавала справу монарху, який надавав по справі роз'яснення, що було обов'язковим до виконання.

Широка компетенція Державної Ради дозволила їй конкурувати з Радою Міністрів за становище уряду Варшавського князівства. Проте ця конкуренція завершилася для неї поразкою та збільшенням у 1812 р. повноважень Ради Міністрів. Розвиток польського парламентаризму також звужував політичні можливості Державної Ради. Відтак, у системі державного управління вона поступово втрачала свої позиції та стала

другорядним органом вищого рівня виконавчої влади. Натомість у системі судової влади її значення залишалося провідним, а незалежність цього органу дозволяла ефективно реалізовувати вищу ланку адміністративного судівництва.

Таким чином, у Варшавському князівстві 1807-1815 рр. відбувалися процеси щодо створення механізму адміністративної юстиції за зразком тогочасної Франції. Водночас рецепція французької моделі адміністративного судочинства була неповною й адаптувалася до польських умов. Систему адміністративної юстиції Варшавського князівства уособлювали Державна Рада та префектурні ради, які виконували, крім судових, ще й управлінські функції. Невідокремленість префектурних рад від префектур перешкоджала їхній незалежності як органів судочинства на місцевому рівні. На вищому щаблі адміністративного судівництва Державна Рада була незалежним і дієвим органом, але присвячувала занадто велику увагу політичній конкуренції за позиції в системі публічної влади.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Денчук Олександр (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Янюк Н. В.)

Зі здобуттям незалежності Україна почала будувати демократичну правову державу, в центрі якої – людина з її правами та свободами. В сучасному інформаційному суспільстві серед основних прав і свобод людини слід виділити право на доступ до інформації. Доступ до публічної інформації є важливою умовою розвитку демократичного суспільства, належного забезпечення громадського контролю за діяльністю органів влади, дає можливість впливати на рішення, прийняті органами влади, сприяє забезпеченню прав та законних інтересів громадян.

Право на отримання публічної інформації є конституційним правом будь-якої особи. Право на доступ до інформації гарантовано низкою міжнародно-правових актів, серед яких Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини, Міжнародний пакт про громадянські й політичні права. Сьогодні понад 90 країн світу прийняли закони щодо доступу до публічної інформації. З-поміж 56 держав-членів Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) право на доступ до інформації про діяльність влади на рівні Конституції закріпила 21 країна, 45 держав-членів ОБСЄ мають спеціальні закони про доступ до інформації.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, яка вважається публічною, є Закон України "Про доступ до публічної інформації", а також Конституція України та Закон України "Про інформацію".

Забезпечення доступу громадян до публічної інформації є основним індикатором відкритості публічної влади.

Метою Закону України "Про доступ до публічної інформації" є створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації і забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень. Публічну інформацією законодавець визначає як відображену та задокументовану будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформацію, отриману або створену у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків або котра перебуває у володінні останніх чи інших розпорядників публічної інформації, визначених цим правовим актом.

Сьогодні загальновизнаною є теза про те, що «суспільство реалізує себе через комунікативні взаємодії – обмін інформацією, яка є, по своїй суті, тією сполучною ланкою, без якої неможлива жодна зміна, жодна подія, жоден процес». Адже саме через безперешкодний доступ до інформації реалізується інформаційна взаємодія між людиною, суспільством та державою, функціонують механізми громадського контролю над органами публічної влади, забезпечуються інформаційні потреби суб'єктів інформаційних відносин.

Реалізація права на доступ до публічної інформації багато в чому залежить від способів, за допомогою яких її отримують. Важливим є поєднання можливості отримувати інформацію і за інформаційним запитом, і за допомогою ознайомлення з потрібною інформацією у загальнодоступних джерелах, наприклад, на сайті органу державної влади. Лише гарантування всіх можливих способів отримання інформації здатне всебічно забезпечити право на доступ до публічної інформації.

У науковій літературі виділяють два основні способи здійснення права на доступ до публічної інформації. Якщо доступ до інформації забезпечується систематичним та оперативним оприлюдненням інформації – пасивний спосіб, а наданням інформації за запитами на інформацію – активний спосіб.

Порівнюючи активний та пасивний аспект доступу до публічної інформації, Є. П. Тептюк вказує, що пасивний аспект реалізації права доступу передбачає право особи ознайомитися з інформацією, оприлюднення якої є обов'язком органу державної влади, це інформація про діяльність органу державної влади, ухвалені документи та проекти, що готуються, реєстр публічної інформації, надання інформації відбувається за допомогою публікації в ЗМІ, розміщення на офіційних веб-сайтах та на інформаційних стендах. Якщо ж особа бажає отримати додаткову інформацію, яка не підлягає обов'язковому оприлюдненню, але за статусом є публічною, то особа має право звернутися з інформаційним запитом до органу державної влади, а орган державної влади зобов'язаний надати відповідь на запит і випадки відмови чітко передбачені законом. Тобто в цьому випадку застосовується так званий активний аспект реалізації права на доступ до публічної інформації.

І. З. Харечко зазначає, що пасивний доступ забезпечує орган влади, оприлюднюючи інформацію, відповідно активний спосіб доступу передбачає

безпосереднє звернення особи чи групи осіб до органу влади за необхідною інформацією з поданням відповідного запиту.

Отже, здійснення права на доступ до публічної інформації, є одними з ключових у забезпеченні прав і свобод людини. Доступ до публічної інформації є запорукою успішної демократичної держави. Необхідною умовою забезпечення передбачених Конституцією України прав громадян на інформацію та участь в управлінні державними справами є прозорість влади. Право на доступ до інформації вимагає від держави не утримання від втручання, а активних дій – забезпечення нормативних, організаційних та технічних умов реалізації права на інформацію, зокрема належного розгляду запитів на інформацію та оприлюднення в ініціативному порядку суспільно важливої інформації.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ КОШТОРИСНО-БЮДЖЕТНОГО РЕЖИМУ ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Кулеба Юлія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Шандра Р. С.)

Інститут прокуратури в Україні покликаний захищати права й свободи людини та громадянина. Основною метою цього органу є встановлення та зміцнення верховенства права. В аспекті цього ми вважаємо за необхідне дослідити як здійснюється фінансове забезпечення діяльності органів прокуратури України, адже це є важливою складовою для здійснення ними своїх обов’язків та повноважень. Актуальність даної теми обумовлена ще й потребою здійснення теоретичних досліджень організаційно-правових аспектів фінансового забезпечення діяльності прокуратури та актуальних проблем фінансування.

Метою фінансового забезпечення прокуратури є наділення її органів відповідними матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, потрібними для ефективного виконання покладених на них функцій. Вважаємо, що це є надзвичайно актуальним на даний час, адже достатня винагорода обвинувачів є необхідною умовою необхідна для зменшення небезпеки корупції.Законодавство України, зокрема, ч.1 ст.89 ЗУ «Про прокуратуру» передбачає, що фінансування прокуратури здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі у випадках, передбачених міжнародними договорами України або проєктами міжнародної технічної допомоги, зареєстрованими в установленому порядку.

Сьогодні основним методом фінансового забезпечення органів прокуратури України є кошторисне фінансування, що передбачає виділення коштів на утримання установ, організацій, виконання програм і реалізацію

заходів на підставі спеціального фінансового документа – кошторису. Ця форма передбачає одержання коштів на здійснення господарської діяльності бюджетної установи з бюджетів різних рівнів і державних цільових фондів на основі кошторису. Вважаємо, що даний метод позитивно відображається на подальшій діяльності цього органу, що свідчить про його дієвість та ефективність. Відповідно до п. 30 ч.1 ст.2 Бюджетного кодексу України кошторис – це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень. Зазначаємо, що для фінансування органів прокуратури використовується саме кошторисно-бюджетне фінансування, адже прокуратура є органом державної влади та відповідно до п.12 ст.2 БК України належить до бюджетних установ.

Однак, незважаючи на достатні переваги, кошторисне фінансування має також і значні недоліки, які проявляються в тому, що ця форма не передбачає достатніх стимулів для раціонального й ефективного функціонування бюджетної установи та не забезпечує тісний взаємозв'язок між обсягом отриманих фінансових ресурсів і результатами її діяльності. На основі виділених бюджетних асигнувань бюджетні установи забезпечують виконання покладених на них функцій, що не завжди реалізується з можливістю надавати якісні та доступні суспільні послуги. Також відповідно до Бюджетного кодексу України чітко регламентовано джерела надходження коштів спеціального фонду та напрямки їхнього використання, що призводить до обмеження фінансової автономії бюджетної установи та до неможливості на власний розсуд розпоряджатися коштами від надання платних послуг.

Отже, як ми вбачаємо, кошторисне фінансування як базова форма фінансового забезпечення бюджетних установ спрямована на забезпечення статутної діяльності бюджетних установ і надання ними суспільно необхідних послуг із дотримання основних принципів бюджетного фінансування. Кошторисне фінансування повинно здійснюватися результативно і прагнути до максимальної віддачі від використання фінансових ресурсів бюджетної установи.

На сьогодні видатки на здійснення прокурорсько-слідчої діяльності прокуратури здійснюються Офісом Генерального прокурора за відповідними паспортами бюджетних програм. Варто зазначити, що Офіс Генерального прокурора реалізує дві бюджетні програми, затверджені наказом Генерального прокурора від 08.02.2021 № 126:

1. КПКВК 0901010 «Здійснення прокурорської діяльності, підготовка та підвищення кваліфікації працівників органів прокуратури;

2.КПКВК 0901030 «Забезпечення функцій Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою».

За проведеним нами аналізом та підсумками оцінки фінансової звітності Офісу Генерального прокурора України, ми прийшли до висновку, що фінансування органів прокуратури щорічно зростає. Проте, на наше глибоке переконання, це ще не той кінцевий результат, якого потрібно досягти. Звідси випливає те, що як-не-як, а недостатнє фінансування, вагомо ускладнює виконання органами прокуратури покладених на них функцій. З іншого боку, ми вважаємо, що надмірне збільшення обсягів фінансування не призведе до покращення ефективності діяльності органів прокуратури та їх здатності забезпечити виконання покладених на них функцій, адже таке підвищення повинне супроводжуватися диференціацією фінансових ресурсів.

Отож, на основі проведеного аналізу нормативних актів та звітних фінансових документів, ми приходимо до висновку, що для ефективного функціонування органів прокуратури України насамперед необхідно створити відповідні умови. Здобутки діяльності прокуратури, на наш погляд, будуть лише за умови правильної організації фінансового забезпечення. Тому, на нашу думку, сьогодні фінансове забезпечення діяльності органів прокуратури залежить насамперед від фінансових можливостей держави, адже воно повністю здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

СПЛАТА ПОДАТКУ НА ДОХІД АДВОКАТА, ЩО ЗДІЙСНЮЄ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНО

Курочка Юлія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Шандра Р. С.)

Важливим регулятором розподілу фінансових ресурсів між державою та населенням виступає податок на доходи як юридичних, так і фізичних осіб. Актуальною та соціально значущою є тема нарахування та сплати податку на доходи адвоката. Тому у даній роботі ми розглянули основні особливості такого виду оподаткування, як оподаткування доходу адвоката при здійсненні індивідуальної адвокатської практики.

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено 3 форми здійснення адвокатської діяльності та відповідно 3 форми її оподаткування. У статтях 13, 14, 15 передбачено, що адвокат може бути самозайнятою особою, тобто здійснювати свою діяльність індивідуально, також в адвокатському бюро або адвокатському об'єднанні.

У п.п. 14.1.226 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України закріплюється дефініція самозайнятої особи.

Таким чином, під самозайнятою особою ми розуміємо – платника податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності.

Отже, з цього визначення ми розуміємо, що адвокат, який здійснює свою незалежну професійну діяльність з відповідними умовами є фізичною особою.

Основним законодавчим актом, який регулює оподаткування в Україні є Податковий кодекс України. Звернувшись до п. 167.1. ст. 167 Податкового кодексу України зазначаємо, що ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами. Важливим є також з'ясувати поняття «база оподаткування для доходів», оскільки саме ним оперує законодавець для визначення ставки податку. Так, із абз. 4 п.164.1 ст.164 випливає, що базою оподаткування для доходів, отриманих від провадження господарської або незалежної професійної діяльності, є чистий річний оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та негрошовій формі) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю такої фізичної особи - підприємця.

Законодавець пов'язує визначення розміру витрат на правничу допомогу з детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правничої допомоги у кожному конкретному випадку, а не з податками, зборами та обов'язковими платежами та всіма необхідними витратами для здійснення своєї професійної діяльності.

Згідно з процесуальним законодавством, розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірний із складністю справи та виконаними адвокатом роботами (наданими послугами);часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт та ціною позову та/або значенням справи для сторони, в т.ч. впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Такого висновку дійшла Велика Палата Верховного Суду у додатковій постанові у справі № 755/9215/15-ц (провадження 14-382цс19) від 19.02.2020 р.: «Саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній зі сторін без відповідних дій з боку такої сторони».

Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрат на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. У рішеннях від 12 жовтня 2006 р. у справі «Двойних проти України», від 10 грудня

2009 р. у справі «Гімайдуліна і інші проти України», від 23 січня 2014 р. у справі «East/West Alliance Limited проти України», від 26 лютого 2015 р. у справі «Баришевський проти України» зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір — обґрунтованим. У рішенні ЄСПЛ від 28 листопада 2002 р. у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що відшкодовуються лише витрати, які мають розумний розмір.

Таким чином, можемо зазначити, що як і в національному, так і в міжнародному законодавстві передбачений механізм врегулювання неспіврозмірності витрат на оплати послуг адвоката.

У 2020 році для адвокатів відбулись «позитивні» зміни у законодавстві. Основними змінами було те, що з 01.01.2021 року адвокат має право зареєструватись у податкових органах як фізична особа підприємець з ознакою незалежної професійної, без порушення ч. 1 статті 13 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також адвокат має право обрати спрощену систему оподаткування

Отже, на основі проведеного аналізу нормативно-правових та судової національної та міжнародної практики можна зазначити, що законодавець досить чітко регламентує особливості оподаткування доходу адвоката при здійсненні індивідуальної адвокатської практики. Важливим кроком у законодавстві України було внесення змін, як позитивно впливають на діяльність адвоката, а саме його оподаткування, оскільки тепер адвокат може самостійно обрати зручну систему оподаткування.

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Левко Ольга (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Хлібороб Н. Є.)

В сучасному світі, де панує цифровізація та діджиталізація, стрімко зростає необхідність впровадження цифрових технологій і у діяльність публічної адміністрації. Зокрема, однією із передумов ефективної цифрової трансформації у сфері діяльності публічної влади є запровадження електронного документообігу. Це нове покоління способів адміністрування та управління, яке безумовно сприяє розвитку країни як внутрішньо, так і створює її «свіже», прогресивне обличчя на зовнішньополітичній арені. Важливим кроком у розвитку обігу електронних документів стало ухвалення на засіданні Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики й інформаційної безпеки при Раді національної безпеки й оборони України, довгострокової програми "Електронна Україна", у рамках якої передбачено заходи щодо формування завершеної нормативно-правової бази у цій сфері, створення ефективного механізму інформаційної взаємодії органів влади усіх рівнів, впровадження електронного документообігу та забезпечення

інформаційної безпеки. Йдеться про утворення в Україні такого електронного середовища, у якому наш громадянин зможе ефективно здійснювати усі свої звичайні взаємини з навколишнім світом – працювати, спілкуватися, контактувати з державними органами тощо.

Щодо правового регулювання цього питання, то профільним законом в досліджуваній мною темі є Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. (в редакції від 01.01.2022 р.). Відповідно до статті 3 цього Закону відносини, пов'язані з електронним документообігом та використанням електронних документів, регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України "Про інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах", "Про державну таємницю", "Про електронні комунікації", "Про обов'язковий примірник документів", "Про Національний архівний фонд та архівні установи", цим Законом, а також іншими нормативно-правовими актами.

Проте, незважаючи на всі досягнення в сфері цифровізації (наприклад, можливість електронного звернення, яка передбачена Законом України «Про звернення громадян») Україна й на далі зіштовхується з рядом проблем удосконалення електронного документообігу. Одна з них – неготовність кадрів, які працюють в органах публічної адміністрації, до переходу з системи традиційного паперового документообігу на електронний. Причин є декілька: а) доволі значний відсоток працівників таких органів є представниками старшого населення, якому складно переналаштовувати свою звичну роботу на щось нове та недосліджене ними; б) так як електронний документообіг значно зменшує корупційні ризики, посадові та службові особи, особливо такі, які займають посади, які віднесені до таких, які відповідно до рішення НАЗК № 2 від 17.06.2016 року мають високий або підвищений корупційний ризик, то він, на жаль, сприяє незацікавленості таких осіб в даній системі; в) інші причини, такі як невизнання та невміння кадрів працювати з електронним підписом, передбаченого Законом України «Про електронні довірчі послуги» та сумнів в юридичній силі електронного документа.

Важливим моментом в питанні модернізації є недостатнє фінансування даної системи адже від цього залежить багато різних аспектів. Наприклад, для гарантії належного зберігання та загалом роботи з електронними документами потрібне використання винятково ліцензійних програм та нове програмне забезпечення. Також ці речі є необхідними для надійного захисту службової інформації, інформації, що містить державну таємницю та інформації з обмеженим доступом. Особливо така потреба виникає в таких умовах, в яких зараз знаходиться Україна – воєнний стан. Звісно, фінансування це лише фундамент модернізації. Фахівці органів публічної адміністрації повинні вміти вільно працювати з відповідними програмами задля чіткості та безпечності електронного документообігу.

Підсумовуючи, варто зазначити, що на теперішньому етапі розвитку України як правової, соціальної держави, електронний документообіг цілком

відповідає всім принципам та засадам нашої країни та діє в публічних інтересах (як і має діяти публічна адміністрація). Завдання обігу електронних документів полягає в тому, щоб модернізувати, актуалізувати зв'язок населення та держави, тому я вважаю, що варто робити все для того аби Україна ставала все більш діджиталізованою та такою, в якій кожна людина зможе оперативно та якісно отримати все необхідне від держави в зручному електронному форматі, тому система електронного документообігу потребує подальшого всебічного та більш ґрунтовного дослідження в сучасних умовах державотворення.

ОЦИФРУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лепко Єлизавета (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Ільницький О. В.)

Розвиток технологій призвів до цифрової революції, яка спричинила появу нових понять та процесів. Одним із них є «діджиталізація». Поряд із цією дефініцією переплітаються такі терміни, як: «цифрова трансформація», «автоматизація», «електронне урядування» та «цифрове урядування». Усі вони пов'язані із сучасними методами управління. Новітні технології – це відповідь на запити нинішнього етапу цивілізаційного розвитку. Актуальність дослідження зумовлена потребою оцифровувати державні послуги в сучасних умовах та широким використанням цих понять в інформаційному просторі України й інших держав.

Слово «діджиталізація» походить з англійської мови та означає проникнення цифрових технологій у всі сфери суспільного життя. Точний переклад з англійської – «оцифрування».

На прикладі електронних держав можна констатувати, що ефективність управління великою мірою залежить від цифрового уряду. Розвиток цифрового урядування сприяє покращенню ведення бізнесу та зниженню рівня безробіття. Діджиталізація також веде до скорочення державних витрат на утримання працівників та зниження рівня корупції в державі. Прозорість, вільний доступ до державних послуг та громадський контроль за бюджетом і тендерами приведуть до покращення життя громадян, позитивної репутації держави у світі.

Таку мету поставив перед собою Уряд України за президенства Володимира Зеленського. Електронна країна – це сьогоднішній виклик. ООН надали рекомендації для переходу країн до цифрового урядування і трансформації. Вони полягають у зміні мислення в цифровій площині на індивідуальному та системному рівнях, зміні нормативної бази в публічній політиці та доступності інформації через відкриті урядові дані.

Основна мета цифровізації полягає в досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також

перетворенні сфер життєдіяльності в більш ефективні та сучасні. Такий приріст є можливим лише тоді, коли ідеї, дії та ініціативи, які стосуються діджиталізації, будуть інтегровані, зокрема, в національні, регіональні, галузеві стратегії і програми розвитку.

Здобутками України в реформуванні уряду є те, що в дослідженні ООН за 2020 рік у рамках електронного урядування Україна увійшла до країн із найвищим індексом електронної участі в 2020 році.

У контексті цього варто також зазначити, що відповідно до Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 р. № 183-VIII створено єдиний офіційний сайт E-data. Завдяки цьому інформаційному ресурсу забезпечується можливість кожної особи вільно й безперешкодно моніторити рух та використання бюджетних коштів на державному та місцевому рівнях.

Прикладом позитивних змін можна вважати розроблений Міністерством фінансів сайт Open Budget, у якому можна відслідкувати зведений, державний та місцеві бюджети України починаючи з 2018 року, який на сьогодні є елементом згаданої цілісної системи відкритих даних у публічних фінансах E-data.

Ще одним досягненням діджиталізації є створення онлайн-платформи Prozorro. Саме ця електронна система є однією з найбільш популярних цифрових майданчиків для проведення публічних торгів з використанням публічних коштів. Завдяки такій організації процесу закупівель недобросовісні замовники не зможуть втручатися в хід торгів, відсіювати учасників або якось впливати на них.

Крім того, говорячи про оцифрування в контексті організації публічного управління за допомогою цифрових технологій не можемо не відмітити подвиги Міністерства цифрової трансформації для розвитку малого та середнього бізнесу. Зокрема, це стосується таких проєктів як «Дія Бізнес» та «Дія Сіті», та й взагалі переведення можливостей оформлення окремих соціальних допомог і виплат шляхом верифікації отримувача через застосунок ДіЯ.

Проєкт «Дія Бізнес» реалізовується шляхом створення порталу, де підприємці можуть знайти ідею для бізнесу та отримати консультацію. Більше того, у рамках проєкту відкриваються Центри «Дія Бізнес» в містах України, які слугують майданчиками для проходження навчання в різних форматах.

«Дія Сіті» – це спеціальний правовий режим, який є альтернативою поточним умовам ведення IT-бізнесу, зі своєрідним режимом оподаткування, а також додатковими правовими інструментами. Саме стимулювання IT-індустрії шляхом використання цифрових трансформацій для створення більш гнучкого правового та податкового поля є передумовою залучення іноземних інвестицій.

Окремої уваги заслуговує оцифрування банківського сектору. Завдяки автоматизованим програмним сервісам і відсутності затрат на забезпечення доступу клієнта до банківської установи цифрові фінансові установи

отримують значні переваги перед традиційними банками. Крім того, вони активно використовують соцмережі для систематизації і контролю за споживчою та фінансовою поведінкою клієнта. Тому такі установи більш мобільні та чутливі до фінансових потреб клієнтів, але в той же час і більш впливові на них.

Сьогодні в Україні найбільш інноваційними банками є «ПриватБанк», «Райффайзен банк», «ОТП Банк». Лідируючу позицію серед них наразі займає АТ «Приватбанк». До останніх інновацій згаданого банку належать такі продукти як: платіжний міні-термінал, онлайн-інкасація, оцифровані платіжні картки тощо.

Таким чином, діджиталізація рано чи пізно торкнеться кожної галузі, але жодна сфера та компанія не зможе бути конкурентоспроможною на ринку та отримувати значні доходи без розробки стратегії цифрової трансформації.

Тому Україні потрібно більше часу для того, щоб ідентифікувати громадян та створити по всій території держави рівний доступ до Інтернету. Окремим завданням є покращення цифрових навичок серед населення. Варто зазначити, що ще в 2020 році стартувала Національна програма з цифрової грамотності, однак поінформованість щодо цих процесів низька. На нашу думку, імідж України як електронної держави потребує значних зусиль, тож висвітлення позитивних змін тільки в соціальних мережах не є досить ефективним, потрібна комплексна робота не лише Міністерства цифрової трансформації, але й інших органів влади, громадськості та ЗМІ.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Лесів Соломія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Янюк Н.В.)

Реформа децентралізації, яка впроваджується в Україні протягом тривалого часу, створює для жителів громад нову якість послуг. Наближення адміністративних послуг до громадян, їх доступність та висока якість – одна з ключових функцій держави і органів місцевого самоврядування. Актуальність цієї наукової роботи зумовлена необхідністю створення зручних і доступних умов для отримання приватними особами адміністративних послуг.

Метою наукового дослідження є розкрити організаційно-правові засади формування та діяльності центрів надання адміністративних послуг. Для досягнення цієї мети були сформульовані наступні ключові завдання:

• проаналізувати правове регулювання надання адміністративних послуг;

• визначити особливості процесу організації надання адміністративних послуг на місцевому рівні, зокрема під час пандемії та в умовах воєнного стану;

• проаналізувати європейський досвід надання адміністративних послуг і сформулювати пропозиції для удосконалення роботи ЦНАП в Україні.

Перш за все, існують різні підходи до розуміння ЦНАП, які переважно зосереджені на другорядних ознаках. Однак без правильного розуміння суті ЦНАП складно досягти мети його створення – забезпечити громадянам надання доступних та якісних адміністративних послуг. Це не завжди відбувається на практиці, зокрема, коли в деяких ОТГ утворюється лише основний офіс ЦНАП, а в старостатах не завжди збережено доступ до послуг, які до реформи надавалися мешканцям. Належний ЦНАП – це, насамперед, достатній перелік адмінпослуг, які є найнеобхіднішими для більшості громадян. Другою ознакою для ефективної роботи ЦНАП є пристосоване приміщення, комфортне, адаптоване до потреб різних груп відвідувачів, наприклад для осіб з особливими потребами чи осіб з дітьми. Важливими є також клієнтоорієнтований режим роботи (це вимога Закону) та супутні послуги (можливість оплати на місці платних адмінпослуг).

Перед створенням чи модернізацією ЦНАП потрібно розробити загальну ефективну модель надання послуг. Залежно від кількості мешканців у громаді потрібно визначити достатню кількість робочих місць у ЦНАП та його інфраструктуру. Але в ОТГ принципово важливо забезпечити територіальну доступність послуг. Для цього у більших населених пунктах доцільно утворювати віддалені робочі місця, ефективно використовувати потенціал старост у наданні адмінпослуг. Для ОТГ з великою кількістю віддалених населених пунктів, але малою чисельністю мешканців у них, корисним може бути застосування мобільного ЦНАП.

Відповідно до ч. 1 ст. 12 ЗУ «Про адміністративні послуги» центр надання адміністративних послуг – це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ виконавчого органу міської, селищної ради або Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, районної, районної у містах Києві, Севастополі держадміністрації, в якому надаються адмінпослуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адмінпослуг.

Перевагами утворення ЦНАП як структурного підрозділу є повна підпорядкованість персоналу керівнику ЦНАП, службова дисципліна та простіша організація роботи. Щодо робочого органу, то тут є можливість кращого дотримання недосконалого українського законодавства, яке, з одного боку, передбачає надання адмінпослуг у ЦНАП через адміністратора, а з іншого боку вимагає надання дозволу адміністраторам щодо безпосереднього надання адмінпослуг у випадках, передбачених законом. У контексті організаційної структури ЦНАП необхідно розглядати питання територіальних підрозділів (філій) та/або віддалених робочих місць. Варто окремо моделювати таке віддалене робоче місце як мобільний офіс.

При формуванні переліку послуг для ЦНАП ОТГ потрібно орієнтуватися на статистику попередніх запитів мешканців ОТГ. Звичайно потрібно враховувати і спроможність самої ОТГ, її ЦНАПу працювати з певними видами адмінпослуг. При вирішення питання про доцільність включення до переліку адміністративних послуг ЦНАП необхідно також виходити з життєвих ситуацій, типових для мешканців відповідного ОТГ.

КМУ затвердив перелік адмінпослуг, які можна отримати у ЦНАП за невідкладних обставин під час карантину:

• реєстрація чи зняття місця проживання, видача довідки про реєстрацію;

• оформлення паспорта громадянина України;

• субсидія на оплату житлово-комунальних послуг.

В умовах воєнного стану важливо, щоб держоргани та місцева влада працювали безперебійно, швидко й ефективно. Щоб забезпечити це на всіх рівнях влади, парламент ухвалив відповідний закон. Згідно з яким:

• ЦНАПи надаватимуть адмінпослуги, що доступні в інших держустановах їхньої громади;

• у громадах, де активні бойові дії, люди, що звернуться за держпослугою, порушивши строки, — не платитимуть штрафи, а ЦНАПи, що не зможуть вчасно надати послугу, — не отримають скарги;

• адміністратори ЦНАП та реєстратори, що евакуювалися до більш безпечних регіонів країни, — пріоритетні кандидати на посади в органах місцевого самоврядування, куди переїхали.

Варто сказати, що європейський досвід реалізації теорії публічних послуг пішов іншим шляхом, ніж вітчизняний. Натомість основна увага зосереджується на реалізації завдань і функцій органів публічної адміністрації у сфері обслуговування громадян (позитивній сфері публічного адміністрування).

Отже, за час дії ЗУ «Про адміністративні послуги» державою зроблено певні кроки для розвитку ЦНАП. Офіційно створено понад 600 центрів, але дієвих і корисних зараз є, мабуть, два-три десятки. У роботі багатьох ЦНАП є проблеми та помилки. Тому сьогодні вкрай необхідно внести зміни до нормативно-правових актів, що регулюють надання адмінпослуг у відповідних сферах та прийняти нормативно-правові акти, які удосконалять та уніфікують процедуру надання адміністративних послуг.

ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мокрик Мар'ян (студент)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шандра Р. С.)

Цілком закономірно, що в умовах воєнного стану, зумовленого військовою агресією російської федерації, держава повинна була

запропонувати механізм підтримки бізнесу, щоб полегшити його роботу у нових економіко-політичних реаліях.

Одним із найбільш значимих виявів такої підтримки є зміни до Глави 1 Розділу XIV Податкового кодексу України, який регулює порядок функціонування спрощеної системи оподаткування.

Огляд цих змін задля досягнення зрозумілості доцільно буде провести через призму груп, на які поділена спрощена система оподаткування, тим не менш, ми розглянемо 1 та 2 групу в комплексі, оскільки вони є у великій мірі схожими, а другу частину аналізу складатиме огляд 3 групи з її «довоєнними ставками» та новою ставкою, яка була введена разом з іншими змінами Законом України № 2120-IX від 17.03.2022 року, а в подальшому доопрацьована Законом України № 2142-IX від 05.04.2022 року.

1. Перша та друга групи спрощеної системи оподаткування:

Як нам відомо, перша та друга групи є групами, на яких перебувають лише фізичні особи-підприємці (надалі – «ФОПи»), оскільки виключно їм відповідно до встановлених ПК України вимог дозволено на них перебувати. ФОПи класично є представниками мікро та малого бізнесу, тому і податкове навантаження на них в межах згаданих груп мінімальне і виявляється у фіксованій ставці єдиного податку (станом на 2022 рік – 1300 грн щомісячно) та можливості платити ЄСВ у розмірі мінімального страхового внеску незалежно від розміру отриманого доходу.

Тож законодавець, розуміючи, що втрати державного бюджету не будуть грандіозними, оскільки і надходження від цього виду підприємців не є значними, дозволив їм добровільно сплачувати єдиний податок та ЄСВ протягом дії воєнного стану без наслідків у вигляді донарахувань та відповідальності (штраф, пеня).

Незважаючи на це, у разі несплати ЄСВ відповідальність та донарахування хоч і не будуть застосовані, але страховий стаж за такий період також не буде включатись до вже існуючого.

Коротко торкнемось ситуації, коли у ФОПа є працівники. За них йому все ж доведеться заплатити ЄСВ, проте якщо у такого підприємця є мобілізовані працівники, то за останніх ЄСВ платитиме держава, а ФОП не повинен цього робити.

Що ж до звітності, то звітність на першій та другій групі подається річна, тож тут законодавець нічого не змінював, проте у абз. 2 п. 9.1. підрозділу 8 ПК України зазначив, що декларація не заповнюється за період, коли ФОП не сплачував єдиний податок у зв'язку зі згаданим звільненням. Сплата податку також не зазнала змін, тому підприємці сплачуватимуть авансовим платежем щомісяця у незмінні для себе строки.

2. Третя група спрощеної системи оподаткування (3% та ПДВ, 5% та 2%):

На третій групі переважно перебуває бізнес, який входить у категорію малого (відповідно до ГК України), а інколи і середнього, тому ставки податку тут хоч і не високі, проте вже ставляться у відношення до загального доходу протягом квартального періоду.

Щодо цієї групи, то законодавець не вніс зміни за аналогією з першою та другою групами і не звільнив від сплати єдиного податку. Він залишив ставки 3% + ПДВ та 5%, але також запропонував альтернативу – ставку податку 2%. Крім того поріг доходу, який дозволяє перебувати ФОПам та юридичним особам на цій ставці був підвищений до безпрецедентних 10 млрд грн (раніше було 7 585 500 грн) (п. 9.2. підрозділу 8 ПК України).

Такий поріг дозволяє обрати ліберальну ставку 2% переважній більшості підприємців України, оскільки гранична межа доходів є справді великою. Не можу не згадати про категорію платників, яким все ж не вдасться обрати цю ставку за будь-яких умов, а саме фінансові установи, гральний бізнес, підприємці, які займаються обміном валют, підакцизними товарами та корисними копалинами (п. 9.3. підрозділу 8 ПК України).

Отже, на виході після обрання ставки 2% суб'єкти господарювання отримують звільнення від сплати податку на прибуток (єдиний податок є його альтернативою) та податку на додану вартість. Якщо платник, раніше перебуваючи на загальній системі був також і платником ПДВ або сплачував 3% + ПДВ на 3 групі, то після обрання ставки 2% його реєстрація платником ПДВ призупиняється, проте не припиняється (п. 9.5. підрозділу 8 ПК України; зміни внесено Законом України № 2142-IX від 05.04.2022 року).

З огляду на те, що ця ставка є також тимчасовою, то після скасування воєнного стану усі платники, які обрали ставку 2% повернуться на систему оподаткування (у випадку спрощеної – групу), на якій вони перебували до переходу.

Правила сплати ЄСВ для ФОПів на третій групі є аналогічними, які і для тих, що перебувають на першій та другій, тому не повторюватимусь. Юридичні особи також звільнені від сплати ЄСВ за мобілізованих працівників, проте платитимуть у загальному порядку за тих, що продовжують працювати.

Ну і на завершення про звітність. Для ставок 3% + ПДВ та 5% змін не відбулось, вони і надалі працюватимуть за квартальним принципом. Натомість по ставці 2% звітність буде щомісячна, а сплата податку, як і в загальному правилі з щомісячним податковим періодом – протягом 10 днів від останнього можливого дня подання звітності (п. 9.6. підрозділу 8 ПК України).

У висновку хочу зазначити, що вважаю подібні дії держави дуже корисними та необхідними для бізнесу у такий час, також не можу не зауважити Закону України № 2142-IX від 05.04.2022 року, який доопрацював усі неточності та непорозуміння, які виклали перші зміни.

Також вважаю, що чудовим рішенням було б поділити ставку 2% на таку, що з ПДВ та без нього. Це б зробило перехід підприємців на неї активнішою, оскільки все ж частина підприємців не переходять на новостворену ставку через ПДВ втрати, які вони нестимуть (з огляду на те, що у великих підприємств контрагенти зазвичай є платниками ПДВ) в результаті такого переходу.

ПРАВОВА ПРИРОДА «БОРГУ ЯНУКОВИЧА» ЯК ОДІОЗНОГО БОРГУ

Полюх Романа (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Ільницький О. В.)

Проблема «одіозного боргу» стала широко поширеною на початку XX-го століття, адже в цей період часто відбувались зміни державних політичних режимів у багатьох країнах світу. У зв'язку з цим подекуди виникала проблема, яка стосувалась погашення боргових зобов'язань за позиками, отриманих попереднім урядом. Наприклад, у 1922 році Коста-Ріка відмовилася погасити кредити, отримані попереднім диктатором Федеріко Тіноко від Королівського банку Канади, а в 1989 році Сполучені Штати Америки відмовилися взяти на себе боргові зобов'язання Іспанії, забезпечені доходами Куби після іспано-американської війни.

Автором терміну «одіозний борг» є Олександр Сак, який визначив його, як борг за позикою, залученою деспотичним режимом, яким отримані кошти використовувалися не для потреб і блага населення країни, без його згоди, але з повним веденням кредитора. Якщо політичний режим використовує отримані в борг кошти не для потреб і не в інтересах населення, а заради збереження і зміцнення своєї влади, придушення населення країни, що виступає проти нього – цей борг слід визнати небажаним для населення і така держава може не сплачувати його за певних умов.

Одіозний борг є особистим боргом режиму, а не держави. Він не виконує одне з основних умов, що визначають легітимність державного боргу, а саме використання коштів для потреб народу і в інтересах держави.

Відповідно до доктрини правонаступництва, уряди, які приходять на зміну диктаторських політичних режимів, не можуть відмовлятися від їхніх боргів. Але з іншого боку, одіозний борг означає будь-які борги за контрактом, кошти за яким використані в цілях, невідповідних принципам міжнародного права. Це не означає, що держава може просто перестати платити за боргами, адже це означало б дефолт. Тому новий уряд у міжнародному суді має довести, що потреби взятого кредиту дійсно суперечили інтересам всього народу, а кредиторам, в момент виплати кредиту, була відома справжня мета. У свою чергу кредитор в суді має довести, що кошти для цього кредиту були витрачені для потреб держави та не суперечили інтересам народу.

Україна теж зіткнулась з проблемою одіозного боргу. Справа в тому, що наприкінці 2013 року, за кілька місяців до подій Революції Гідності, в обмін на відмову від євроінтеграції, Росія пообіцяла надати позику на 15 мільярдів доларів США. Як відомо, 29 листопада 2013 року відбувся саміт "Східного партнерства" у Вільнюсі, на якому планувалося підписання Угоди про асоціацію України та Європейського Союзу. Тодішній Президент В. Янукович цей договір не підписав.

20 грудня 2013 року Фонд національного добробуту Росії придбав на Ірландській фондовій біржі випущені Українським урядом облігації державної позики на 3 мільярди доларів США під 5 відсотків річних, а вже 24 грудня 2013 року міністр фінансів України підписав угоду та Росія виплатила перший транш в 3 мільярди доларів США. В грудні 2015 року Україна не виконала зобов'язання з погашення цієї облігації і згодом Кабінет Міністрів України наклав мораторій на виплату боргу.

«Борг Януковича» трактують як одіозний борг, оскільки він був використаний режимом проти інтересів народу, і кредитор, на момент надання боргу, про це знав. Його фактично дали, щоб «заплатити» Україні за відмову від євроінтеграції та, як один із наслідків, – від співробітництва з Міжнародним валютним фондом. Щодо того, де ж були використані взяті кошти, то тодішній уряд заявив, що їх вистачило на три дні для «погашення боргів із соціальних зобов'язань», під якими насправді розумілась оплата Газпрому за поставлений в Україну газ.

Крім цього, Росія намагається приписати «боргу Януковича» статус державного, однак це є комерційний кредит. Суб'єктом позичання не була держава. Як я вже зазначала, Росія придбала на Ірландській фондовій біржі випущені українським урядом облігації на 3 мільярди доларів США і, коли велися переговори по реструктуризації, то велися з тими, хто тримав цей пакет. У нас немає ніяких угод про отримання цього боргу. Також для того, щоб вважатися двостороннім міждержавним кредитом, борг має бути задекларований як борг в рамках Паризького клубу кредиторів – а оскільки згадки про це немає в річному звіті Паризького клубу за 2013 рік, то, відповідно, він таким формально не є.

Питання «боргу Януковича» розглядається у Лондоні. 29 березня 2017 року Високий суд Лондона задовольнив позов Росії, розглянув справу за скороченою процедурою і відкинув аргументи України, а 14 вересня 2018 року Апеляційний суд Лондона задовольнив апеляцію України і постановив, що спір повинен розглядатися у повноцінному судовому процесі. Це рішення Росія сьогодні оскаржує в Верховному суді Лондона. Вона хоче залишити в силі рішення першої інстанції про стягнення коштів за спрощеною процедурою.

Українська сторона у запереченнях визнала таку угоду про кредит недійсною з низки причин, зокрема: порушення внутрішнього законодавства, тиск Росії протягом всього 2013 року з метою не допустити укладення Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, також наведені докази військового вторгнення Росії на територію Автономної Республіки Крим, перераховані дії Росії, спрямовані на дестабілізацію ситуації на сході України, факти підтримки в цьому регіоні сепаратистських осіб і військових дій.

Як зазначив Апеляційний суд: «Позов Росії є інструментом гноблення, який включає військову окупацію, знищення землі, незаконне відчуження активів та жахливі людські втрати». І, на мою думку, в цьому сумнівів бути не може, цей борг є одіозним, цими грошима хотіли купити відмову від

євроінтеграції проти волі народу, але саме це і стало поштовхом для зміни влади та Революції Гідності. А рішення по справі дозволить конкретизувати і оновити міжнародно-правову доктрину одіозного боргу, яка має відповідати реаліям сьогодення та зазнала багатьох трансформацій з розвитком міжнародної фінансової системи.

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Рихлевич Ірина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Янюк Н.В.)

Процес становлення та розвитку демократичної державності в Україні безперечно пов'язаний з правовою регламентацією доступу громадян до публічної інформації, що набирає особливого значення в сучасному інформаційному світі. Так, відповідно до ст. 34 Основного Закону України кожен володіє правом на вільний збір, збереження, використання та поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб. Крім того, порядок реалізації та гарантії забезпечення права кожного на доступ до публічної інформації, якою володіють владні та інші суб'єкти та інформації, що становить суспільний інтерес, визначені в Законі України «Про доступ до публічної інформації».

Реалізація нормативно-правового регулювання доступу громадян до публічної інформації від органів державної влади забезпечується на підставі міжнародно-правових актів, зокрема, Конвенцію про захист прав людини й основоположних свобод. Не менш важливим у сфері права доступу громадян до публічної інформації є Конвенція про доступ до офіційних документів, прийняту Комітетом Міністрів Ради Європи 27 листопада 2008 р.

Таким чином, в Україні сформульовано й закріплено законодавчо основні принципи, завдання та стратегічні напрями державної інформаційної політики, сформовано державні інституції відповідної компетенції, ухвалено цілу низку концепцій, програм та планів дій. З приводу цього висловилась О. Григорян, яка на підставі світового і вітчизняного досвіду забезпечення прозорості та відкритості органів державної влади, місцевого самоврядування в реалізації інформаційної політики зазначає, що якість нормативно-правової бази щодо вільного доступу громадян до інформації є основним чинником відкритості публічної інформації.

Водночас на рівні практичної реалізації можна простежити окремі проблеми доступу до публічної інформації, зокрема це нескоординованість, різноспрямованість діяльності різних відомств, непослідовність у реалізації намічених заходів. Як наслідок – Україна поки що не належить до числа інформаційно незалежних держав. Це актуалізує необхідність подальшого наукового опрацювання вищеозначених питань.

Мета наукового повідомлення полягає у тому, щоб встановити особливості доступу до публічної інформації та виявити окремі недоліки у правовому регулюванні з одночасним визначенням шляхів удосконалення законодавства, яке має позитивно вплинути на демократичний розвиток в Україні.

Суть права на доступ до інформації полягає в тому, що кожному гарантується право отримувати безпосередньо від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також відповідних посадових і службових осіб необхідні офіційні документи й іншу важливу інформацію про поточну діяльність цих органів.

Однією з проблем забезпечення доступу до інформації є несвоєчасне або неповне оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування інформації щодо прийнятих рішень, ухвалених нормативно-правових актів, оприлюднення системи обліку документів тощо, яке є швидше винятком, ніж повсякденною нормою.

Подолання даної проблеми вбачається через систему електронного урядування, що є незамінним атрибутом розвитку демократичного суспільства в інформаційну епоху. В Україні вона стрімко розвивається, тому вже в найближчому майбутньому дасть змогу конструктивно й ефективно здійснювати взаємодію органів державної влади з її структурними підрозділами, бізнесом і громадянами на основі дотримання принципів законності та прозорості.

Часто органи публічної влади можуть відмовляти на запит інформації без зазначення обґрунтованих причин. Непоодинокими є випадки, коли відповідь на запит містить не повний обсяг запитуваної інформації. Тобто відповідь містить відсилки до інформації, що розміщена на офіційному сайті, що також є неправомірною відмовою в наданні інформації. Ще однією проблемою є затримка з відповіддю на запит у декілька днів, і, зазвичай, про таку затримку не повідомляють запитувача інформації.

Спираючись на досвід роботи із запитами на публічну інформацію – як з боку розпорядників, так і з запитувачів – треба зазначити, що механізм доступу до

публічної інформації справді працює в більшості випадків. Запити набувають форми засобів впливу на публічні органи та установи. Спрямування запитів дає можливість сформувати у посадових осіб публічних установ відповідальніше ставлення до роботи, відчуття контролю громадян за їхніми діями.

Таким чином, органам публічної влади і надалі необхідно вдосконалювати свою роботу щодо надання інформації за запитами та налагодження конструктивного діалогу з представниками громадськості з метою належного виконання та ефективного застосування Закону «Про доступ до публічної інформації». Особливе місце займає контроль за своєчасністю розгляду запитів, забезпеченню оперативного вирішення порушених проблем, що дозволить усунути формальний підхід щодо їх вирішення.

Зазначені вище проблеми свідчать, що чинне інформаційне законодавство України, а також реформаційні процеси, які спрямовані на впровадження у національну систему визнаних світових і європейських стандартів з права доступу громадян до публічної інформації, не є завершеними, що у подальшому вимагають якісного їх оновлення та удосконалення. Саме тому вже зараз існує потреба в удосконаленні Закону України «Про доступ до публічної інформації». Дані НПА будуть відповідати сучасному рівню розвитку інформаційних відносин в Україні, забезпечуючи кожному право вільно одержувати і передавати інформацію без зайвого втручання органів державної влади.

Подальша послідовна імплементація правових норм у сфері доступу до публічної інформації чинитиме позитивний вплив на розвиток громадянського суспільства, зростання активності громадян та підвищення ефективності та відкритості діяльності органів публічної влади в Україні. Зокрема, 20 травня 2020 було прийнято Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів» і Конвенція Тромсо стала частиною національного законодавства, а вже з 1 грудня 2020 набула чинності. Наявність протиріч між положеннями Конвенції та нормами українського законодавства, призведе до різного правозастосування як серед розпорядників, так і судів, що вирішують справи у сфері доступу до публічної інформації. Тому важливо гармонізувати Конвенцію та чинний Закон.

Однак необхідно враховувати, що невиконання вимог чинного законодавства нівелює всі зусилля нормотворців щодо належного врегулювання суспільних відносин та призводить до виникнення розбіжностей між нормативно-правовими приписами та діяльністю, пов’язаною з їх реалізацією.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ НЕБЕЗПЕКИ ЗА АВСТРІЙСЬКИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1852 РОКУ

Бурачинська Юстина (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Денькович О. І.)

З 1772 р. за результатами першого поділу Речі Посполитої Галичина була включена до складу австрійських володінь, а остаточно входження Галичини до складу Австрії було юридично оформлено договором між Австрією, Пруссією та Росією від 3 травня 1815 р. Крім цього, за Кючук-Кайнарджійським мирним договором 1774 р., укладеним між Росією та Туреччиною, до складу Австрії було приєднано і Буковину. У складі Габсбурзької монархії з 1526 р. перебувала Угорщина, яка ще у 1326 р. захопила населене українцями Закарпаття. Тому, починаючи з 1772 р., на західноукраїнських землях поступово запроваджувалось австрійське законодавство.

Кримінально-правові відносини на західноукраїнських землях у період австрійського панування врегульовувалися на основі декількох кодифікацій. І. Й. Бойко вказує, що у другій половині XVIII ст. в Австрійській монархії розпочалася робота над кодифікацією кримінального права, було прийнято декілька кримінальних кодексів, які, однак, або не поширювали свою дію на територію Галичини, або діяли невеликий проміжок часу. У 1852 р. було прийнято новий Кримінальний кодекс (Загальний кримінальний кодекс Францишка-Юзефа), який був чинним у Галичині і Буковині в складі Австрії та Австро-Угорщини, а після її розпаду був основним кримінальним законом у Галичині аж до введення там польського Кримінального кодексу 1932 р. Тобто цей кодекс діяв на західноукраїнських землях 80 років.

Кримінальний кодекс 1852 р. (далі – КК 1852 р.) поділявся на дві частини та містив 532 статті. Його особливістю було те, що законодавець передбачив у ньому відповідальність за тяжкі злочини, нетяжкі (звичайні) злочини та проступки.

У першій частині КК 1852 р. була встановлена відповідальність за тяжкі злочини, окремі з яких належать до деліктів створення небезпеки. Зокрема, була передбачена відповідальність за державну зраду, окремі форми цього злочину можна віднести до деліктів створення небезпеки. Так, державна зрада мала місце, зокрема, якщо вчинено діяння, яким особа імператора була б піддана небезпеці (наражена на небезпеку) (п. а § 58 КК 1852 р.), або яке призвело б до виникнення або збільшення ззовні небезпеки для держави (п. с § 58 КК 1852 р.). Вчинення такого діяння робило можливим заподіяння

істотної шкоди для держави чи імператора у майбутньому, а також викликало стан, коли порушено їх захищеність (безпеку). Це кримінальне правопорушення з матеріальним складом, а небезпека для особи імператора чи виникнення або збільшення ззовні небезпеки для держави є суспільно небезпечними наслідками. Тут законодавець чітко вказує про діяння, внаслідок вчинення яких особа імператора була б піддана небезпеці або виникла б небезпека для держави.

Підлягав відповідальності винний, що вчиняє злісне пошкодження чужого майна, зокрема, якщо це може призвести до небезпеки для життя, здоров'я, людського організму (п. b § 85 КК 1852 р.). Це кримінальне правопорушення є деліктом створення небезпеки з двома наслідками, оскільки пошкодження майна кваліфікувалось за цією статтею КК 1852 р., якщо діями винного заподіяна і реальна шкода власності, і суспільно небезпечний наслідок у виді створення небезпеки для життя чи здоров'я людини. Тобто діяння винного створювало умови, за яких виникала реальна можливість заподіяння істотної шкоди життю чи здоров'ю у майбутньому. І хоч реальні суспільно небезпечні наслідки у виді шкоди життю чи здоров'ю ще не наставали, діяння викликало стан, коли порушено захищеність (безпеку) цих об'єктів кримінально-правової охорони. З огляду на це, вказаний злочин належить до деліктів створення небезпеки.

Іншим деліктом створення небезпеки у КК 1852 р. було залишення дитини в небезпеці для життя чи здоров'я. Так, той, хто залишає дитину у віці, в якому вона не в змозі самостійно справитися, щоб врятувати своє життя, щоб піддати її небезпеці смерті, або лише для того, щоб збереження життя дитини залишити на долю випадку, вчиняє тяжкий злочин незалежно від причини, яка спонукала до цього (§ 149 КК 1852 р.).

Також підлягав відповідальності за підпал той, хто, підпалюючи свою власність у будь-якому злісному намірі, також піддає чужу власність небезпеці вогню (§ 169 КК 1852 р.), оскільки внаслідок вчинення такого діяння створювалась небезпека для майна інших власників. Винний своїм діянням створював умови, за яких виникала реальна можливість заподіяння істотної шкоди у майбутньому, а також викликав стан, коли порушено захищеність (безпеку) власності. Це кримінальне правопорушення з матеріальним складом, оскільки створення небезпеки для чужої власності є суспільно небезпечним наслідком. У цьому випадку законодавець чітко вказує внаслідок вчинення якого діяння чужа власність може бути піддана небезпеці.

Відповідальність за делікти створення небезпеки була передбачена і у другій частині КК 1852 р., яка містила нетяжкі (звичайні) злочини та проступки. До таких, зокрема, належить ненадання медичної допомоги потерпілому. Так, підлягав відповідальності аптекар, орендар або відповідальний керівник аптеки, заступник, якому доручено керівництво аптекою, аптечний помічник та лікар, уповноважений утримувати домашню аптеку, який, нехтуючи спеціальними нормами, що застосовуються у сфері зберігання, приготування та розповсюдження лікарських засобів, та щодо

утримання аптеки загалом, вчиняють будь-яку карану дію чи бездіяльність, яка могла б спричинити або збільшити небезпеку для життя, здоров'я чи тіла людини (ч. 1 § 345 КК 1852 р.).

Положення КК 1852 р. стосувалась випадків створення небезпеки життю та здоров'ю у зв'язку з поширенням інфекційних хвороб. Так, підлягав відповідальності той, хто вчинить будь-яку дію чи бездіяльність, передбачивши, що це може спричинити поширення інфекційної хвороби, а отже, і небезпеку для життя чи здоров'я людини (§ 393 КК 1852 р.). Адже винний робив можливим заподіяння істотної шкоди життю чи здоров'ю інших людей у майбутньому, а також викликав стан, коли порушено захищеність (безпеку) цих об'єктів кримінально-правової охорони. Це кримінальне правопорушення із матеріальним складом, а створення небезпеки є суспільно небезпечним наслідком. Тут законодавець вказує на діяння, внаслідок вчинення якого створюється небезпека.

Отже, аналіз норм КК 1852 р. дає підстави стверджувати, що законодавець передбачив відповідальність за створення небезпеки для таких об'єктів як життя, здоров'я, власність, імператор та його життя і здоров'я, держава та її обороноздатність. Тобто кримінально-правова охорона певних благ здійснювалась не тільки тоді, коли їм була заподіяна фактична шкода, а ще на етапі створення небезпеки для певного об'єкта кримінально-правової охорони. Положення, що стосувались кримінальної відповідальності за створення небезпеки, були розміщені у різних структурних підрозділах КК 1852 р. і до деліктів створення небезпеки належали як тяжкі злочини, так і нетяжкі (звичайні) злочини та проступки.

Також у багатьох випадках у КК 1852 р. законодавець чітко вказував про діяння, внаслідок вчинення яких створюється небезпека, а формулювання окремих норм у цьому кодексі досить подібні до формулювань сучасних деліктів створення небезпеки. Проте у зв'язку із специфікою побудови частини статей у тексті закону не у всіх випадках чітко сформульовано те, що внаслідок вчинення певного діяння може бути створена небезпека, однак такий висновок можна зробити за змістом самого діяння.

ОГЛЯД ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Демчук Павло (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Марін О.К.)

Принцип законності у кримінальному праві є однією із фундаментальних гарантій правомірного притягнення особи до кримінальної відповідальності. Відступ від "nullum crimen, nulla poene sine lege" не допускається навіть у період надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою (ст. 4 Міжнародного пакту про

громадянські і політичні права). Необхідність швидкого та ефективного реагування на виклики війни засобами кримінального права ставить під загрозу належне дотримання органами держави вимог цього принципу.

1. Перш за все слід коротко окреслити зміст принципу законності у кримінальному праві. Усталеною вважається позиція про такі його складові: lex scripta (стосується джерела положень про злочини та покарання); lex certa (вимоги до якості джерела кримінального права); lex pravevia (правила дії джерел кримінального права в часі); lex stricta (стосується тлумачення та застосування кримінально-правових норм) (Хилюк С.В. "Nulla poena sine lege як складова принципу законності у практиці Європейського суду з прав людини." Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична 2 (2013), 334-345). Ці вимоги мають свій прояв як у окремих положеннях Конституції України та Кримінального кодексу України, так і в практиці Європейського суду з прав людини по застосуванню ст. 7 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

2.На рівні правотворчості одним із правил, яке походить від принципу законності є необхідність якісного обговорення проектів законів про внесення змін до Кримінального кодексу України із тим, щоб уникнути можливих помилок. В умовах воєнного стану, коли період між реєстрацією законопроекту та прийняттям закону і його підписанням Президентом України складає рекордних 3 дні, особливо важливим є якісне опрацювання відповідного проекту експертами і врахування парламентарями зауважень. Професор М. Хавронюк звернув увагу на проект закону № 7182, яким пропонується викласти ст. 361 КК України в новій редакції. У тексті проекту вчений виявив недоліки конструкції складу кримінального правопорушення, які в подальшому можуть призвести як до неефективності статті, так і до гіперкриміналізації. На ці недоліки зверталася увага Головним науково-експертним управлінням Апарату ВРУ, однак він усе-одно був прийнятий без врахування зауважень та направлений на підпис Президенту України.

3.Важливим питанням є належна публікація новоприйнятих змін до КК України із тим, щоб населення володіло інформацією про те, які дії стали кримінально-караними. Особливо критичною ця вимога є для тих територій, на яких відсутній не лише доступ до мережі Інтернет, а й мобільний зв’язок. Відтак підвищується роль ЗМІ щодо публікації змін до КК України, а також зростають вимоги до якості донесення інформації.

4.На рівні правозастосування є критичним дотримання вимог щодо якості тлумачення положень кримінального закону. Воєнний стан демонструє нам зовсім нові, раніше не настільки очевидні, прояви суспільно-небезпечної людської поведінки. За сучасних обставин ті діяння, які раніше не могли бути малозначними або ж не мали наслідком притягнення до кримінальної відповідальності, повинні отримувати більш сувору правову оцінку. Однак не слід залишати поза увагою те, що тлумачення кримінального закону повинно бути передбачуваним та узгоджуватися із суттю кримінального правопорушення (рішення ЄСПЛ у справі S.W. v. the

United Kingdom, § 36). Особливі застереження викликають публікації на сайтах окремих органів місцевого самоврядування про те, що підпал сухостою в період воєнного часу прирівнюється до диверсії. Такі наміри спонукати населення до належної поведінки під страхом суворого покарання переслідують позитивні міркування, однак вказані повідомлення не відповідають дійсності. Слід більш виважено підходити до питань кримінально-правової оцінки та не поширювати перекручені пропозиції до застосування положень кримінального закону.

5.Замість висновків слід зазначити, що всі в Україні перебувають у складному психологічному стані, що пов'язаний із безпосередньою загрозою життю та здоров'ю, необхідністю давати збройну відсіч державі-агресору та її поплічникам. Може здаватися, що в такий період розмірковувати про теоретичні конструкції чи дотримання прав підозрюваних та обвинувачених є проявом слабкості та надмірної м'якості. Однак хочеться наголосити на тому, що після перемоги України у цій війні ми будемо повертатися до звичайного життя, оцінку рішень державних органів (у тому числі судів) будуть надавати, міжнародні юрисдикційні органи (наприклад, ЄСПЛ). Тому до питань кримінальної відповідальності слід підходити із максимально виваженою позицією із тим, щоб не опускатися до рівня практики правозастосування держави-агресора. А також із тим, щоб продовжувати демонструвати всьому світу, що незважаючи на складні обставини, Україна продовжує своїми діями утверджувати верховенство права та повагу до прав людини.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНУ "HATE CRIME" У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Зуєнко Дар'я (аспірантка)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Марін О. К.)

Дослідження проблеми кримінально-правового забезпечення рівності громадян незалежно від раси, національності, мови, релігії, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (далі – СОГІ) або інших ознак перш за все вимагає з'ясувати зміст юридичних термінів, які стосуються цієї категорії. Для позначення кримінальних правопорушень, в основі яких лежить упередження злочинця щодо певної групи осіб, міжнародно-правові акти та правова доктрина вже декілька десятиліть послуговуються терміном "hate crime" ("злочин ненависті").

Втім, використання терміну "hate crime" інколи викликає критику у колі науковців. Зауваження виникають через інтуїтивне розуміння терміну як будь-якого кримінального правопорушення, мотивом вчинення якого слугує ненависть до жертви. Умисне заподіяння тілесних ушкоджень, катування, зґвалтування – ці злочини вчиняються з умисною формою вини та, за логікою інтерпретатора, свідчать про ненависть злочинця до жертви.

Проте вирішальною ознакою конструкції "hate crime" є те, що злочинець обирає жертву саме через її приналежність (реальну або таку, що сприймається помилково) до певної соціальної групи за ознакою раси, релігії, національності, СОГІ тощо. Ненависть в цьому випадку виникає не у відносинах "злочинець – жертва", а поза стосунками конкретно між ними.

Окрім цього, деякі науковці висловлюють сумніви щодо доцільності виокремлення такої категорії кримінальних правопорушень. Проте варто підкреслити, що рівність осіб є фундаментальною категорією права. На наш погляд, іменування певної несправедливості, нерівності (англ. "naming injustice") є рушійною силою, з якої має починатися боротьба держави проти явищ, які суперечать основним принципам права.

Окрім цього, ідея виокремлення даної категорії кримінальних правопорушень полягає в тому, що "злочин ненависті" впливає не тільки на особу-представника групи суспільства, стосовно якої злочинець має упереджене ставлення, а й на усю таку групу. Ненависть слугує своєрідним посланням, адресованим "захищеному" колу осіб.

Подальше визнання законодавцем певної категорії кримінальних правопорушень "злочинами ненависті" повинне мати наслідком посилення відповідальності за ці діяння, а отже відігравати декілька важливих функцій – таким чином держава декларує нетерпимість щодо дискримінаційних явищ та, з іншого боку, готовність захищати осіб, які належать до утисненої групи. Позиція ЄСПЛ, скажімо, прямо вказує на те, що "держава має обов'язок щодо віднесення злочинів, вчинених з мотиву ненависті, до категорії особливо небезпечних. Неврахування цього мотиву при кваліфікації злочину може розцінюватися як прояв непрямої дискримінації" (рішення у справі "Angelova and Iliev v. Bulgaria").

Проте існують і інші терміни для позначення окресленої категорії кримінальних правопорушень. У зарубіжній літературі зустрічаються такі терміни: bias crime ("злочин упередження"), prejudice motivated crime ("вмотивований упередженням злочин"), crime motivated by hatred ("злочин на ґрунті неприязні") тощо.

Окрім цього, законодавець може вдаватися до іменування конкретної нерівності, якщо в певному регіоні спостерігається тенденція вкорінення дискримінаційних явищ в суспільне буття та збільшення кількості "злочинів ненависті" щодо конкретних груп суспільства. Світова історія знає чимало випадків, коли діяння, якими заперечувалася рівність осіб, набували поширення у суспільстві. Зокрема, мова йде про явища апартеїду, геноциду. Дослідниця M. Sommer пропонує термін "феміцид" (нім. "Femizid") для позначення "злочинів ненависті", які вчиняються виключно через те, що жертва є жінкою. Вчена наполягає на тому, що у випадку поширення у суспільстві такої найекстремальнішої форми сексизму, держава має за обов'язок прямо виокремлювати відповідні кримінальні правопорушення в спеціальну категорію.

Тож, аби фіксувати кожен випадок протиправних дій та застосовувати механізми для боротьби з цією категорією "злочинів ненависті",

законодавець може вдатися до підходу, згідно з яким спеціальний термін буде мати перевагу над нейтральними конструкціями накшталт "вбивство". Звісно, суб'єкт правотворчої діяльності має орієнтуватися на специфіку конкретного суспільства. Так, явища расової сегрегації не однаково поширені у різних регіонах світу, а скажімо, вищезгаданий "феміцид" доцільніше буде досліджувати серед країн Латинської Америки чи Ближнього Сходу.

Повертаючись до вітчизняної правової науки, зауважимо, що система норм, аналогічна за змістом до "hate crime", станом на сьогодні майже не виділяється. Це, на нашу думку, заважає накопиченню, аналізу інформації щодо кримінальних правопорушень, які посягають на рівність громадян, а відповідно і обґрунтовуванню та подальшому розвитку теоретичних досліджень з цієї тематики. Термін "злочини ненависті" виконує своє призначення – передає суть явища, а також є загальноприйнятим у світі. Попри те, що правознавці не надто охоче звертаються до конструкції "hate crime", на наш погляд, використання цього словосполучення є допустимим та необхідним.

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ

Ковалик Юлія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Бурдін В. М.)

Звичайно, одним із постулатів, яким повинна керуватись демократична держава, є захист прав та свобод людини і громадянина. Сфера кримінального права є чи не найбільш важливою, оскільки застосування норм Кримінального кодексу України (далі – КК України) забезпечує реалізацію найтяжчої міри правових наслідків до особи. Обмежувальні заходи, передбачені статтею 91-1 КК України, є одними із заходів кримінально-правового впливу і поряд з цим втілюють потребу сьогодення у, перш за все, максимізації захисту потерпілої особи. Відтак, досягнення максимального результату під час їх застосування можливе лише за умови досконалих правових норм.

Кримінально-правові обмежувальні заходи регламентовані у статті 91-1 КК України, яка носить назву «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», таке ж формулювання міститься і у частині першій цієї статті: «в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством...», таким чином законодавець висвітлює сферу застосування цих заходів. Але чому призначення обмежувальних заходів пов'язали лише з конкретним колом суспільно небезпечних діянь (злочин, що пов'язаний з домашнім насильством)? Це пояснюється тим, що доповнення КК України нормою про ці заходи викликано підписанням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і

домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), оскільки саме ця міжнародна угода Ради Європи з-поміж іншого: осуджує всі форми насильства стосовно жінок і домашнього насильства; визнає те, що жінки й дівчата часто піддаються тяжким формам насильства, як-от: домашньому насильству, сексуальним домаганням, зґвалтуванню, примусовому шлюбові, злочинам, учиненим в ім'я так званої «честі», та каліцтву геніталій, що становить тяжке порушення прав людини стосовно жінок і дівчат і є головною перешкодою для досягнення рівності між жінками та чоловіками; визнає те, що діти є жертвами домашнього насильства, у тому числі як свідки насильства в лоні сім'ї (Преамбула до Стамбульської конвенції); а також вимагає від Сторін вживати необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для жертв усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції (частина перша статті 53 Стамбульської конвенції). Отже, на підставі цих положень і були введені у кримінально-правову сферу обмежувальні заходи. Проте як і кожна держава, Україна зобов'язана адаптувати їх до свого суспільного ладу і лише в цьому разі нововведення зможуть в повній мірі виконувати поставлені перед ними завдання.

Відтак, постає наступне питання: чи виправдано обмежувати сферу застосування цих заходів лише злочинами, що пов'язані з домашнім насильством? Безсумнівно, кожен захід кримінально-правового характеру має свої особливості, це може бути викликано різними факторами, зокрема, поняттям цього заходу, його ознаками, метою та умовами застосування тощо. Отже, щоб відповісти на поставлене питання необхідно кримінально-правові обмежувальні заходи перевірити через призму простого алгоритму: 1) суть конкретного кримінально-правового заходу; 2) мета застосування; 3) здатність кримінально-правового заходу досягнути результативності за умови застосування до невичерпного кола суспільно небезпечних діянь. Таким чином, отримуємо наступні результати: суть обмежувальних заходів, передбачених статтею 91-1 КК України – обмежити особу у певному праві або заборонити особі вчиняти певне, визначене законом, діяння, або покласти на особу обов'язок вчинити, передбачене законом, діяння; мета – захист особи, суспільства, держави та превенція вчинення кримінально-протиправних діянь; для відповіді на третю вказівку варто припустити застосування одного із різновидів обмежувальних заходів до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, що не пов'язане з домашнім насильством. Наприклад, особа вчинила кримінальний проступок, передбачений частиною першою статті 185 КК України – таємне викрадення чужого майна (крадіжка), санкція статті передбачає покарання у вигляді штрафу від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправних робіт на строк до двох років, або арешту на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до п'яти років. Вважаю, що в цьому разі призначення одного із обмежувальних заходів жодним чином не суперечитиме принципам та

завданням кримінального права України, а навпаки буде слугувати додатковою мірою захисту для потерпілого, убезпечить його від можливих майбутніх посягань. Адже не варто виключати ймовірність існування ризиків щодо повторності вчинення особою протиправних діянь, помсти чи інших виражених ознак майбутньої протиправної діяльності.

На основі вищенаведеного, можна дійти висновку, що потенціал обмежувальних заходів за КК України є значно применшений, ці заходи здатні реалізовувати обмежувальну та зобов'язальну функцію незалежно від того, яке саме суспільно небезпечне діяння вчинено (включаючи випадки домашнього насильства), а тому потребують розширення сфери їх застосування. Звичайно, що призначення таких повинно бути виваженим та необхідним.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СУБ'ЄКТОМ, ВЧИНЮВАНИХ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ЧИ ЗЛОЧИННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Федорович Наталія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Панчак О.Г.)

Зусилля кримінально-правової політики держави мають бути направлені, зокрема, на боротьбу із кримінальними правопорушеннями зі спеціальним суб'єктом, які вчиняються організованою групою чи злочинною організацією, адже вчинення таких кримінальних правопорушень є особливо небезпечними для суспільства. Для правильної кримінально-правової кваліфікації діянь співучасників кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом, вчинених організованою групою чи злочинною організацією, потрібно дослідити особливості співучасті у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, вчинюваних організованою групою чи злочинною організацією, що пов'язані із участю у вчиненні таких кримінальних правопорушень особи, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта. На жаль, у науці та практиці цій проблемі не приділено належної уваги.

Загалом вчинення кримінального правопорушення зі спеціальним суб'єктом організованою групою чи злочинною організацією можливе за наявності хоча б одного виконавця (співвиконавця), який наділений ознаками спеціального суб'єкта. Решта ж учасників можуть бути не наділені ознаками спеціального суб'єкта. Проблема полягає у тому, що діяння усіх співучасників, які є членами організованої групи чи злочинної організації, кваліфікуються як виконання кримінального правопорушення згідно зі ст. 30 КК України. Однак у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, об'єктивну сторону яких у співучасті не може виконати особа, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта, та у кримінальних правопорушеннях, ознаки спеціального суб'єкта яких сформульовані

негативним способом, виконавці (співвиконавці) мають бути наділені ознаками, вказаними у диспозиції статті Особливої частини КК України. Організатори, підбурювачі чи пособники можуть бути не наділені ознаками спеціального суб'єкта, але їх не варто прирівнювати до виконавця, адже це нівелює ознаку спеціального суб'єкта у таких правопорушеннях. Відтак вважаємо, що ст. 30 КК України потребує змін.

Кримінальна відповідальність особи, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта, та особи, яка наділена такими ознаками, здійснюється здебільшого за різними статтями чи частинами статей КК України у трьох підгрупах кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, усю об'єктивну сторону яких у співучасті може виконати особа, яка не наділена ознаками, вказаними у диспозиції статті Особливої частини КК України, а саме:

- у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації складів кримінальних правопорушень за суб'єктом,
- у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, які утворилися у результаті диференціації, зокрема, за суб'єктом, але містяться в інших Розділах Особливої частини КК України, ніж загальна норма,
- у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом, які утворюють «пари» і вичерпують усіх можливих суб'єктів.

У перших двох підгрупах кримінальних правопорушень кваліфікація діянь співучасника будь-якого виду, який не наділений ознаками спеціального суб'єкта, та співучасника, який наділений ознаками, вказаними у диспозиції статті Особливої частини, має проводитися за різними статтями чи частинами статей Особливої частини КК України. Для другої підгрупи така кваліфікація діянь буде можливою за формулювання Верховним Судом відповідного правила, схожого до викладеного у ч. 3 ст. 29 КК України, а саме: при конкуренції загальної та спеціальної норми, остання з яких сформульована як кримінальне правопорушення зі спеціальним суб'єктом, співучасники кримінального правопорушення, які не наділені ознаками спеціального суб'єкта, несуть кримінальну відповідальність за співучасть у вчиненні кримінального правопорушення, яке передбачене загальною нормою.

У третій із названих підгруп кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом лише виконавці (співвиконавці) несуть кримінальну відповідальність за різними статтями чи частинами статей Особливої частини КК України, а організатори, підбурювачі та пособники несуть відповідальність за те кримінальне правопорушення, співучасниками якого вони були, не залежно від наявності в них ознак спеціального суб'єкта. Звісно, є імовірність, що останні можуть нести кримінальну відповідальність за вчинення двох кримінальних правопорушень зі спеціальним суб'єктом, оскільки кримінально-правова оцінка їхніх діянь не залежить від наявності у них ознаки спеціального суб'єкта. Однак, при призначенні покарання потрібно враховувати, що такі особи могли б відповідати за вчинення одного

кримінального правопорушення, якщо б статті (частини статті) кримінального закону були сформульовані іншим чином.

Варто також наголосити, що відмінності у кримінально-правовій кваліфікації діянь співучасників не нівелює того факту, що кримінальні правопорушення зі спеціальним суб'єктом вчинювані організованою групою чи злочинною організацією. Зауважимо, якщо усі вищезгадані кримінальні правопорушення зі спеціальним суб'єктом диференційовано за такою формою співучасті як організована група (чи менш суспільно небезпечною формою співучасті), то цю ознаку потрібно інкримінувати учасникам організованої групи чи злочинної організації, які вчиняють кримінальне правопорушення зі спеціальним суб'єктом. Нагадаємо, що такої ознаки, яка кваліфікує кримінальне правопорушення, як вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією, у кримінальному законі немає. Звісно, якщо ознака спеціального суб'єкта є більш суспільно небезпечною, ніж ознака, що вказує на форму співучасті, або ж наявна у привілейованому складі кримінального правопорушення, то діяння особи, яка наділена ознакою спеціального суб'єкта, кваліфікується за тією статтею чи частиною статті Особливої частини КК України, яка містить ознаку спеціального суб'єкта. У формулюванні обвинувачення вказуємо, у якій формі співучасті вчинено кримінальне правопорушення.

Отже, кримінальні правопорушення зі спеціальним суб'єктом визнаються вчиненими організованою групою чи злочинною організацією, якщо хоча б один співучасник наділений ознаками спеціального суб'єкта, а інші співучасники цими ознаками можуть бути і не наділені, навіть за умови, що такі співучасники несуть кримінальну відповідальність за різними статтями (частинами статей) Особливої частини КК України.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ЗАБОРОНА НА ПУБЛІЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ: ЧЕКЛІСТ ЄСПЛ

Шевченко Сніжана (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(науковий керівник: к.ю.н. Денькович О.І.)

Криміналізація пропаганди будь-якої символіки – це виклик для законодавця, що зумовлено складністю обґрунтування пропорційності саме кримінально-правового обмеження права на свободу вираження поглядів. Адже необхідно, з одного боку, забезпечити право людини на свободу вираження поглядів згідно ст. 10 ЄКПЛ, а, з іншого, навіть враховуючи прагнення ЄСПЛ зберегти баланс плюралізму поглядів у демократичних державах, обмежувати це право лише у випадках його використання в контекстах не сумісних з цілями ЄКПЛ.

Аналіз рамкових справ ЄСПЛ щодо ст. 10 ЄКПЛ (Vajnai v. Hungary, Fratanoló v. Hungary, Oberschlick v. Austria, Nilsen and Johnsen v. Norway, The Observer and Guardian v. the United Kingdom, Sürek v. Turkey), дав підстави

виділити певні ключові аспекти, які бере до уваги ЄСПЛ у цих справах, визначаючи пропорційність втручання держави кримінально-правовими засобами у право, гарантоване у ст. 10 ЄКПЛ в частині використання символіки для вираження своїх поглядів:

1) чи має символіка декілька значень (§ 51-53 Vajnai v. Hungary, § 18, 25 Fratanoló v. Hungary). Згідно § 51 Vajnai v. Hungary «повна заборона на таку символіку (прим. авт. комуністичну) може обмежити її використання в контекстах, у яких жодне обмеження не було б виправданим». Тобто ЄСПЛ зауважує, що повна загальна заборона символіки є недоцільною, якщо ця символіка має декілька значень, певні з яких не суперечать цілям ЄКПЛ. 2) яка мета публічного використання символіки, напр., чи вона використовується «для висловлення саме політичних поглядів», «виправдання певних дій» (§ 21-24 Vajnai v. Hungary). ЄСПЛ під час обґрунтування неприйнятності низки заяв у справах по ст.10 ЄКПЛ (Garaudy v. France, J. Glimmerveen and J. Hagenbeek v. the Netherlands, Lehideux and Isorni v. France, Norwood v. the United Kingdom, Witzsch v. Germany) зазначив, що якщо заявники посилаються на право на свободу вираження поглядів, щоб виправдати публікацію текстів, які порушують сам дух Конвенції та основні цінності демократії, то ЄСПЛ звертається до ст.17 ЄКПЛ для відхилення їх аргументів і визначення неприйнятності їх заяви. Суд наголошує, що предметом охорони за ст.10 ЄКПЛ може бути навіть «шокуюча та образлива лексика», проте Суд може «провести суттєву відмінність між шокуючою та образливою лексикою, яка захищена статтею 10 Конвенції, і тією, яка втрачає чинність і право на толерантність у демократичному суспільстві» (§ 53 Vajnai v. Hungary). 3) чи символіка є пов'язаною із «загальновідомими масовими порушення прав людини, які б її дискредитували» (§ 40 Vajnai v. Hungary). В межах даного питання Суд аналізує доведені факти порушень прав людини, рішення національних і міжнародних судових установ. 4) чи «демонстрація символу може викликати у багатьох громадян тривожні почуття, страх чи обурення, а іноді навіть порушувати права померлих» (§ 33, 49 Vajnai v. Hungary). У п.17 у Vajnai v. Hungary уряд Угорщини наводить тлумачення КС Угорщини щодо співмірності кримінально-правової заборони комуністичної символіки, наводячи при цьому наступні аргументи (§ 33, 49 Vajnai v. Hungary) щодо того, що використання цієї символіки: «може викликати розумне відчуття загрози чи страху, засноване на конкретному досвіді людей – у тому числі їхніх різних спільнот – які зазнали травм у минулому, оскільки такі символи представляють ризик повторення таких нелюдських дій», «дозвіл необмеженого, відкритого та публічного використання відповідної символіки… серйозно образив би всіх прихильників демократії, які поважають людську гідність і таким чином засуджують ідеології ненависті та агресії». 5) чи «реальна хоча б віддалена небезпека виникнення заворушень, спричинених публічною демонстрацією символіки» (§ 17, 32 Vajnai v. Hungary). Згідно ч.2 ст.10 ЄКПЛ свобода вираження поглядів підлягає обмеженню для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання

розголошенню конфіденційної інформації. Цей пункт тісно пов'язаний із попереднім і наступним, оскільки Суд звертає увагу на те, коли ця символіка застосовувалась (часові проміжки), яке ставлення більшості суспільства до неї і якою мірою її публічне використання є загрозливим для демократичного укладу в державі. 6) чи країна, в якій встановлена кримінально-правова заборона, «є країною стабільної демократії і жодних ознак повернення до терору не має» (§ 32 Vajnai v. Hungary). У справі Vajnai v. Hungary заявник як аргумент того, що комуністична символіка є в минулому, не становить загрози для угорської демократії і не може стати причиною заворушень внаслідок її демонстрації, зазначив що «минуло майже два десятиліття з моменту переходу Угорщини від тоталітарного режиму до демократичного суспільства. Угорщина стала членом РЄ...ЄС. Країна... в якій з 1990 року було проведено п'ять багатопартійних загальних виборів» (§ 32 Vajnai v. Hungary). ЄСПЛ, визначаючи пропорційність втручання у ст. 10 ЄКПЛ, аналізує конкретні історичні умови використання певної символіки, а також бере до уваги чинний політичний стан у країні для того, щоб визначити «необхідність» обмеження. 7) чи існує «нагальна соціальна потреба», яка вимагала б загальної заборони на публічне демонстрування цього символу» (§ 39, 51 Vajnai v. Hungary). У межах дослідження питання «нагальності» Суд підсумовує відповіді на всі попередні питання і аналізує їх в сукупності. Отже, згідно практики ЄСПЛ загальна (повна) заборона публічного використання певної символіки є пропорційною, якщо: 1) символіка має одне значення, яке не є сумісне з цілями ЄКПЛ; 2) метою її публічного використання є висловлення саме політичних поглядів або виправдання злочинних дій; 3) символіка пов'язана із загальновідомими масовими порушення прав людини, які її дискредитують; 4) демонстрація символіки може викликати у багатьох громадян тривожні почуття, страх чи обурення і навіть порушувати права померлих; 5) внаслідок публічної демонстрації символіки існує небезпека виникнення заворушень, окрім того, 6) її демонстрація є загрозою для демократії в державі (її «національної безпеки, територіальної цілісності, громадської безпеки, авторитету і безсторонності суду» ч. 2 ст. 10 ЄКПЛ).

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО

Давибіда Тетяна (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шуп'яна М. Ю.)

Відповідно до ст. 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю в Україні визнаються людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. В той же час, у статті 1 Кримінального кодексу України визначено, що його завданням є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина тощо. Тобто, саме права та свободи людини мають визначати спрямованість національної правової системи, зокрема кримінального права, як його складової. З наведеного випливає, що в ході застосування норм кримінального права на перший план повинні виходити, як правило, дві особи – правопорушник та потерпілий (якщо він фактично має місце). Проте, постає питання, чи приділив законодавець у кримінальному законі достатньо уваги цим суб'єктам. З аналізу Кримінального Кодексу можна дійти висновку, що навідмінно від правопорушника, потерпілу сторону фактично залишили поза увагою. Хоча, дане поняття у кримінальному законі згадується близько 85 разів.

Питання потерпілого недостаньо підняте не лише на законодавчому рівні, а й на доктринальному. Незважаючи на те, що потерпілого у кримінально-правовому розумінні досліджували такі відомі науковці як: Х. Зер, В.С. Мінська, Т.І. Присяжнюк, Д.В. Рівман, Г.І. Чечель. Вони у своїх наукових працях з даного питання робили акцент саме на окремі питання, таким чином комплексно потерпілого у матеріально-правовому розумінні фактично ніхто не досліджував. Як наслідок, це зумовлює проблеми на практиці. Зокрема, одною з ключових проблем є розмежування потерпілого у кримінально-правовому та процесуальному розумінні. Так, відповідно до частини 1 статті 55 КПК України, Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Враховуючи, що поняття «потерпілий» у кримінальному законі не визначено – виникає питання, чи можна послуговуватися у матеріальному праві наведеною дефініцією. На мою думку, ні. Адже, це положення може застосовуватися виключно до процесуальних відносин, що підтверджують характерні ознаки. Такими відмежовуючими ознаками є час набуття статусу потерпілого, особистий характер заподіяння шкоди, кількість прав і обов'язків, що надаються. Зокрема, наведене узгоджується з висновками, які зроблені ВС України у постанові Постанові від 16.01.2019 у справі No 439/397/17, що у кримінально-правовому розумінні потерпілий – це особа, якій кримінальним правопорушенням безпосередньо заподіюється фізична, моральна та/або матеріальна шкода (або існує безпосередня загроза її заподіяння).

Тому, ототожнення поняття у матеріальному та процесульному розумінні є не правильним.

Окрім цього, варто згадати, що потерпілий є одною з факультативних ознак складу кримінального правопорушення. Це означає, що обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення він стає лише у тих випадках, коли на нього безпосередньо вказано у диспозиції відповідної статті. Тому, встановлення особи потерпілого в таких випадках є важливим для кваліфікації. Зокрема, для відмежування схожих складів кримінальних правопорушень. До прикладу, з аналізу ознак складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 139 КК України, зокрема, з того, як у диспозиції наведеної статті описана суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, можна зробити висновок про те, що потерпілий у цьому складі кримінального правопорушення – хворий, який знаходиться у небезпечному для життя стані. Сукупність же ознак складу злочину, передбаченого частиною 1 статті 140 КК України вказує на таку ознаку потерпілого у цьому складі, як: особа (не обов'язково хворий), яка не знаходиться у небезпечному для життя стані.

При кваліфікації кримінальних правопорушень дуже часто має значення не лише встановлення потерпілого як елементу складу кримінального правопорушення (коли цього вимагає диспозиція статті Особливої частини КК України), а й обставин, які з ним пов'язані. Насамперед, зумовлено це тим, що від встановлення цих фактів буде залежати ступінь суспільної небезпечності кримінального правопорушення, криміналізація та декриміналізація діяння, міра відповідальності винного. Такими обставинами є поведінка потерпілого та стан потерпілого. На приклад, з аналізу статті 116 КК України, міра відповідальності винної особи фактично поставлена у залежність від поведінки потерпілого. Адже, саме поведінка потерпілого зумовила вчинення проти нього правопорушення передбаченого вказаною статтею. Як наслідок, порівнюючи ступінь відповідальності за ст. 116 КК України та за суміжні кримінальні правопорушення, то в даному випадку ступінь відповідальності винного буде меншим. Не менш значний вплив на виникнення та розвиток суспільно-небезпечного діяння здійснює стан, в якому перебував потерпілий до або під час посягання. В законодавстві про кримінальну відповідальність вказується на такі стани потерпілого, як, наприклад, матеріальна чи інша залежність від винуватого (наприклад, ч. 2 ст. 120 КК), небезпечний для життя стан (ст. 135 КК), безпорадний стан (ст. 152 КК). Встановлення цих обставин теж є важливими при кваліфікації кримінальних правопорушень

Отже, підводячи підсумки, можна зазначити, що на сьогодні питанню дослідження поняття «потерпілий» у кримінально-правовому розумінні приділено недостатньо уваги, як на нормативно-правовому рівні, так і на доктринальному. Це зумовлює плутанину визначення потерпілого між кримінальним та процесуальним правом, не правильну кваліфікацію кримінальних правопорушень обов'язковою ознакою складів яких є потерпілий. Окрім цього, від правильного встановлення всіх обставин пов'язаних з потерпілим може залежати визначення міри та ступення

відповідальності винної особи. Тому, враховуючи все вищезазначене потерпілим у кримінально-правовому розумінні є фізична особа, якій безпосередньо кримінальним правопорушенням заподіюється шкода (або існує безпосередня загроза її заподіяння) охоронюваному кримінальним законом благу, праву чи інтересу.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 114-2 КК УКРАЇНИ

Драган Олена (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень. І.З.)

У зв'язку з початком повномасштабної війни на території України, відбулись вагомі зміни у законодавстві, зокрема і в Кримінальному кодексі України (далі – КК України). Так, 27 березня 2022 року в І Розділі Особливої частини КК України з'явилась ст. 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану». Швидка реакція законодавця у сучасних умовах на такі небезпечні для держави діяння безперечно заслуговує похвали, та не потрібно забувати і про теоретичні та практичні труднощі, які виникли опісля.

Головною проблемою є те, що стаття справді нова – не реформована, не перероблена з інших статей, а нова. А це означає, що ніяких наукових коментарів і сформованої практики по її застосуванню нема. Саме тому, на нашу думку, важливим є провести аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 114-2 КК України.

Стаття 114-2 КК України складається з 3 частин, де перша і друга передбачають окремі склади кримінальних правопорушень, а частина третя є кваліфікованим складом щодо перших двох.

Безпосереднім об'єктом цих складів кримінальних правопорушень є суспільні відносини у сфері забезпечення охорони національної безпеки. Додатковий об'єкт у кожному конкретному випадку вчинення кримінального правопорушення буде визначатись окремо, оскільки ч. 3 ст. 114-2 КК України передбачає як однуз можливих кваліфікуючих ознак настання тяжких наслідків, що, своєю чергою, є оціночним поняттям. Так чи інакше, крім загибелі людей, до тяжких наслідків можна віднести і спричинення значної матеріальної шкоди, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, знищення важливих об'єктів у зв'язку з отриманою інформацією тощо.

Склади кримінальних правопорушень, передбачених у ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК України, розмежовуються за предметом. У ч. 1 ст. 114-2 КК України

предметом є інформація про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України чи Міністерством оборони України або в офіційних джерелах відповідних відомств країн-партнерів, тоді як у ч. 2 ст. 114-2 КК України мова йде про інформацію про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі Генеральним штабом Збройних Сил України. Різниця в інформації суттєва: якщо в першому випадку мова йде про речі (безумовно важливі, але все ж об'єкти неживого світу), то в другому випадку ми говоримо про людей, які, у випадку попадання цієї інформації не у ті руки, можуть загинути. Законодавець розмежовує цінність однієї та іншої інформації у санкціях: у ч. 1 ст. 114-2 КК України передбачено позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, тоді як у ч. 2 ст. 114-2 КК України – від п'яти до восьми років.

Важливою ознакою предмету є те, що вказана вище інформація не повинна бути розміщена у відкритому доступі. Це означає, що вона не повинна бути опублікована на офіційних вебсайтах, сторінках у соціальних мережах, газетах чи інших засобах масової інформації з можливістю безперешкодного і безперервного доступу до неї.

Об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК України, характеризується суспільно небезпечних діянням у формі поширення інформації. Під поширенням інформації слід розуміти повідомлення будь-яким способом (усно, письмово, друкованим способом, за допомогою комп'ютерної мережі тощо) такої інформації невизначеному числу осіб (або хоча б одній людині, якій така інформація не була відома).

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченою ст. 114-2 КК України є обстановка його вчинення. Такою обстановкою є вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану.

У ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК України передбачені кримінальні правопорушення з формальним складом – для настання відповідальності за їх вчинення не потрібне настання наслідків. Тоді як у ч. 3 ст. 114-2 КК України, за ознакою спричинення тяжких наслідків, передбачене кримінальне правопорушення з матеріальним складом. Тому для кваліфікації саме за цією ознакою необхідно ще встановити причинно-наслідковий зв'язок.

Суб'єкт складу кримінального правопорушення загальний – фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, а саме 16 років.

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення характеризується умислом. Ставлення до наслідків, передбачених ч. 3 ст. 114-2 КК України, можливе у формі необережності.

Мотив та мета не є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченою ст. 114-2 КК України. Вчинення дій, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК України, з корисливих мотивів або з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, чи незаконним збройним формуванням буде утворювати кваліфікований склад кримінального правопорушення і кваліфікуватиметься за ч. 3 цієї статті.

Отже, стаття 114-2 КК України регулює надзвичайно важливе у сьогоднішніх умовах коло відносин, та через свою новизну потребує ще детального вивчення та науково аналізу.

РОЗМЕЖУВАННЯ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ (СТ.139 КК УКРАЇНИ) ТА НЕВИКОНАННЯ ЧИ НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ (СТ.140 КК УКРАЇНИ)

Козак Ірина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шуп'яна М.Ю.)

Основоположне право на життя, закріплене низкою міжнародних нормативно-правових актів, Конституцією України, Цивільним кодексом, нерозривно пов'язане з правом на охорону здоров'я та надання якісної медичної допомоги.

Чинний Кримінальний кодекс містить ст. 139 КК України, яка регламентує кримінальну відповідальність за ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником. Відповідальність медичних а також фармацевтичних працівників, закріплена у ст. 140 КК України, настає за невиконання чи неналежне виконання медичним або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків.

В теорії кримінального права існує позиція, що аналізовані норми перебувають у конкуренції, де зокрема ст.140 КК передбачає загальну норму, а ст.139 КК – спеціальну. Однак, розглянувши диспозиції цих норм, можна констатувати, що вказані злочини є суміжними і не перебувають між собою у співвідношенні як загальна та спеціальна норми. Певна схожість та помилкове ототожнення складів кримінальних правопорушень (далі – КП), передбачених нормами ст. 139 та 140 КК України, обумовлює необхідність їх розмежування. Професор В.О. Навроцький, в свою чергу, запропонував методику розмежування суміжних складів кримінальних правопорушень, яку взято за основу цієї роботи.

Обидва КП посягають на суспільні відносини, що пов'язані з реалізацією прав людини на належне медичне обслуговування, якісну професійну медичну допомогу та охорону її життя і здоров'я. Спільною

ознакою складів наведених кримінальних правопорушень виступає суб'єкт – особа, яка здійснює медичне обслуговування, надає медичну допомогу, а саме за чинним Кримінальним кодексом це «медичний працівник».

Характерною рисою, що ідентифікує таке кримінально-правове явище як суміжні склади КП, є наявність в них розмежувальних ознак, завдяки яким і виключається помилкова кваліфікація. Зокрема, можна виділити наступні розмежувальні ознаки: з об'єктивної сторони (діяння, суспільно небезпечні наслідки КП, особа потерпілого, обстановка та місце вчинення), з суб'єктивної – форма вини.

Відповідно до диспозиції ч.1 ст.139 КК України, об'єктивна сторона ненадання допомоги хворому медичним працівником включає пасивну поведінку медичного працівника тобто характеризується тільки бездіяльністю (наприклад, відмова здійснити огляд хворого, прийняти до лікувальної установи, провести інші діагностичні або лікувальні заходи). Така бездіяльність може виражатись як у повній відмові від надання допомоги хворому, так і у ненаданні допомоги в обсязі, необхідному у конкретній ситуації.

У ст.140 КК України суспільно небезпечне діяння сформульоване як «невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків». Під невиконанням професійних обов'язків слід розуміти невчинення ним певних дій, які він повинен був вчинити (бездіяльність), а під неналежним виконанням таких обов'язків —вчинення необхідних дій не у повному обсязі або вчинення не тих дій, які необхідно було вчинити у конкретній ситуації, або дій неналежної якості тобто це виражається активній поведінці особи (переливання іншої групи крові, залишення сторонніх предметів у організмі пацієнта від час оперативного втручання).

Розмежовувати склади КП, передбачених ст. 139 та ст. 140 КК України потрібно також за суспільно небезпечними наслідками, які настали або була загроза їх настання.

Зміст об'єктивної сторони складу злочину в ст. 140 КК складають суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між діянням та наслідками, тобто це злочин з матеріальним складом. Відсутність причинного зв'язку і наслідків виключає кримінальну відповідальність за цією статею. Тоді як у диспозиції ч.1 ст.139 КК України тільки можливе настання тяжких наслідків, що вказує на формальний склад цього КП. Водночас, такі наслідки передбачені у кваліфікованому складі ненадання допомоги хворому медичним працівником, це і ускладнює проведення кримінально-правової кваліфікації.

В такому випадку, я вважаю, що основною розмежувальною ознакою аналізованих складів, є саме форма вини. У ст.139 КК України суб'єктивна сторона КП характеризується прямим умислом, а психічне ставлення винного до наслідків, вказаних у ч.2 ст.139, є необережним. Натомість, у ст.140 КК України має місце необережна форма вини (невиконання медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення). Наприклад, хворому К. необхідно було

надати медичну допомогу, особа М. маючи медичну освіту і можливість надати таку допомогу, цього не зробила, хоча повинна була, а також усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала настання суспільно небезпечних наслідків, бажала їх настання або не бажала але свідомо припускала це, слід кваліфікувати за ч.1 ст. 139 КК. Якщо особа М. при наданні медичної допомоги байдуже, недбало, несумлінно, легковажно ставилася до надання своїх професійних обов'язків, діяння варто кваліфікувати за ч. 1 ст. 140 ККУ.

Характерними ознаками об'єктивної сторони складу КП, передбаченого ч.1 ст.139 КК України є обстановка та місце вчинення КП, при якій особа повинна перебувати у небезпечному для життя та здоров'я стані та потребувати невідкладної медичної допомоги. Відповідно і наявний потерпілий – «хворий». Це випливає безпосередньо з аналізу диспозиції цієї статті, де вказується про можливість настання тяжких наслідків для хворого, через погіршення його стану здоров'я у разі ненадання медичної допомоги. Відповідно до ст.140 КК України медична допомога повинна надаватись будь-якій особі (яка потребує негайної чи планової медичної допомоги або звернулася до лікувального закладу за послугами медичного характеру) в повному обсязі, незалежно від того в якій обстановці вона перебуває. Тобто потерпілим може бути будь-яка особа, не обов'язково хвора.

Деякі науковці, зокрема Берило О.Г., Дудоров О.О., Хавронюк М.І. стверджують, що розмежувальною ознакою аналізованих складів КП, варто визначати і місце вчинення злочину. Зокрема, враховуючи вказівку на спеціального потерпілого (хворого) в диспозиції ч. 1 ст. 139 КК місцем вчинення цього КП визначають найчастіше лікувальний заклад, в якому перебуває потерпілий. На противагу, для кваліфікації за ст. 140 КК, потерпілий не обов'язково повинен перебувати в медичному закладі, йому може надаватися будь-яка медична допомога (екстрена, первинна, паліативна допомога та медична реабілітація) або медичні послуги.

Отже, проаналізовані кримінально-правові норми співвідносяться як суміжні склади, що підтверджується наявністю діаметрально протилежних ознак:

1. Потерпілий в диспозиції ст. 139 КК – хворий, що перебуває в небезпечному для життя стані, в ст. 140 КК – будь-яка особа, яка потребує надання медичної допомоги.

2. Суспільно небезпечне діяння в ст. 139 КК – у формі бездіяльності, ст. 140 КК передбачає як дію так і бездіяльність.

3.Ст. 139 КК – КП з формальним складом, диспозиція ст. 140 КК передбачає обов'язкове настання наслідків та причинний зв'язок.

4.Обстановка та місце вчинення КП передбаченого ст. 139 вказують на те, що особа повинна перебувати у небезпечному для життя та здоров'я стані, ст. 140 КК передбачає надання медичної допомогу будь-якій собі, незалежно від того в якій обстановці вона перебуває.

5.КП передбачене ст. 139 вчиняється з прямим умислом, а ставлення до наслідків, передбачених ч.2 цієї статті є необережним, натомість, у ст.140 КК має місце необережна форма вини.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА АКТИВНОЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Кузь Тарас (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Крикливець Д. Є.)

1. Активна евтаназія – це введення в організм невиліковно хворої особи медичних препаратів або вчинення інших дій, які тягнуть за собою швидку і безболісну смерть. Активна евтаназія є законною, наприклад, у Бельгії, Люксембурзі та Нідерландах. Зважаючи на дискусійність питання активної евтаназії як в морально-етичному, так і в правовому аспекті дослідження кримінально-правової оцінки активної евтаназії в Україні є надзвичайно актуальним. У контексті даного дослідження мова йтиме про евтаназію, що здійснюється лікарем або медичним працівником.

Перш за все необхідно зазначити, що Конституція України гарантує кожній людині невід'ємне право на життя. Приписами ст. 27 Основного Закону встановлено, що ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Згідно з ст. 52 Основ законодавства про охорону здоров'я медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Окрім цього, згідно з ч.4 ст. 281 Цивільного кодексу України забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя. З наведеного однозначно вбачається, що будь-який вид евтаназії в України заборонений.

2. У науці прийнято виділяти 3 види активної евтаназії: вбивство з милосердя, самогубство, якому сприяє лікар, та, власне, активна евтаназія. Самогубство, якому сприяє лікар, охоплює випадки, коли лікар на прохання хворого надає йому медичні препарати, введення в організм яких спричиняє смерть, або інструктує хворого з приводу дій, які матимуть наслідком його смерть. Важливим є розмежування вбивства з милосердя та, власне, активної евтаназії. Основною відмінністю, на мою думку, є наявність бажання хворого пришвидшити свою смерть та мотив милосердя зі сторони лікаря. У випадку, коли хвора особа з власної волі просить лікаря припинити її життя шляхом введення відповідних медичних препаратів, мова йде про, власне, активну евтаназію. Якщо ж таке рішення приймається лікарем самостійно чи супроводжується мотивами співчуття, прагнення надати допомогу чи полегшити страждання хворого – має місце вбивство з милосердя.

3. Найпростішим видом з точки зору кримінально-правової оцінки є, власне, активна евтаназія. Дії лікаря при цьому повинні кваліфікуватися за

ч.1 ст. 115 КК України або відповідним пунктом ч.2 цієї статті. Це зумовлено тим, що вводячи в організм хворого препарати, що спричиняють смерть, лікар фактично здійснює умисне вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Наявність умислу в його діях є очевидною, протиправність заподіяння смерті ґрунтується на вищенаведених нормах Конституції України, Основ законодавства про охорону здоров'я та Цивільного кодексу України. При цьому, наявність прохання хворого про вчинення таких дій не впливає на протиправність діяння лікаря.

Дискусійним є питання щодо можливості визнання прохання хворого про заподіяння йому смерті Обставиною, що пом'якшує покарання при призначенні покарання в розумінні ст. 66 КК України.

Згідно з ч. 2 вказаної статті при призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті. Вважаю, що у певних випадках прохання хворого про заподіяння йому смерті може визнаватися такою обставиною. Проте важливо зазначити, що у такому разі в обов'язковому порядку потрібно враховувати психологічний стан хворого, а саме його здатність усвідомлювати наслідки своїх висловлювань та бажання їх реального настання. На жаль, з'ясування цих обставин на практиці є надзвичайно важким, адже під впливом значного фізичного болю людина може приймати необґрунтовані рішення, наслідків яких вона насправді не бажає.

Окрім цього, можливість визнання прохання хворого про заподіяння йому смерті обставиною, що пом'якшує покарання, може залежати від багатьох інших чинників, що насамперед характеризують суб'єктивну сторону вчиненого лікарем кримінального правопорушення. Зокрема, до них доцільно віднести обізнаність медичного працівника про хворобу пацієнта, можливість одужання пацієнта внаслідок проведення медичних маніпуляцій лікарем (виліковність або невиліковність хвороби) та чи пов'язане прохання хворого про смерть саме зі стражданнями, які спричиняє хвороба. Вважаю, що для врахування згаданого прохання хворого як обставини, що пом'якшує покарання обов'язково повинні бути встановлені факти того, що лікар знає про хворобу пацієнта, така хвороба, якою він страждає, є невиліковною, а також факт того, що прохання хворого про смерть пов'язане саме з хворобою. У випадках, коли пацієнт зазнає значних страждань у зв'язку з терапевтичним лікуванням хвороби, але при цьому така хвороба є виліковною, застосування евтаназії лікарем на прохання такого хворого не повинне враховуватись як обставина, що пом'якшує покарання. Те саме стосується випадків, коли пацієнт хворіє невиліковною хворобою, страждає від її наслідків, але прохання про смерть пов'язує з іншими чинниками, наприклад, розлученням або ж втратою роботи через його хворобу. Виконання лікарем такого прохання однозначно не повинно впливати на призначення йому покарання за вчинення умисного вбивства.

У випадку визнання прохання хворого про заподіяння йому смерті обставиною, що пом'якшує покарання та, наприклад, визнання своєї вини та

щирого каяття, суд може призначити винному більш м'яке покарання, ніж передбачене законом відповідно до ст. 69 КК України.

4. Що стосується самогубства, якому сприяє лікар, то в такому випадку медичний правник усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його наслідки у вигляді смерті хворого та бажає їх настання, однак його дії не утворюють об'єктивну сторону умисного вбивства, адже між наданням хворому медичних препаратів чи інструктування з приводу дій, які спричиняють смерть хворого, та його смертю немає причиново-наслідкового зв'язку. Тому, доцільно говорити про порушення професійних обов'язків лікаря, а також порушення правил професійної етики, однак кримінально-правових наслідків вказані дії не мають, адже фактично йдеться про пособництво у самогубстві, яке не є кримінально караним.

При цьому важливо встановити відсутність жорстокого поводження з хворим, шантажу, систематичного приниження його людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать його волі, схиляння до самогубства. При наявності таких дій з боку медичного працівника, скоєне містить ознаки доведення до самогубства (ст.120 ККУ). Натомість у випадку сприяння самогубству хворого з мотивів милосердя, такі дії не утворюватимуть складу кримінального правопорушення.

5. Вбивство з милосердя підлягає аналогічній кримінально-правовій оцінці, як і, власне, активна евтаназія. Проте у випадку вбивства з милосердя, доцільно зазначити, що сам факт виявлення милосердя без прохання хворого про заподіяння йому смерті у жодному випадку не повинен оцінюватися як обставина, що пом'якшує покарання. Насамперед це зумовлено тим, що такий прецедент може мати надзвичайно негативні наслідки та спонукати лікарів до вбивства з милосердя навіть у тих випадках, коли хворого можливо вилікувати. Окрім цього, виявляючи милосердя, лікар, фактично, ігнорує волевиявлення хворого та діє на власний розсуд без врахування бажання хворого.

СУТНІСТЬ ПРОБАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА

Кулібаба Яна (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Крикливець Д. Є.)

Пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Саме таке поняття пробації нам дає законодавець у Законі України «Про пробацію» № 160-19 від 05.02.2015. Із законодавчого визначення поняття можемо зробити два важливі для нас висновки: сутність пробації полягає у покаранні та виправленні засуджених без ізоляції останніх від

суспільства; сутність пробації відрізняється залежно від того її виду, який застосовується. Зупинимось на цьому більш детально.

У частині 2 статті 50 Кримінального кодексу України зазначено, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Із огляду на положення статті, зазначимо, що ці завдання виконують також органи пробації.

У найбільш загальному підході до сутності пробації увагу зосереджено на встановленні нагляду (контролю) над особою, визнаною судом винною у вчиненні кримінального правопорушення, із обов'язковим покладенням на таку особу певних зобов'язань та обмежень (як-от обов'язок періодично з'являтись до органів пробації, працювати над своєю поведінкою із уповноваженою особою органу пробації, брати участь у програмах та заходах пробаційного характеру, дотримуватись правил поведінки для законослухняних громадян). Такий нагляд (контроль) встановлюється задля допомоги особі виправити власну поведінку без позбавлення волі.

Варто зауважити, що усім видам пробації належать ознаки загальної сутності пробації, однак кожен вид окремо має спеціальні для нього ознаки та способи здійснення.

У статті 8 Закону України «Про пробацію» № 160-19 від 05.02.2015 зазначено про 3 види пробації: досудова, наглядова та пенітенціарна. Варто виділити характерні особливості сутності кожної із них.

Сутність досудової пробації полягає у сприйнятті судом особи у найбільш повній її характеристиці. Забезпечення суду характеристикою особи відбувається з метою прийняття ним рішення про міру відповідальності з урахуванням позиції особи в суспільстві та соціумі. На цьому етапі суддя одноособово у складі колегії оцінює особу обвинуваченого, ризики та можливості його виправлення без ізоляції від суспільства. Об'єктивним вираженням досудової пробації є досудова доповідь, котра складається органом пробації із обов'язковим висвітленням повної характеристики про особу обвинуваченого. Варто зауважити, що складення досудової доповіді є гарантією об'єктивності характеристики особи обвинуваченого під час розгляду обвинувачення щодо останнього. Врахування особи винного є також складовим елементом принципу індивідуалізації покарання. Такий підхід при призначенні покарання є важливою складовою права на справедливий суд, лише при врахуванні особи обвинуваченого покарання може бути справедливим.

Якщо досудова пробація стосується обвинувачених, тобто осіб, щодо яких ще не ухвалено вирок суду, то наглядова пробація здійснюється вже щодо засуджених. Вона охоплює етап відбування особою покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт. До цієї категорії належить відбування покарання особою, якій покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт. А також нагляд за поведінкою осіб, звільнених від

відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також направлення засуджених до обмеження волі для відбування покарання до виправних центрів. Із огляду на положення статті, відразу зауважимо, що на цьому етапі сутність пробації полягає у постійній допомозі та виправленні уже засуджених осіб. У такому випадку здійснюється соціально-виховна діяльність, а не лише збір інформації про особу. Для уже вразливої категорії осіб моральна допомога завжди є важливим елементом на шляху до виправлення. Для виправлення осіб, звільнених від відбування покарання, органами пробації під час наглядової пробації складаються та реалізовуються пробаційні програми, кожна із таких програм є індивідуальною у залежності від особи засудженого. Таким чином, сутність наглядової пробації полягає у допомозі засудженій особі прийняти покарання, та при відбуванні обов'язково виконати його мету – зазнати не лише кари, але й досягнути виправлення.

Пенітенціарна пробація має справу із особами, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до їхнього звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання. На цьому етапі пробація виконує важливу функцію пристосування до умов навколишнього середовища. У місцях позбавлення волі світ часто зупиняється, однак за їхніми межами – розвивається невпинно. При довготривалій ізоляції від суспільства, із часом втрачаються навички суспільного життя. Тому, для комфортного повернення у соціальне життя поза ізоляцією органами пробації проводиться постійна робота у різних напрямках. Щодо трудового влаштування, сутність пробації полягає у навчанні осіб ремеслу, якщо вони не володіли такими навичками раніше, та у можливості засуджених одержувати заробіток самостійно та розпоряджатись ним. Побутове влаштування також є важливим напрямком пенітенціарної пробації, адже в ізоляції, залежно від терміну перебування, можуть бути втрачені навички щодо забезпечення себе на побутовому рівні. Органи пробації допомагають на усіх етапах влаштування побутового життя поза межами установ відбування покарання у тих чи інших формах (включаючи підбір житла, навички щодо оплати комунальних послуг тощо). Таким чином, сутність пенітенціарної пробації полягає у забезпеченні комфортного повернення особи у соціум без шкоди для неї та суспільства.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що сутність пробації може відрізнятись залежно від виду пробації. Коли мова йде про досудову пробацію, то сутність цього соціально-правового явища полягає у сприянні реалізації мети покарання у розумінні призначення винному покарання, необхідного та достатнього для попередження вчинення ним нових кримінальних правопорушень та його виправлення. У випадку наглядової пробації сутність відображається у допомозі реалізації мети покарання у розумінні підкорення засудженого його виховному впливу та дотриманні режиму його відбування, а також у розумінні виконання відповідних

обов'язків звільненими від відбування покарання особами. Що стосується пенітенціарної пробації, то її природа має своїм змістом сприяння забезпеченню у забезпеченні ресоціалізації засудженого.

Водночас універсальною для усіх видів сутністю пробації є допомога у забезпеченні умов для повернення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, до життя у суспільстві на засадах дотриманням закону та загальноприйнятих у суспільстві норм поведінки.

ПРЕДМЕТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 209 КК УКРАЇНИ «ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ»

Лалак Катерина-Тетяна (студентка)

Львівський національний університет ім. Івана Франка
(Науковий керівник: асист. Кондра О.Я.)

У кримінальному праві України стаття, яка встановлює кримінальну відповідальність за легалізацію майна здобутого злочинним шляхом вперше з'явилась у 2001 році з прийняттям Верховною Радою України нової редакції КК України. За роки існування цієї статті в КК України вона зазнала значних трансформацій.

Із останніх змін, яких зазнала ст. 209 КК України, випливає відсутність необхідності встановлення правоохоронцями факту вчинення предикатного діяння, достатньо лише фактичних обставин, які свідчать, що майно одержано злочинним шляхом. Також, обов'язковою складовою складу кримінального правопорушення стала суб'єктивна сторона у формі умислу: особа знає або повинна знати, що майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом. Нижче детальніше про зміни, що стосуються безпосередньо предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, та його особливості.

Предметом кримінального правопорушення є майно, здобуте завідомо злочинним шляхом. Раніше у назві та диспозиції ст. 209 КК України був вказаний термін «доходи», проте його зміну на термін «майно» (в редакції Закону №361-IX від 06.12.2019) можна пояснити тим, що визначення терміну «майно», яке міститься в Цивільному кодексі, є ширшим поняттям і включає в себе поняття терміну «дохід».

Цивільне законодавство під майном як особливим об'єктом розуміє річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Під майном потрібно розуміти різноманітні предмети матеріального світу, які задовольняють потреби людей і щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. Окрім грошей, це цінні папери, нерухомість, транспортні засоби, твори мистецтва, ювелірні вироби, дорогоцінні метали тощо. Відповідно до

ст. 193 ЦК України, одним із видів майна є також валютні цінності, тобто національна валюта (гривня), іноземна валюта та банківські метали.

Окрім цього, Закон №361-IX дає визначення терміну віртуальний актив, – це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей. Відповідно до ст. 46 ЗУ «Про запобігання корупції» особи, які подають декларації до НАЗК зобов'язані зазначати в деклараціях віртуальні активи. Таким чином, віртуальний актив визнається законодавством як вид майна, і тому може бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України.

Предметом легалізації не можуть виступати ті різновиди майна, вільний обіг яких заборонений або істотно обмежений, а незаконні дії з якими утворюють самостійні склади злочинів, і які з огляду на це відмиванню не піддаються (наприклад, зброя, бойові припаси, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, наркотичні засоби, психотропні речовини та їхні аналоги, отруйні і сильнодіючі речовини). Вчинення угод з такими предметами має кваліфікуватись не за ст. 209 КК України, а за іншими відповідними статтями.

Майно виступає предметом легалізації за умови, що його одержання відбулося заздалегідь і було поєднано з порушенням норм тільки кримінального законодавства України або іншої держави. Це випливає із самої назви ст. 209 КК України, де прямо вказується, що майно має бути одержане саме злочинним шляхом.

Так, майно вважається одержаним злочинним шляхом, якщо воно прямо або опосередковано отримано в результаті вчинення кримінального правопорушення. Наприклад, предметом аналізованого злочину слід визнавати й те майно, яке отримане в обмін на здобуте злочинним шляхом або внаслідок його іншої реалізації. Головним є те, щоб винна особа, яка отримала майно, усвідомлювала відповідне джерело походження майна, а спосіб його одержання не був вчиненням діяння, що містить ознаки складу злочину, передбаченого ст. 209 КК України.

Ст. 209 КК України не вказує на мінімальну вартість майна, легалізація якого має тягнути за собою кримінальну відповідальність, у зв'язку з чим під час застосування цієї статті має враховуватись положення КК України про відсутність суспільної небезпеки діяння через його малозначність.

Вказівка на винятково злочинний характер одержання майна – предмета кримінально караної легалізації не означає, що для застосування ст. 209 КК України є необхідним попереднє винесення обвинувального вироку за предикатне діяння, що передувало легалізації. Для засудження за легалізацію майна, відповідно до диспозиції ст. 209 КК України, достатньо встановити фактичні обставини, які свідчать про одержання майна злочинним шляхом.

Варто зазначити, що немає конкретного злочинного способу, за допомогою якого має бути здобути майно, що є предметом легалізації. Це можуть бути той чи інший злочин проти власності, одержання хабара,

контрабанда, шахрайство з фінансовими ресурсами, ухилення від сплати податків, вбивство з корисливих мотивів, незаконне полювання, незаконне використання товарного знака, ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів тощо.

Отже, предмет легалізації повинен відповідати ознакам майна, передбаченим цивільним законодавством. Головною особливістю такого майна в аспекті складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 209 КК України, є те, що воно має бути одержане злочинним шляхом. При цьому, особа повинна усвідомлювати те, що таке майно одержане саме злочинним шляхом. Також майно, що є предметом легалізації, не може підпадати під ознаки товарів, які заборонені чи обмежені у вільному обігу. Зміни, яких зазнала аналізована стаття, зумовлені насамперед удосконаленням законодавчого врегулювання суспільних відносин та приведенням кримінального закону у відповідність положенням інших галузей законодавства.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Лясота Владислав (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: асист. Кондра О.Я.)

Диференціація кримінальної відповідальності – це здійснювана законодавцем із метою реалізації принципу справедливості варіативна оцінка груп однорідних чи різнорідних злочинних посягань та (або) осіб, що їх вчиняють, результатом якої є закріплення у Кримінальному кодексі України типових ознак складів кримінальних правопорушень та (або) різних типових форм потенційного обмежувального впливу на особу, що відповідатимуть характеру й ступеню суспільної небезпеки вчиненого та (або) суспільній небезпеці особи, яка вчинить таке кримінальне правопорушення.

Диференціація кримінальної відповідальності за контрабанду в Кримінальному кодексі України здійснюється за декількома критеріями. Ідеться про диференціацію за кваліфікуючими ознаками діяння та за предметом кримінального правопорушення.

Кваліфікуючі ознаки використовуються у кримінальному праві як засіб диференціації кримінальної відповідальності для конструювання більш небезпечного виду діянь і відповідно для визначення у законі нових меж караності порівняно з тими, які передбачені за вчинення основного складу кримінального правопорушення. Диференціація кримінальної відповідальності за контрабанду відповідно до кваліфікуючих ознак полягає у збільшенні розміру покарання за вчинення такого діяння повторно, за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою, службовою особою з використанням влади чи службового становища, у великому чи

особливо великому розмірі. Відповідно ці кваліфікуючі ознаки зазначаються в диспозиціях частин другої і далі статей 201, 201-1 та 305 КК України.

Диференціація кримінальної відповідальності за контрабанду відповідно до предмету кримінального правопорушення полягає у розмежуванні речей матеріального світу, стосовно яких здійснюється діяння. Станом на сьогодні законодавець виділив окремо посягання на: культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини, радіоактивні матеріали, зброя або боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частини вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби; лісоматеріали або пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріали необроблених, а також інші лісоматеріали, заборонених до вивозу за межі митної території України. Певної систематизації у виокремленні окремо контрабанди наркотичних засобів тощо та зброї чи боєприпасів до неї, на мою думку, не вбачається, оскільки ці два предмети є товарами, щодо яких діють заборони в їхньому переміщенні. Таким чином законодавець не дотримався такого принципу диференціації кримінальної відповідальності, як системність.

Питання диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду за критерієм предмету кримінального правопорушення набуває своєї актуальності через пропозиції ВРУ внести зміни до Кримінального кодексу України в частині доповнення чинного КК України відразу трьома новими заборонами: ст. 201-2 «Контрабанда товарів», ст. 201-3 «Контрабанда підакцизних товарів» та ст. 201-4 «Недостовірне декларування товарів». По-перше, незрозумілими є мотиви диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду, з одного боку, підакцизних, а з іншого – всіх інших товарів. По-друге, водночас, безпосередньо на законодавчому рівні у диспозиції статті 483 Митного кодексу України закріплено фактично ті самі дії, про які ведеться мова й у передбаченій законопроектом від 23 квітня 2021 року новій ст. 201-4 КК України. Виходить, що за умови реалізації пропонованих ініціатив недостовірне декларування відповідних товарів одночасно підпадатиме під дію двох кримінально-правових норм, якими, при цьому, встановлено диференційовані покарання.

Отже, диференціація кримінальної відповідальності за контрабанду в Кримінальному кодексі України є несистемна та не має чіткої логіки. Деякі науковці вважають, що диференціація кримінальної відповідальності за контрабанду повинна здійснюватися в межах однієї статті, виділивши окремими пунктами різні предмети контрабанди, за концепцією конструкції статті 115 КК України. Також, не вважаю доцільним диференціювати кримінальну відповідальність за контрабанду різних товарів, які є однаково заборонені чи обмежені у вільному обігу. Аналізуючи пропозиції парламенту щодо внесення доповнень до КК України в частині диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду, варто наголосити на

необхідності ретельнішої перевірки на доцільність таких змін та, відповідно їх обсягу.

ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕННЯ РОДОВОГО ТА БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТІВ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В ОСОБЛИВІЙ ЧАСТИНІ КК УКРАЇНИ

Марченко Софія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І. З.)

Обов'язковим елементом будь-якого складу кримінального правопорушення є об'єкт складу кримінального правопорушення. Без дослідження та визначення цього елементу неможлива правильна кваліфікація кримінального правопорушення. Встановлення об'єкта складу кримінального правопорушення має важливе значення для з'ясування характеру та ступеня суспільної небезпеки того чи іншого кримінально протиправного діяння, а також є вихідним при побудові Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України). Тому проблема об'єкта складу кримінального правопорушення займає чільне місце у науці кримінального права.

Об'єктом складу кримінального правопорушення є те, на що посягає особа, вчиняючи кримінальне правопорушення, проти чого воно спрямоване та чому може завдати або завдає істотну шкоду. Існує чимало підходів до розуміння цього елементу складу кримінального правопорушення, однак згідно з найбільш поширеним в теорії кримінального права – об'єктом визначають суспільні відносини, охоронювані законом про кримінальну відповідальність, відтак з неї будемо виходити.

Найбільш популярною класифікацією об'єкта складу кримінального правопорушення є так звана класифікація "по вертикалі". Відповідно до неї розрізняють загальний, родовий та безпосередній об'єкти. Загальним об'єктом виступає уся сукупність суспільних відносин, які поставлені під охорону кримінального закону. Родовим об'єктом складу кримінального правопорушення є група однорідних чи тотожних суспільних відносин, охоронюваних у зв'язку з цим єдиним комплексом кримінально-правових норм. Саме за цим об'єктом законодавець виокремлює розділи Особливої частини КК України. А вже безпосереднім об'єктом є конкретне суспільне відношення, поставлене під охорону КК України і якому завжди завдається або може бути завдана істотна шкода. Якщо родовий об'єкт складу кримінального правопорушення дозволяє встановити групову належність конкретного діяння, індивідуальні його ознаки визначаються безпосереднім об'єктом посягання. Відповідно до цього можна зробити висновок, що родовий об'єкт співвідноситься з безпосереднім за змістом як ціле та частина. Тобто безпосередній об'єкт за змістом охоплюється родовим. Звідси випливає необхідність правильного узгодження родового та

безпосереднього об'єктів складу кримінального правопорушення. Однак не завжди законодавець правильно розмежовує та визначає ці об'єкти складу кримінального правопорушення, у зв'язку з цим виникає проблема узгодження даних видів об'єктів складу кримінального правопорушення, а також з'являються труднощі, пов'язані з правильністю кваліфікації деяких кримінальних правопорушень. Так, при аналізі чинного КК України виникає сумнів щодо правильності віднесення деяких статей у відповідний розділ Особливої частини КК України.

Так, наприклад, родовим об'єктом складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 289 "Незаконне заволодіння транспортним засобом" КК України, є суспільні відносини у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту. Автори науково-практичного коментаря до КК України за редакцією О.М. Джужі, А.В. Савченка та В.В. Чернєя пропонують під основним безпосереднім об'єктом складу даного кримінального правопорушення розуміти контрольоване використання транспортних засобів, а уже власність визначають як додатковий обов'язковий об'єкт складу кримінального правопорушення. Однак, вчиняючи дане кримінальне правопорушення, особа фактично посягає на власність іншої. Як відомо, родовий об'єкт за своєю природою охоплює (чи має охоплювати) безпосередній. Якщо вважати, що при вчиненні даного кримінального правопорушення особа посягає на власність іншої, тоді його основним безпосереднім об'єктом будуть відносини власності, а не контрольоване використання транспортних засобів. Як наслідок, виникає певна неузгодженість між безпосереднім та родовим об'єктом складу кримінального правопорушення, що означає недоцільність розміщення даної статті у відповідному розділі Особливої частини КК України. Це, на нашу думку, може породжувати певні складнощі при кваліфікації даного кримінального правопорушення. Тому вважаємо доцільним перемістити дану статтю у розділ VI "Кримінальні правопорушення проти власності" Особливої частини КК України.

Підсумовуючи, вважаємо, що узгодженість безпосереднього та родового об'єкту складу кримінального правопорушення має важливе значення для правильної кваліфікації того чи іншого кримінально-протиправного діяння. Відтак, законодавцю слід бути особливо ретельним при віднесенні конкретного кримінального правопорушення до того чи іншого розділу Особливої частини КК України.

СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ОЗНАК

Михалків Ірина (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шуп'яна М. Ю.)

У кримінальному праві є чотири елементи складу кримінального правопорушення: об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона. Розглянувши поняття суб'єкта, ми можемо побачити, що у КК України є не тільки поняття загального суб'єкта, а й спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Відповідно до ч. 2 ст.18 КК України, спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Потрібно зазначити, що існування поняття спеціального суб'єкта викликане специфікою певних видів кримінальних правопорушень, які можуть вчинити тільки люди, які володіють додатковими ознаками. Ці ознаки передбачені у законах або прямо випливають з нього, законодавець використовує їх при конструюванні складів правопорушень в Особливій частині та мають на меті звузити коло осіб, які можуть підпадати кримінальній відповідальності за вчинення певного діяння.

Я вважаю, що з урахуванням високої поширеності службових правопорушень, ознаки спеціального суб'єкта, які характеризують його як службову особу, потребують окремого розгляду. Особливість службових правопорушень полягає у тому, що вони можуть бути вчинені тільки з використанням та завдяки службовому становищу особи, яка є суб'єктом дій.

Як зазначає дослідник цього питання Т. О. Гончар, поняття службової особи було спочатку викладене у розділі «Злочини у сфері службової діяльності» (у теперішній редакції КК України «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг») та логічно, що мало б стосуватися тільки статей цього розділу. Проте науковці обґрунтовували наскрізність цього кримінально-правового визначення, тобто необхідність його застосування до усіх випадків вживання в тексті кримінального закону поняття «службова особа». Вони обґрунтували це тим, що використання єдиного визначення у всіх статтях КК України, допомогло б усунути непорозуміння, що можуть виникати.

В. О. Навроцький та Л. П. Брич, стверджують, що поняття «службова особа» – це одне з наскрізних кримінально-правових понять. Тому його зміст розповсюджується однаково на всі норми КК України, а не тільки ті правопорушення, що розміщені у розділі XVII Особливої частини КК України. Адже, це відповідає засадничим положенням законодавчої техніки, яка

передбачає презумпцію того, що однакові поняття варто вживати у межах усього нормативно-правового акту.

Та у чинному кодексі визначення «службова особа» закріплене у ч. 3 ст. 18 КК України та використовується для усіх випадках, окрім статей 364, 368, 368[5], 369. На ці статті поширюється визначення закріплене законодавцем у примітці 1 до ст. 364. А ч. 4 ст. 18 КК України розширює перелік осіб, які підлягають кримінальній відповідальності за відповідні протиправні діяння. Отже, фактично у ч. 3 та ч. 4 ст. 18 КК України закріплено загальне поняття службової особи, а у примітці 1. ст. 364 – спеціальне поняття. Тому потрібно зазначити, що у законодавстві та науці відсутнє розуміння єдиного терміну «службова особа», бо кримінально-правове визначення є ширшим за конституційно-правове. Тому виникає потреба у формуванні однакового змісту для різних галузей.

В. Я. Громко здійснив аналіз їх загальних ознак як спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, та у чинному КК України виокремив три види службових осіб за сферою регулювання суспільних відносин: службові особи, які виконують функції представника влади або місцевого самоврядування; службові особи юридичної особи державної або комунальної власності, які виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції; службові особи, які виконують які виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції службової особи юридичної особи приватного права. Щодо службових осіб підприємств, установ чи організацій, що виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції, то суспільна небезпечність цих діянь не повинна залежати від форми власності підприємства, адже всі форми власності є рівними перед законом.

Також у поняття службової особи входять службові особи публічного права, які постійно, тимчасово чи за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представника влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають посади постійно чи тимчасово в органах державної влади або в органах місцевого самоврядування.

Підсумовуючи, можна констатувати, що службові особи є дуже важливим спеціальним суб'єктом та займають вагоме місце у суспільстві. Для них характерні ознаки не тільки вказані у КК України, а й інших нормативних актах, зокрема у Законі України «Про державну службу» та Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування», які виступають допоміжним джерелом для характеристики спеціального суб'єкта. У подібних випадках галузь законодавства, що межує з кримінальним правом, містить принципово важливі положення та визначення, які не тільки доповнюють норму кримінального закону, а й безпосередньо впливають на її зміст.

Також ознайомившись з дослідженням щодо динаміки кількості правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг з 2001 по 2021 рр. можна побачити, що з кожним роком цифра кількості скоєних правопорушень зростає на три

відсотки. Тому необхідне детальне тлумачення поняття «службова особа» та визначення місця службової особи серед інших суб'єктів кримінального права та особливостей правового регулювання. Адже проблема боротьби з цією злочинністю набуває особливого соціально-політичного значення.

ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Оприсько Захарій (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І. З.)

Розвиток страхового ринку – одна з найважливіших умов становлення ефективної вітчизняної економіки. Проте формуванню сучасного страхового середовища перешкоджає безліч чинників, найбільш деструктивним з яких є страхове шахрайство.

Страхове шахрайство – це не законодавче визначення, а суто науковий термін, щодо змісту якого існує два основних підходи. Відповідно до першого під ним розуміють усі недобросовісні дії у сфері страхування, а тому ми не завжди можемо говорити про наявність складу кримінального правопорушення. В той же час відповідно до другого підходу, який ми підтримуємо, під страховим шахрайством слід розуміти винятково кримінальне правопорушення, вчинене в зазначеній сфері.

Проте необхідно провести його кримінально-правовий аналіз для глибинного з'ясування сутності явища страхового шахрайства. Загалом, воно має всі ознаки розкрадання: є суспільно небезпечним, протиправним, безоплатним вилученням чужого майна, вчиненим із корисливою метою, яке заподіює шкоду власнику майна.

Предметом страхового шахрайства в основному виступає майно у вигляді грошових коштів (страхових виплат, страхових внесків, страхових премій), а заволодіння відбувається шляхом обману або зловживання довірою.

Подальший аналіз страхового шахрайства можливий на підставі певної систематизації або класифікації. Критерій, за яким науковці виділяють його різновиди, – це суб'єкт вчинення, оскільки шахрайські дії можуть вчинятись різними суб'єктами страхування. Традиційно сторонами, а відтак можливими виконавцями страхового шахрайства, виступають представники страхових організацій (страховики), страхувальники, а також вигодонабувачі. Саме ознаки, які характеризують правове становище учасника таких правовідносин, суттєво впливають на сутність та озна¬ки страхового шахрайства.

Як приклад, представ¬ники страхових організацій шляхом обману або зловживання довірою можуть відмовити або частково зменшити страхові виплати, які вони повинні виплати¬ти клієнту при настанні стра-хового випадку. Зокрема, це може проявлятись у нав'язуванні умов про оцінку

збитку оцінювачем, який за домовленістю із страховиком занижуватиме суму збитків, або продажі свідомо неправильно оформле-ного договору. Як вбачається з характеру таких діянь, вони можуть утворювати склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 192 Кримінального кодексу України (далі – КК України), а саме заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Такий висновок ґрунтується на тому, що страховик отримує матеріальну вигоду за рахунок фондів, які повинні були б надійти особі (наприклад, не виплативши страхове відшкодування).

Страхове шахрайство вчиняє й «інша» сторона цих правовідносин, а саме страхуваль¬ник та вигодонабувач. Зокрема, ними можуть бути вчинені такі дії: повідомлення заздалегідь неправдивих відомостей страховій компанії, органам держави або іншим страхувальникам; безпідставне збільшення страхової вартості об'єкта страхування; спотворення або інсценування обставин настання страхового випадку; фальсифікація результатів експертизи; страхування неіснуючого майна; звернення за страховою виплатою по одному ризику до кількох страховиків тощо. Саме ця категорія справ частіше з'являється на практиці, а тому ми маємо можливість з'ясувати, як суди кваліфікують страхове шахрайство зі сторони страхувальника чи вигодонабувача.

Зазвичай, має місце сукупність: шахрайство, завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення (у випадку інсценування страхового випадку) або введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст. 383, 384 КК України). Очевидно, що кожен випадок може мати свої відмінності у кримінально-правовій кваліфікації, оскільки якщо страхове шахрайство супроводжується підробленням документів, зокрема страхового полісу, то додатково матиме місце склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 358 КК України.

У цьому контексті слід наголосити, що деякі країни йдуть шляхом виділення страхового шахрайства в окремий склад кримінального правопорушення. Наприклад, у Болгарії, Австрії, Польщі та інших країн страхове шахрайство із винятково наукової категорії переросло у законодавчий термін. Проте, у своїй більшості криміналізовано лише один із найпоширеніших способів вчинення цього злочину – інсценування страхового випадку. Як приклад, відповідно до ст. 328 Кримінального кодекс Голландії страховий шахрай підлягає відповідальності у разі підпалу або знищення власності, застрахованої від зазначених ризиків. А тому дискусійною залишається доцільність таких законодавчих змін, оскільки об'єктивна сторона покриватиме лише частину можливих проявів страхового шахрайства. Навіть якщо проаналізувати наведену вище норму, то підставне вбивство особи для отримання відшкодування за договором страхування життя вже не входитиме в коло діянь, а відтак фактичне страхове шахрайство буде кваліфікуватись за відповідною загальною нормою про шахрайство.

На нашу думку, доповнення тексту КК України нормою про страхове шахрайство не сприятиме боротьбі із цим явищем. Як вже зазначалось перед тим, шахрайські дії у сфері страхування отримують кваліфікацію за статтею 190 чи 192 КК України. Окрім цього, вчинення шахрайства у сфері страхування не підвищує його суспільної небезпечності, що є додатковим аргументом у тому, що не існує потреби в спеціальній нормі.

Отже, в залежності від того, хто виступає суб'єктом кримінального правопорушення та в який спосіб вчинено страхове шахрайства, такі дії можуть отримати кваліфікацію за 190 чи 192 КК України. Разом з тим, деякі країни йдуть шляхом виділення страхового шахрайства в окремий склад кримінального правопорушення, проте доцільність таких законодавчих змін, на нашу думку, не є обґрунтованою.

ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ПОКАРАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ У ПРОЕКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Писанчин Сергій (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І. З.)

Зараз ми маємо можливість спостерігати значний крок в розвитку української кримінально-правової науки — укладення нового кримінального кодексу. Таке нововведення вбачається необхідністю, враховуючи курс держави на Європейську інтеграцію та остаточну ліквідацію наслідків перебування України у СРСР. Однак цей процес займає не один рік, а для того аби скласти найграмотніший проект нового кодексу потрібно проводити постійний аналіз та критично оцінювати його положення. Одним із найдієвіших методів є порівняння норм нового кримінального кодексу та діючого. У цій роботі буде проаналізовано поняття кримінального покарання та здійснена спроба встановлення відповідності його визначення у проекті нового Кримінального кодексу України (далі – КК України) справжній меті його застосування.

Перш за все, потрібно з'ясувати що таке кримінальне покарання та його призначення. Покарання — це основний метод кримінально-правової боротьби зі злочинністю, що є необхідним у сфері охорони суспільства від кримінально протиправних посягань. Виконання такої його функції здійснюється як за допомогою загрози покаранням, передбаченим в санкції кожної охоронної кримінально-правової норми, так і шляхом його реалізації, тобто примусового впливу на осіб, що вже вчинили кримінальні правопорушення. У науковій літературі існують різні визначення покарання. Зокрема М. І. Бажанов визначає покарання як особливий примусовий захід, застосовуваний відповідно до кримінального закону за вчинення кримінального правопорушення. Й. Ной дав глибше визначення цьому поняттю, а саме: «покарання – це не тільки примусовий захід, поєднаний з

карою та застосований судом до особи, винної у вчиненні злочину, а й захід, який має свої цілі і завдання. Покарання має застосовуватись з метою спеціальної і загальної превенції та виправлення, що передбачає завдання перевиховання засудженої особи». З усього вищенаведеного можна зробити висновок, що кримінальне покарання — це захід захисту суспільства від суспільно небезпечних діянь шляхом їх попередження через санкції статей Особливої частини КК України, або негативна оцінка таких діянь після їх вчинення та створення негативних наслідків для особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення із метою її перевиховання.

Відповідно до ч. 1 ст. 50 чинного КК Уукраїни, покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Метою ж покарання, як зазначено у ч. 2 наведеної статті Кримінального кодексу, є не тільки кара, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Відповідно ч. 3 цієї статті, покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. Зі всього вищенаведеного можна зробити висновок, що внаслідок призначеного засудженому покарання, він повинен усвідомити свою провину, розкаятись та відмовитись від протиправної поведінки. Однак нерідко можна спостерігати присутність деякої жорстокості при призначенні покарання особі, яка вчинила кримінальне правопорушення як в українській практиці так і в закордонній. Таке явище є неприпустимим, адже, на нашу думку, застосування жорстокого покарання до винного не призведе до переоцінки цінностей та виправлення, а навіть навпаки — спровокує неповагу до закону, презирство до суспільства, відчуття несправедливості, а як наслідок — породження ще більшої жорстокості.

Якщо ж говорити про проєкт нового КК України, при аналізі його контрольного тексту станом на 18.02.2022, бачимо, що у ч. 1 ст. 3.1.1. «покарання» визначено як примусове обмеження у реалізації прав чи свобод людини, що застосовується на підставі цього Кодексу до особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення. Метою покарання, відповідно до ч. 2 вказаної статті, є кара, запобігання кримінальним правопорушенням і спонукання засудженої особи до православхняної поведінки. Бачимо, що у новому варіанті статті, що має таку ж назву, як і аналогічна стаття у чинному КК України («Поняття покарання та його мета»), зникла ч. 3, у якій йшлося про те, що покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Видалення цієї частини із тексту ст. 3.1.1. проекту нового КК України не є помилкою, як може здатися на перший погляд. Аналізуючи нововведений Розділ 1.2, що має назву «Принципи кримінального кодексу», звертаємося до ст. 1.2.6. У цій статті зазначено принцип гуманізму, що є одним із десяти принципів у проекті нового КК України. Ч. 1 та ч. 2 наведеної статті по суті є виокремленим та покращеним варіантом ч. 3 ст. 50 чинного КК України. У ч.

1 зазначається, що «цей Кодекс передбачає гуманне обмеження прав і свобод особи, яка вчинила протиправне діяння». У ч. 2 йдеться про те, що «покарання та інші кримінально-правові засоби не мають на меті спричинити фізичні страждання або принизити людську гідність».

Таким чином, на нашу думку, у проєкті нового КК України значно краще вирішується проблема застосування жорстокості при призначенні покарання. Виокремлення та закріплення в тексті проекту КК України принципу гуманізму видається значно вагомішим, ніж лише його згадка у ч. 3 ст. 50 чинного КК України. Вважаємо, що застосування принципів, визначених у ст. 1.2.6. та ст. 3.1.1. проекту нового КК України, робить значно ефективнішим вибір покарання, що є співмірним із кримінально-протиправним діянням винного, а також таким, що найефективніше забезпечить реалізацію покарання, а саме кару, запобігання кримінальним правопорушенням і спонукання засудженої особи до правослухняної поведінки.

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Поточняк Вікторія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І.З.)

Кримінальний кодекс України (далі – КК України) 2001 року вперше виділив вісім обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, в самостійний розділ VIII Загальної частини «Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння». Це було зумовлено теоретичними напрацюваннями в даному напрямку, які довели необхідність розширити перелік обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, та виділити їх в один розділ. Бо КК 1960 року передбачав всього лише три такі обставини: необхідну оборону, крайню необхідність, затримання особи, що вчинила злочин. Сьогодні наука кримінального права розвиває й інші обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, які трапляються на практиці (наприклад, згода потерпілого на заподіяння шкоди, виконання юридичних обов'язків тощо). Тому вважається, що чинний КК України, зокрема розглядуваний його розділ, потребує змін.

Науковцям, які займаються дослідженням цієї проблематики, пропонується внести наступні зміни в КК України або прийняти новий КК, в якому передбачити наступне:

1) По-перше, необхідно закріпити в кримінальному законі визначення поняття «обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння». Тому що саме відсутність такого і є причиною непорозумінь, які виникають з приводу того, які обставини потрібно відносити до даного інституту, а також основною причиною дискусій щодо розуміння правової природи обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

2) По-друге, варто закріпити перелік загальних критеріїв віднесення тих чи інших обставин до обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

3) По-третє, необхідно розширити законодавчий перелік обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Чинний КК України уже застарів в даному питанні, тому що даний перелік не зазнавав суттєвих змін з 2001 року. Проте 21.03.2022 року набули чинності зміни до КК України: додано ст. 43-1 («Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цінності України»). Вважаємо, зважаючи на режим воєнного стану в Україні, ці зміни правильними та необхідними. Слід зазначити, кримінальне законодавство іноземних країн в даному питанні є більш досконалим, передбачає й інші обставини, які не включені до нашого КК України, але трапляються на практиці. Зокрема, такими обставинами є: згода потерпілого на завдання шкоди; спричинення шкоди під час занять спортом; виконання юридичних обов'язків; здійснення владних повноважень тощо. Підтримуємо думку І. Бойка, що розширений перелік зможе краще забезпечити права та інтереси особистості. Крім того, наявний список обставин допоможе розрізняти, які діяння є кримінально протиправним, а які правомірними, забезпечивши цим справедливість до осіб при виникненні вищезгаданих ситуацій. В такому випадку їх розв'язання буде ефективнішим, бо можна буде покластися безпосередньо на норми, передбачені кримінальним законом. Законодавство повинно змінюватися відповідно до нових вимог часу, на основі розробок науки кримінального права, саме таким чином в 2001 році КК України значно розширив даний перелік з трьох обставин, які були передбачені у КК 1960 року, до восьми.

4) По-четверте, варто до кожної обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння, передбачити, за яких умов дані дії є правомірними.

5) По-п'яте, більш точно визначити перевищення меж необхідної оборони, крайньої необхідності та інших обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

6) По-шосте, вважаємо, що потрібно конкретизувати зміст обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння, для того, щоб вони були доступнішими для людей, які не мають юридичної освіти, щоб краще передбачити свої дії та наслідки від їх учинення.

Для того, щоб удосконалити даний розділ КК України, потрібно також покладатися на зарубіжний досвід.

Варто також згадати те, що сьогодні триває робота над проєктом нового КК України. Аналізуючи його контрольний текст станом на 18.02.2022 року, можна зробити висновки, що він є досить прогресивним, проте деякі зміни є сумнівними. Проєкт нового КК закріпив визначення поняття «обставини, що виключають протиправність діяння» через перелічування його ознак. Також переглянуто перелік таких обставин, деякі з передбачених чинним КК України виключено (діяння, пов'язане з ризиком, та фізичний чи

психічний примус), а натомість закріплено нові, такі як: спричинення шкоди за згодою особи; спричинення шкоди під час занять спортом; виконання службових повноважень чи професійних обов'язків; застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, зброї; бойовий імунітет; суперечність (колізія) обов'язків. Додано статтю про помилку щодо обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. На нашу думку, можна вважати виключення вищезгадуваних обставин сумнівним, тому що вони не втратили своєї актуальності та застосовуються на практиці.

Отже, кримінальний закон повинен бути динамічним, здатним реагувати на нові зміни в суспільстві, але крім доданої нової обставини у 2022 році, до розглядуваного розділу суттєві зміни не вносилися з 2001 року. Тому цей розділ містить прогалини, на які звернули увагу науковці кримінального права. Тому є очевидна необхідність реформування законодавства, зокрема закріплення визначення поняття «обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння» та розширення переліку обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 164 КК УКРАЇНИ

Пришляк Марія (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І. З.)

Предмет кримінального правопорушення вважається факультативною ознакою складу кримінального правопорушення, проте, якщо предмет прямо передбачений у законі або випливає з його змісту, він стає обов'язковою ознакою відповідного складу, впливає на кваліфікацію, а його відсутність виключає кримінальну відповідальність.

У нормі статті 164 КК України встановлено два види діянь: 1) злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів); 2) злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні. Виходячи з цього, науковці вважають, що загальним предметом вищенаведеного кримінального правопорушення є засоби утримання. При цьому предметом першої форми діяння є призначені судом аліменти як одна з форм утримання, а другої – інші засоби утримання.

Переважно під утриманням розуміють кошти та інші засоби, які надаються комусь для забезпечення його існування. Якщо ж говорити про аліменти, то в сімейному праві під аліментами (від лат. alimentum – харчування, утримання) традиційно розуміються кошти, які одні особи у визначених законом випадках надають на утримання інших осіб, які потребують матеріальної допомоги. Існують також інші підходи до визначення цього поняття. Зокрема, З. В. Ромовська вважає, що, з одного боку,

під аліментами необхідно розуміти утримання, яке один член сім'ї добровільно надає іншому, і яке може полягати як у наданні грошей, так і їжі, забезпеченні одягом, доглядом та іншими речами у натурі; з іншого боку, аліментами є тільки кошти, які примусово надає аліментнозобов'язана особа на утримання іншої особи.

На думку М. Г. Масевич, саме конкретні грошові суми, які особа сплачує за рішенням суду, потрібно вважати аліментами. При цьому дослідниця зауважує, що потрібно розрізняти утримання, яке особа надає добровільно і яке не є аліментами, та безпосередньо аліменти – грошові суми, що сплачуються в результаті порушення сімейних зв'язків за рішенням суду.

Між науковцями досі немає єдиної думки щодо співвідношення розглядуваних понять. Одні вчені ототожнюють вказані поняття (Г. М. Рабець, М. Г. Юркевич, А. І. Пергамент, Л. В. Сапейко), а інші наголошують на тому, що ці поняття не є тотожними: поняття «утримання» є ширшим, ніж поняття «аліменти», беручи за основу їх розмежування добровільний чи примусовий характер надання утримання. На наш погляд, більш обґрунтованим є підхід саме останніх, оскільки за чинним законодавством утримання, крім аліментів, також включає, зокрема, добровільне надання коштів та інших засобів утримання в позасудовому та позадоговірному порядку, а також додаткові витрати (що не вважаються аліментами).

Досліджуваному предмету, як і будь-яким іншим предметам кримінального правопорушення, притаманні фізичні, соціальні та юридичні ознаки. Зокрема, фізична ознака засобів утримання полягає в тому, що засоби утримання – це конкретні предмети матеріального світу (гроші, одяг, харчові продукти тощо). Те, що засоби утримання є певними соціальними благами, які спроможні задовольняти потреби дитини, характеризує соціальну ознаку засобів утримання. Юридична ознака засобів утримання: обов'язок з утримання дітей, у тому числі сплати аліментів, закріплено на законодавчому рівні; в ст. 164 КК України передбачено кримінальну відповідальність за ухилення від виконання цього обов'язку.

Д. П. Євтєєва, здійснивши аналіз положень сімейного законодавства, дійшла висновку, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 164 КК України, є засоби утримання в таких формах: 1) засоби утримання, які надаються в позасудовому та позадоговірному порядку; 2) аліменти за рішенням суду або за договором; 3) додаткові витрати, призначені судом або передбачені договором щодо сплати аліментів.

Розглядаючи особливості засобів утримання як предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 164 КК України, можна провести їх класифікацію за способом визначення їх форми та розміру, виокремивши такі групи:

а) засоби, форма та розмір яких встановлюються в договірному порядку (аліменти за договором; додаткові витрати, які передбачені у договорі);

б) засоби, форма та розмір яких визначається в судовому порядку (аліменти за рішенням суду та призначені судом кошти на додаткові витрати);

в) засоби, форма та розмір яких не визначені ні в судовому, ні в договірному порядку.

Така класифікація має значення для кваліфікації зазначеного кримінального правопорушення на практиці, оскільки:

– призначені судом аліменти (засоби другої групи) утворюють предмет злісного ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів) (перша форма об'єктивної сторони складу розглядуваного кримінального правопорушення), що відповідно до статті 164 КК України вважається закінченим з моменту заборгованості зі сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за три місяці відповідних платежів;

– призначені судом кошти на додаткові витрати (засоби другої групи), а також засоби першої та третьої групи утворюють предмет злісного ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні (друга форма об'єктивної сторони складу досліджуваного кримінального правопорушення), що вважається закінченим з моменту набуття діянням ознак злісності.

Отже, предмет (аліменти та інші засоби утримання) є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 164 КК України. Водночас поняття «аліменти» співвідноситься з поняттям «утримання» як частина і ціле, тому не потрібно їх ототожнювати. Належне визначення предмету в цьому складі має важливе значення для встановлення моменту закінчення відповідного діяння, а, отже, і притягнення винної особи до кримінальної відповідальності.

КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯНЬ А. БРЕЙВІКА ВІДПОВІДНО ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Тремба Юрій (студент)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: доц. Шуп'яна М.Ю.)

Історія налічує багато кривавих трагедій: терористичні акти 11 вересня 2001, теракт у Беслані, розстріли у Крайстретчі. Кожна з них лякає своєю жорстокістю та наслідками. До таких подій належить і подвійний теракт, що був вчинений 22 липня 2011 року. Він складався із двох етапів: вибух у центрі Осло та розстріл у молодіжному таборі на острові Утойя.

На відміну від більшості кримінальних справ, підозрюваний відразу ж визнав себе винним у вчиненні цього кримінального правопорушення, а також мав намір пояснити свої мотиви в суді.

На мою думку, перед тим як аналізувати елементи складу кримінального правопорушення, важливо проаналізувати біографію особи,

яка була як організатором, так і виконавцем цього правопорушення, адже причина вчинення кримінальних правопорушень полягає у його політичних переконаннях та психологічному стані.

Андерс Беринг Брейвік народився в Лондоні, де його батько, економіст за фахом, працював на дипломатичній посаді. Батьки розійшлися, коли хлопцю виповнився лише один рік. Брейвік не служив у збройних силах Норвегії, однак належав до клубу стрільців. За місяць до теракту Брейвік поселився у невеликому містечку Рена, де раніше заснував сільськогосподарське підприємство «Breivik Geofarm».

На формування його особистості значний вплив мали його політичні погляди. Андерс Брейвік почав цікавитися політикою ще у підлітковому віці, визначав себе прихильником консервативних та праворадикальних поглядів. Протягом 1999—2006 рр. був членом консервативної Партії прогресу. Звідти його вигнали за екстремістські погляди. У партії описували його як тиху і несміливу персону. На власних сторінках у різних соціальних мережах висловлював занепокоєння расовими стосунками між норвежцями та іноземцями, особливо мусульманами, визначав себе норвезьким націоналістом. Був учасником неонацистського інтернет-форуму «Nordisk», на якому обговорюються будь-які теми, пов'язані з тероризмом.

Отже, після формування комплексного уявлення про особу правопорушника, можливим є аналіз вчиненого ним діяння з кримінально-правової точки зору.

В результаті розслідування його кримінальних правопорушень стало відомо, що після першого етапу, вибуху, він був розчарований малою кількістю жертв, а тому вирішив перейти до другої стадії. Проте є багато доказів, що свідчать про те, що він готувався до вчинення продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається із двох тотожних кримінально-протиправних діянь тому, що його діяння були охопленні одним умислом.

Основним об’єктом кримінального правопорушення, вчиненого А. Брейвіком, є суспільні відносини у сфері громадської безпеки, а додатковим обов'язковим об’єктом – життя та здоров’я іншої людини чи людей.

Об’єктивну сторону кримінального правопорушення становлять дві дії: вибух в центрі Осло та розстріл на острові Утойя. Кримінальний кодекс України визначає такі способи вчинення терористичного акту як застосування зброї чи вчинення вибуху. Наслідками цих дій стала загибель 8 людей у центрі Осло та смерть 69 людей під час стрілянини на Утойї. На суді Андерс Брейвік сказав: «Я не мав наміру вбити 69 людей, що перебували на острові, я планував убити їх усіх». Ч.3 ст. 258 КК України є кримінальним правопорушенням із матеріальним складом, а тому для застосування цієї статті для кваліфікації вчиненого необхідним є діяння, наслідки та причинно-наслідкового зв’язку між ними. З вищенаведеної інформації можемо зробити висновок, що наявні у даному випадку наявні 3 елементи об’єктивної сторони.

Суб'єктом даного кримінального правопорушення є Андрес Брейвік, фізична особа, що на момент його вчинення досяг 32 років. Стосовно його осудності, то за порадою його адвоката, Торда Йордета, спочатку він вважав себе неосудним, що було підтверджено висновком судово-психіатричною експертизою, проте згодом, як вважається, внаслідок реакції членів праворадикальних організацій, він почав вимагати визнати його осудним, що підтвердилося висновком повторної судово-психіатричної експертизи. Він зрозумів, що якщо його визнають неосудним, то в історії він залишиться просто психічно-хворим, а не героєм для праворадикалів, яким він мріяв стати.

Суб'єктивна сторона терористичного акту, окрім вини у формі прямого умислу, складається також з ще одної обов'язкової ознаки, а саме: мети, тобто якщо такі дії були вчинені з метою привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста). Саме політичні погляди стали причиною вчинення кримінального правопорушення, адже бажання пояснити свої політичні мотиви вчинення цього терористичного акту Брейвік висловив відразу після арешту. За кілька годин до теракту Брейвік розмістив в Інтернеті «Декларацію незалежності Європи 2083». У документі, що нараховує 1518 сторінок, він детально розписує свій план звільнення Європи як від мультикультуралізму, так і від мусульманської релігії.

Зброю, яку він використав під час вчинення теракту, він отримав законним способом, а тому його дії не підлягають додатковій кваліфікації за ст. 263 КК України. Речовини для вибухового пристрою він купляв нібито для ведення сільськогосподарської діяльності на своїй фермі, а тому вони були отримані у законний спосіб.

Отже, якби Андерс Брейвік вчинив тотожне діяння на території України, воно б кваліфікувалося за ч.3 ст. 258 КК України, що передбачає такі покарання як позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі з конфіскацією майна або без такої, в той час як у Норвегії він отримав 21 рік позбавлення волі, що є найсуворішим покаранням відповідно до законодавства цієї держави, хоча термін цього покарання може бути продовженим у випадку, якщо засуджений становить небезпеку для суспільства, або ж суспільство становить небезпеку для нього.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН 1984 РОКУ ПРО КАТУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ

Хміль Богдана (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: к.ю.н. Сень І. З.)

Проблема дотримання фундаментальних прав та свобод людини, зокрема заборона катувань та інших видів негуманного поводження, в умовах глобалізації займає провідне місце серед напрямків міжнародно-

правового співробітництва і вирішується шляхом розроблення міжнародного законодавства, а також його ефективної гармонізації із внутрішньодержавним правом.

Серед низки міжнародно-правових актів, що встановлюють пряму та абсолютну заборону катування, обов'язковим спеціальним актом для імплементації на національний рівень є Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, прийнята 10.12.1984 р. (далі – Конвенція), та ратифікована Україною 26.01.1987 р. Тому, вважаємо за необхідне проаналізувати подане в Конвенції поняття катування, порівняти національну норму, що передбачає заборону катування, на предмет її відповідності вказаному міжнародно-правовому акту.

Аналізуючи конвенційне визначення катування, можна виокремити такі складники даного складу злочину, а саме: вчинення будь-якої дії, що спричиняє сильний біль або страждання, фізичне чи моральне (об'єктивна сторона) будь-якій особі (потерпілий); вчинення діяння умисно та з конкретною метою (суб'єктивна сторона); вчинення діяння безпосередньо державними посадовими особами чи іншими офіційними особами, з їх підбурювання, чи з їх відома, чи з їх мовчазної згоди (спеціальний суб'єкт).

Чинна редакція ст. 127 Кримінального кодексу України (далі – КК України) була імплементована у кримінальний закон України шляхом трансформації ч. 1 ст. 1 Конвенції із певними невідповідностями міжнародно-правовим стандартам про заборону катування, що, в свою чергу, спричинило проблему в правозастосуванні даної норми поряд із суміжними посяганнями, на що неодноразово зверталася увага в науковій літературі. Насамперед, це стосується об'єктивної сторони та суб'єкта складу катування.

В частині об'єктивної сторони законодавець називає форми суспільно-небезпечного діяння, що перетинаються з ознаками інших кримінальних правопорушень, передбачених КК України. Таке використання різних термінів для позначення тотожних понять («катування» (ст. 127), «мордування» (ч. 2 ст. 126), «мучення» (ч. 1 ст. 127), «особливе мучення» (ч. 2 ст. 121), «удари» (ч. 1 ст. 126), «побої» та «інші насильницькі дії» (ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 127)) є підставою для їх неоднозначного розуміння. Тому необхідно переглянути підхід до визначення цих понять, та, що краще, уніфікувати їх одним терміном «насильство», таким чином заміняючи термін «інші насильницькі дії» та одночасно забираючи деталізацію «побої», «мордування», «мучення». Саме такий підхід пропонується в проєкті нового КК України, де суспільно-небезпечне діяння у складі катування полягає в заподіянні насильства (фізичного), що включає, зокрема, удари та побої, чи погрози ним (психологічного насильства). Зміна конструкції «насильницькі дії» на «насильство» також допоможе уточнити те, що об'єктивна сторона катування може здійснюватися як шляхом дій, так і шляхом бездіяльності, що відповідатиме Конвенції та міжнародній судовій практиці.

КК України не містить вказівок на суб'єкта катування, що прямо не узгоджується із Конвенцією, хоча її ч. 2 ст. 1 наголошує, що не перешкоджає

широкому застосуванню норм національного законодавства. Все ж, як показує практика, вибір на користь загального суб'єкта катування спричиняє безкарність реальних злочинців, оскільки частіше діяння правоохоронців кваліфікують за нормою про перевищення ними влади або службових повноважень (ст. 365 КК України). Варто зазначити, що за спричинення насильства без ознак катування за ч. 2 ст. 365 КК України передбачена більш сувора міра відповідальності, ніж за насильство при катуванні, що є неприпустимим, і, в свою чергу, призводить до менш серйозного сприйняття катувань.

Науковці по-різному вирішують питання суб'єкта катування. Зокрема, Савченко А. В., Катеринчук К.В., Марадіна Ю. С. вважають правильним підхід законодавця до криміналізації катування як діяння, що вчиняється загальним суб'єктом, проте наголошують на необхідності формалізації в межах ст. 127 КК України ознаки спеціального суб'єкта як кваліфікуючої ознаки складу катування.

Антонюк Н.О., Хавронюк М.І., Замула А.Ю. висловлюють протилежну позицію та вважають, що суб'єкт катування має бути виключно спеціальним. Вирішуючи проблему правозастосування, Антонюк Н.О. стверджує, що імплементація норми про катування, яка міститься у Конвенції, повинна бути здійснена через інкорпорацію шляхом доповнення ч. 2 ст. 365 КК України кваліфікуючою ознакою «перевищення влади або службових повноважень, що супроводжується катуванням» одночасно із роз'ясненням змісту «катування» у примітці до ст. 365 КК України, та виключенням ст. 127 КК України. Проте нам не видається доцільним додавати ознаку катування до ст. 365 КК України як кваліфікуючу, оскільки не лише правоохоронці можуть вчиняти катування.

На наше переконання, найбільш правильним для правозастосування є підхід, запропонований у проєкті нового КК України, за яким пропонується виокремити для катування, вчиненого публічною службовою особою, самостійне місце в розділі про кримінальні правопорушення проти порядку публічної служби на ряду із таким злочином як перевищення влади чи службових повноважень. Така конструкція статей свідчить, по-перше, про реалізацію Конвенції, оскільки саме на важливості імплементації «катування» наголошувала міжнародна спільнота; по-друге, виходячи з аналізу судової практики, вчинення катування офіційною особою більшою мірою відповідає об'єктивно існуючим суспільним відносинам; по-третє, зміна суб'єкта катування дозволить уникнути конкуренції між іншими положеннями КК України в частині визначення мети злочину.

Отже, проаналізувавши певні невідповідності складу злочину, передбаченого ст. 127 КК України, із міжнародним стандартом, вважаємо, що законодавцеві необхідно змінити підхід до визначення суб'єкта катування, спрямувавши фокус на службових осіб публічного права. Катування потребує самостійної норми із підвищеним рівнем відповідальності, що свідчитиме про його більшу суспільну небезпечність та важливість криміналізації. Також необхідно належним чином уніфікувати суспільно-

небезпечне діяння у складі катування для уникнення непорозумінь при розмежуванні форм вчинення кримінальних правопорушень.

ПРО МІСЦЕ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ) В СИСТЕМІ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ

Янічко Єва (студентка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: асист. Кондра О. Я.)

Визначення об'єкта, як одного з елементів складу кримінального правопорушення має досить вагоме значення, оскільки дозволяє з'ясувати юридичну та соціальну сутність вчиненого кримінального правопорушення, його суспільно небезпечні наслідки, знайти межі дії правової норми, сприяє правильній кваліфікації вчиненого діяння, а також його відмежуванню від інших, суміжних кримінальних правопорушень.

Диспозиція статті 212 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлює кримінальну відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку. Потрібно зазначити, що дане кримінальне правопорушення законодавець відніс до кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, помістивши його в розділ VII КК України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

Під родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених розділом VII Особливої частини КК України, у тому числі умисного ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), розуміються суспільні відносини, що складаються і функціонують у сфері господарської економічної діяльності суб'єктів господарювання, незалежно від форм власності, що відповідають законодавству України та охороняються кримінальним правом від кримінально-протиправних посягань. Водночас видовим об'єктом ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) є система оподаткування, а основним безпосереднім – суспільні відносини, які складаються у сфері наповнення бюджетів та державних цільових фондів за рахунок оподаткування, тобто ті суспільні відносини, які виникають між державою та суб'єктами оподаткування на підставі податкових норм, що регулюють встановлення, зміну та скасування внесків до бюджетів та державних цільових фондів.

Проте, варто зазначити, що назва розділу «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» не відображає сутності суспільних відносин, які захищаються КК України. На мою думку, родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого статтею 212 КК України є економічна безпека, яка, як це випливає із Закону України «Про національну безпеку України», є складовою частиною національної безпеки.

Під економічною безпекою прийнято розуміти стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання.

Економічна безпека нашої держави напряму залежить і від державного бюджету, оскільки фінансова нестабільність призводить до погіршення умов фінансування і діяльності всіх інших складових економічної безпеки, до неефективного функціонування всієї системи взагалом. Водночас основною дохідною частиною бюджету є саме податки, збори (обов'язкові платежі), які сплачують суб'єкти оподаткування до бюджету згідно з законодавством. Відповідно, коли суб'єкти оподаткування ухиляються від слати податків, зборів тощо, вони таким чином посягають і на економічну безпеку нашої держави.

Крім того, хочу зазначити, що далеко не всі кримінальні правопорушення вчиняються у сфері господарської діядьності, в тому числі це стосується і ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Наприклад, власник нерухомості або транспортного засобу, який не сплачує податки, своєю такою поведінкою, на мою думку, не посягає саме на господарську діяльність.

Отож, оскільки саме родовий об'єкт виступає критерієм об'єднання окремих кримінальних правопорушень у групи (окремі розділи Особливої частини КК України), я вважаю, що розглядуваний склад кримінального правопорушення було б доцільно помістити у розділі, що стосується кримінальних правопорушень проти національної безпеки, так як економічна безпека є складовою частиною національної безпеки, або ж створити окремий розділ, який б передбачав кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти економічної безпеки.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Білас Ігор (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Нор В. Т.)

1. Одним із завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу. Досягнення цього завдання потребує від органів кримінальної юстиції не лише вжиття заходів з метою повного, всебічного і неупередженого розкриття злочину, виявлення та притягнення винного до відповідальності, але й з'ясування усіх фактів та обставин, що характеризують винну особу, виявлення з-поміж них тих, які мають значення для кримінального провадження та можуть обтяжувати чи пом'якшувати її покарання, або ж виключати кримінальну відповідальність узагалі. З цією метою суб'єкт розгляду та вирішення кримінально-правового спору повинен бути наділеним усією необхідною інформацією стосовно особи обвинуваченого, умов її життя, та, ґрунтуючись на наданих йому відомостях, ухвалити законне, обґрунтоване та вмотивоване рішення про винуватість особи та призначення їй справедливого покарання. Задля цього в механізмі кримінального процесуального регулювання законодавцем впроваджено інститут пробації.

2. Перш за все зауважимо, що пробація як соціально-правове явище є відносно новим поняттям для вітчизняної правової системи, багатоаспектним, комплексним, та має ознаки міжгалузевого правового інституту. Так, вперше на законодавчому рівні поняття даного явища було закріплено українським законодавцем 5 лютого 2015 року при прийнятті Закону України «Про пробацію». Даний нормативно-правовий акт визначив не лише поняття пробації, а також закріпив її мету та принципи, окреслив завдання та підстави застосування пробаційних заходів, їх зміст і види, суб'єктів пробації та організаційні засади діяльності органів системи впровадження пробаційних заходів.

3. Відповідно до законодавчо визначеного поняття, пробацією є система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. З

наведеного законодавчого положення можна дійти висновку про регламентацію даного інституту такими галузями права як кримінальне (щодо призначення судом виду покарання, не пов'язаного з позбавленням волі), кримінально-виконавче (стосовно виконання покарань, не пов'язаних із ізоляцією від суспільства), а також кримінальне процесуальне право.

Пробація в її кримінально процесуальному аспекті, виходячи із законодавчої дефініції, виражається у забезпеченні суду інформацією, що характеризує особу обвинуваченого. У даному випадку мова йде про такий різновид пробації як досудова пробація, що відповідно до ст. 9 Закону України «Про пробацію» є забезпеченням суду формалізованою інформацією, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності. Зазначена діяльність саме в рамках кримінального процесу одержала правову регламентацію в нормах чинного кримінального процесуального закону із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» № 1492-VIII від 07.09.2016, яким чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі-КПК України) було доповнено нормами щодо процесуального статусу представника персоналу органу пробації як учасника кримінального провадження, зокрема на стадії судового розгляду, його процесуальних прав та обов'язків, підстав для відводу та самовідводу, а також порядку ініціювання та складання досудової доповіді, обов'язковість врахування її змісту судом при ухваленні вироку.

4. Оскільки пробація в її кримінальному процесуальному вимірі полягає в забезпеченні суду саме формалізованою інформацією, результати такої діяльності потребують зовнішньої форми вираження. Так, відповідно до ч. 1 ст. 314-1 КПК України з метою забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого, а також прийняття судового рішення про міру покарання представник уповноваженого органу з питань пробації за ухвалою суду складає досудову доповідь. Законодавець висуває вимоги до змісту досудової доповіді, зокрема остання повинна містити такі обов'язкові елементи як: соціально-психологічну характеристику обвинуваченого (умови життя, освіта, рід занять тощо); оцінку ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення та підсумковий висновок про можливість виправлення без обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. Дані вимоги покликані забезпечити суд найбільш повною інформацією про особу обвинуваченого, виявити причини та умови, які сприяли вчиненню ним кримінального правопорушення, а також встановити ті чинники, які спроможні запобігти девіантній поведінці винного у майбутньому. Слід зауважити, що законодавцем у ч. 5 ст. 314 КПК України визначено можливість вирішення у підготовчому судовому засіданні питання щодо складання досудової доповіді у випадку обвинувачення особи у вчиненні нетяжкого або тяжкого злочину, нижня межа санкції якого не перевищує п'яти років позбавлення волі та лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. На наше переконання, доцільно було б

забезпечити можливість отримання судом всебічної інформації щодо винного також у випадку скоєння ним особливо тяжкого злочину, аби в повній мірі при вирішення і розгляді кримінально-правового спору врахувати особу винного та досягнути мети кримінального провадження.

5. Таким чином, пробація як комплексний, міжгалузевий інститут в механізмі кримінального процесуального регулювання є діяльністю посадових осіб органів пробації із забезпечення суду в ході розгляду і вирішення кримінальних справ максимально повною інформацією щодо особи обвинуваченого, її соціально-психологічної характеристики, можливості вчинення нею повторних кримінальних правопорушень та надання висновків стосовно перспектив виправлення винної особи без її ізоляції від суспільства. За наслідком такої діяльності формується відповідний процесуальний документ – досудова доповідь, що долучається до матеріалів кримінального провадження та враховується судом при ухваленні вироку, чим сприяє реалізації мети кримінального провадження. Тож, головним завданням пробації у механізмі кримінального провадження є сприяння реалізації мети кримінального судочинства (ст. 2 КПК України).

НЕЯВКА ЗАХИСНИКА У СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ БЕЗ ПОВАЖНИХ ПРИЧИН: ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ЧИ ПОРУШЕННЯ ОБОВ'ЯЗКУ

Гарасимчук Назарій (аспірант)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Когутич І. І.)

Питання кваліфікації неявки захисника у судове засідання без поважних причин неодноразово виникає у судовій практиці. Свідченням викладеного є те, що у подібних процесуальних ситуаціях суди різних інстанцій трактують таку, як:

зловживання правом (постанова Верховного Суду від 24.09.2020 року у справі № 755/10138/16-к);

порушення обов'язку (ухвала Вищого антикорупційного суду від 15.02.2022 року у справі № 761/8826/19);

зловживання правом і порушення обов'язку (ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 06.03.2021 року у справі № 758/11219/16-к)

Отже, передусім актуальним вважаємо з'ясування того, як правильно трактувати неявку захисника у судове засідання без поважних причин крізь призму доктрини зловживання правом та норм чинного кримінального процесуального закону.

Насамперед зазначимо, що одночасна кваліфікація аналізованої поведінки, як зловживання правом та порушення обов'язку є помилковим підходом, оскільки свідчить про безпідставне ототожнення різних правових категорій – «право» і «обов'язок». Переконані, що одне і те саме діяння не може

бути для особи правом та обов'язком водночас. Саме тому сконцентруємось на з'ясуванні того, чи неявка захисника у судове засідання без поважних причин є зловживанням правом чи порушенням обов'язку.

У п. 9 ч. 3 ст. 42 КПК України закріплено право підозрюваного, обвинуваченого брати участь у проведенні процесуальних дій. Самостійна стаття у КПК України, яка містить перелік прав захисника відсутня. Законодавець пішов іншим шляхом, зазначивши у ч. 4 ст. 46 КПК України, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого.

Кримінальний процесуальний закон не містить визначення поняття «процесуальна дія». Водночас вважаємо, що поняття «процесуальна дія» включає у себе судове засідання, що випливає із буквального тлумачення, зокрема, ч. 2 ст. 47 КПК України – у випадку неможливості прибути для участі у процесуальній дії захисник зобов'язаний повідомити про це, серед іншого, слідчого суддю, суд.

Із системного аналізу п. 9 ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 46 КПК України можемо дійти до висновку, що брати участь у проведенні процесуальних дій, зокрема, у судових засіданнях, є правом захисника. Однак такий аналіз був би поверхневим, оскільки у ч. 2 ст. 47 КПК України закріплено обов'язок захисника прибувати для участі у виконанні процесуальних дій за участю підозрюваного, обвинуваченого. Аналогічне трактування вказаної норми, як обов'язку, наявне у практиці Верховного Суду (постанова від 23.12.2020 року у справі № 826/11330/17).

Отож, незважаючи на закріплене право захисника брати участь у процесуальній дії (судовому засіданні), останній зобов'язаний з'являтись у такі за участі підозрюваного, обвинуваченого. Тобто, неявка захисника є:

з огляду на п. 9 ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 46 КПК України реалізацією права на участь у процесуальній дії, шляхом відмови від такої;

з огляду на ч. 2 ст. 47 КПК України порушенням обов'язку забезпечення своєї явки.

Вищевказана нормативна регламентація є одним із факторів, який зумовлює непослідовність правозастосувачів до кваліфікації неявки захисника у судове засідання без поважних причин, а саме: чи особа відмовляється від здійснення права, зловживаючи таким, чи порушує процесуальний обов'язок.

У теорії права загальноприйнятою є позиція, що суб'єктивне право – це міра можливої поведінки, однак така має межі, до таких, до прикладу М.І. Козюбра, відносить норми права. Ми поділяємо наведений підхід. У цьому контексті участь захисника у процесуальній дії (зокрема, судовому засіданні) є правом до тієї міри, поки відсутні умови, визначені КПК України, наявність яких зумовлює виникнення обов'язку діяти іншим чином, тобто, забезпечити явку. Такою умовою є передбачення участі у процесуальній дії підозрюваного, обвинуваченого. Іншими словами, у разі виклику підозрюваного, обвинуваченого у судове засідання, на які останні зобов'язані з'явитись (за п. 1 ч. 7 ст. 42 КПК України), то право захисника на участь (за п. 9

ч. 3 ст. 42, ч. 4 ст. 46 КПК України) обмежується виникненням обов'язку захисника забезпечити свою явку (за ч. 2 ст. 47 КПК України).

З огляду на вищевикладене, неявка захисника у судове засідання без поважних причин за участі підозрюваного, обвинуваченого, є не відмовою від реалізації права, зловживанням таким, а порушенням (не виконанням, неналежним виконанням) процесуального обов'язку.

Водночас зі змісту п. 7 ч. 2 ст. 34 ЗУ «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» вбачається, що дисциплінарним проступком адвоката є невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків. КПК України у ч. 1 ст. 324 закріплює спосіб реагування на порушення вищевказаного обов'язку, якщо причина неприбуття є неповажною.

Із урахуванням наведеного, правильною вважаємо практику Вищого антикорупційного суду, зокрема, наявну в ухвалі від 15.02.2022 року у справі № 761/8826/19, де кваліфіковано неявку захисника у судове засідання без поважних причин, як неналежне виконанням процесуальних обов'язків, що являє собою підставу для порушення питання про дисциплінарну відповідальність адвоката.

Резюмуючи, неявка захисника у судове засідання без поважних причин за участі підозрюваного, обвинуваченого є порушенням (неналежним виконанням) процесуального обов'язку, а не зловживанням процесуальним правом. Належним способом реагування на таку поведінку (за відсутності завчасного повідомлення про неможливість явки та її причини, підтверджених доказами) є ініціювання слідчим суддею, судом у відповідному органі Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури питання щодо початку процедури притягнення захисника до дисциплінарної відповідальності.

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСАД УСНОСТІ І ПУБЛІЧНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ЇХ НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ

Максимюк Наталія (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Науковий керівник: проф. Бобечко Н.Р.)

Одним з найскладніших питань кримінальної процесуальної науки є проблема засад кримінального провадження, їх системи та змісту, співвідношення з іншими засадами, особливо тих, які безпосередньо та однозначно не сформульовані у виді окремої статті кримінального процесуального закону, але існування яких випливає із змісту його положень. До таких засад належить усність. Більше того, засаду усності не виділяють як елемент системи засад кримінального провадження і в доктрині, а розглядають як один з проявів засади безпосередності дослідження доказів чи як вид загальних положень судового розгляду. Щодо усності законодавець обмежився приписом такого змісту: «Показання

учасників кримінального провадження суд отримує усно» (ч. 1 ст. 23 КПК України).

На жаль, така регламентація засади усності в КПК України не відображає дійсного змісту цієї засади. Законодавець фактично зводить суть принципу усності до однойменної форми давання відповідними учасниками кримінального провадження своїх показань у стадії судового розгляду. Таке розуміння обмежує як коло учасників кримінального провадження, на яких поширює дію цей принцип, так і стадії кримінального провадження, у яких він одержує свій прояв. Понад те, за такого підходу нівелюються виокремлені у доктрині кримінального процесу ознаки, притаманні засадам кримінального провадження. Наприклад, кожна із засад повинна стосуватися усіх або більшості стадій та проваджень кримінального судочинства.

Натомість Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) розглядає усність як один із проявів засади публічності (разом із правом на відкритий судовий розгляд, правом на публічне оголошення та оприлюднення судового рішення), яка прямо передбачена у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – КЗПЛ) у виді гарантії права на справедливий суд. Таку позицію ЄСПЛ неодноразово викладав у низці своїх рішень («Дорі проти Швеції», «Гоч проти Туреччини»), зазначаючи, що «публічне слухання» передбачає право особи на «усне слухання», а не проведення усного розгляду справи, неможливість дати показання усно одній із сторін у суді першої інстанції порушує право на справедливий судовий розгляд. Усність судового процесу покликана забезпечити сторони можливістю висловлювати свої думки, обмінюватися судженнями, давати пояснення суду тощо. Адже відкритий усний судовий розгляд є однією з ознак демократичного суспільства. При цьому потрібно зазначити, що ЄСПЛ робить наголос на усність, як на вимогу до суду першої інстанції, що має поширюватись на всі стадії кримінального провадження безумовно.

Тож у КЗПЛ та практиці ЄСПЛ найширшим поняттям вважається право на справедливий суд, яке охоплює згідно з різними позиціями науковців від 7 до 20 елементів, зокрема й публічність. Своєю чергою, публічність має більший обсяг, ніж усність, але ігнорування права особи на усне слухання справи, визнається порушенням права на справедливий суд, передбаченого ст. 6 КЗПЛ.

Як відомо, український кримінальний процесуальний закон серед переліку засад кримінального провадження окремо закріпив засаду публічності. Проте, розкриваючи зміст цієї засади у межах ст. 25 КПК України, законодавець вдався до вузького тлумачення «публічності», яка передбачає обов'язок держави в особі її органів та посадових осіб розпочати кримінальне провадження за фактом події, що містить ознаки кримінального правопорушення та вжити необхідних заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи правопорушника.

Звідси випливає, що в такому розумінні «публічність» не включає в себе елементу «усності». Більше того, такий підхід не містить і двох інших

ключових елементів «публічності» – відкритого судового розгляду та публічного оголошення та оприлюднення судових рішень. Тож у КПК України під засадою публічності розуміється не необхідність відкритого розгляду для забезпечення громадського контролю за справедливістю правосуддя, а публічний характер кримінального провадження, зумовлений публічним інтересом, навіть, коли мова йде про справу приватного обвинувачення.

З огляду на це, проблему нормативного закріплення засади усності можна вирішити такими способами: 1) доповнити перелік загальних засад кримінального провадження, визначених у ч. 1 ст. 7 КПК України новим пунктом 23, з наступним розкриттям змісту цієї засади, шляхом доповнення КПК України новою ст. 291; 2) закріпити широкий підхід до розуміння змісту засади публічності шляхом внесенням змін до ст. 25 КПК України на виконання європейських стандартів публічного розгляду справи.

Враховуючи позицію ЄСПЛ та підхід національного законодавця, щодо змісту засади гласності та відкритості судового провадження, доцільним було б використати перший спосіб закріплення. Адже такі складові публічності, як право на відкритий судовий розгляд, який дозволяє будь-якій особі бути присутньою під час судового розгляду справи та право на відкрите, публічне проголошення та оприлюднення судових рішень, фактично вже закріплено у ст. 27 КПК України. Насамкінець, зміст однієї засади не може зводитися до змісту іншої. Кожній засаді властиве своє оригінальне наповнення, що залежить від моделі кримінального процесу, мети та завдань кримінального провадження.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХОДІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Шуневич Катерина (аспірантка)

Львівський національний університет імені Івана Франка
(науковий керівник: к.ю.н. Калужна О.М.)

Проведення судових експертиз під час воєнного стану

В результаті повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року був запроваджений воєнний стан в Україні. Внаслідок воєнних дій держави-агресора кількість постраждалих від збройного конфлікту серед цивільного населення з кожним днем зростає. Так, у засобах масової інформації з'являється інформація про щонайменше 400 людей, які загинули в Бучі. У Гостомелі повідомляють про численні братські могили. У Маріуполі представники місцевої влади інформують про те, що кількість загиблих становить понад 2 тисячі, ідентифікувати постраждалих через блокаду міста не видається можливим.

У цих ситуаціях необхідним є проведення судово-медичних експертиз для встановлення факту та обставин загибелі людей з метою

документування воєнних злочинів та притягнення винних до відповідальності.

Також на територіях, де ведуться активні бойові дії, відповідно до Листа Верховного Суду «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 3 березня 2022 року допускається зміна територіальної підсудності розгляду справ на підставі розгляду відповідного клопотання Верховним Судом. Це означає, що фактично розгляд кримінальних проваджень мав би відбуватися відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, скорочення ж чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється згідно з ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно, судово-експертні установи мають продовжувати свою діяльність, зокрема в частині проведення експертних досліджень та надання висновків, з метою сприяння здійсненню правосуддю.

Водночас правовий режим воєнного стану, воєнні дії на території держави зумовили потребу у внесенні змін до нормативно-правових актів, що регулюють особливості здійснення судово-експертної діяльності. Йдеться про наказ Міністерства юстиції України від 14.03.2022 № 1138/5 «Про деякі питання забезпечення судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану» від 14.03.2022 за номером № 1138/5 та Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» (далі- Порядок) від 09.03.2022 за № 177/450/46. Запропоновані зміни спрямовані перш за все на усунення перешкод для здійснення судово-експертної діяльності, зокрема в частині продовження строку дії свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, зупинення проведення планових перевірок діяльності атестованих судових експертів, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах, а також зміни в частині організації та проведення судово-медичних експертиз (розтину) трупа.

До питання атестації судових експертів під час воєнного стану та пропозиція скасування монополії на проведення окремих судово-експертних експертиз

Не виникає сумнівів, що продовження права експертів, які були наділені повноваженнями здійснювати судово-експертну діяльність до 24 лютого 2022 року, є необхідним з огляду на значну затребуваність у проведенні судово-медичних експертиз станом на квітень 2022 року. Разом з тим, серед основних ризиків – значне навантаження на державні спеціалізовані установи (науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України (НДУСЕ); науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров’я України; експертні установи МВС (НДЕКЦ), Міністерства оборони, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби

України), адже виключно вони відповідно до ст.7 Закону України «Про судову експертизу» уповноважені проводити криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи. Доречно нагадати, що ще до початку повномасштабної збройної агресії на території України спостерігалась перевантаженість державних судово-експертних установ, що мало наслідком тривалі строки проведення судових експертиз, і, як наслідок, впливало на тривалість усього кримінального провадження. За словами Е.Сімакової-Єфремян, експертне навантаження за окремими видами судових експертиз в десятки разів було більше нормативного.

Відповідно, завантаженість експертних установ в свою чергу затримуватиме строки проведення вже розпочатих судових експертиз та потенційно може впливати на якість таких експертних досліджень. З огляду на це є доцільним звернути увагу на питання скасування монополії державних експертних установ при проведенні судових експертиз під час кримінального провадження. Зважаючи на сьогоднішній стан справ, це необхідно, адже:

• створить можливості для учасника кримінального провадження на власний розсуд обирати фахівця для проведення експертного дослідження незалежно від його відомчої підпорядкованості;

• існуватимуть умови для здійснення приватних експертів своєї професійної діяльності;

• відбудеться розвантаження державних експертних установ, що сприятиме пришвидшенню строків проведення судово-експертних досліджень.

При цьому на законодавчому рівні повинен бути вироблений єдиний стандарт і кваліфікаційні вимоги щодо осіб, які бажають здійснювати судово-експертну діяльність та порядок атестації таких експертів. Важливо, що такі зміни можливі лише шляхом внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» або прийняття нового профільного закону в сфері здійснення судово-експертної діяльності. До слова, такий законопроект, який серед іншого пропонує скасувати монополію державних судово-експертних установ, зареєстрований у Верховній Раді України у листопаді 2021 року під № 6284.

Особливості проведення судово-медичної експертизи (розтину) трупа під час воєнного стану

Відповідно до ч.2 ст. 242 КПК України слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо встановлення причин смерті. Відповідно до п.4 р.4 Порядку для проведення судово-медичної експертизи (розтину) направляються трупи (частини трупів) людей: з ознаками насильницької смерті або достатньо обґрунтованої підозри на таку смерть; особу яких не встановлено. Якщо особу не встановлено – для проведення судово-медичної експертизи (розтину) трупа проводиться дактилоскопіювання.

Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при

встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України у п.2 р.3 передбачає, що підставою проведення судово-медичної експертизи є постанова, направлення, відношення або інший документ, складений уповноваженою особою військової адміністрації, Національної поліції України, Служби безпеки України, прокуратури або інших уповноважених органів. У цій частині зазначене вище положення суперечить КПК України, відповідно до якого підставою для проведення судово-медичної експертизи може бути відповідна постанова особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або ухвала слідчого судді, договір між стороною захисту та бюро судово-медичної експертизи.

Тобто такі документи як «направлення, відношення або інший документ» не можуть вважатися законною підставою для проведення експертизи. Можливість складення уповноваженою особою військової адміністрації такого документу та, відповідно, звернення до бюро судово-медичної експертизи також не передбачена у КПК України. Припускаю, що, вочевидь, така необхідність зумовлена випадками масової загибелі людей внаслідок воєнних дій на території України та потреби їх ідентифікації, у той же час є необхідним внесення змін до КПК України з метою легітимізації такий дій.

Особливостями проведення судово-медичних експертиз, зважаючи на зазначений вище Порядок, є наступні:

• до проведення судово-медичної експертизи дублюється інформаційне сповіщення щодо наявності трупа за телефонним номером, визначеним територіальним органом поліції;

• при цьому навіть за умов, якщо у працівників поліції відсутня попередня інформація щодо наявності трупа в судово-медичній установі, але труп знаходиться там, – судово-медичний експерт проводить експертизу;

• експерт, який проводив судово-медичну експертизу, зобов'язаний протягом трьох діб після початку проведення експертизи особі, яка винесла постанову для проведення експертизи, надати інформацію про причину смерті. Звертаю увагу, що у цьому випадку йдеться саме про постанову (пп. 7 п. 2 р. 4 Порядку), згадка про «направлення, відношення або інший документ» (пп.1 п.2 р.4 Порядку) або ухвалу слідчого судді, договір між стороною захисту та бюро судово-медичної експертизи (242, 243 КПК України) відсутня. В такому разі, виходячи з буквального тлумачення цього положення, якщо підставою проведення судово-медичної експертизи був інший документ, аніж постанова, – обов'язку надавати інформацію про смерть особи в судового експерта немає;

• працівники бюро судово-медичної експертизи надають висновок експерта особі, яка направила труп для проведення експертизи, протягом трьох діб після його складання. У цьому контексті виникає до роздумів запитання, чи «особа, яка направила труп для проведення експертизи» співпадає з «особою, яка прийняла рішення про проведення експертизи та направила відповідний документ до бюро судово-медичної експертизи». Якщо ні, то виходячи з тлумачення Порядку, особа, яка прийняла рішення про

проведення експертизи, отримує лише інформацію про причини смерті, проте не отримує висновку експерта, який міг би в майбутньому бути використаний як доказ у конкретному кримінальному провадженні;

• додатково в обов'язковому порядку експертом здійснюються заходи для подальшої ідентифікації (фіксація та обов'язкове фотографування особливих прикмет, зубної формули тощо, вилучення та зберігання об'єктів для молекулярно-генетичної експертизи);

• за умов явних ознак вогнепальної, вибухової, опікової, хімічної, радіаційної або іншої травми, як результату бойових дій, незалежно від того, чи є постраждалий військовим або цивільним, лікарське свідоцтво про смерть видається лікарем судово-медичним експертом на підставі зовнішнього огляду. Умовою для використання подібного алгоритму є обов'язкове фотографування трупа із достатнім цифровим документуванням, обов'язковий відбір матеріалу для судово-імунологічного та можливого молекулярно-генетичного дослідження (за необхідності), а також за можливості збереження елементів, що стали причиною травмування. Тобто, фактично, у таких випадках судово-медична експертиза не проводиться, що також суперечить ч.2 ст. 242 КПК України.

Слід додати, що особливості проведення судово-медичних експертиз, котрі передбачені цим Порядком, не є тимчасовими, тобто не припинять свою дію із закінченням воєнного стану на території України, а тому існує необхідність у приведенні зазначеного підзаконного нормативно-правового акта у відповідність до положень КПК України.

ENGLISH-SPEAKING SECTION OF LAW

ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE IN 2022

Yuliia Bida (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific supervisor: As. Prof. V. Chornenkiy,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

The Constitution of Ukraine proclaims that human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the state. The promotion of human rights and freedoms is its main duty. The Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights is one of the institutional guarantees of respect for human rights and freedoms established by our state. The legal basis for the activities of the Parliamentary Commissioner for Human Rights is the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights " of December 23, 1997. The activities of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights are aimed at protecting the constitutional rights and freedoms of people violated by state authorities, local governments, or their officials. The Commissioner protects the rights of any citizen of Ukraine, foreigner, or stateless person legally residing on the territory of our state. Since March 15, 2018, this position has been held by Lyudmila Denisova.

Article 4 of the Law of Ukraine “On the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights” determines that the powers of the Commissioner may not be terminated or limited in case of expiration of the Supreme Rada of Ukraine or its dissolution (self-dissolution), imposition of martial law or state of emergency in Ukraine or its areas. A similar provision is contained in Article 10 of the Law of Ukraine "On the Legal Status of Martial Law".

During martial law, the hotline for contacting the Commissioner continues to operate without days off and almost around the clock. From February 24, 2022, the Office of the Commissioner considers only citizens' appeals related to threats to life, health, liberty and security. The Office accepts, in particular, requests for humanitarian assistance, the organization of humanitarian corridors and the search for missing persons.

With the beginning of the Russian military invasion of Ukraine, Denisova L.L. on February 24, asked the ombudsmen's associations to inform their leaders about the beginning of a full-scale invasion, call on them to impose additional sanctions and increase pressure on Russia to end hostilities immediately. She stated the facts of violation of the right to life and safety of citizens of Ukraine and violation of the right of children to life, health care and decent living and development conditions guaranteed by Art. 6 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. She noted that the actions of the Russian Federation violate the duty to protect children

affected by armed conflict, enshrined in Art. 38 of the Convention on the Rights of the Child.

Denisova L.L. called on the international community and human rights organizations to stop the violation of children's rights. On February 24, she published an open letter from the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights to the European Network of Ombudsmen for Children's Rights ENOC, urging ENOC members to call on their governments to condemn the actions of the Russian Federation, to impose strong sanctions and to provide comprehensive assistance to Ukraine.

The Commissioner addressed her fellow ombudsmen, namely the People's Advocate of Moldova C. Paniko, the Polish Commissioner for Human Rights M. Vecek, the Commissioner for Fundamental Rights of Hungary A. Kozma, as well as the Slovak National Center for Human Rights and the Institute for Human Rights of Romania with a request to provide assistance to the citizens of Ukraine in obtaining the necessary assistance and protection and to ensure the observance of their rights guaranteed by the United Nations Convention Relating to the Status of Refugees. In addition, she monitors the situation on Ukraine's western borders and assists refugees in cooperation with charities.

More than that, the Commissioner has held several meetings. Among them: online meetings with the Chairman of ENNHRI, the President of the International Committee of the Red Cross and the UN Human Rights Committee, the EU Special Representative for Human Rights E. Gilmore, the Chairman of the Center for Human Rights of Finland, the Defender of the Republic of Serbia Z. Pasalic, with the Chairman of GANHRI – the Global Alliance of Ombudsmen, the Chairman of the National Human Rights Committee of Qatar, the Council of Europe Commissioner for Human Rights Dunja Mijatović, the Ombudsman of Georgia N. Lomdžarija, the Public Defender of the Czech Republic S. Kržeček, a member of the Ombudsman Council V. Amon, etc., whom she informed about the humanitarian situation in Ukraine and her activities under martial law.

Denisova had a working visit to Austria, where she addressed an additional meeting of the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, in the Kingdom of Belgium, where she met with the Belgian Federal Ombudsman, and in Brussels for a working meeting with the Chairman of the Subcommittee on Human Rights of the European Parliament and with the European Ombudsman. The Commissioner also participated in the General Assembly of the European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI), addressed the 49th session of the UN Council, the Subcommittee on Human Rights of the European Parliament, and informed about numerous war crimes committed by Russian troops against civilians.

On March 19, 2022, Denisova L.L. visited one of the places of detention where prisoners of war of the Russian Federation stay with the purpose to check the observance of their rights. On March 30, she asked the Russian Commissioner for Human Rights, T. Moskalkova, to provide lists of Ukrainians who had been forcibly deported to Russia.

Summing it up, during martial law, the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights continues to exercise parliamentary control over the observance of human and civil rights and freedoms, including children. The Commissioner appealed to several international and regional organizations to raise awareness of Russia's crimes against civilians and to provide assistance to Ukrainian citizens; held meetings with ombudsmen around the world and promoted humanitarian aid. The Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights continues to work and provide assistance to citizens under the state of martial law.

PAROLE FROM SERVING A SENTENCE

Mykola Bilous (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. I. Sen,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

Nowadays, punishment in criminal law aims not only to punish but also to correct convicts, as well as to prevent the commission of new criminal offences by both convicts and others in accordance with part 2 of article 50 of the Criminal Code of Ukraine, so parole is becoming an increasingly common tool used to implement the corrective function of punishment.

A number of court rulings and laws have been analyzed to highlight the specific character of applying parole.

Parole from serving a sentence is the release of a convict from further serving of the sentence until the end of the sentence on certain grounds provided in article 81 of the Criminal Code of Ukraine. It can be applied to persons serving sentences of correctional labour, service restrictions for servicemen, confinement, detention in a disciplinary battalion of servicemen or imprisonment. A person may be released on parole wholly or partly from serving an additional sentence.

These days, the Verkhovna Rada of Ukraine is bringing criminal legislation in line with the decision of the Constitutional Court of Ukraine № 6-р(II)/2021 of September 16, 2021, which declared part 1 of article 81 and part 1 of article 82 of the Criminal Code of Ukraine unconstitutional, as parole can not be applied to those, who sentenced to life imprisonment. This, in the opinion of the Constitutional Court, does not meet the real purpose of punishment, as it is defined in article 50 of the Criminal Code of Ukraine.

In their arguments, the Constitutional Court of Ukraine stressed that since the purpose of punishment includes such components as punitive, isolating, educational, preventive, the punishment of a person found guilty should not only protect society but also be necessary and sufficient for their correction, namely we can speak about the positive obligation of the state aimed at social rehabilitation.

In addition, such decision was made in view of the facts established by the European Court of Human Rights in violation of article 3 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, namely, that life imprisonment is a sentence without the prospect of release.

In connection with the facts above, the Constitutional Court of Ukraine pointed out the violation of part 1 of article 3, article 23, part 2 of article 28 and part 3 of article 63 of the Constitution of Ukraine and the necessity to amend the Criminal Code of Ukraine.

It is important to emphasise that there are two legally established grounds for parole application. The first one is provided in part 2 of article 81 of the Criminal Code of Ukraine and determines that parole may be applied if the convict has proved their correction by conscientious conduct and attitude to work. It is defined rather vaguely, but since parole belongs to the discretionary authority of the court, according to case law, the application of parole is decided on the basis of factual data, i. e. documents confirming the person's correction.

The second ground is defined in part 3 of article 81 of the Criminal Code of Ukraine, according to which parole may be applied after the convict has actually served a certain part of the sentence, which is determined depending on the severity of the criminal offence committed by him.

The procedure for applying parole is provided in articles 537 and 539 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, as well as in articles 46, 67, 107, 152 and parts 3, 7, 8 of article 154 of the Criminal Executive Code of Ukraine.

In conclusion, parole from serving a sentence is a very important mechanism that ensures the implementation of such aspects of the purpose of criminal punishment as educational and corrective and thus it needs further refinement in our legislation.

INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION ON SOCIAL MEDIA

Olga Boichuk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof I. Hrynchak,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

As the expansion of the Internet continues, the importance of intellectual property rights protection from violations on social media seems to grow as well. Social networks become a comfortable and convenient place to share information among users who are grouped by their interests, hobbies, occupations etc. As a result, there are also objects of intellectual property among the information posted on social media. Thus, these specific legal relations require ad hoc judicial regulations.

First of all, I would like to say that national legislation does not define the specific character of regulation and protection of copyright on the Internet. As a consequence, provisions of Art. 50 of the Law of Ukraine "On copyright and related rights" that establish which actions are recognized as copyright and the related rights infringements are applied to the above-mentioned legal relations. Moreover, the Intellectual Property Court was established by the decree of the President of Ukraine of 2017, however, to this day, the court has not yet begun its work. According to the US Trade Representative Report "2020 Special Report 301" Ukraine remains

categorized as a "Priority watch list country". It means that Ukraine does not provide reliable and effective protection of intellectual property rights.

Secondly, it is important to mention that in 2019 the EU Council adopted the Copyright Directive of The Internet. This Directive establishes legal liability of Internet platforms with an increasing number of copyright infringement cases. It also regulates and establishes the procedure of fair remuneration to the authors and performers, whose works are shared on the Internet and the usage of works that are out of commercial turnover. Therefore, as a signatory to the Association Agreement with the EU, Ukraine is also interested in implementing the norms of the Directive to national legislation.

On the other hand, I would like to point out that as the national legislation on the intellectual property rights on the Internet remains imperfect and flawed, case law somehow makes up for these shortcomings. Thereby, these are the ways users can protect themselves on social media:

1. To read thoroughly and attentively the User Agreements, which are provided by applications, social media networks and websites. These license agreements likewise include regulations on intellectual property rights.

2. Use a digital signature that allows identifying the real author of the work.

3. Invisible watermarks that can be seen only when using a particular software may prove that files contain the author's identity in encoded symbols (for example – icon copyright, author's name, year of publication etc.)

3. The cryptographic transformation, which encrypts works so that they can only be accessed with the correct key to the cipher is also a great method to protect your copyright.

All things considered, we can state that social media have become an integral part of human lives. This has led to an increase of copyright infringement cases on the Internet. The only way to reduce the number of these cases is to improve and unify worldwide and national legislation on intellectual property rights on social networks.

THE EVOLUTION OF CRIMINAL LAW UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW

Snizhana Bomko (student)

Ivan Franko Lviv National University
(Scientific adviser: As. I. Sen,
Language adviser: Ass. Prof. L. Mysyk)

Unfortunately, today Ukraine is witnessing rapid changes and powerful solutions. Because of the full-scale invasion of Russia, criminal legislation is being supplemented and developed. According to official information from the Office of the Prosecutor General of Ukraine, as of 27 March 2022, 3,003 crimes of aggression and war crimes (in particular, aa. 436-438 of the Criminal Code of Ukraine (further – CC of Ukraine)) and more than 1,445 crimes against national security have been

registered (aa. 111, 113 of the CC of Ukraine) and committed during the full-scale invasion of the territory of Ukraine by the Russian Federation. In the list of aggravating circumstances, namely p. 11, a. 1. of the CC of Ukraine, it provides for the commission of an offence under martial law. In other words, in order to facilitate the commission of a criminal offence, the offender uses the most unfavorable and difficult time for society, which indicates the increased social danger of criminal offences committed under martial law. The court will punish the subjects of the criminal offence committed during the war, taking into account this aggravating circumstance, and the type and size of the penalty imposed will be closer to the maximum prescribed by the sanction of the relevant article (parts of the article) Special Part of the CC of Ukraine.

The main objective of the work is to analyze recent legislative developments during martial law, in particular in the field of criminal law.

Although the CC of Ukraine contains a number of articles providing for the so-called military criminal offences, among which one can highlight marauding (a. 432 of the CC of Ukraine), the use of violence against the population in the area of military operations (a. 433 of the CC of Ukraine), ill-treatment of war prisoners (a. 434 CC of Ukraine) etc., but at this stage of the legislation and events taking place in the country many other factors influence the criminal liability during martial law, necessitating additions and amendments to the criminal law.

With regard to the General Part of the CC of Ukraine, section VIII of the CC of Ukraine has been supplemented by the article 43-1 entitled «Performing the duty as to the defense of the Fatherland, independence and territorial integrity of Ukraine». This article delimits acts that do not constitute a criminal offence if committed under martial law or during an armed conflict, and at the same time defines what is not considered to be the performance of the duty to protect the fatherland, independence, and territorial integrity of Ukraine. The performance of such an obligation shall not constitute a criminal offence if it is aimed at repudiating and deterring the armed aggression of the Russian Federation or the aggression of another country, if it has caused harm to the life or health of the perpetrator of such aggression, or caused harm to rights-protected interests, in the absence of signs of torture or the use of means of warfare prohibited by international law or other violations of the laws and customs of war provided for in international treaties to which the Verkhovna Rada of Ukraine has agreed to be bound. In turn, the relevant acts are considered criminal if they do not clearly correspond to the risk of aggression or the situation of repulse and deterrence and were not necessary to achieve a significant socially useful goal in a particular situation and created a threat to the lives of other people or an environmental disaster or other emergency events of a larger scale. In addition, the new article confirms the right of every person to use weapons, ammunition, or explosives against persons who commit armed aggression against Ukraine and removes responsibility for damage or destruction of property in connection with this.

From now on, criminal liability for crimes envisaged by a. 111 ("State treason") and a. 113 ("Diversion") of the CC of Ukraine has also been extendened in case of their introduction under the martial law. For the state betrayal in case of its occurrence in

the conditions of military conditions, there is punishment in the form of imprisonment for 15 years or life imprisonment with confiscation of property. Before it was foreseen the deprovation of liberty from 12 to 15 years with confiscation of property or without such. There is also a maximum penalty for diversion under martial law or during armed conflict (a. 113, p. 2, of the CC of Ukraine): 15 years' imprisonment or life imprisonment, with confiscation of property.

Section I of the Special Part of the CC of Ukraine has also been supplemented by a. 111-1, which provides for several forms of collaborative activities, as well as a new a. 114-2, which indicates the unauthorized dissemination of information on the movement, movement or deployment of the Armed Forces of Ukraine, committed in the conditions of martial law or emergency.

Supplemented by a qualifying feature – «performance in conditions of martial law or state of emergency» such criminal offences as theft (a. 185 CC of Ukraine), robbery (a. 186 CC of Ukraine), robbery (a. 187 CC of Ukraine), extortion (a. 189 CC of Ukraine) embezzlement or seizure of property by abuse of office (a. 191 CC of Ukraine). The minimum criminal penalty for looting (a. 432 of the CC of Ukraine) has been raised to between 5 and 10 years in prison (previously, the minimum limit for deprivation of liberty for this criminal offence was 3 years). A. 435-1 «Insult to honor and dignity of servicemen, the threat to servicemen» and a. 436-2 have also become new criminal offences today «Justification, recognition of lawful, denial of armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, glorification of war participants».

Thus, summing up all the innovations to the Criminal Code of Ukraine during the war of February 24, 2022, there is an increase in criminal liability for the introduction of some criminal-illegal actions, and also the criminal law has been supplemented by some new criminal offences connected with the invasion of the territory of Ukraine.

SIMPLIFIED LITIGATION IN CIVIL PROCEEDINGS IN UKRAINE AND EU COUNTRIES

Alina Boryslavska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. O. Uhrynovska,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

The development of civil litigation in Ukraine caused a need to introduce simplified proceedings for the consideration and resolution of certain categories of civil cases, which took place in 2017. The reasons for such innovation are considered to be the need to increase the efficiency of civil proceedings by speeding them up and simplifying them. Some scholars point out that the introduction of simplified procedures should be seen, on the one hand, as a way to ensure access to justice by reducing the costs and a more flexible procedure with less formalization, and on the other hand, as a way to reduce public spending on the judiciary and increase the efficiency of the judicial administration.

It should be noted that the institution of simplified proceedings is also inherent in several EU member states, including Spain, Lithuania, Germany, Poland, Romania, and France. The common grounds for the use of simplified proceedings should be considered indisputable claims or insignificance of cases, which give rise to their features, such as 1) no need for the presence of the parties, as documents submitted as proof of claims are strictly in writing; 2) no need to hold a court hearing, including a preparatory one; 3) insignificant cost. The most spread ways to ensure simplified proceedings in the EU Member States are shortened proceedings and the non-obligation to hold court hearings.

The introduction of simplified proceedings in the civil proceedings of Ukraine took place by amending the Civil Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC). In accordance with Part 2 of Article 19 of the CPC as amended in 2017, civil proceedings are conducted by the rules provided for in this Code, in the order of 1) injunctive proceedings; 2) claim proceedings (general or simplified); 3) separate proceedings. That is, simplified proceedings are a separate type of claim proceedings. At the same time, it must be acknowledged that the simplified procedure is derived from the general claim procedure. This follows from Part 1 of Article 279 of the CPC: 'Consideration of the case by way of simplified claim proceedings is carried out by the court according to the rules established by this Code.

Analyzing the essence of simplified proceedings, it is necessary to take into account part 4 of Article 19 of the CPC, according to which summary proceedings are intended for minor cases, cases arising from employment, cases of minor complexity, and other cases where priority is given to speedy resolution. For example, by Art. 275 CPC, the court considers cases in simplified claim proceedings within a reasonable time, but not more than sixty days from the date of opening proceedings.

Without going into a detailed analysis of simplified proceedings, we will highlight its key features. First of all, it should be emphasized that insignificant cases and cases arising from employment relationships are considered in a simplified procedure imperatively – on the basis of Part 1 of Article 274 of the CPC. At the same time, other cases, which may be classified by the court as insignificant, are considered in the simplified procedure only at the request of the plaintiff. It may be submitted in writing at the same time as the statement of claim or may be included in it (part 1 of Article 276 of the CPC). The court decides on the application of simplified claim proceedings in the decision to initiate proceedings.

For comparison, the Lithuanian procedural law provides for the right of a judge to decide at his / her discretion as an applicable procedure – general or simplified, oral or written; The parties do not have the right to decide how the case should be decided but may request an oral procedure, referring to the case law of the European Court of Human Rights and ensuring the right to 'public trial' under Article 6 of the European Convention on Human Rights ('the right to a fair trial'). A similar provision, although with some restrictions, is contained in the CPC of Poland (the court may decide that there is no need for an oral hearing in the presence of one or more of the conditions clearly defined by the Code).

A feature of simplified proceedings in Ukraine is also the lack of a preparatory hearing as a form of preparation of the case for consideration. Of course, this reduces the time frame of the case. However, at the same time, the analysis of the practice shows that this creates a lot of problems because a simple case that is not ready for hearing sometimes takes more time to consider than a complicated case, prepared for trial. Based on this, it seems that appropriate amendments to the civil procedural legislation are needed to give the court the right, if necessary, to summon the parties to resolve procedural issues to prepare the case for consideration on the merits.

Features of the simplified proceedings provided by the civil procedural legislation of Ukraine are also a special regime of evidence (documentary proceedings, the impossibility of securing claims, etc.), as well as a special procedure for reviewing court decisions based on simplified proceedings.

It should be noted that in general the means of simplifying the procedure of small cases in Ukraine and the EU member states coincide, but in some countries, most small civil cases are resolved by exercising the powers of bailiffs and notaries to collect small debts (Spain, France). Such an experience requires careful study and possible implementation in Ukraine as well.

THE NOTION AND ATTRIBUTES OF A GANG IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE.

Sofia Bredeleva (student)

Ivan Franko National University of L'viv
(Scientific adviser: As. N. Zhdynyak,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

According to the Plenum Resolution of the Supreme Court of Ukraine "On the Practice of Criminal Trials on Crimes Committed by Sustainable Criminal Associations" of 23 December (hereinafter Resolution), a gang is recognized as an armed organized group or criminal organization previously established to committing several attacks on enterprises, institutions, organizations or individuals or one such an episode that requires careful long-term preparation.

Interestingly, the gang is considered created from the moment its members agree to commit the first attack if there are plans for further joint criminal activities of the exact nature and provided that the association has acquired all the mandatory attributes of the gang. It does not matter whether the gang was preceded by the stage of the association's existence as an organized group or a criminal organization or whether the gang was immediately created as such.

From the definition of the gang given in the Resolution, we can distinguish the following mandatory attributes of this criminal formation as the purpose of the activity – the commission of attacks – and the presence of weaponry of its participants or at least one of them (in this case, other participants must know about it and be aware of the possibility of using weapons during attacks). In the theory of criminal law, there are four features: stability, presence of weaponry, the group of

several (at least three) people, and the particular purpose of its participants – to attack enterprises, institutions, organizations, or individuals.

The resilience of the gang can be considered by analogy with the resilience of an organized group and a criminal organization (Under para. 11 of the Resolution), which consists in their ability to ensure the stability and security of their operation, for example, to effectively counteract the factors that may disrupt them, both internal and external. The power of the association to counteract internal disorganizing factors is indicated, in particular, by the following features: stable composition, close relations between its members, their centralized subordination, standard rules of conduct, as well as the presence of a criminal plan and clear division of functions.

In our opinion, resilience as a sign of a gang is optional because it is often difficult for the law enforcement bodies to identify its internal and external links. There exist different viewpoints of scholars since the law does not directly provide such an attribute on criminal liability.

The presence of weaponry is a mandatory attribute of the gang. According to p. 18 of the Resolution, the armament of such criminal formation characterizes those cases when at least one of its members has the weapon, and other participants know about it and realize the possibility of the use of the weapon during attacks; thus, it is not specified what it is meant "a weapon" in this case. Scholars differ on this issue; for example, some believe that weapons are any object of the material world that can be used as an instrument of a criminal offense, and others that, in this case, weapons are devices and objects constructively designed to destroy living or other targets. We agree with this position because otherwise, the interpretation of this norm would be too broad.

The next attribute is the number of gang members. Given that Resolution defines a gang as an organized group or criminal organization, in accordance with Part 3 and Part 4 of Art. 28 of the Criminal Code of Ukraine, an organized group may be recognized as a gang in the presence of at least three people. According to the law, a criminal group consisting of only two people cannot be recognized as a gang. In our opinion, this creates some difficulties, as the question arises as to how to qualify the actions of two people organized to attack enterprises, institutions, organizations, or individuals, given their weapons and systematic crimes.

Accordingly, speaking of the purpose of creating a gang, scholars and practitioners do not have a single opinion on the concept of "attack." In addition, there is no legislative definition of this term. However, the Special Part of the Criminal Code of Ukraine contains several articles, except for liability for gangsterism, where the legislator, formulating the provisions of an article, uses the term "attack" (for example, Article 187 "Robbery," Article 261 of the Criminal Code of Ukraine "Attack on objects that contain objects that pose an increased danger to the environment,").

The Article 187 of the Criminal Code of Ukraine deals with an attack for the purpose of seizing another's property, combined with violence dangerous to the life and health of the person who was attacked, or the threat of such violence, and in Art. 257 of the CC of Ukraine, there is no reference to combining an attack with violence.

In addition, in Art. 257 of the CC of Ukraine, the episode's purpose is not clearly defined. Interestingly, under attack in Article 187 of the Criminal Code of Ukraine should be understood as "intentional actions aimed at the immediate seizure of another's property by using physical or mental violence, referred to in part one of this article" (para. 2, para. 6 of Resolution No.10). However, the attack in the aspect of banditry is defined by scientists much more broadly.

Thus, analyzing the characteristics of the gang in criminal law from a doctrinal and legislative point of view, we believe that it is appropriate to enshrine concepts such as "presence of weaponry" and "attack" at the criminal law level to prevent misinterpretation of criminal liability for criminal offenses committed by the gang, as well as to explain the correct classification of criminal offenses committed by a group of persons containing all the attributes of the gang, except the number of participants. We also propose a definition of the presence of weaponry as "the possession by at least one member of a gang of a device or object that is specifically designed to defeat living targets and has no other purpose if other participants are aware of it and understand the possibility of using weapons during attacks."

ABUSE OF AUTHORITY OR OFFICE BY OFFICIALS OF CUSTOMS AUTHORITIES. FEATURES DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

Sofiia Brudna (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. O. Marin,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

The cynical attack of the Russian Federation resulted in the fact that in connection with military aggression and in order to ensure the defence of the state, maintain combat and mobilization readiness of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, the Cabinet of Ministers of Ukraine simplified the passage of humanitarian aid from abroad to our country, as well as abolished the list of goods recognized as humanitarian aid, in particular, under the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.03.2022 No. 174: "For the period of martial law, the passage through the customs border of Ukraine of humanitarian assistance from donors (within the meaning of the Law of Ukraine "On Humanitarian Aid") is carried out at the place of crossing the customs border of Ukraine by submitting shipping documents or a declaration filled in by the person transporting this product, in the form in accordance with the annex, without the use of non-tariff regulation of foreign economic activity."

From now on, in order to import humanitarian aid to Ukraine, it is necessary only to fill out a declaration. Humanitarian aid is recognized as dovars for which the shipping and / or transportation documents contain an appropriate record of the belonging of such goods to humanitarian aid.

Instead, unfortunately, there are people who earn money in war. Regional military administrations periodically report that certain people abuse the mechanism of importing (sending) into the customs territory of Ukraine of humanitarian aid across the customs border of Ukraine under martial law. Such people, under the guise of humanitarian aid, import commercial goods into Ukraine that are not aimed at meeting the needs of the Armed Forces of Ukraine, territorial defence and civil protection forces. So, in particular, in the context of this issue, it is important to use a simplified procedure for registration of goods with the involvement of various corruption schemes.

On March 27, 2022, employees of the State Bureau of Investigations (SBI) seized 10,000 rubles. kilograms of branded clothing that citizens tried to import into Ukraine under the guise of humanitarian aid. As a part of the investigation of criminal proceedings on abuse of authority or office by officials of customs authorities at the customs post "Yavoriv" of Lviv customs, 33 pallets of branded clothes and shoes weighing 10,000 clograms were found. The property was seized and transferred for safekeeping with subsequent transfer to the sphere of management of the Ministry of Defence of Ukraine.

Let us consider in more detail the fundamental difference between excess of authority and abuse of authority. In contrast to the excess of authority or official powers by a law enforcement officer (Article 365 of the Criminal Code), abuse of authority or office is carried out within the limits of official powers and is not expressed in the implementation of actions that are the competence of another person, and which this person was not authorized to do in both ordinary and special conditions. That is, since it is the authorized person of the customs authority who prevents and counteracts smuggling, fights violations of customs rules and the customs territory of Ukraine, as well as conducts customs control and, in exceptional circumstances, inspection (re-examination) of goods, the above case contains signs of abuse of authority or office (Article 364 of the Criminal Code), and not an excess of authority (Article 365 of the Criminal Code).

Abuse of authority or office is recognized as a crime in the presence of the following three signs:

1) use of authority or office against the interests of the service;

2) is intended, for the purpose of obtaining any improper advantage for himself/herself or another individual;

3) where it has caused substantial damage to legally protected rights, freedoms and the interests of individual citizens or state or public interests, or the interests of legal entities (Article 364 of the Criminal Code).

In addition, the situation at the customs post "Vylok" was also interesting. The SBI initiated criminal proceedings against inspectors of the customs post "Vylok" of the Zakarpatska customs. This is stated on the website of the SBI: "Within the framework of the pre-trial investigation, which is carried out on the grounds of committing criminal offences under Part 2 of Art. 364 of the Criminal Code of Ukraine (abuse of authority or office, where it caused any grave consequences) establishes why customs officers allowed the illegal movement across the state border of Ukraine of funds in large amounts." The inspectors did not inspect luggage and

personal belongings, he did not perform other actions provided for by law during martial law. Declaration of any funds and things during customs clearance by these persons was not carried out.

The NBU (National Bank of Ukraine) stated that during the period of martial law, it canceled the requirement to provide citizens with supporting documents of banks, namely, the withdrawal of cash from their own accounts and the purchase of banking metals, when moving currency values outside Ukraine. Previously, citizens provide such documents when moving currency values worth more than 10 000 EUR. However, it should be born in mind that the requirement to declare currency values worth more than 10 000 euro (equivalent) remains valid. Therefore, the fact that the above-mentioned funds have not been declared at all is definitely a violation of customs legislation by the declarant.

Fortunately, such cases are not massive, but still take place. It is fair to note that cases of concealment of large amounts of cash, disguise of commercial goods under the guise of humanitarian aid, occur almost daily and are successfully detected by customs officials. Nevertheless, to my mind, in the conditions of legal action of the martial law regime, abuse of authority or office by officials of customs authorities, the main function whom is the fiscal function and, accordingly, filling the budget, can have very negative consequences. At the same time, I consider it necessary to record cases of abuse of authority or office by officials of customs authorities more thoroughly.

PLEDGE OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Natalia Bruchkovska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Kvit,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The relevance of this topic is due to the fact that there is no general definition and classification of intellectual property rights in the Civil Code of Ukraine. The lack of such definition creates uncertainty in the theory and practice of the given objects.

The purpose of the article is to analyze the Ukrainian legislation on the pledge of intellectual property rights, identify loopholes in legal regulation, analyze the practice of the institution of pledge in the judiciary and formation of proposals to improve legislation.

The pledge of intellectual property rights is one of the ways of guaranteering fulfilment of obligations. Consequently the pledge gives the right to a creditor, in case of unfulfilment of main obligation, to recieve reparation from the value of pledged intellectual property rights primarily to other creditors. Today pledge is one of the most popular ways of guaranteering discharging of duties, at the same time the pledge of intellectual property rights is not regulated by legislation. Legal basis for pledge of intellectual property rights is article 424 of the Civil Code of Ukraine according to which intellectual property rights can be a contribution to share capital

of legal entity, object of pledge and other obligations, and it can also be used in other common law relations.

Currently, Ukraine has a special legal act in the field of pledge, namely the Law of Ukraine "On Pledge", in which one of the types of pledge is recognized as a pledge of property rights. However, it is necessary to distinguish between the categories of "pledge of property rights" and "pledge of property rights of intellectual property."

In accordance with Art 190 of the Civil Code of Ukraine, property as a special object is considered a single thing, a set of things, as well as property rights and obligations. Along with this article Art. 199 Civil Code of Ukraine of the stipulates that the results of intellectual, creative activity and other objects of intellectual property rights create civil rights and obligations in accordance with this Code and other laws. The content of intellectual property rights are personal, intangible and property rights.

The analysis of the above provisions of the Civil Code of Ukraine gives grounds to claim that, according to the Code, the meaning of the term "intellectual property rights" is not identical to the category of "property rights". Therefore, we can state that the provisions of the Law of Ukraine "On Pledge", which regulate the relationship on a special type of pledge, i.e pledge of property rights, do not apply to the relationship of pledge of intellectual property rights.

So the question arises: what provisions of Ukrainian law should be followed when concluding pledge agreements, the subject of which are intellectual property rights?

We believe that in this case the analogy should be applied.

Analysing the specific character of the subject of the pledge, it should be noted that these can only be intellectual property rights, not the objects of intellectual property. The subject of the pledge may be property rights to the work, not the work itself, property rights to the invention, not the invention itself.

Every subject matter of the contract, including the pledge of intellectual property rights, should have economic value for pledgee, thus is why the most profitable intellectual property objects, from such point of view, are patent property rights and trade marks property rights. At the same time Ukrainian legislation does not rule out the possibility to pledge property rights on other objects, which according to the law which are considered to be reversible. There are some objects that can not be alienated, for example commercial names, geographical indications, scientific discoveries.

Only property rights can be the subject of the pledge. They are the ones who make it possible to use objects and get economic benefits. It is possible to dispose of property rights to objects of intellectual law within the term of validity established by the legislation of Ukraine.

Summarizing the above, it should be noted that intellectual property rights as collateral are quite promising for use. They do not need special storage conditions, they are not threatened with destruction or damage, they do not need maintenance. But the specific character of exclusive intellectual property rights also leads to the

fact that not all rules governing mortgage relationships can be applied to this type of pledge.

PROCEDURE AND IMPORTANCE OF THE MORTGAGE CONTRACT STATE REGISTRATION

Olena Buryak (student)

Ivan Franko National University of L'viv
(Scientific adviser: As. Prof. N. Kvit,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

It is a common knowledge fact, the mortgage contract is one of the most common types of contracts in the civil circulation. With the rise of the economy in Ukraine, the mortgage legal relations have developed. The legal regulation of the mortgage contract is carried out in accordance with the Civil Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Pledge» and the Law of Ukraine «On Mortgage» (further – the Law).

Under the Article 1 of the Law, a mortgage is the type of securing the fulfillment of the obligation with immovable property, which remains in the possession and use of the mortgagor, according to which the mortgagee has the right, in case the debtor does not fulfill the obligation, to obtain satisfaction of his claims at the expense of the mortgaged property in priority to the other creditors of this debtor in the manner established by this Law. Thus, the mortgage contract is the contract on the pledge of real estate, it is a way to ensure the fulfillment of the principal obligation of the debtor to the creditor.

Having analyzed the Article 18 of the Law, we can say that the parties to the mortgage contract are mortgagor and mortgagee. The mortgagor is a person who mortgages real estate. It can be either the debtor or his property guarantor. The mortgagee is the creditor of the principal obligation (for example, a bank or financial institution).

Under the Article 3 of the Law, it is stated that a mortgage arises on the basis of a contract, law or court decision. Moreover, the mortgage contract is to be concluded in writing, it is to be notarized, but the mutual rights and obligations of mortgagor and mortgagee arise from the moment of the mortgage registration.

Despite the fact that the legislator provides for «state registration of the mortgage contract», it is not the contract itself that is subject to the state registration, but the mortgage encumbrance of real estate. However, «state registration of the mortgage contract» is used as a legal construction.

It is worth mentioning that the main purpose of the mortgage contract state registration is to establish the preemptive right of the mortgagee over other persons to satisfy their claims first at the expense of the mortgaged property. This conclusion, in particular, follows from Part 7 of Article 3 of the Law, which regulates this important function of the mortgage contract.

Today the state registration of the mortgage contract is to be carried out in accordance with the requirements of the Law of Ukraine «On the State Registration

of Real Rights to Immovable Property and their Encumbrances» of 1 July, 2004, and the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1127 «On Procedure for the State Registration of Real Rights to Immovable Property and their Encumbrances» of 25 December, 2015. However, this Procedure came into force in 2015. Until 2015, the mortgage contract state registration was regulated in accordance with the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 410 «On Temporary Procedure for the Mortgage State Registration» of 31 March, 2004.

In addition, the state registration of the mortgage contract is to be conducted in the State register of real rights to immovable property. The legislator notes that such registration shall be carried out by the state registrar. The state registrar is: 1) a citizen of Ukraine who has a higher education in law, meets the qualification requirements established by the Ministry of Justice of Ukraine, and is employed by the subject of state registration; 2) a notary; 3) a public / private executor.

Thus, the peculiarity of the state registration procedure of the mortgage contract lies in the following. Under the Article 4 of the Law, the mortgage encumbrance of real estate is subject to the state registration in accordance with the law. The mortgagee shall apply to the state registrar for the state registration of mortgage termination not later than 14 days from the date of full repayment of the debt.

For the state registration of rights, the applicant shall submit the original documents provided for by the above-mentioned Procedure. It should be noted that the application is not to be accepted in case of: 1) absence of the document confirming the payment for administrative services, or the payment of the relevant fee not in full; 2) failure to identify the applicant or their authority to submit the application.

Therefore, the next step is the formation and registration of the application in the database of the State register of real rights to immovable property, which is to be carried out by the state registrar. During the formation and registration of the application, the state registrar makes the electronic copies of the original documents. Thus, based on the results of the application review, the state registrar shall make a decision on the state registration of the mortgage contract or the refusal of such registration.

After all information is entered into the State register of real rights to immovable property, the state registrar is to form the extract on the state registration of rights with the help of technical means. Moreover, this extract should be available for use by the applicant on the Portal.Diia and/or other information systems. The extract on the state registration of rights may be created in a paper or electronic form. Regardless of the creation form, it has the same legal force. Based on the results of the application review, the state registrar shall promptly return to the applicant the original documents submitted for the mortgage contract registration.

The necessary requirement for the legality of the mortgage contract state registration is compliance with the term of such registration. The Law establishes that the state registration shall be carried out within a period not exceeding five working days from the date of the application registration in the State register of real

rights to immovable property. The term is to be calculated from the date of the application registration in the State register.

What is the importance of the mortgage contract registration? The state registration of the mortgage contract in the State register of real rights to immovable property is the basis for its validity. Thus, we can conclude that the mortgage state registration has two key functions: 1) legal, as the rights and obligations of the parties to the mortgage legal relations arise from the moment of the mortgage state registration; 2) regulatory, as the purpose of the state registration is to establish the preemptive right of the mortgagee over other persons to satisfy their claims first at the expense of the mortgaged property.

To sum up, the mortgage contract has a number of peculiarities compared to the other contracts in the civil circulation. In order to regulate the mortgage contract state registration, the legislator has created a sound regulatory framework. In addition, I believe that the mortgage contract is one of the most effective ways to ensure the fulfillment of the debtor's obligations to the creditor, as it reliably protects the rights of the latter and establishes high guarantees for the satisfaction of their claims.

PROCLAMATION OF STATE INDEPENDENCE OF CARPATHIAN UKRAINE. THE 1939 CONSTITUTION

Roman Vasiuta (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. L. Shevchuk
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

In March 1939, Soim of Carpathian Ukraine proclaimed its own independence, thus, it liberated its land from more than a 700-year foreign rule, but only for a couple of days. That move proved the Ukrainian nature of Transcarpathia and its desire to be united with the whole Ukraine. Due to the centuries-old isolation from all the Ukrainians, there were being created ideas that undermined and continued to undermine the unity of the region. One of these ideas is Rusynism, adepts of which still claim that Transcarpathians are a separate nation of so-called Rusyns, which are different from Ukrainians. That idea nowadays calls for the dissolution of the territorial integrity of Ukraine. Instead, the history of that little state proves the opposite.

Speaking of the preconditions of the proclamation of independence of Carpathian Ukraine, it must be mentioned, that the inhabitants of that land identified themselves with the united Ukrainian nation. It was proven by the Nationwide Congress of Hungarian Ruthenians, held in Khust in 1919, where 420 delegates from more than a hundred settlements of Transcarpathia came out with refusal of joining Hungary and were for unification with the West Ukrainian People's Republic with rights of autonomy. Under the November 22, 1938 Constitutional act on the Autonomy of Subcarpathian Rus, Czecho-Slovakia granted autonomy to Transcarpathia with the right of convocation of its parliament. By this act the state

had guaranteed the national and cultural development of the region, so Galicians and Bukovinians, fleeing from Polish and Romanian oppression, brought to Transcarpathia radical ideas that stimulated the Ukrainians of the Carpathians to act. Due to these factors, the Ukrainian national movement in 1938-1939 prevailed over the Moscophile, Rusyn and Magyaronian movements, that is why Subcarpathian Rus was later renamed Carpathian Ukraine.

As a result, in February 1939, during the elections to the first Soim of Carpathian Ukraine, the Ukrainian National Union won with the result of more than 90% votes, thus, ensuring itself a large majority in parliament. The party was a political organisation of Transcarpathian Ukrainians, formed by a merger of Ukrainian powers under the direction of Avhustyn Voloshyn and Fedir Revai. Such a rise of the Ukrainian movement worried neighbouring Poland, the Soviet Union and Hungary, which saw this as a threat to their territorial integrity.

It is important to note, that Transcarpathians anchored their hopes on Nazi Germany because they hoped for the restoration of the sovereign Ukrainian state with the help of Berlin. However, this was not a part of Hitler's plan of the dispensation of the world, thus, he agreed to the proposition of Hungary, which wanted to seize Carpathian Ukraine. Therefore, on the 14th of March, 1939, the Hungarian army started the military invasion of Transcarpathia. Hungarians faced resistance from the Carpathian Sich – a military formation under the lead of Dmytro Klympush, created in November 1938, which consisted of the patriotic youth of the Carpathians. By coincidence, the President of Czecho-Slovakia E. Hácha appointed the opening of the Soim of Carpathian Ukraine on the next day (the 15th of March, 1939), thus the parliament under the lead of Avhustyn Voloshyn was to act rapidly. Due to an emergency, Soim was to pass two constitutional laws in a simplified mode, which outlined the most important features of the young state.

In the first articles of the first constitutional law the independence of the state, named Carpathian Ukraine, was proclaimed, a flag was designed, which was identical to the flag of modern Ukraine and the coat of arms, which was a red bear and a trident on a field of blue-yellow stripes (special law on the State Coat of Arms was to be passed). The song "Shche ne vmerla Ukraina" (lit. "Ukraine has not yet perished") was proclaimed as a state anthem without attribution. Ukrainian became a state language.

As to a form of government, Carpathian Ukraine was determined as a republic, headed by a president elected by the Soim. Noteworthy is that the electiveness of a President by parliament is a vivid sign of a parliamentary republic. However, on the other hand, Avhustyn Voloshyn after being elected actually appointed a new government by himself, and this step was a feature of a presidential republic.

In the second constitutional law it was noted that the government was empowered to make regulations with the president's approval, which had the power of the law. The reason for such delegation of the legislative powers to the government was the impossibility of the parliament to react rapidly to the situation at that time due to the threat of invasion of Hungarian troops to Khust. Soim made a wise decision, set in place the mechanisms of prevention of usurpation of power by the government, thus government regulations were to be introduced as a draft law to

the nearest sitting of Soim, otherwise, they would lose their legal force. To accomplish this purpose, the law also forbade changing constitutional laws.

Unfortunately, due to the situation which made the normal law-making process impossible, to define a form of government of the state was quite hard. Nevertheless, basing on the constitutional laws and real actions of Carpatho-Ukrainian high officials, in my opinion, the state was an atypical republic, which was a form of government that contained features of presidential, parliamentary and other forms of republics and was unique among other states.

After passing the constitutional laws, Soim of Carpathian Ukraine elected A. Voloshyn as president of the state by the majority of votes. The president, after taking an oath, appointed a new government under the leadership of prime minister and minister of Foreign Affairs Yuliian Revai. After passing acts on appointing the president and the government, Soim postponed its sitting for an indefinite period and waited for peaceful times to continue normal law-making work.

In a few days, the Transcarpathian land was fully occupied by the Hungarian army. Carpathian Ukraine ceased to exist. Nevertheless, the fight didn't stop, thus the Military Forces of Carpathian Ukraine bravely continued to fight foreign invaders back until September.

Summing all it up, Carpathian Ukrainians exercised the right to self-determination and withdrawal from Czecho-Slovakia, although, symbolically to a degree. Due to its short existence, Carpathian Ukraine couldn't build its state apparatus to the utmost, but nevertheless, the state was the first for Ukraine, for example, by presidency, and unique for the whole world, for instance, by its form of government. Transcarpathians proved their unity with all the Ukrainians by showing that they were ready to protect their independence not only by words of mouth but also strongly armed.

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT.

Veronika Verbitska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. Y. Samahalska,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

I would like to raise the issue of protection of intellectual property and copyright in the digital environment. This issue has been topical for many years. There are various positions and proposals to address this issue among scholars. And this issue is becoming more and more relevant due to the fact that it is often violated every day. After all, every day millions of Internet users visit millions of web portals, websites, social networks, where they exchange information. As everyone knows, information can be of great benefit to the one who knows how to use it. The so-called "users" create all sorts of information that is expressed in the form of audio, video, photographs, textual works, which can have the same value as works of art or literary works. All these sorts of information require protection, the purpose of which is for

better ensurance that the author of such work has their direct right of authorship and protection of their intellectual property from unlawful infringement. But how to do it when everything is in the public domain?

The first thing to do is to find out how this problem arises and how these rights are violated. The most common violations of copyright on the Internet include illegal posting of author's work, as well as partial or full publication of work under the name of a person who is not the author.

Internet piracy is defined by the legislator in the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" in Art. 50 "Violation of Copyright and Related Rights" in paragraph b), which states that Internet piracy is the commission of any acts that are considered the infringement of copyright and (or) related rights, using the Internet. In accordance with paragraph 12 of the Resolution No. 1 of the Plenary session of the Supreme Court of Ukraine dated February 27, 2009, in case of dissemination of disputable information on the Internet, the site owner is a defendant to the case. According to Article 1 of the Law on Copyright and Related Rights, the owner of a website is the person who owns the account and establishes the order and conditions of website use.

Article 50 of this Law establishes a wide range of copyright violations, but we would like to concetrate on the Internet environment so our study is focused on piracy since it is the most common problem encountered on the Internet. Accordingly, we can now move on to ways how to protect this right in such an aggressive environment for it.

First of all, authors can use technical means of protection without any legal procedures, modify and encrypt the results of their work so that no third party can copy or change it. This possibility is provided in the "Association Agreement" of 30.11.2015 article 176 "Protection of technical means", which defines that technical means are considered "effective" if the use of protected objects is controlled by the right holders by using:

- Coding;
- Scrambling (signal processing and encryption);
- Other transformation of protected objects;
– Copy-control mechanism aimed at protection.

Regarding legal mechanisms, we should distinguish between two types, one of which we will consider in detail, since it is the most relevant and, in fact, the simplest at present. They are as follows:

- Judicial;
- Non-judicial which includes:

1.Taking down notice procedure, Art. 52-1 of the Copyright Act (Rules of Complaint on FACEBOOK, Youtube, etc.).

2. Termination of violation;

3. Recovery of losses, damages (Methods of protection are defined in Art. 16, 432 of the Civil Code of Ukraine, Art. 52 of the Copyright Law).

From my standpoint, the most effective is the procedure that appeared in 2017 in the legislation of Ukraine. The takedown notice procedure can be used in case of copyright infringement of audiovisual works, musical works, computer programs,

videograms, phonograms, programs of broadcasting organizations. To block content on an infringing site, the copyright owner, through the attorney, draws up and sends a statement to the site owner or hosting provider. The site owner has 48 hours to block or respond to the content. If the site owner has not done so, access is blocked by the hosting provider. If the applicant or site owner has provided inaccurate information, they will be fined (17,000-34,000 hryvnia).

And I would like to emphasize that you must have the proof that the content is copyrighted. If you don't find it, you can transfer from a victim into a perpetrator. So before you file a complaint, you need to make sure that the fact of authorship has been properly documented. If a site is registered in the jurisdiction where there are no procedures similar to takedown notice, but you know that offenders are physically located in Ukraine – you need to file a complaint to the police and the cyber police will deal with the case. If offenders are located in other countries – contact the law enforcement authorities of that country.

To block copyright infringing content on web resources or social media, there is the method called scouring, whereby administrators of such portals review such data for copyright infringement. Also, there is the method of scams, whereby administrators of such portals review the data for copyright infringement, and then, after analyzing and deciding whether such infringement exists, they make a decision to block such content, records and materials of the infringers.

The rules for filing such complaints and detailed instructions on how to do so can be find by the user directly on the web resource where they find the infringing content. Usually this is the FAQ section, which contains all the answers to users' questions, or directly on the content player itself you can find the "Complain" button, which will help solve the problem.

Thus, copyright infringement on the Internet has not been solved since the advent of the Internet. In my opinion, it can only be prevented by technical means, such as virtual machines, which by analyzing and collecting gigantic database can block copyright infringing content. Unfortunately, no legal system can prevent this, because the issue is often international, and there are so many problems and bureaucratic delays to solve it that it makes protection procedure completely or partially impossible. That is why the future lies in artificial intelligence and virtual machines, which will provide a free Internet space without piracy.

ISSUES OF JOURNALISTIC INVESTIGATIONS AND THE WAYS OF IMPROVING JOURNALIST'S PROTECTION

Anastasiya Verkhola (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Y. Pikh,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

Journalistic investigation is an article or series of articles based on the original work of a journalist, not only on leaks of information or insider's information from official or unofficial sources. The investigation deals with the whole spectrum

of the systemic problems (not a single incident involving one person) and reveals complex social issues.

The most topical problems that are the most actively investigated by journalists in Ukraine are as follows: public finance and public procurement, privatization, land allocation, compliance with ecological and environmental legislation, violations of civil rights, public health, education, housing and communal services etc.

In practice, journalistic investigations (collection of materials and especially their publication) make sense when the rules are complied with. Mainly, these are the issues dealing with the rule of law, and its violation is the exception (not the norm). Due to the limited tools, a journalist can simply run away in case of a serious threat or danger, but in conditions of constant danger, there can be no question of normal work for the journalist. The only real weapon of a journalist is publication, that means informing the public and government agencies about violations that need to be stopped.

The media should collect information about individuals' private lives in an open and fair manner. Secret recording and investigation conducted by the media alone or with the help of others should only be used when there is no other reasonable alternative with less interference with gathering information on serious violations.

Using a long-focus lenses for long-range photography violates the right to privacy when images reveal personal information that would not be visible to the outside world under other circumstances. The fact that there is technology that allows you to "approach" images of people, their clothes, private homes or things they have with them, such as paper documents, bags with personal belongings, phones and devices for Internet use, audio or video, does not legitimize the use of technologies for violating privacy. Long-focus lenses may be used in public places only to convincingly demonstrate the presence or actions of public figures in circumstances where they may be aware that they are being captured by a camera or video camera, and only when there is an overriding public interest in collecting and spreading these images.

Secret recording (using a hidden camera, microphone or special audio or video equipment) or secret investigation can be used only after a thorough study of the circumstances of the case, including its public importance, and availability of methods to collect the necessary information that involves less intervention. The decision to use secret methods of investigative journalism should be made at the highest level of media leadership.

It is essential to distinguish between different situations. In one case, a journalist hides, for example, a dictaphone in a bag and record the sound, and the other situation is when s/he uses secret means of obtaining information. They are withdrawn from civil circulation, used by operational units of law enforcement agencies. Criminal liability has been established for this under Art. 359 of the Criminal Code of Ukraine. Journalists may not use covert means of obtaining information in their activities.

Secrecy of telecommunications should be strictly observed; accordingly, the media should refrain from illegally intercepting or unauthorized access ("hacking") to telephone or text messages, regardless of whether the media does so on its own initiative or with the help of others. The same strict secrecy applies to the contents of stolen or lost phones and any other types of electronic communication devices. The media can use the content of private communication of politicians, which was taken from the screens of communication devices with long-focus lenses, or conversations that were heard from a distance with microphones, only in very exceptional cases overriding public interest (e.g., cases of corruption or embezzlement involving high-level politicians) and only when this information cannot be obtained by other, less intrusive means. Even in such special circumstances, the decision to record and / or disclose information collected in such illegal manner should be taken at the highest level of media management.

Inviolability of private rooms must be respected in all circumstances; in particular, media representatives should immediately leave the territory of private property, if required by the owner, and refrain from invading the apartment. Such information may only be collected and disclosed if it convincingly testifies to an offence or inconsistent conduct of a public figure, and only to the extent which is strictly necessary to prove such suspicions.

"Appearance on the threshold" is used only if a person repeatedly and unreasonably refuses to give interviews or answers to video or audio recordings, and the relevant information is important.

Today it is difficult to imagine journalism without new media, so it is important now to conduct high-quality educational "new media" work among journalists.

The definition of the term "new media" is quite broad. This type of media is recognized by search engines (for example, Google, Yahoo), blog portals (for example, Tumblr, Wordpress), sites such as Wikipedia (Internet encyclopedia created by Internet users), discussion forums, portals for videos, photos and audio (for example, Youtube, Flickr), but first of all, social networks (Facebook, Twitter, LinkedIn).

So, we can state that journalistic investigation deals with the whole spectrum of systemic problems and reveals complex social issues. It is essential that the rules of journalistic investigation are complied with. The only real arsenal of a journalist is a publication because the sense of journalists' work is to inform the public and government agencies about violations that need to be stopped. Journalist's protection means that a journalist can simply run away in case of a serious threat or danger.

OFFENCES: CONCEPTS, SIGNS, COMPOSITION, AND TYPES

Marta Vitruk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. I. Nastasiak,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

Human behavior is always understood as a certain activity (active or passive), which, however, may not always comply with generally accepted rules and regulations. Thus, the main part of acts of conduct of a person is lawful acts, ie those that comply with legal norms. Illegal behavior, in turn, is expressed in offences – acts that violate the law, contrary to it.

The main task of the theory and philosophy of law in the study of crime in society is to reveal the social and legal nature of this phenomenon. But, first of all, it is necessary to reveal such a concept as offences and characterize the common signs that are inherent in all types of offences and distinguish them from other social phenomena, as well as to explore the internal structure of this phenomenon.

The purpose of the study is to provide a general description of the concept of "offence", identify its key signs, and investigate its composition and classification into species.

In the theory and philosophy of law, each author gives his definition of the offence, although in general, they coincide: the offence is a socially dangerous or socially harmful wrongful act (action or inaction) of a tort person, for which there is legal liability under applicable law (O. Skakun); offence is a socially dangerous, culpable act of a tort subject, which contradicts the requirements of legal norms (M. Kel'man, O. Murashyn).

From the analyzed approaches, it is possible to single out the general signsfea inherent in the offence as a negative phenomenon in society and the legal category.

Thus, the offence is characterized by social danger (harm), ie causing negative consequences or the threat of causing such consequences to the legitimate interests of the individual, society, state, which are protected by law.

The offence manifests itself in the form of an act – as an active act (eg, murder) or as inaction – in the case when the law obliges a person to commit certain acts, and the person does not commit them (eg, failure to provide assistance).

A sign of an offence is the illegality of the act, ie this act must directly violate the requirements of a particular rule of law.

A person commits an offence with a certain form of guilt – that is, the person has an internal attitude to the committed illegal act and its consequences in the form of intent or negligence.

The person who commits the offence must be capable of a tort, ie the person by age and state of mental health is aware of the nature of their actions, manages them and anticipates their consequences, and may be legally responsible for their implementation.

An offence is a legal criminal act, ie its commission provides a certain type and degree of legal liability in the form of loss of personal, property, organizational or material nature.

The last sign is that there must be a causal link between the wrongdoing and its negative consequences.

The absence of at least one of the above signs does not allow to consider the act as an offence. Signs of an offence should be analyzed collectively and systematically.

Legally significant signs of the offence are summarized in the construction "legal composition of the offence." The legal composition of the offence is a system of signs of the offence, necessary and sufficient for the application of measures of legal responsibility.

The composition of the offence contains four necessary elements: the object, the objective side, the subject, and the subjective side of the offence. The presence or absence in the act of the offence directly affects the possibility of bringing or not bringing a person to justice.

With regard to the types of offences, depending on the area of law to which the violated rules belong (ie public relations that are unlawfully influenced) and the nature of the penalties applied to offenders, all misdemeanors are divided into constitutional, criminal, administrative, disciplinary, land, environmental, civil torts, etc.

Conclusion. Thus, the behavior of people in a society, governed by law, can be lawful and illegal. Lawful behavior is one that meets the requirements of law. The opposite of lawful behavior – illegal behavior, or offence.

An offence is an illegal, socially dangerous (harmful), punishable, culpable act (action or omission) of a tort person, which harms society, the state, and people and entails legal liability. The offence is characterized by a number of signs: wrongfulness, social harm or public danger, effectiveness (action or inaction), guilt, willful character, punishment, and the presence of a causal link between the act and socially dangerous consequences. The absence of these signs does not allow to consider the act as an offence.

Each offence has its own composition, which contains four necessary elements: the object, the objective side, the subject, and the subjective side. The presence or absence in the act of an offence directly affects the possibility of bringing or not bringing a person to justice.

The main criterion for the classification of the offence is the sectoral affiliation, according to which constitutional, administrative, disciplinary, land, environmental, civil torts, etc. are distinguished.

ANTI-DOPING POLICY IN MODERN SPORTS

Mariia-Solomiia Vozniak (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. O. Rygina,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

At first glance, it seems that the problem of doping has emerged recently. However, its first attempts have been known since ancient Greece, when athletes tried to improve their athletic performance with a variety of plants and herbs.

The main international legal act that could prevent the use of doping in sport is the International Convention for the Suppression of Doping in Sport, adopted at the 33rd session of the United Nations General Conference on education, science and culture, which was held on November 18, 2005. This convention was ratified by Ukraine in accordance with the Law of Ukraine "On Ratification the International Convention for the Suppression of Doping in Sport" of 03.08.2006.

As follows from the provisions of this convention, doping are certain substances and methods that are included in the list of prohibited drugs and methods by WADA and which are aimed at artificially improving various physiological or psychological functions of the athlete's body to achieve better sports results.

The WADA list includes a variety of substances, such as anabolic steroids, peptide hormones, drugs, and diuretics. The latter does not improve sports performance, but speeds up metabolism, due to which traces of previously banned drugs are excreted faster. For example, in sports such as boxing or wrestling, where there are weight categories and sometimes the athlete needs to lose a few extra pounds, they are used for this purpose.

However, since cases of overuse of this technique have been reported, the use of diuretics, even without the intention of concealing traces of other prohibited substances, is still a reason to further prosecute the athlete for doping.

Substances on the WADA list can be classified into those that are banned, those that are permitted, and those that are monitored.

It is worth describing the process of classifying certain substances as prohibited ones. Of course, today the effect of drugs on the body is well known, as well as hormones have proven effective and direct impact on improving athletic performance.

However, in addition to substances that should be banned, the WADA list includes those ones that have been detected in most doping tests. For instance, today, WADA monitors substances such as nicotine and caffeine. Their influence on sports results has not been proven, but since they are found in almost every doping test, WADA is worried and takes these substances for monitoring. Therefore, sometimes, even ineffective substances and methods can lead to responsibility, if they are still included in the list of prohibited.

The first attempt to ban doping was in 1928 when the International Athletics Federation added the following provisions: Doping is the use of any stimulant that is not a common means of improving performance in athletics above average. Anyone

who knowingly takes or helps to take the above drugs will be excluded from any competition to which these rules apply, or excluded from further participation in amateur competitions held under the jurisdiction of this federation.

However, due to the lack of effective doping tests, it was very difficult to catch someone for using doping, and overuse by athletes continued.

Nevertheless, after several deaths of athletes during important competitions, precisely because of their doping overuse, the world sports community began to strive for "clean" sports.

The Anti-Doping Convention was adopted in 1989, and an additional protocol was passed in Warsaw in 2002, which introduced the concept of mutual recognition of test results and established WADA's authority to conduct doping control in the signatory states.

Today, the fight against doping is carried out at a very serious level, the principles of "clean" sport are enshrined in the rules of various federations, in the Olympic Charter, and in the World Anti-Doping Code.

To sum up all that was stated above, today all sports organizations and the world sports community express their categorical position on the use of doping in sports. In my opinion, the doping test system is quite effective. There is a broad anti-doping campaign, in particular at the European and World Championships brochures with information about what doping is and why it should not be used are distributed among competitors, WADA selects athletes-ambassadors who also promote the idea of "clean" sport. Sports results have grown significantly in recent years and, in my opinion, in some sports being successful without doping is almost impossible, owing to the fact that it is used nearly by all athletes. They just skillfully choose the time of use of prohibited substances and methods, in order to make doping tests negative. It is definitely everyone's business whether to take such substances or not, whether it is worth it or not. But the position of WADA and the IOC in this regard is unequivocal, an athlete will be held responsible for the use of doping and this may ruin their entire career.

CYBER ARMY AS A COMPONENT OF UKRAINE'S NATIONAL DEFENCE

Veronika Vorobets (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. I. Shpuganych,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The rapid development of information and telecommunication technologies (ITT) and cyberspace globalization today provide unlimited opportunities to influence both on the individual and society. Nowadays realities prove that cybersecurity and its implementation is an important component of national security. Today, during the active phase of the russian-Ukrainian war, the main driving forces of Ukraine on this new, cyber front, is Cyber Army.

For the first time in the Ukrainian legislation, the term "Cyber Army " was used in the updated version of the "Cyber Security Strategy of Ukraine for 2021 – 2025 years", which was enacted on August 26th 2021. It states that the state will form the system of effective cyber defence by creating the Cyber Army as a part of Ministry of Defence of Ukraine and will provide them with adequate financial, human and technical resources to deter armed aggression in cyberspace and repel the aggressor. On the same day, for its implementation, the Decree of the President of Ukraine put into effect the Resolution of the National Security and Defence Council of Ukraine "On Urgent Measures of Cyber Defence of the State", which began the process of recruiting cyber troops.

The above-mentioned legal acts do not clarify the notion of "Cyber Army", just as there is no mention of the notion of "Cyberwarfare". O. Zaporozhets interprets the term "Cyberwarfare" as a set of carefully planned and coordinated destructive cyberattacks on the critical information infrastructure of the enemy by the subjects of international relations in order to weaken the position of the object of influence and achieve political, economic and military goals. Cyberwarfare involves a large-scale invasion of the "territory" of the enemy, which in this case are the electronic systems and networks of the object of influence; availability of a certain strategic plan; usage of violent means in the form of malicious software, etc. In our opinion, we should not narrow the list of destructive actions to cyber attacks exclusively, because the arsenal of the russian army used during the armed aggression against Ukraine is diverse: hacktivism, cyber espionage, cyber sabotage, DoS attacks, disinformation and propaganda, participation of state-sponsored teams in political blogs, Internet surveillance using COPM technology, harassment of cyberdissidents, etc.

We may try to form the concept of a "Cyber Serviceman", using the terms "Cyber Defence" (Law of Ukraine "On Basic Principles of Cyber Security of Ukraine") and "Military Service" (Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service") as a person who is serving in the civil service of a special nature, which consists in the professional activities of citizens of Ukraine, foreigners and stateless persons who are fit in their health and by age, related to the implementation of measures carried out in cyberspace and aimed at protecting the sovereignty and defence capabilities of the state, prevention of armed conflict and repulse of armed aggression.

Strengthening cyber capabilities of hostilities and protection from similar actions by the enemy can be traced from the very beginning of russia's armed aggression against Ukraine: in May 2014, the Computer Emergency Response Team of Ukraine (CERT-UA), who previously carried out their activities aimed at ensuring the protection of state information resources protection and telecommunications systems exclusively on the voluntary basis, was granted the official status of a specialized structural subdivision of the State Center for The Protection of Information and Telecommunication Systems of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine. Consolidation of its activities in the Laws of Ukraine "On the State Service for Special Communications and Information Protection", "On Telecommunications" and bylaws can be considered the first step of Ukraine to regulate cyber-military activities.

Since then, an active phase of building a set of measures to establish and coordinate cooperation between the competent government agencies, which are the subjects of cyber security, has begun. In particular, after a series of russian cyber attacks on state-owned enterprises and government agencies of Ukraine, in 2016 the previous formulation of "Cyber Security Strategy of Ukraine" was approved. The stage of its institutionalization was the adoption of the Law of Ukraine "On Basic Principles of Cyber Security of Ukraine", which defined for the first time that the competence of the Armed Forces of Ukraine and other military formations includes responsibilities for detecting and responding to cyber incidents and cyberattacks. For example, in February 2020, as the implementation of the first phase of military reform, the Headquarters of the Communications and Cyber Security Forces of the Armed Forces of Ukraine was established – a military management body that manages the Communications Forces and is responsible for cybersecurity.

Currently, the system of entities responsible for cybersecurity is quite extensive: Security Service of Ukraine, State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, Cyberpolice, National Security and Defence Council of Ukraine, National Bank of Ukraine, Ministry of Digital Transformation of Ukraine, Ministry of Defence, Armed forces and Intelligence Agencies. In addition, the National Security and Defence Council of Ukraine has organized the work of the National Coordination Center for Cyber Security, which directly coordinates the interagency cooperation of these entities.

Thus, the existence of special military groups that will guarantee the defence of national security in cyberspace is not just a trend, but a real requirement of wartime. russia's armed aggression against Ukraine in cyberspace has become a new round of the arms race, forcing us to work ahead and develop new approaches towards ensuring state cybersecurity.

JUDGMENTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE AS A SOURCE OF ADMINISTRATIVE LAW

Marta Hirnyak (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. N. Yaniuk,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

There is a rapid development of administrative legislation today. Thus, the 2016 constitutional reform set new tasks and challenges for judges of general courts. The latter must now be guided by the supremacy of law, which in turn means that judges should not be limited to current legislation. Thus, other sources of law also become important, for example, the judgments of the body of constitutional jurisdiction are debatable for the time being. This issue has been researched by national law scholars: M.I. Kozyubra, V.V. Reshota, V.V. Kopeychikov, O.A. Lukashev, Y. S. Reshetov, O.F. Horseman and others.

Before considering this point, it is expedient to find out what a definition of a "source of administrative law" is. In this case, it is quite possible to agree with V.

Reshota, who gave the author's definition of this concept. According to his position, the sources of administrative law are "a set of mandatory regulations contained in a written act of the competent entity or several entities that create, change, suspend or terminate the administrative law".

It is worth mentioning, the discussions are under way on the active introduction of new sources of administrative law. Currently, there is no consensus among scholars as to what the acts of the Constitutional Court of Ukraine are, especially in their context as forms of external expression and consolidation of administrative law. For example, M. Kelman is convinced that such acts can be safely considered as a legal phenomenon and should be regarded as sources of law. Scholar M. Savchyn considers the acts of the body of constitutional jurisdiction as secondary sources of law, emphasizing that they stand after the regulations in the system of sources of administrative law. As we can see, opinions differ, and law scholars do not have a single position on this issue.

To study this issue, it is necessary to highlight the features of the acts of the body of constitutional jurisdiction. There are certain features of acts of the Constitutional Court of Ukraine, namely:

1. Their normative significance;
2. They are characterized by prejudicial nature;
3. They are binding;
4. They are final;
5. The presence of legal force.

We agree with the opinion that the acts of a single body of constitutional jurisdiction are the sources of secondary law. It is worth mentioning that the Constitutional Court of Ukraine is authorized to interpret the Constitution of Ukraine, to determine the constitutionality / unconstitutionality of normative legal acts, etc. In addition, prior to the 2016 constitutional reform, this body also had the power to interpret Ukrainian laws. In this case, we see that the Constitutional Court of Ukraine cannot create new norms. This body may amend the legislation governing the relations that arise between the subjects of administrative law in the sense that certain regulations may be declared unconstitutional, and therefore cannot be applied in the settlement of disputes. We cannot unequivocally agree with the statement of S. Shevchuk, who believes that the Constitutional Court of Ukraine generally acts as a "negative legislator" when it revokes certain decisions, considering them inconsistent with the provisions of the Basic Law. Here we are in full solidarity with V. Reshota, who emphasizes that the recognition of the Constitutional Court of Ukraine as a "negative legislator" does not comply with the Article 75 of the Constitution of Ukraine, which states that the sole body of legislative power is the Verkhovna Rada of Ukraine.

Given that there is still no final opinion on the attribution of acts of the body of constitutional jurisdiction to the sources of administrative law, we would like to draw attention to another aspect of this issue. Under the Article 7, Part 3 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, administrative courts have the right to reject legislation if, in the opinion of judges, it is unconstitutional to apply the provisions of the Constitution of Ukraine as rules of direct action and then apply these norms to

the Constitutional Court for their audits. Thus, having the permission to make so-called "revisions" of normative legal acts, the Constitutional Court of Ukraine makes amendments to the legislation, and, thus, becomes a form of external expression of administrative law. It is also envisaged that on the basis of the decisions of the CCU, which declared the law unconstitutional, the courts review previously adopted on the basis of such a law court rulings in exceptional circumstances. However, the process of implementing these norms is currently not fully regulated. The legislator did not answer the questions concerning the legal consequences of the repeal of laws or certain norms if they are declared unconstitutional. During the Ukrainian-German meeting of judges to discuss topical issues of administrative proceedings, the President of the Supreme Court tried to describe the procedure that should take place as follows: if a judge considers that a legislative norm is unconstitutional, he appeals to the Plenary of the Supreme Court, which decides on the preparation of a petition to the Constitutional Court.

In this regard we should consider the experience of the Federal Administrative Court of Germany, whose President notes that under German law, judges of all instances have the power to assess the law for constitutionality. If the judge is convinced that the norm is unconstitutional, he suspends the proceedings and submits the law to the Constitutional Court of Germany for review. However, when a judge finds a law unconstitutional, he must give a broad justification and motivation for his conviction. In addition, the decision of the Constitutional Court of Germany for its consideration is used by the very plaintiff who filed the complaint.

Summing up, we see that the decision of the body of constitutional jurisdiction is an important component of the system of sources of administrative law. Using them in the implementation of administrative law, the principle of the rule of law is applied, because in this case all legal norms will be consistent with the Constitution of Ukraine, which, in turn, protects the inalienable rights and freedoms of man and citizen.

THE CONTRACT ON CREATION BY ORDER AND THE USE OF THE OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN FASHION INDUSTRY: NOTION, STRUCTURE AND FORM

Iryna Horokhivska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. M. Sukhanov,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

This abstract is devoted to the study of the specific features of the contract on creation by order and the use of the object of intellectual property rights in fashion industry, principal ideas and recommendations for further improvement of the contract structure in our region and beyond.

Nowadays, in the era of the new scientific and technological revolution it is becoming more and more crucial to protect intellectual property rights. The main vital problems authors, designers and stylists face are plagiarism, copyright

infringement and piracy. Having interviewed a great number of representatives of creative jobs, we discovered that the majority of people do not even realize that they have the rights they are not properly informed of and awared of. Therefore, the chosen issue is quite critical and should be solved as soon as possible.

General issues of the given problem hava been analyzed and theorized by scholars, such as Yavorska O., Tokareva V., Kodynets A., Yakubivsky I., Zhylinkova O., Haritonova O. etc. Studying the issue of intellectual property rights protection we have come to the conclusion that the idea of the protection of intellectual property rights in the fashion industry is not fully researched.

To prevent the infringement of intellectual property rights in fashion business effective mechanisms of legal protection are supposed to be established and adapted to statutory provisions. One of the most essential instruments is the contract on creation by order and the use of the object of intellectual property rights. Legal regulation is fixed by in Civil Code of Ukraine and acts of specific legislation.

The author shall create and use a fashion designer object by order in accordance with the customer`s requirements, and in the fixed term under the agreement.

In our opinion, it is more appropriate to emphasize on the essential conditions of the contract. The results of the study prove that the subject of the agreement is considered to be a sketch and a fashion designer product, which are automatically protected by copyright law. Otherwise, it should be noted that industrial designs and trademarks are not the subject of this contract owing to the fact that they should be registered in accordance with our national legislation. Furthermore, the parties are required to come to consent about the term of the contract. The agreement shall determine the methods and provisions for the customer`s use of the object.

On the other hand, it is vitally important to mention that provisions of the agreement that restrict the right of this author to create other objects shall be invalid. As a consequence, the freedom of self-expression is guaranteed. For instance, this concept is declared in the Human Rights Act. According to Article 10, this right shall include freedom to hold opinions and to receive, impart information and ideas without interference of public authorities and regardless of borders.

Analyzing the profound impact of European integration, it is highly significant to discover the structure of the contract, which is regulated by European law. It is common practice that such type of contract shall include the scope of work, fees and payment details, design deliverables, confidentiality clause, non-compete clause, liability of the parties, termination and dispute resolution matters. Intellectual property rights distribution between the parties to the contract is another valuable condition of the agreement.

Having discovered the legal nature of the contract, specific attention is paid to the parties of the agreement. Due to the provisions of the Civil Code of Ukraine, the author and the customer are the parties to the agreement.

The author is recognized as a person, who is responsible for creating fashion items in conformity with the customer`s demands and specifications. There is a tendency that a designer, a stylist, an artist, a costumier, a decorator or a couturier is the party to the contract on creation by order and the use of the object of intellectual

property rights in fashion industry. The natural persons with limited civil capacity are entitled to dispose of their intellectual property rights upon the consent of their statutory representatives. At the same time, the disposition of intellectual property rights vested in persons under the age of 14 or incapacitated persons remains entirely within the powers of their representatives. The findings present that legal entities are not eligible to be the party to the agreement, as they are not able to perform the results of intellectual creative activity.

The customer is claimed to be a natural person or entity that gives the requirements to the author and pays for creating the objects of intellectual property rights in fashion industry. It is widely recognized that the customer is granted the exclusive rights to use a design, such as making, offering, putting on the market, importing or exporting the product.

The contract on creation by order and the use of the intellectual property rights object in fashion industry shall be concluded in written form. The purpose of drafting a written contract is to make the agreement legally binding. As a result, the contract is considered to contain information that consolidates expectations of each party to the written contract while being concise and clear.

In conclusion, it was established that the contract on creation by order and the use of the object of intellectual property rights in fashion industry is an effective mechanism for a wide range of designers to protect their intellectual property rights. The contract is a formal agreement between the author and the customer, whose aim is to ensure that the author will receive the payment for their work, establish ownership rights and deal with termination and dispute resolution matters. Due to the rapid development of fashion law, this type of agreement is believed to be a particularly beneficial tool for design professionals in Ukraine.

PRINCIPLES OF THE NATIONALIST POLITICAL AND LEGAL MODEL OF UKRAINIAN STATEHOOD

Khrystyna Hoshovska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. T. Dudash,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

The second month of the Russian army's full-scale invasion of Ukraine is a continuation of the eight-year Russian-Ukrainian war. Struggling for our state and national values, rights and freedoms, we defend at the same time our affiliation to the European civilization. By referance to this, the topic I will highlight today is extremely relevant.

Nationalism is an ideology based on the citizen's devotion to their national state, a form of mental and ideological consciousness of the nation. There are fundamental differences between nationalism and Nazism, which prove that these terms are different phenomena. For nationalists a nation is an ethnic community united by language, history, and culture, which strives to have a strong independent state in its ethnic lands. Nazism uses the nation as an instrument of the dominant

force. This ideology is aimed at the partial or complete destruction of other nations. The nationalist respects the fact that each nation has its own historical and cultural values and an independent state. Nazism seeks to brutally destroy the identity of other nations, seize their territories and establish its dominance.

The nationalist conceptions of the state presuppose a nation-centric state, which grants its right to economic and political self-determination, ensures the rights and freedoms of the ethnic nation and its protection. At the same time, it creates favorable social, legal, cultural and political conditions for the development of the entire people of the country, which consists of representatives of different nationalities.

Modern nationalist conceptions of the state and law do not show radical categoricalness on the issues of endowing the titular nation with absolute advantages. They are based on the promotion of the dominant right of the indigenous ethnic group to establish the norms of public life, rights and freedoms. More than that, in nowaday's world, these concepts are not oppressing the rights of representatives of national minorities. Not many rules are required for them: the obligatory use of the language of the titular nation in public space, tolerance of established national norms in various spheres of life.

Ukrainian nationalism as a political ideology was formed in the 1920s. Mykola Mikhnovsky, a native of Kharkiv, is considered to be the founder of the nationalist concept of Ukrainian law. For the first time he provided the issue of Ukraine's independence with a scientific legal basis. He proved that the colonial status of Ukraine is a gross violation of the historical law of its people, and indicated that a state independence is the main condition for the existence of the nation. Dmytro Dontsov, a native of the Ukrainian city of Melitopol, and Mykola Stsiborsky also made a significant contribution to the development of the Ukrainian nationalist theory of the state. Dmytro Dontsov proclaimed the idea of a nation whose main goal was political independence and a complete estrangement with Russia. His political philosophy is based on the principles of "integral nationalism", the role of the national elite, a mono-party state. Mykola Stsiborsky formulated his conception of naciocracy as a form of state. He considered the ultimate goal of the Ukrainian national revolution to be the complete liberation of the nation from the occupiers, which would enable the development of an independent unitary Ukrainian state.

The nationalist model of Ukrainian statehood as a direction of domestic political and legal thought sharpened society's attention to national problems. It has always been a natural reaction to the policies of national oppression and Russian chauvinism.

There is a great need to consolidate Ukrainian nationalist political structures in order to implement modern nationalist ideas in all spheres of public life, including the legal idea. Because without consolidation in the legal field, concepts have no application.

I have reviewed the basic program principles of the most powerful nationalist political forces in Ukraine, which have been actively promoting the nationalist model of the state for many years. Important are the points concerning the state policy in the sphere of national economy, militarization of the country, functioning

of the Ukrainian language, information space, national-patriotic education. Consolidation of these principles in laws and programs with sufficient funding from state and local budgets is dominant for the further development of Ukraine. At the time of Russia's full-scale armed invasion of Ukraine, nationalist principles were reflected in the adoption of relevant laws, which the nationalists had insisted on throughout the eight years of the war.

For the time being, there still are many established stereotypes and prejudices about the role of Ukrainian nationalism in state building. Drawing on ancient origins, they are deeply rooted in the views of many people in Ukraine and around the world. For centuries, the Russian Empire, the Soviet Union, and modern Putin's Russia have directed powerful ideological, political, economic, informational means and forces to devalue and destroy Ukrainian national traditions, language, religion, culture, self-awareness and identification of Ukrainians as a great nation.

Due to the extended Russian-Ukrainian war, interest in modern nationalist conceptions of the state has grown in the public consciousness. We can courageuously say that due to Russia's armed invasion of Ukraine, given the heroic struggle of Ukrainians, the ineffectiveness of the Budapest Memorandum and NATO's political hesitations, the nationalist concept of statehood will reach a qualitatively new stage of development.

Nowaday's, Ukraine is going through a difficult period in its history and at the same time has a unique chance to create a new model of the nation-state, which will be largely based on a nationalist concept adapted to the needs of the modern world. The Russian-Ukrainian war will make and is already making significant adjustments to world geopolitical processes. We believe that Ukraine will survive and win with the strong help of democratic countries in Europe and the world. We believe that we will rebuild the destroyed country and build a strong nation-centric state that will determine the vectors of its development without Russia and we do believe we will become a full member of the EU and the NATO.

CIVIL SERVANT: CONCEPT, TYPES. ISSUES OF LEGAL STATUS OF THE CIVIL SERVANT IN UKRAINE

Olena Greben (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. I. Nastasiak,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The issues under consideration have been researched by prominent law scholars such as V. Averyanov, O. Legka, G. Atamanchuk, R. Botvinov, O. Brit, V. Goshovsky, S. Dubenko, K. Konashevskaya, P. Kondyk, G. Opanasyuk, etc. The concept of civil service, its specifics, components and features, as well as the legal status of civil servants occupy one of the central places in the general theory of law and the theory of public administration.

Unfortunately, historically, Ukraine was a part of other states and, as a result, foreign management experience was used on its territory. And this fact could not but

affect the current civil service in Ukraine. It should be noted that after the collapse of the USSR a great part of people formed an ambiguous attitude towards civil servants and the mechanism of civil service in general. This situation should be changed as soon as possible by improving the legal regulation of the civil service in Ukraine and increasing its efficiency.

In conformity with the Law of Ukraine "On Civil Service" civil service is defined as a public, professional, politically impartial activity for the practical implementation of tasks and functions of the state. Ensuring the provision of affordable and quality administrative services, implementation of state supervision and control over compliance with the legislation and personnel management of state bodies is defined as the main goal of the civil service in Ukraine.

Civil service is exercised in compliance with the following principles: the rule of law, legality, professionalism, patriotism, efficiency, integrity, equal access to public service, transparency and stability.

The effect of the specified law applies mainly to civil servants of executive bodies, as well as prosecutor's offices, military administration bodies, foreign diplomatic missions of Ukraine and other state bodies. Therefore, we can conclude how important it is to understand the concept of "civil servant".

Under the Article 1 of the Law of Ukraine "On Civil Service", a civil servant is a citizen of Ukraine who holds a civil service position in a public authority, another state body, receives a salary from the state budget and exercises the powers established for this position, directly related to the tasks and functions of such a state body, as well as adheres to the principles of civil service.

In the scientific literature, officials use some research-based approaches to the classification of civil servant. The most common is the division into three categories of civil service positions: "A", "B", "C". Category "A" includes the highest corps of the civil service, the so-called "first" leaders. Category "B" consists of deputy heads of state bodies, heads of structural units, territorial bodies. The last category – "C" – other positions not included in categories "A" and "B". This approach is in line with European approaches to the classification of civil service positions.

The legal status of civil servants is an integral part of the general concept of "civil servant". The legal status of civil servants can be defined as a set of rights, freedoms, responsibilities, restrictions, incentives established by law and guaranteed by the state.

Discussions over the legal status of civil servants in Ukraine indicate a certain instability of its norms, due to the sometimes apolitical nature of the relationship in which the civil servant is. Increasingly, it is becoming known about the facts of violation of the legal status of civil servants, namely: low level of managerial competencies, in particular in the field of personnel management, discrimination on various grounds: by the level of work experience, age, lack of systematic cooperation between authorities.

In case of violation of the rights granted by the Law «On Civil Service» 2016 or obstacles to the exercise of such rights, a civil servant may file a complaint with the head of the civil service indicating the facts of violation of his rights or obstacles to their exercise. The head of the civil service is obliged to provide a reasonable written

answer to the civil servant. In case of failure to receive a reasonable response to the complaint or disagreement with the response of the head of the civil service within the period specified in part 3 of this article, the civil servant may file a complaint to the court and appeal against the decision.

Summarizing the above, it seems possible to draw a number of conclusions. Ukraine is currently in the process of significant democratic transformations. It is an indisputable fact that the success of any state transformation depends primarily on the effective operation of the civil service. Therefore, the civil service is really one of the fundamental institutions of the state. And the civil servant is the guarantor of stability achievement of the bases and integrity of the state. The issue of the legal status of a civil servant is extremely relevant for both legal science and practical jurisprudence.

EXPERT OPINION AS A SOURCE OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Oleksii Dvornik (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. M. Mazur,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

Today, expert opinions are widely used in criminal proceedings. Its significantly expands the cognitive capabilities of pre-trial investigation agencies and court, allowing to use the full arsenal of scientific capabilities and special knowledge in criminal proceedings.

Therefore, it is very important to understand the legal nature of this procedural source of evidence, to know about its significance, its structure and content, and the features of its legal evaluation. Researching the Criminal Procedural legislation and doctrine helps me to determine the expert opinion as an independent procedural source of evidence. Under the Criminal Procedural Code of Ukraine, "the expert opinion is a detailed description of the examination conducted by an expert, as well as the findings of such an examination and grounded responses to the questions posed by the person who invited the expert, or the investigating judge or court requesting his/her opinion".

When we can see the definition of the expert opinion as a procedural source of evidence in the Criminal Procedural Code of Ukraine we can define the special features of this concept:

a) the expert opinion is grounded on the special knowledge of the expert, which is a system of scientific, technical and other information, skills and abilities of certain people with professional (scientific and practical) training in specific areas of human activity, and can't go beyond this special knowledge. The Criminal Procedural Code of Ukraine doesn't define the range of special knowledge that an expert should have. But under the Law of Ukraine "On Forensic Examination", special knowledge is a knowledge in the field of science, technology, arts, crafts, etc. objects

and processes in order to provide an opinion on issues that are or will be the subject of court proceedings;

b) mental conclusion reached by the expert based on his/her examination, has the main proving value in the expert opinion;

c) the expert opinion is drawn up within the special knowledge of the expert and the questions, which were posed to him;

g) it contains factual data, which is relevant to criminal proceedings and is formed in accordance with the procedure prescribed by the criminal procedural legislation.

In criminal proceedings, an expert opinion is considered in two aspects: as a source of evidence and as the content of a procedural document (source of evidence). The content of the expert opinion contains factual data about the circumstances of the fact in proof and other circumstances of a case that are important for the correct resolution of the case and is made by the expert in his opinion in the form of grounded conclusions. It is essential that this factual data is the result of the examination conducted by the relevant person, who has certain special knowledge, without which this examination is impossible and neither the parties to the criminal proceedings, nor the court has such special knowledge. Regarding the procedural form of expert opinion, it is a written document drawn up under the procedural requirements, which contains the reasoned conclusions stated by the expert.

Each expert opinion, in addition to its content, also has a certain structure. The Criminal Procedural Code of Ukraine sets requirements for the content of an expert opinion, but doesn't specify anything about its structure. But in practice, the structure of an expert opinion consists of three main parts. These parts are: 1) the introductory part, which covers the organizational aspect of conducting an expert examination and drawing up an expert opinion; 2) the research part, which contains information about the applied methods of the expert examination, types of research which have been conducted and the results of that research; 3) the final part reflects the conclusions, which have been made by the expert on the basis of results of his/her examination. Annex is an integral part of expert opinion, but it can't be considered as an independent element of the structure of this source of evidence, it only reflects the process of the research, which is set out in the research part of the expert opinion. Also, there is evaluation of the expert opinion, which is very important for criminal proceedings. We should understand it as a process of establishing adequacy, admissibility and certainty of expert opinion, determining the forms and ways of its using in proving, which is based on the principles of comprehensive, complete, and impartial examination of all circumstances in criminal proceedings. During the evaluation, it is necessary to take into account the specifics of this source of evidence, due to its legal nature, features of its content and procedural form. Establishing the expert opinion as adequate, admissible and certain evidence allows it to be used in proving.

Therefore, it can be concluded that the expert opinion is an independent source of evidence, which has its own specific content and structure and differs significantly from others because it is formed in the process of applying special professional knowledge, scientific and technical means and methods to certain

sources of information by special people (experts). It has very important significance and role in criminal proceedings, because the expert opinion opens up factual data for the parties to criminal proceedings, for the court, which could not have been obtained without applying this special knowledge.

THE POWERS OF THE PRESIDENT OF UKRAINE UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW

Viktoriya Duda (student)

Ivan Franko National University of L'viv
(Scientific adviser: As. Prof. O. Boryslavska,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The institute of the head of the state takes an important place in the state power mechanism. His powers, the procedure for election and termination of office, the character of relations with other branches of government are enshrined in the Main Law. Analysis of the Constitution and legislation of Ukraine shows that President takes a special place in the system of public authorities and does not belong to any of its branches. He receives his powers directly from the people. Thus, the head of the state bears a great responsibility before the citizens and the country, because under the Article 102 of the Constitution of Ukraine: «President of Ukraine shall be the guarantor of the state sovereignty and territorial integrity of Ukraine, the observance of the Constitution of Ukraine, human and citizens' rights and freedoms». Unfortunately, today these legislative provisions are extremely important in the sphere of defense and national security.

Focusing on the basic powers of the head of the state under martial law, it is possible to outline such provisions of the Article 106 of the Constitution of Ukraine:

President of Ukraine shall:

- ensure the independence, national security, and succession of the state;
- be the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine; appoint and dismiss the high command of the Armed Forces of Ukraine and other military formations; perform functions of administration in the spheres of national security and defense of the state;
- be the Head of the National Security and Defense Council of Ukraine;
- adopt a decision for total or partial mobilization and the introduction of martial law in Ukraine or in particular territories in case of a threat of attack or danger to the independence of Ukraine.

Under the Law «On Defense of Ukraine», President issues decrees and orders for the exercising of powers in the sphere of defense. They, in turn, in accordance with the law "On the Legal Regime of Martial Law" are the legal basis for the introduction of martial law after approval by the Verkhovna Rada of Ukraine.

Thus, on February 24, 2022, in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, the head of the state issued the following decrees: "On the Imposition of Martial Law in Ukraine", "On Total Mobilization". Furthermore, on March 14, 2022, in connection with the ongoing hostilities from the

"neighboring country" on the territory of our state, martial law was extended for 30 days by the presidential decree.

It is difficult to disagree with the fact that taking into account the potential danger of the state – aggressor, the organization of the state and coordination of the efforts of all its citizens are very necessary in such difficult conditions. Therefore, under the Article 64 of the Constitution of Ukraine: «Specific restrictions on rights and freedoms may be established with the indication of the period of effect for such restrictions under martial law». It`s worth mentioning that today such restrictions have already affected the sphere of labor relations. Thus, for example, the law «On the Organization of Labor Relations under Conditions of Martial Law» has been recently adopted. In accordance with this law the standard working hours of employees shall not exceed 40 hours per week, as it was before the martial law, but under the new law-60 hours per week. Moreover, the employer shall be released from liability for breach of labor remuneration if he proves that the breach was the result of hostilities. In addition, the employment contract may now be suspended due to the military aggression against Ukraine.

Of course, given that Ukraine is a democratic state for which the person is the highest social value, such rights and freedoms as the right to life, the right to have person`s dignity respected, the right to freedom and personal inviolability, the right to social protection, the right to citizenship and other rights that are foreseen by the Article 64 of the Constitution of Ukraine can't be limited.

Under the provisions of the Main Law, President is also the guarantor of the strategic course realization for the acquisition of full membership of Ukraine in the European Union and in the North Atlantic Treaty Organization. This very provision is considered to be referred to an issue that is now crucial in the light of today's events. Of course, everyone understands the importance of Ukraine's accession to the NATO, but it still remains open.

In general, relations between Ukraine and the NATO began to develop in the early 90's of the 20th century. Since 2014, as a result of the Russian-Ukrainian conflict, cooperation between Ukraine and the NATO has been activated. Thus, in June 2017, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the law recognizing the country's membership in the Alliance as a strategic priority of the national foreign policy. In 2019, the appropriate amendment to the Constitution of Ukraine came into force.

As a result of the Russian-Ukrainian conflict, the NATO has expanded its support to Ukraine. The North Atlantic Alliance strongly condemns Russia's full-scale invasion in Ukraine and considers it completely unmotivated and unprovoked. As the member-states of the Alliance claim: "this is a grave violation of international law and a serious threat to world security."

On 4 March, 2022, at an emergency meeting in Brussels, the Secretary General of the NATO Jens Stoltenberg stated that closing the sky and securing a no-fly zone is possible by shooting Russian planes down by the NATO fighters. This, in turn, can result in a full-scale war in Europe, involving even more countries, causing even more suffering. Therefore, as stated, the NATO will not intervene in this armed conflict. However, it is NATO members who exerts severe pressure on Russia by

applying sanctions and who gives an aid to Ukraine, which is causing significant losses to the aggressor's economy that will have to be renewed for many years.

Summarizing the above considerations, we can say that President of Ukraine, being the head of the state, has significant powers under conditions of martial law, related to national security and defense of the state. Today, Volodymyr Zelensky, President of Ukraine, has gained recognition in Europe: he is greeted with applause by the British Parliament, publicist Jeffrey Salkin compares the Ukrainian leader with Winston Churchill, and his photos appear on the covers of the Vanity Fair and the New Yorker. We can see that the importance of the powers of President of Ukraine during martial law as Commander-in-Chief is difficult to overemphasize. We hope that all the above-mentioned legislative provisions in the field of defense and national security will be successfully implemented in practice and Ukraine will come to victory as soon as possible with confident steps.

THE IMPOSITION OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

Bohdan Yerokhin (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: Prof. O. Boryslavska,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

"Do not go to war with the law, pass the law against the war" – the Jewish proverb goes, pointing out two main issues that arise in response to the military aggression in a civilized world, namely, a moral aspect and its legal insurance.

In 2014 the Russian Federation started a military aggression against Ukraine, which continued during eight years. On February 24, 2022, Russian forces started a full-scale invasion on the territory of Ukraine under the absurdly grounded mission of "demilitarization" of Ukraine.

Due to the active fighting our state has faced not only the issues concerning the retention and restoration of a territorial integrity but also the ensuring of constitutional rights and freedoms of people who are staying on its territory. The impossibility to act in normal conditions impelled government to the imposition of a special legal regime – martial law.

The Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On the Legal Regime of the Martial Law" and Decree of the President of Ukraine comprise the legal bases on the martial law imposition. The reasons of its introduction shall be the existence of the threat of attack, military aggression or the risk to the Ukraine's state independence, its territorial integrity. The process of the imposition follows the next algorithm: 1) The proposal of the National Security and Defense Council to the President of Ukraine on the martial law imposition; 2) Decree of the President of Ukraine on the imposition of martial law; 3) The approvement of the Decree by the Verkhovna Rada and the introduction of the corresponding bill; 4) The immediate announcement of the imposition of martial law through the mass media; 5) The official announcement of Decree of the President of Ukraine along with the law on its approvement. The President's Decree must include the next provisions: 1) the justification for necessity

of martial law imposition; 2) the borders of the territory martial law is introduced within, time and term of its imposition; 3) the assignments to military command, administrations, state and local government agencies on the introduction and implementation of measures of the legal regime of martial law; 4) the assignments to civil security entities on the enforcement of the unified state civil security system, its operational and territorial subsystems for implementation of appointed tasks; 5) the comprehensive list of the constitutional rights and freedoms of man and citizen that are temporary restricted indicating the term of restriction, and also temporary restrictions on the rights and legitimate interests of legal entities indicating the term of restriction.

It should be pointed out that martial law could be imposed either in the whole territory of Ukraine or in its separate areas.

The first imposition of martial law was initiated on November 26, 2018, as the result of another act of military aggression that occurred the previous day in the Kerch Strait against the Ukrainian Navy. The leading reason of imposition by the Decree №390/2018 of President Poroshenko was the threat of a full-scale invasion in Ukraine of Russian military forces, the risk to the Ukraine's state independence, its territorial integrity. The decree introduced martial law for the period of 30 days and pointed the exact time of its imposition and termination, the assignments to military command, administrations, local government agencies and included the comprehensive list of the constitutional rights and freedoms that are going to be restricted. The Verkhovna Rada detailed by the Law of Ukraine "On Approval of Decree of the President of Ukraine "On the imposition of martial law in Ukraine"" the territories where martial law is introduced citing 10 regions of Ukraine.

The imposition of martial law in 2018 was controversially accepted by society and analytics, who christened it as a partial or "hybrid". Thus, Volodymyr Fosenko, a political analyst, stressed: "It was a sort of a political rather than complete martial law. From the side of a political opposition, the major part of society, western partners put forward serious concerns at once. First of all, they were related to elections, as they cannot be held during martial law operation. The same dilemma also existed in 2014. Elections or martial law. Now they have found such a mild palliative compromise."

The imposition of martial law on February 24, 2022, by the Decree of President Zelenskyy №64/2022 and its prolongation by the Decree №133/2022 is an unambiguous and clear decision for the citizens of Ukraine and world's community. The reason has become the military aggression of Russia, a full-scale invasion, that directly meant the declaration of war by Russian government in Ukraine without attempts to cover up the presence of its forces as it was in 2014. The intentions to confront occupiers also proves President's Decree №69/2022 "On the general Mobilisation" which is his prerogative under Art.106 para 20 of the Constitution of Ukraine and a reasonably logical continuation of his actions.

Considering the today's fighting against Russian army, the imposition of martial law in conditions of active military actions allows the military command of the state and the Armed Forces of Ukraine confidently control the home front and also practically seamlessly withstand in the front-line. The restriction of

constitutional rights and freedoms of people is a necessitated measure introduced for effective help to soldiers which is indicated in: a curfew introduction and the special regime of blackout, expropriation of property for army needs, special regime of entering, leaving and movement within the country, check-ups of documents, vehicles, luggage, premises, prohibition of strikes, public organizations and demonstrations and the sale of alcohol drinks. Among that, the imposition of martial law allows to evacuate people from regions of active military actions through the arrangement of humanitarian corridors. With all the mentioned has today's Ukraine faced in practice.

In conclusion, basing on the war experience of our country, martial law as a special legal regime has managed to prove its effectiveness in confrontation to aggressor and ensured the state's operation in extraordinary circumstances.

THE CONCEPT OF JOINT-STOCK COMPANY IN CONTINENTAL AND ANGLO-SAXON LEGAL SYSTEMS

Yaroslava Zheltobriukhova (student)

Lviv National University of Ivan Franko
(Scientific advisor: As. Prof. I. Shpuganych,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

Joint-stock company is fairly common and effective organizational and legal form of legal entity. In each country, in one way or another, there is legal regulation of this type of company. However, when the study goes beyond the Ukrainian national legislation, it may be difficult to understand and identify similar legal entities in the legal systems of other countries. This is caused by basic differences between the continental and Anglo-Saxon legal systems, plus common translation difficulties. The study of the equivalents of a joint-stock company in foreign legal systems will allow more effective understanding, research, and comparison of foreign legal regulation of such legal entity.

In order to analyze the concept of joint-stock company, I have chosen to compare its legal definitions in Ukraine, Germany and France (as Continental legal system) and United Kingdom and Canada (Anglo-Saxon legal system).

In Ukrainian law, the relevant definitions are contained in the Civil Code, the Commercial Code, and the Law on Joint-Stock Companies. Based on these acts, joint stock company is a company whose authorized capital is divided into a certain number of parts of equal nominal value, corporate rights for which are certified by shares.

In German legal system the definition of a joint-stock company (germ. Aktiengesellschaft) is stated in cognominal law – "Aktiengesetz". Article 1 states: "Aktiengesellschaft" is a company with its own legal personality. Only the company's assets are liable for the company's liabilities to creditors. The "Aktiengesellschaft" has capital divided into shares.

Concidering the concept of joint-stock company (fr. Société Anonyme (S.A.)) in French law, it can be described as follows: a Société Anonyme is the equivalent of

a corporation in the United States, a public limited company in the United Kingdom, or an Aktiengesellschaft (AG) in Germany.

So basically, it can be clear from these legal statements, that in Continental legal system countries have expectedly quite similar definitions. But in Anglo-Saxon legal system, the situation is more complicated.

As far as I understand, terminologically there is no eponymous type of company in English law. "Joint-stock company" does not satisfy the legal context and is used to translate Ukrainian «акціонерне товариство» to English. However, in this sense, the equivalent of JSC will be a public limited company, according to the Companies Act. A company is a "limited company" if the liability of its members is limited by its constitution. It may be limited by shares or limited by guarantee. A "public company" is a company limited by shares or limited by guarantee having a share capital. So to sum up, it is the legal entity whose authorized capital is divided into shares, and the liability of shareholders is limited by the value of their shares.

It is interesting to note, that the term "corporation" in the Anglo-Saxon legal system is synonymous with the concept of "legal entity", while in the Continental system it is understood as a particular type of the latter. In Canada Business Corporation Act, I did not come across a separate article containing information about legal entity clearly identified with a joint-stock company. As far as I understand, the division of the capital of legal entity into shares can be simply used as a variant of additional characteristic of the corporation. For example, there is article that regulates the meeting of shareholders of the corporation, voting procedure etc., while there is no chapter or article about JSC.

The whole information mentioned above brings me to certain conclusions. In my opinion, out of the analyzed provisions only in the legislation of Ukraine and Germany, and more or less France – the category of joint stock company («акціонерне товариство») is clearly distinguished. That allows to clearly explore legal regulations, find legal acts. But in the Anglo-Saxon legal system, in particular in Great Britain and Canada, "shares" are not the main characteristic of such a legal entity. The fact that the authorized capital is divided into shares functions mainly as an additional characteristic. It looks as if a legal entity is "constructed" from a number of legal components: limited/unlimited, private/public, limited by shares/guarantees. In Ukrainian law, such concepts are also used, but as subtypes – for example, private and public joint stock company. The point of my main concern was the fact that in Anglo-Saxon legal system, according to the analyzed provisions, the word «share» is not used to name a particular legal entity, opposite to the one used in Continental legal system. When studying the JSC, I believe it would be expectable to use the «share company» or for example «Aktiengesellschaft» as in Germany.

In conclusion, there is a great difference in the concept of JSC as a legal entity in different legal systems. In Continental system the legal entity whose capital is divided into shares obtains the name with the use of the word «shares». But in Anglo-Saxon system, the division of capital into shares has no such impact on the name of the legal entity but claims to be one of the possible characteristics of the terms «company» or «corporation».

AMERICAN AND UKRAINIAN VIEWPOINTS OVER THE NON-COMPETITION AGREEMENT

Victoria Zaveruha (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. T. Parpan,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

Even though the principle of free competition was specified and approved a long time ago, and in the antitrust legislation competition is being modified and appreciated, in the area of employment law, the situation differs. This phenomenon is considered to be questionable, both employees and employers are encouraged to avoid it, and legislators all over the world tend to restrict and even forbid commercial competition.

Furthermore, a non-competition agreement is defined by Olena Rym, the prominent Ukrainian law scholar, as a treaty between employer and employee which is in force throughout the labour relations or/and for a period indicated by the parties after their termination. Due to this agreement, a employee undertakes a responsibility to avoid using trade secrets both when working part-time with another employer, and during the period of their own corporation, services, or work under civil law contracts.

The definition clearly illustrates that the non-competition statement does not apply to the elimination of third-party competition, but rather intends to protect the legitimate business interest. This concept is carefully depicted in the US law. Thus, the legitimate interest of the business involve not only trade secrets and various confidential information but also any useful personal information: data on relationships with customers/clients (including potential ones), permanent business or professional practice, highly specialized training, specifics of geography or market location, etc.

However, to make a non-compete agreement legitimate it shouldn't be unreasonable in scope and/or duration which means that the terms of the agreement should not be too general, it shall clarify the scope of the company, and the restrictions for a performer must be non-discriminatory, fair, and enforceable. A common example of an agreement that does not fully meet this requirement is the common B2B contract of a US resident company with a Ukrainian developer, which provides a clause that excludes cooperating with IT companies for a 10-year term. Unquestionably, such conditions do not fulfill the norm of being reasonable in scope and/or duration, which makes them legally incapable of judicial protection, even in the US jurisdiction.

Thus, the two mentioned benchmarks clarify the procedure for concluding non-compete treaties in the United States, but much still depends on the particular state: somewhere non-compete agreements are acknowledged and implemented, but there are places where such pacts are restricted. Nevertheless, an exquisite point is that in all the states there is unusual popularity of non-compete pacts within the area of media and television. Doubtlessly, a necessity to provide the justification for

the legitimate business interest and the need to prove that the treaty in question is reasonable in scope and/or duration are the aspects that unify the states as well.

As for the Ukrainian jurisdiction, first and foremost, the lack of specific regulations for such relations is worth noting. Due to this fact, the general provisions of civil and commercial law must be applied, such as freedom of contract, fairness of its terms, and the responsibility to fulfill the undertaken obligations; Article 9 of the Labor Code of Ukraine should be mentioned as well; it states: "conditions that worsen the state of employees compared to the legislation of Ukraine are considered to be invalid." Accordingly, there is a risk that indicating non-compete terms in the employment contract may be seen by the court as a constraint on the employee's rights. That is why, in order to avoid some unnecessary inaccuracies, in addition to the employment contract, employers frequently enter into a separate civil contract, which assumes the employee's compensation for temporary non-employment. As the practice of Ukrainian courts shows, in recent years judges, following the experience of Western colleagues, have been more eager to approve non-competition provisions, surely, if they are justified and detailed; the agreement mustn't violate public order as well: if the non-compete agreement creates a monopoly position for a certain business, it is likely to be recognized as an invalid one.

A crucial question arises: is it possible to regulate the competition in present Ukraine? Well, Law № 4303 on Diya City needs to be clarified in this context, as it is the first Ukrainian act that governs a non-compete agreement. According to the law, the NCA is an obligation of the IT specialist to avoid specific activities so as to prevent competition. Even though so far the pact applies only to the activities of IT workers, this is a significant step in modifying the Ukrainian legislation.

Another alternative option that can encourage shifts in the national labor law in the vector of non-fair competition may be the introduction of a standard that would allow Garden leave, which is the time-off during which the employee is dismissed from his duties, but remains employed with limited rights to apply for certain positions. At the time of this leave, the employer may also prevent the employee from contacting colleagues, customers, restrict an access to the computer systems, work e-mail, other documents, and any other information specified in the agreement. Disadvantages of the described treaty include shorter duration compared to non-compete agreements (30-90 days on average) and the need to pay full wages. In general, Garden leave is an effective legal tool that is widely used in the United States.

In conclusion, a few points should be emphasised: first of all, it is clear that personalisation is the most important feature of any non-compete agreement, ie the contract should be developed on a specific case, which not only reasonably increases the chances of winning in court, but also reduces risks for employers and prevents violations of the employee’s rights. Non-competition is a new issue in Ukraine, but it is improving promptly and helps to minimize the risk of violation of employer’s rights by former employees, that is why it is becoming more and more widespread. Yet, there is a strong necessity to enrich the current legislation of Ukraine with the provisions that define the essence of non-competition, as the continued use of

general and controversial principles can lead to abuses by both employers and employees.

ANALYSIS OF CERTAIN PROVISIONS OF THE LAW OF UKRAINE "ON PROTECTION OF INDUSTRIAL DESIGN RIGHTS" IN THE CONTEXT OF THE PATENT LEGISLATION REFORM, 2020

Olha Zakorchemna (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. H. Kmetyk-Podubinska,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

By ratifying the Association Agreement with the EU, Ukraine has committed itself, among other amendments, to reform patent law. The provisions of the Agreement are norms of direct effect, so they can be applied directly.

However, for better enforcement of "patent novelties", the legislator reproduced the essence of the Agreement in the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Strengthening the Protection and Defense of Trademarks and Industrial Designs and Combating Patent Abuse" (hereinafter – the Law).

After analyzing the name of the adopted act, we came to understanding its **tasks**:

1) strengthening the protection of rights to trademarks and industrial designs (hereinafter – ID);
2) defense of trademark and industrial rights;
3) combating patent abuses.

Interestingly, the draft law was originally called "... anti-patent trolling", but eventually adopted "... patent abuse" as a broader concept and more balanced, as it does not contain IP jargon.

In order to fulfill the tasks of the Law, we will consider certain provisions: the concept of ID, the conditions for granting legal protection to ID, objects that may or may not be ID, and the out-of-court procedure for the protection of rights to ID.

The concept of the industrial design

The law contains an updated definition of the basic term – ID, namely: "ID – the result of intellectual, creative activity of a man in the field of artistic designing".

As we can see, the legislator has supplemented the definition of such a feature of human activity as "intellectual". We consider it appropriate because ID is an embodiment of creativity connected with industrial applicability, the ability to satisfy aesthetic, ergonomic, etc. demands, which are impossible to achieve without intelligence.

The conditions for granting legal protection to an industrial design

The new version of the Law removes the principle of humanity and clarifies that the principles of morality shall be universally recognized. We are convinced that morality includes humanity, and the removal of this principle was not its abolition. Universal recognition presupposes recognition by all people.

Objects that may or may not be industrial designs

Nullification of the requirements of the product`s purpose – to meet aesthetic and ergonomic demands is justified because other demands may be satisfied by ID. For instance, economical, to make the product cheaper or environmentally friendly, etc.; an exhaustive list narrows the number of objects that may be ID.

The wording of the ID`s object has been changed because ID is the object and the list is its form.

The appearance of the product now covers more options than foreseen before. Indeed, recognizing ID as a part of a product, rather than the entire product, increases the possible number of items that may be recognized as ID.

The freedom of creativity in creation of ID has been expanded: ID exists not only in industrial products but in handicrafts because, in the definitions of terms, contained in the Law, a product means "any object of industrial production or handicraft".

The concept of the drawing is specified: lines, contours. Nevertheless, the drawing may be illustrated, for instance, by dots, so we recommend expanding the existing list or returning to the previous edition of the Law.

The "colouring" feature has been changed to "colours". It is necessary to understand and compare the meanings of these concepts. *Paint is a substance for coloring objects in one or another color, for instance, for colouring. Colour is the property of bodies to cause a particular visual sensation according to the spectral composition of the light reflected or emitted by them.*

We understand that colour is the subjective impression of an observer, and paint is a means of colouring. We believe that in the previous edition a more precise concept was chosen, which corresponds to its purpose. In fact, it is possible to create ID when you use paint, and the colour comes later when you subjectively look at such an object.

A result that satisfies the definition of ID but is embodied or used in a product that is a part of a composite product and is invisible during normal use of the product will not be protected. That is, in electricity, when the light is turned on, the end consumer cannot see what is happening inside the wire.

Moreover, if the features of the product`s appearance are due solely to its technical functions (the appearance of the pyramid must contain a triangle), or mechanically connected, located so that each product can perform its function (connection of Christmas garlands) – such "creativity" shall not receive legal protection as ID.

The out-of-court procedure for the protection of rights to ID

The Post-grant opposition procedure simplifies the exercise of right to invalidate ID, reduces the burden on the courts.

An application to the Appeals Chamber of the National Agency of Intellectual Property (hereinafter – NAIP) may be submitted by anyone, not just those whose rights or legitimate interests are violated by ID.

Term for applying is a period of validity of property rights and even after, during the violation (as in the case of negatory action).

Reduced trial period compared to courts – 3 months.

The specific form of the decision, in contrast to the courts, is approved by order, not announced, but sent to the parties.

A decision may be appealed, but no longer out of court (The Cassation Chamber of NAIP DOES NOT EXIST), but in court. Term – 2 months.

Instead of announcing the decision in the courtroom, it is published on the official website.

Unfortunately, it is currently not possible to apply the Post-grant opposition procedure, as the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for payment of fees for actions related to the protection of intellectual property rights" (hereinafter – the Decree) has not been amended to establish the amount of judicial fees when using such a procedure.

Conclusions. Patent reform in the context of the industrial design was a necessity, considering a dynamic development of this intellectual property object and the requirements of the Agreement with the EU. The amended Law contains an updated definition of the industrial design, clarifies the conditions of legal protection. A number of significant changes have been made to objects that may or may not be industrial designs.

The introduction of the Post-grant opposition procedure seems to be the most useful. If amend the Decree, it will make possible to declare industrial design invalid faster than in courts on the basis of non-compliance of an industrial design with the conditions of granting legal protection.

PROTECTION OF RIGHTS AND LEGITIMATE INTERESTS OF JOURNALISTS

Maryna Ilchenko (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. D. Kryklyvets,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The question of protecting rights and legitimate interests of journalists in connection with the increase in criminal offences in recent years is becoming more urgent than ever. Over the past 10 years, the number of criminal offences against journalists and their personalities has been growing at an incredible rate around the world.

The purpose of my work is to study the protection of rights and legitimate interests of journalists at the legislative level and the analysis of crimes committed against journalists in recent years.

The following methods of scientific research were used in the course of elaboration of the theme of my work: special-legal (descriptive), logical, method of analysis, synthesis, deduction, induction, generalization and systematization in order to highlight the issue in the most exhaustive way.

Between 2006 and 2020, over 1,200 journalists were killed around the world, with close to 9 out of 10 cases of these killings remaining judicially unresolved, according to the UNESCO observatory of the killed journalists. Impunity leads to

more killings and is often a symptom of worsening conflict and breakdown of law and judicial systems.

It is well known that one of the most important components that testify to the authority of a country is the information potential, the state of freedom of speech and the development of the media. Not the least role belongs to the guarantees of independent activity of journalists.

Legal grounds of journalists' activity are established by the Constitution of Ukraine, Laws of Ukraine "On Information", "On Printed Mass Media (Press) in Ukraine", "On Television and Radio Broadcasting", "On State Support of Mass Media and Social Protection of Journalists".

If we consider the legislation regulating the information sphere, we can state that the legislator provides norms that protect the rights of both ordinary citizens and professional journalists from encroachments on freedom of expression, information, persecution for expressing opposite ideas. This is fixed in several laws.

The legislator predicted that in our imperfect world, these rights may be violated and legal norms cannot always protect journalists from the consequences of voluntary decision-making, from the risk they take on their own initiative.

It should be noted that censorship is prohibited in Ukraine (Article 15 of the Constitution of Ukraine).

At the same time, freedom of speech and free expression in print of their views and beliefs are guaranteed by the Constitution of Ukraine and in accordance with this Law means the right of every citizen to freely and independently seek, receive, record, store, use and disseminate any information through the print media.

The Criminal Code of Ukraine provides punishment for crimes against journalists and their activities, which is reflected in the following articles:

Article 163. Violation of the secrecy of correspondence, telephone conversations, telegraph or other correspondence transmitted by means of communication or computer

Article 171. Obstruction of lawful professional activity of journalists

Article 345-1. Threat or violence against a journalist

Article 347-1. Deliberate destruction or damage to a journalist's property

Article 348-1. Assault on the life of a journalist

Article 349-1. Capture of a journalist as a hostage

While killings are the most extreme forms of media censorship, journalists are also subjected to countless threats – ranging from kidnapping, torture and other physical attacks to harassment, particularly in the digital sphere. Threats of violence and attacks against journalists in particular create a climate of fear for media professionals, impeding free circulation of information, opinions and ideas for all citizens.

Since the beginning of the large-scale invasion of Ukraine russia committed 148 crimes against journalists and the media in Ukraine. These are the monitoring data of the Institute of Mass Information in all regions of Ukraine.

As of March 24, five journalists were killed while fulfilling their professional activities, seven journalists were injured and one went missing. IMI is aware of at least six cases of Ukrainian journalists being taken hostage and ill-treated by russian

forces. The russian troops fired into 10 TV towers, which are civilian targets, causing the complete or temporary termination of television and radio broadcasting in eight regions of Ukraine. In addition, at least 70 regional media outlets were forced to shut down due to the threats from the russian invaders, seizure of newsrooms, inability to work under temporary occupation, lack of opportunities for printing and distribution etc.

Russian crimes against journalists and media have been recorded in 14 regions of Ukraine. Most crimes were committed by russia in Kyiv and Kyiv region (murders, injuries, disappearances, abductions, shelling of journalists, threats, cybercrimes). In the second place – Zaporizhzhya and Kherson regions, where some cities are temporarily occupied by the russian army – there were cases of abductions, attacks on journalists, threats, cybercrimes, seizure of media outlets and shutdowns of Ukrainian broadcasting.

Consequently, it can be concluded that ending impunity for crimes against journalists is one of the most pressing issues to guarantee freedom of expression and access to information for all citizens. In many cases, threats of violence and attacks against journalists are not properly investigated. This impunity emboldens the perpetrators of the crimes and at the same time has a chilling effect on the society, including journalists themselves. In my opinion, the world community should be interested in promoting the activities of journalists', protecting their lives and their interests, because it is the journalists who have every opportunity to shed light on the truth. The world should not use the press as a lever for its policies, but protect it.

COMBATANTS UNDER GENEVA CONVENTIONS: LEGAL STATUS, OBLIGATIONS, GUARANTEES

Stanislav Kalishevych (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. I. Nastasyak,
(Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

This abstract rises acute problem of who may be classified as combatant in international armed conflict, how these individuals benefit from this status according to Geneva Convention and what kind of obligations do they bear.

According to the definitions, provided by the Geneva Conventions and their first Additional Protocols, combatants are members of national armed forces or organized groups, placed under the effective control of those forces. This relatively simplified definition is mainly the product of Additional Protocols, that have tried to extend the status of combatant in armed conflicts, in comparison with the original Geneve Conventions, to take into account the evolution of armed conflicts and the diversification of methods of warfare. Combatant status is applicable only to participants of international armed conflicts.

The right to use force is the main point that distinguishes combatants from mere civilians. On the one hand, combatants are legitimate military targets in times

of armed conflict, they could be targeted at any time by the opposing army's armed forces, on the other, combatants cannot be prosecuted or punished directly for engaging in the hostilities. They can only be charged under national or international criminal law if they commit grave acts like war crimes, crimes against humanity, or acts of genocide, even if they act under the orders. Liability for basic participation in the hostilities would be contrary to the Geneve Conventions and Additional protocols. The so called "combatant immunity" is a crucial part of the combatant status.

There is such a concept as "illegitimate combatant", sometimes called "unprivileged belligerent" - it is an individual who directly participates in international armed conflict, but has lost their legitimate combatant status or did not have it at all. The term does not appear directly in the Conventions, but the concept itself is present. Illegitimate combatants have no immunity from prosecution for lawful acts of war, nor they are presumed Prisoners of War (POW) upon capture, respectively, have no benefits permitted by this status.

Usually, illegitimate combatants are referred to as combatants, that have breached the laws and customs of war, but only upon conviction and after a competent court has determined the unlawfulness of the conduct, combatants who are captured without the minimum requirements for distinguishing themselves from civilians, child soldiers, and civilians, who participate in combat and do not fall into any of the previously mentioned categories. The Geneve Conventions exclude mercenaries and spies from attaining Prisoner of War status, so by analogy we may presume that they are also directly covered by the concept of illegitimate combatants.

If there is any doubt about whether a detained supposed combatant is a "lawful combatant", then such combatant must be held as a Prisoner of War until their status has been determined by a competent tribunal.

Recently the question of the status of newly formed Ukraine's International Legion of Territorial Defence (ILTD) under International Humanitarian Law has arisen: should its members be classified as Mercenaries or Combatants?

Mercenaries are professional fighters, paid to intervene in an armed conflict on the part of the country other than their own, driven generally by the prospects of private gain. In this case, the incorporated unit is a professional fighting force, fulfilling the criteria, spelled out in Article 4A(2) of the Third Convention, is subordinate to the Armed Forces of Ukraine (AFU). Nowadays, the fact that person who serves in armed forces of the certain state has a citizenship of the third state is generally considered to be insignificant for determining combatant status. The clarification of members of the International Foreign Legion as members of the AFU brings them outside of the definition of mercenaries and determines them as members of the armed forces of the state. European Journal of International Law admits that Ukrainian authorities have been well consulted by IHL (International Humanitarian Law) specialists prior to the call for volunteers for the ILTD.

It is worth mentioning, that the Commentary to the Fourth Convention asserts, that during the war there is no intermediate status: every person in enemy hands must have some status under international law: he is either a Prisoner of War

and, as such, covered by the Third Convention, a civilian covered by the Fourth Convention, or a member of the medical personnel of the armed forces, who is covered by the First Convention.

Combatants are under the obligation to strictly comply with the rules of international humanitarian law. For example, article 147 of the Fourth Geneva Convention defines acts, which are considered to be war crimes. These include willful killing, torture or inhuman treatment, including biological experiments, willfully causing great suffering or serious injury to body or health, unlawful deportation or transfer or unlawful confinement of a person, who is protected under Convention, compelling such person to serve in the forces of a hostile Power, or willfully depriving a protected person of the rights of fair and regular trial, taking hostages and extensive destruction and appropriation of property, which is not justified by military necessity and carried out unlawfully and wantonly. As it was stated before, those who commit such acts can be prosecuted under national or international criminal law because these actions are obviously not covered by combatant immunity.

The other specific part of combatant status is that a legitimate combatant shall be treated as prisoner of war following his capture. Article 13 of the Third Geneva Convention states: "Prisoners of war must at all times be humanely treated. Any unlawful act or omission by the Detaining Power causing death or seriously endangering the health of a prisoner of war in its custody is prohibited, and will be regarded as a serious breach of the present Convention. In particular, no prisoner of war may be subjected to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind which are not justified by medical, dental or hospital treatment of the prisoner concerned and carried out in his interest. Likewise, prisoners of war must at all times be protected, particularly against acts of violence or intimidation and against insults and public curiosity". Such regulations are specific guarantees in case combatant is captured by the enemy state.

To conclude, we may say that distinguishing combatants from other participants of the armed conflict is of great practical value, as there are significant differences between their legal status, responsibilities and obligations they bear. The status of a combatant is characterized by a certain duality, combatant is a military target and simultaneously he has the right to target enemy combatants. Upon capture legitimate combatants are protected by the guarantees of the Third Convention.

LEGAL NATURE AND PECULIARITIES OF GIG-CONTRACTS UNDER THE LAWS OF UKRAINE

Sofiia Kalytovska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Kvit,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

The Law of Ukraine "On stimulating the development of the digital economy in Ukraine" (hereinafter – the Law) introduced a new type of civil contracts – gig-contracts. The scope of such contracts conclusion is limited with the subjects composition, since their conclusion is only possible between gig-specialists and Diia City residents. The latter are represented by legal entities, which acquired the status of Diia City residents according to the Law and which according to the information contained in the Diia City register are in the specified status. Taking into consideration the innovative and unique legal nature of the gig-contracts, which combine the elements both of civil contracts and labour agreements, the research on them is rather up-to-date.

The introduction of gig-contracts was stipulated by numerous factors, in particular, the authors of the draft Law "On stimulating the development of the digital economy in Ukraine" in the explanatory note to the draft singled out such factors as the absence of flexible regulation of labour legal relations between technology companies and their employees, the absence of the possibility to provide the specialists with such basic rights as the right to rest (annual paid leave including), right to compensational payments for business trips, right to receive payments for temporary work incapacity days and prohibition to dismiss an employee during such days, when a model of cooperation, where a company engages private entrepreneurs, which de-jure are considered as independent contractors and de-facto are employees of such a company is used. The solution to these and other problems was created by the introduction of a new kind of cooperation between technological companies and their employees in the form of a gig-contract.

According to the clause 1 of the Article 1 of the Law, a gig-contract is a civil contract, under which a gig-specialist undertakes to perform works and/or provide services in accordance with the tasks of a Diia City resident as a customer and the Diia City resident undertakes to pay for the performed works and/or provided services and provide the gig-specialist with due conditions for performing works and/or providing services, as well as social guarantees, stipulated by the Chapter 5 of the Law. Practically, a gig-contract combines the elements of contract for performing works/contract for services provision and labour agreement.

At the same time, considering the fact that the legislator unambiguously defines the legal nature of a gig-contract as a civil contract makes applying the provisions of the labour laws to it impossible. The relevant changes were established in the part 3 of the Article 3 of the Code of labour laws of Ukraine (hereinafter – the CoLL), according to which, the CoLL and labour laws do not spread their legal force on the relations between gig-specialists and Diia City residents, which are

determined by the Law. At the same time a gig-specialist, who is determined as a natural person, who is a contractor under the gig-contract, has the right to a number of guarantees of a labour nature. It is vital to include to them a total number of working hours, which cannot be more than 8 hours per day and 40 hours per week accordingly, gig-specialists are subjects to temporary work incapacity insurance and have the right to temporary work incapacity benefits, right to paid annual break in performing works (providing services) lasting 17 working days, unless the longer duration is stipulated by the gig-contract, etc. The establishment of the minimum amount of average monthly remuneration for engaged gig-specialists, which cannot be lower than the equivalent of 1200 euros according to the official exchange rate of hryvnia to euro, established by the National Bank of Ukraine on the first calendar day of the respective month is another significant guarantee. For comparison, the minimum wage, established by the Law of Ukraine "On the state budget of Ukraine for 2022" is 6500 hryvnias from January 1 and 6700 hryvnias from October, which equals to 200,48 and 206,65 euros respectively according to the official exchange rate of hryvnia to euro, established by the National Bank of Ukraine on the date of this research.

According to the provisions of the Article 17 of the Law, a gig-contract is concluded in a written (electronical) form. It is significant to mention that a civil contract is not considered as a gig-contract unless it is explicitly stated in it about the conclusion of the gig-contract.

As for the essential terms of such a contract, the legislator included to them the term of a gig-contract, rights, obligations and liability of the parties, remuneration of a gig-specialist, termination provisions and other provisions determined by the parties as essential. An interesting aspect of the gig-contracts research is the possibility of their unilateral termination. According to the general rule foreseen by the Article 525 of the Civil Code of Ukraine, the unilateral waiver of the obligations or unilateral change of its terms is not allowed unless otherwise is established by the contract or law. The Law explicitly foresees such a possibility, which may be used by either party to a gig-contract. In such a case the party that terminates the gig-contract shall notify the other party in writing (electronic form) not later than 30 days before the planned termination date, unless the other procedure and term of notification are specified by the gig-contract.

Taking into consideration the fact that in most cases the performance of works or provision of services by a gig-specialist is accompanied by the creation of an intellectual property object, the legislator stipulated that the non-proprietary intellectual property rights to the object created by a gig-specialist in connection with the performance under the gig-contract are vested in the specialist who created such an object. On the contrary, proprietary intellectual property rights to the object created by a gig-specialist in connection with the performance under the gig-contract are vested in the Diia City resident, who is a customer under such gig-contract, unless otherwise is stipulated by the gig-contract. By establishing such legal regulation, the legislator departed from the concept embodied in the part 2 of the Article 429 of the Civil Code of Ukraine, according to which, the proprietary intellectual property rights to an object, created in connection to performing the

labour agreements (contract) are vested jointly in the employee, who created such an object and legal entity or natural person, where or for whom he works, unless otherwise is established by this Code or agreement.

Therefore, the introduction of gig-contracts is rather innovative and necessary for the regulation of the legal relations between technological companies and their employees. By combining the features of a civil contract and a labour agreement, a gig-contract is a new instrument that preserves the benefits of the civil relations flexibility, eliminates the risk of qualifying the relations as labour ones and provides a gig-specialist with social guarantees.

CRIMINAL ASSESSMENT OF RAPE COMMITTED UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW

Sofiia Kyslevych (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. V. Markin,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

On February 24, 2022, the history of our independent state once again began to be written in blood. Russia's full-scale war against Ukraine has been unleashed. Dozens of war crimes of the Russian Federation are recorded on our land every day. And every day they become more cruel and cynical.

The widest list of war crimes is established by the 1998 Rome Statute of the International Criminal Court (hereinafter – the Rome Statute), Article 8 of which defines such crimes as grave breaches of the Geneva Conventions of 12 August, 1949 and serious violations of laws and customs applicable in international armed conflict, within the established framework of international law. These include torture, unlawful deportation, employing poison, rape and forced pregnancy.

Today we are becoming witnesses of numerous shellings of civilian and nuclear infrastructure, hospitals, religious sites and the killing of civilians. The rape of women in places of temporary occupation by Russian troops, which in turn is a war crime and a violation of the Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August, 1949, is attracting considerable attention. According to Art. 27, women shall be especially protected against any attack on their honour, in particular against rape, enforced prostitution or any form of indecent assault.

A glaring case of the Russian-Ukrainian war was the murder of a civilian and the repeated rape of his wife. According to the investigation, in March 2022, a Russian serviceman broke into a private house in one of the villages of Brovary district and shot the owner of the house. Later he, together with another serviceman of the aggressor state, while being intoxicated, repeatedly raped the wife of a murdered civilian. They were threatening the woman with violence and weapon, including her underage child. In this case, a serviceman of the Russian Federation was informed about the suspicion of violating the laws and customs of war under Part 1, 2 of the Art. 438 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – CC of Ukraine). That is, in this

case, we have a blanket norm to be applied, which in turn refers to international treaties that reveal the content of the disposition of the criminal rule. The application of the very articles of the CC of Ukraine on criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a person to cases that occur in connection with the armed conflict seems insufficient. After all, these rules do not reflect all the terrible aspects and complexity of this phenomenon. Moreover, the penalty for such crimes is also lower than for war crimes. As a result, it is impossible to take into account the intentions of the perpetrator, the gravity of a crime and the injury inflicted to the victims.

However, the question arises: will it be correct to qualify rape, committed under the state of martial law, under the Art. 438 of the CC of Ukraine? I consider it efficient to highlight two problems:

1. Neither the Rome Statute nor the 1994 Statute of the International Tribunal for Rwanda and the 1993 Statute of the International Tribunal for the Former Yugoslavia include «rape» in the form of «cruel treatment» as a form of action under Part 1 of Art. 438 of the CC of Ukraine;

2.It is also impossible to qualify rape under Part 1 of Art. 438 of the CC of Ukraine as «other violations of the laws and customs of war provided for by international treaties, ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine» because Ukraine has not ratified the Rome Statute which defines rape as a serious violation of the laws and customs of international armed conflicts.

Thus, the regulation of criminal liability for war crimes in accordance with the legislation of Ukraine needs significant modification. It is important to point out that the Verkhovna Rada of Ukraine on May 20, 2021 adopted the draft law №2689 «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Implementation of Norms of International Criminal and Humanitarian Law» which has not been signed by the President yet. Substantially, the Art. 438-4385 of the CC of Ukraine, proposed in the mentioned draft law, will cover all types of war crimes provided for by Art. 8 of the Rome Statute, including rape committed in connection with an international armed conflict. Such a crime shall be punishable by imprisonment for a term of 7 to 15 years.

According to Prof. Havroniuk M.I. «russian servicemen commit inhumane crimes out of fear and brutal cruelty. All these crimes must be recorded, given the correct, accurate legal qualification and investigated. However, the current Criminal Code of Ukraine does not define them in detail, referring to abstract international treaties».

Summing all it up, I believe that the signing of the aforementioned draft law by the President of Ukraine will have not only punitive significance, but also a deterrent effect, as well as it will bring Ukraine's criminal liability legislation in line with international law in part of liability for war crimes and prevent legal and factual impunity for their commission.

THE RIGHT OF THE UKRAINIAN PEOPLE TO THE LAW-MAKING INITIATIVE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION

Vitaliy Kosovych (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific supervisor: Prof. O. Boryslavska,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

Democracy is among the main principles of law-making of the modern state of social-democratic orientation. Revealing the content of the principle of democracy, P.M. Rabinovych points to such its components: legal norms should express the will of the majority of the population, take into account the interests of different social groups, involve the broadest segments of the population, various associations of citizens Thus, the basis of this principle is the idea of people's law-making, and its defining purpose is to ensure the creation of legal laws through the active position of civil society.

Law-making is known to be staged. The participation of members of the society at each stage of the law-making process has its humanistic significance. The first is the stage of legislative initiative, largely determining the level of potential normative consolidation of the needs and interests of the majority of the population.

In the world political and legal arena, a certain practice of involving civil society in the initial stage of law-making has already been formed. In particular, giving the people a legislative initiative is envisaged in almost all democracies. Thus, Austria officially enshrined the right to introduce bills on the initiative of the people in the Federal Law on the People's Initiative of 1963, as amended in 1973. The Italian Constitution enlists the Italian people among the subjects of the right of legislative initiative, carried out by at least 50,000 voters of the bill approved article by article. The Constitution of the Republic of Latvia in Art. 65 stipulates that one-tenth of voters may submit a bill to the Seimas. The Constitution of the Republic of Lithuania states in Part 2 of Art. 68, that the right of legislative initiative in the Seimas belongs to 50 thousand citizens who have the right to vote and can submit to the Seimas a draft law, which the Seimas is obliged to consider.

The idea of a people's law-making initiative has also found support at the level of international law. This is evidenced by the implementation of the European Citizens' Initiative in the European Union. Under the 2009 Lisbon Treaty, at least one million citizens who are nationals of a large number of Member States may, on their own initiative, propose to the European Commission that it make any appropriate proposal within its competence on matters which it considers necessary to adopt as a legal act of the Union for the implementation of the provisions of the founding treaties.

What is the situation with the people's initiative in the field of domestic law-making? To illustrate it, analysis of the legal documents governing the process of creating legal norms, that are part of the system of normative-legal acts of Ukraine, is carried out. The main groups of such acts include normative-legal acts of the

Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, ministries, local state administrations and local governments.

According to Art. 93 of the Constitution of Ukraine, the right of legislative initiative in the Verkhovna Rada of Ukraine belongs to the President of Ukraine, People's Deputies of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine. The right of legislative initiative of civil society can obviously be discussed here in the prism of representative democracy. However, domestic realities illustrate that the law-making impulses of the parliamentary corps are far from the interests and needs of its voters. Aa. 89 and 90 of the Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine" only specify the constitutional norm.

Politicians usually refer to the right of the people to initiate an all-Ukrainian referendum on the basis of Art. 72 of the Constitution. However, in our opinion, the right of law-making initiative and the right to initiate an all-Ukrainian referendum are "not quite" equally identical.

Are the people of Ukraine endowed with the right to create by-laws?

Since there are no special legal acts that would regulate the law-making procedure of the President of Ukraine today, we can operate with constitutional norms. However, Art. 106 of the Constitution only states that the President of Ukraine on the basis and in pursuance of the Constitution and laws of Ukraine issues rulings and orders that are binding on the territory of Ukraine.

With regard to draft acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine, in accordance with § 32 of the Regulations of the Cabinet of Ministers of Ukraine approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine № 950 of July 18, 2007, relevant projects are prepared at the initiative of members of the Cabinet of Ministers, central bodies of the executive power, state collegial bodies, Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, regional, Kyiv and Sevastopol city state administrations.

There is no "hint" of the law-making initiative of the people in Art. 15 of the Law of Ukraine "On Central Executive Bodies", which determines the procedure for issuing orders by ministries.

The indirect influence of local communities on territorial law-making can be discussed taking into account Article 41 of the Law of Ukraine "On Local State Administrations", which states that draft normative-legal acts of local state administrations are submitted for public discussion by publication in the manner prescribed by the Law of Ukraine "On access to public information". But again, this is not a direct law-making initiative.

It is difficult to identify the subjective legal right of citizens to initiate the adoption of the important for them documents by local decentralized authorities. Article 59 of the Law of Ukraine "On Local Self-Government Bodies" connects law-making only with the councils themselves. It states that "The council, within its powers, adopts normative and other acts in the form of decisions. The decision of the council is made at its plenary session after discussion by the majority of deputies from the general membership of the council, except for the cases provided by this Law. "

According to O.V. Bogachova, certain steps have been taken to prepare for the introduction of the institute of people's law-making initiative in Ukraine. Thus, in

2004 the Concept of the National Register of Legislative Proposals was developed, the idea of which was to collect all the draft laws and other documents of the law-making initiative in one register, to ensure equal access to the draft legal acts and in time acknowledgment with the public and scientific concerns as to all participants of a law-making process. However, this idea failed to obtain any practical implementation.

Certain innovations regarding the right of the people to law-making initiative are provided for in the Law of Ukraine of January 26, 2021 № 1135-IX "On the All-Ukrainian Referendum". Paragraph 4 of Part 1 of Article 3 and Part 2 of Article 28 of this normative-legal act deals with the possibility of holding an all-Ukrainian referendum on the people's initiative on the repeal of a law or its individual provisions. Although, again, in our opinion, there is a lack of initiative legislative capacity of civil society, even through a referendum – to have the right to recognize the law as ineffective, but not the right to accept or initiate its adoption.

The above analysis illustrates that there is no effective mechanism for law-making people's initiative in Ukraine today.

Declaring its desire to implement international human rights standards into national practice, our state should also introduce the institution of the people's law-making initiative. While the possibility of giving civil society the right of legislative initiative is a complex and long process, as it involves amending the Constitution, the ruling on the by-laws initiative is within the real possibilities of the Verkhovna Rada of Ukraine.

In our opinion, this is especially relevant today with regard to the law-making activities of local self-government bodies. Decentralization should also include the right of local communities to initiate important decisions in the light of their interests within the normative decisions.

In summary, our opinion is that the issue of people's initiative (primarily developed institutions of modern civil society) needs its further fundamental study (forms, subjects, objects, etc.). This is one of the promising areas of involving the people in the exercise of state power and ensuring fundamental human rights.

HABEAS CORPUS ACT: THE CONTENT AND SIGNIFICANCE FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL DOCTRINE OF THE WORLD

Veronika Kulchytska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. A. Kolbenko,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The legal document “An Act for the better securing the Liberty of the Subject and for Prevention of Imprisonments beyond the Seas” of May 26, 1679, is an important source of English bourgeois-democratic law.

The very concept of Habeas Corpus was formed long before the creation of the act. Thus, in March 1628, a resolution of the House of Commons, the members of which were outraged by the arrest of one of the opposition leaders, J. Hampden in

1627, was adopted. It stated that "no free man may be arrested or detained in prison or otherwise restricted in his will by order of the King or the Privy Council... unless a legitimate reason for the arrest, detention or restriction on freedom is stated".

In addition to the court cases that led to the direct approval of the Habeas Corpus Act, it was preceded by a struggle between two opposition parties: the Tories and the Whigs, which existed in Charles II's so-called Cavalry Parliament. After winning the parliamentary elections on May 26, 1679, the Whigs, who condemned the king's policies, passed the Habeas Corpus Amendment Act, which was created to limit the king's secret massacre of opposition supporters in parliament and could be applied to all detainees.

As for the Habeas Corpus procedure itself, it was as follows. A person detained on suspicion of committing a crime had the right to demand a Habeas Corpus injunction ordering the person detaining him to take him to the Lord Chancellor or to a court within three days to issue an order on consideration of the reasons of detention and possible release on bail. By Article 3 of the Habeas Corpus Act, the request for an order had to be made in writing, certified and signed by two witnesses. Previously, the official was obliged to "certify the real reasons for the detention of the accused." Failure to comply with this procedure would result in a fine of 100 pounds for those who detained the suspect, followed by a 200 pounds fine after the second case, and the next penalty would be dismissal. All the above fines were in favour of the prisoner. However, there were some exceptions to the binding nature of the Habeas Corpus order (for instance, when the grounds of the arrest were the accusations of treason or a felony). After receiving a Habeas Corpus court order, the warden was obliged to bring the detainee to court within 3 to 20 days (depending on the distance).

It should be noted that this legal document enshrined some principles that still exist. In particular, under Article 6 of the Habeas Corpus Act, in order to prevent unfair harassment caused by repeated arrests for the same crime, the authorities legitimize that no person or persons released under Habeas Corpus may be further arrested for the same crime by any person or persons other than by lawful order or order of the court which they will be obliged to appear, or another court that has jurisdiction in this case; for violating this provision, persons who have disregarded it are compelled to pay a fine of 500 pounds to the prisoner or victim.

An important aspect is that due to the widespread use, the Habeas Corpus Act went beyond the institution of criminal procedure and began to implement the protection from restrictions on human freedom, even if such restrictions are imposed administratively (for example, detention of foreigners by the immigration service or forced placement of mentally ill people in a psychiatric institution).

Speaking of the positive significance of the Habeas Corpus Act, it is worth mentioning that it is the first legal document that stopped illegal actions of the state against prisoners and detainees. However, there are some negative aspects of the Habeas Corpus Act. In particular, it did not clearly define the concept of "treason" (such cases were not covered by Habeas Corpus). This meant that any manifestation of opposition to the government could be considered treason, and if the accused

pleaded not guilty, only the testimony of 2 witnesses was sufficient, which precluded a fair trial.

One should emphasize that, despite the fact that the Act was adopted in the XVII century, it adapts to the requirements of the time. The Habeas Corpus procedure has been borrowed by other countries and is widely used in the bulk of continental Europe. By the same token, some aspects of this Act can also be noted in the US Constitution. The peculiarity of the American version of this procedure lies in the fact that the Habeas Corpus motion can be filed at any stage of the criminal proceedings. In the realities of modern times Habeas Corpus is implemented, in particular, in Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 (further – the Convention). Para. 3 of the mentioned article says: "Everyone arrested or detained shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial..." "Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful" (para. 4, a. 5 of the Convention).

On the basis of the aforementioned facts, it can be concluded that the Habeas Corpus Act became a document that significantly changed the position of the accused in court and the nature of criminal justice itself. The adoption of this act marked the beginning of a new era in the protection of human rights and made the criminal procedure more humane.

GROUNDS AND CONDITIONS OF LIMITED FINANCIAL LIABILITY OF EMPLOYEES FOR THE DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYER

Khrystyna Labai (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. I. Furyk,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The Constitution of Ukraine recognizes property as an important social value, the protection of which is one of the functions of the state. Among legal remedies to protect the property of the employer against illegal acts of employees, an important place belongs to the material responsibility.

A special role in ensuring the protection of property rights enshrined in the Constitution of Ukraine is played by labor law norms that establish the basic principles of material liability of the parties to an employment contract. The liability of the employee is based on the responsibility of the employee to take care of the property of his employer and to take measures to prevent them from causing damage (damage, loss, destruction, theft of material assets (property) of the employer), as well as the duty of the employer to create the necessary conditions for the normal work of the employee, to ensure healthy and safe working conditions and to introduce modern safety measures and sanitary and hygienic conditions that will prevent occupational injury and occurrence of employee's occupational diseases. If, as a

result of non-performance of one of the parties to the employment contract, the other party causes property damage and (or) non-pecuniary damage, the party guilty of this can be held liable.

The Code of Labour Law, to varying degrees, disclose the content of such types of liability, such as liability within the average monthly earnings (limited) (Articles 132-133), full liability (Article 134), financial liability in cases, when the actual amount of damage exceeds its nominal size (Article 135), collective (brigade) liability (Article 135-2).

Limited liability of employees is universal, it is always applicable, unless otherwise provided by law. Limited liability is the main type of liability of the employee under labour law of Ukraine.

Cases of bringing employees to a limited financial liability are defined Article 133 of the Labour Code. Thus, it can be concluded that Art. 132, 133 of the Labour Code establishes the general rule of bringing employees to liability.

Thus, the employee who caused the damage, according to current legislation, is usually liable in the amount of direct actual damage, but not more than his average monthly earnings. Thus, the part of the damage that exceeds the average monthly salary of the employee is not recoverable and remains uncompensated.

When the damage exceeds the average monthly earnings of the employee, part of it remains uncompensated culprit. The employer must use the income to compensate for the part of the losses that are not reimbursed to the perpetrators (repair damaged property, reimburse in full the damage caused to third parties caused to these persons through the employee's work), and thus eliminate the damage.

Article 130 of the Labour Code provides a general list of grounds and conditions of material liability of employees: employees are materially liable for damage caused to the enterprise, institution, organization as a result of violation of their duties.

When imposing liability, the rights and legitimate interests of employees are guaranteed by establishing liability only for direct actual damage, only within the limits and in the manner prescribed by law, and provided that such damage is caused to the enterprise, institution, organization by wrongful acts (inaction) of the employee.

In the presence of the specified bases and conditions the material responsibility can be imposed irrespective of attraction of the worker to disciplinary, administrative or criminal responsibility.

Employees cannot be held liable for damage that falls into the category of normal industrial and economic risk, as well as for damage caused by an employee who was in a state of extreme necessity.

Direct real damage is the very reason for the transfer conditions of the possibility of material liability of the employee. If there is damage, three more conditions are required for liability to occur: the employee's wrongful conduct, the causal link between the employee's wrongful conduct and the outcome in the form of the damage caused, and the employee's fault.

Such actions or omissions of an employee that violate the rules of conduct established by law, internal labour regulations, job descriptions, orders and directives of the owner or his authorized body are considered illegal.

There must be a causal link between the employee's actions or omissions and the consequences of direct actual harm, so a causal link is the second condition for imposing liability on the employee. In the absence of a causal link between the wrongdoing and the wrongful inaction and the consequences, the employee cannot be held liable.

Unlawful conduct of the employee and causation are objective conditions of limited liability, i.e. conditions that do not depend on the will of the employee. Therefore, it is incorrect to say that the employee has illegal behaviour or is guilty. Guilt is the third condition of material responsibility and is the subjective condition of responsibility, i.e. a certain state of will of the person who committed illegal acts or committed inaction.

In general, limited liability performs an important guarantee function for employees to protect their earnings. However, in the present circumstances, its existence is quite contradictory, because it is necessary to protect earnings from unjustified deductions, and the imposition of the obligation to compensate for the direct actual damage caused by them on employees is always justified, since the occurrence of this damage is a direct consequence of them. However, at the present stage of development of society, limited liability continues to be important.

SOCIAL DANGER OF CORRUPTION IN UKRAINE

Markiian Lyba (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. S. Denys,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

Israeli Prime Minister B. Netanyahu described the three main tasks of his government as follows: "The first – the fight against corruption, the second – the fight against corruption, and the third – the fight against corruption".

This statement is certainly relevant to Ukraine, because according to a study by the international anti-corruption organization Transparency International, Ukraine ranked 117th in the world in 2020. Compared to 2014, when Ukraine ranked 142nd along with Uganda and Cameroon, it is a promising result, which shows a positive anti-corruption dynamics, but the public danger of corruption necessitates active counteraction.

In order to find out the content of corruption and public danger of such acts, it is necessary to read Art. 1 of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", which states that corruption is the use of a person's official powers or related opportunities in order to obtain illegal benefits.

Corruption penetrates absolutely all spheres of public life: from education, medicine to illegal operations in the state apparatus. The Criminal Code of Ukraine (further – CC of Ukraine) does not provide a separate section devoted to this

phenomenon, as corruption is widespread in almost all spheres of life. This criminal offense is especially dangerous now that the global economic crisis has deepened, as a result of which a certain part of the population, including civil servants, is looking for ways to enrich illegally or gain material benefits.

Public danger is a part of criminal liability (Part 1 of Article 2 of the CC of Ukraine) and is an integral feature of criminal offenses (Part 1 of Article 11 of the CC of Ukraine), including acts of corruption, as they encroach on state and social order, principles of the rule of law, economy, law and order, fundamental human and civil rights, fair trial, property and other rights of citizens. Public danger as a material feature of a criminal offense that is the act which threatens or harms the relationship protected by criminal law.

The Criminal Code of Ukraine does not define the concept of corruption offenses, but in the note to Article 45 of the CC of Ukraine, the legislator lists corruption acts, conditionally dividing them into two groups. The first includes criminal offenses committed by abuse of office under Articles 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, as well as criminal offenses under Articles 210, 354, 364, 364-1, 365-2., 368, 369-2, which directly contain the actual corruption component. Analyzing the sections of CC of Ukraine, which contain these articles, we can outline the generic objects of encroachment. These criminal offenses contain a sign of public danger against property, economic activity, public safety, public health, the authority of public authorities and local governments, against violations of the order of military service, as well as relations in the field of service and professional activities related to the provision of public services.

Corruption threatens many spheres of public life, including illegal activities in law enforcement bodies, courts, the state apparatus, experts' bribery, education, and health care. Corruption in medicine is dangerous because citizens do not receive proper medical care, the quality of care deteriorates, and the right of citizens to free medical care is violated (Article 49 of the Constitution of Ukraine). Corruption offenses in education are a significant obstacle to the quality of education and the level of education of citizens, in particular, the right to education is violated (Article 53 of the Constitution). The corruption component in the courts is particularly dangerous, as it directly affects court decisions, threatens the administration of justice and violates the principles of justice (Article 129 of the Constitution). Special attention should be paid to taking illegal benefits in law enforcement bodies, as this significantly affects the preventive function of the state, which is to avert criminal offenses, their detection, investigation and elimination of negative consequences. Corruption in public authorities is the most dangerous because abuse of office and bribery of officials affect the proper functioning, economic development and potential of the state.

Corruption schemes in Ukraine are causing the deterioration of the investment climate and contributing to the development of the shadowy economy, which puts significant pressure on the national currency. The income gap of different segments of the population leads to an unfair distribution of income within the state, and corrupt schemes aimed at embezzling the state budget have a global

negative impact on the implementation of reforms. Accordingly, it is difficult or even impossible for entrepreneurs to run their own business due to corruption factors.

To effectively combat corruption in Ukraine, we shouldn't consider cosmetic repair, but a thorough restructuring of the law enforcement system, increasing salaries in the public sector, reducing state influence in various spheres of life, effective mechanisms to control the activities of state bodies, however, the decisive factor is the political will of senior management.

Thus, corruption is a socially dangerous phenomenon, as it causes real damage to the institutions of democracy and civil society, can weaken Ukraine's authority in the international arena, reduce living standards, have a huge impact on reforms and lead to economic and political problems.

MEDICINE PATENTING: THE ISSUES OF LEGAL PROTECTION

Sofiya Luchkevych (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. Y. Samagalska,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

According to the World Intellectual Property Organization (WIPO) statistics, Ukraine is one of the first European countries to issue the largest number of patents in the medical field. However, unfortunately, this rate is contrary to the scientific discoveries actual number. Such a situation exists due to the imperfection of ukrainian legislation in this area and also because of tricks that are used by pharmaceutical companies to maintain the exlusive right on drugs for profit.

To begin with, the medicine creation, manufacturing and distribution is regulated by the Law of Ukraine On medicines of 4 April, 1996 No. 123/96-BP. Under the Article 2 of this Law: Medicine is any substance or mixture of substances that has properties, intended for treating or preventing diseases in human beings. Actually, medicines are allowed to be used in Ukraine only after their state registration, that is carried out by the Health Minisrty of Ukraine on the basis of the submitted Application expertise and registration materials.

Consequently, there are 2 main medicine groups on pharmaceutical market: original drugs and their copies – generic drugs. An original drug is an innovative medicine, created on the basis of a new and first synthesized substance. Before getting on the market, it must take the full course of preclinical and clinical trials of efficiency and safety. As a result, a manufacturer gets a patent (protective document that certifies priority, authorship and the invention rights), which is valid for 20 years. Pursuant to the provisions of the Law of Ukraine On protection of rights to inventions and utility models of 15 December, 1993 No. 3687-XII, the patentability requirements for the invention are novelty, invention step and industrial applicability. On the contrary, generic drug is original drug`s analogue. However, it is manufactured by another pharmaceutical company and after the original drug patent validity period expiration. Therefore, the principle of competition begins to operate when generic drugs appear on the pharmaceutical market.

The tendency to artificial extention of the patent validity is one of the pressing issues in the pharmaceutical industry. Such patents are called evergreen and they belong to the secondary patents category due to the fact that they are based on primary one, which protects a specific innovative chemical compound. There is no definition of evergreen patent in the existing ukrainian legislation. However, in the literature it is understood as the process when the drug composition which validity period expires is subjected to minor changes. Thus, it gets a new formula and a new patent, which replaces the previous one. Then, pharmaceutical companies monopolize the right to drug manufacturing, which prevents the analogues appearance on the Ukrainian market. Moreover, they are the ones who reserve the right to fix a price.

A striking example of the evergreen patent mechanism is described by Roman Ilyk, Doctor of medical science. According to his research, the patent on drug Omeprazol active substance, which is the treatment for peptic ulcer, the company got in 1978. However, it was in 1990 when the manufacturer submitted an application on medicine Omeprazole magnesium salt . In 1995 he registrated the patent on the gastrointestinal tract disease treatment protocol using the isomer of omeprazole , in 2001 – on the new crystalline form of Omeprazole . As we can see, in this situation, the company has been artificially continuing its monopoly on the drug manufacturing.

On the other hand, there is the contrary view of this issue. Some experts claim that in fact, the fight against the evergreen patents is a fight against the medicines improving and researching process. Namely, a company that first created a drug, which active substance is the invention`s object, does not stop and continue to improve it, and its actions are perceived as an attempt to extend the patent monopoly.

By carrying out the patent law reform and adopting the Laws of Ukraine On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the patent law reform of 21 July, 2020 No. 816-IX and On amendments to certain laws of Ukraine concerning elimination of artificial bureaucratic barriers and corruption factors in health care of 2 June, 2020 No. 644-IX, many of these issues have been solved.

Firstly, the repeated patenting has been cancelled and the validity period of intellectual property rights on invention is 20 years from the submitting an application.

Secondly, legal protection does not apply to objects that use a well-known medicine new dosage or a new use. Therefore, fake innovations patenting will be stopped.

Thirdly, making the preparatory acts for the registration of a medicine, which contains the same active substance as the reference medicine, won`t be disclosure and unfair commercial use of such information. That means the implementation of the USA judicial precedent Bolar exemption in ukrainian legaslation (this is the well-known court case Roche products against Bolar Pharmaceuticals). Consequently, generic drugs manufacturers will be able to conduct researches and developments in the active pharmaceutical substances` validity period. Obviously,

this will significantly reduce the time it takes for generics to enter the market and the manufacturers abuse level.

Summing all it up, it should be noted that medicine patenting is the extremely important legal remedy. Clearly, by creating and exploring a new medicine, the manufacturer spends enough efforts and resources. It is receiving some privileges that will be an effective incentive for new innovations and inventions. Moreover, in my opinion, it is unacceptable to impede the citizens` access to medicines to promote manufacturers` own interests. We believe that Ukrainian patent law reform will fundamentally change the approaches to the intellectual property regulation and overcome the current problems.

THE EFFECT OF THE ELECTORAL SYSTEM ON THE ELECTION RESULTS (BASED ON THE EXAMPLE OF LOCAL ELECTIONS IN UKRAINE)

Iryna Motyl (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. V. Chornenkiy,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

In independent Ukraine regular local elections were held seven times. In 1994, 1998 and 2002 they were held under the majority system of the relative majority (both elections of village, town and city mayors and elections of local councils).

In 2004 a new Law was passed and regular local elections were held under it in 2006. The majority system of the relative majority remained only in the elections of village, town, city mayors and deputies of village and settlement councils, while in the elections of deputies of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, regional, district, city and city district councils and councils of the cities of Kyiv and Sevastopol the proportional system with closed lists was introduced.

The 2010 elections were again held under the new legislation. The majority system remained where it was before, but the proportional system was replaced by the mixed one: half of the members of the respective council were elected by electoral lists and the other half by the majority system of relative majority.

The 2015 local elections were also affected by legislative changes. The majority electoral system was used for the election of deputies of village and town councils and village, town and city mayors. It was the first time that an absolute majority system was introduced for local elections – this was the case for the election of a mayor in cities where the number of voters was 90,000 or more. As for the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, regional, district, city, and city district councils, the elections of their deputies were conducted under the proportional electoral system with closed lists.

The last regular local elections took place in 2020 under the new Electoral Code. In the proportional electoral system closed lists were replaced by open lists, and this system was also used for the elections of deputies of city, village and town councils (territorial communities with 10,000 or more voters). However, if the number

of voters in a territorial community is less than 10,000 then there the majority system of relative majority remains. It is also applied to mayoral elections in cities with up to 75,000 voters, instead of up to 90,000, as it was before (if the number of voters is more than or equal 75,000, then the majority system of an absolute majority is used).

Obviously, the type of electoral system has an impact on the election results. For example, the results of a mayoral election might be different if a relative majority system is used rather than an absolute one. For instance, had the 2020 election of Rivne mayor been held under the majority system of relative majority, Viktor Shakirzian would have won, but the repeat vote showed a different result and Oleksandr Tretiak became the mayor. The situation in Berdiansk was the same with Oleksandr Svidlo initially winning the most votes, but later voters elected Valerii Baranov; in Slovyansk where Pavlo Prydvorov was outvoted by Vadym Liakh; and in Kamyanets-Podilskyi – Mykhailo Posytko became the mayor, although previously Volodymyr Melnychenko had received greater support from voters. It is clear that in smaller territorial communities the majority system of absolute majority will not be appropriate, but in my opinion it is more optimal in big cities than a relative one, as it better takes into account the interests of the community.

When it comes to the election of deputies of local councils, it is impossible to say unequivocally that any particular electoral system will be better, because they all have their advantages as well as disadvantages. But I believe that in small communities the majority system would be better because the proportional one would not even make sense, and besides there is the question of how most parties should overcome the electoral threshold. But where there are more voters, the proportional or mixed electoral system would be more effective to ensure political pluralism in the election results.

The so-called "closed"/"open" lists also affect the election results. For example, a party puts candidate A at the top of the list, this party receives the required number of votes, and the candidate passes due to the proportional system with closed lists. However, due to the open list this candidate A can be easily pushed aside by candidate B of the same party, who was given a greater advantage by the voters. It means that in all previous local elections it mattered only how high a candidate was registered on the list by the party and the voters could not change the position of the candidates in any way. But since 2020 the situation has changed, and thanks to this electoral system the voters have gained more influence on the election results. If we compare the lists submitted by the parties with the same lists after the vote counted, the order of the candidates will be radically different.

Thus, the diversity of electoral systems means that there is also a variety of likely election results, therefore, the electoral system should be one that will take maximum account of the will of voters.

RESPONSIBILITY FOR WAR CRIMES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW: HOW TO PROSECUTE A CRIMINAL IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL LAW

Liliya Nakonechna (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. V. Fihursky,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

At the international level, more and more attention is being paid to solving the problem related to war crimes. This is confirmed by the policy of the world's leading countries to create an appropriate international legal mechanism that would allow to counteract effectively war crimes. For Ukraine, the issue of international criminal responsibility for war crimes is undeniably a burning issue because of Russian aggression in Ukraine, in addition to the above negative phenomena that arise armed conflicts, threatens the existence of the state.

Armed conflicts are one of the problems of our time, as their consequences are usually numerous violations of international humanitarian law and the problem of ensuring the rights of certain categories of population.

Armed conflicts lead to the death of both servicemen and civilians, it is the cause of rapid growth in the number of refugees, violations of human rights and freedoms, which leads to increased social tensions in the society as a whole. The negative phenomena caused by armed conflicts are a matter of concern to the world community.

War crimes under the Rome Statute are divided into two groups:

(i) crimes committed in the event of an armed conflict of an international nature, i.e. the conflict to which States are parties, and

(ii) armed conflict of a non-international nature, i.e. a conflict within one State where the parties to the conflict are regular troops, armed forces, law enforcement agencies on the one hand, and organized, i.e. under central command, armed groups, on the other.

Well-known Latin expression «nullum crimen sine lege» i.e. «there is no crime if it is not specified about it in the law» concerns application to norms of international criminal law has its specific character. It should be noted that international law is the priority in crimes against peace and security of mankind (in particular, military crimes). The Second Nuremberg Principle, formulated by the International Law Commission, states: "The fact that domestic law does not establish penalty for an act that is recognized a crime under international law, does not release a person recognized as a criminal from liability under international law ".

The draft Code of Crimes against Peace and Security of Mankind, submitted to the 51st session of the General UN Assembly states: «Crimes against peace and security of mankind are crimes under international law and are punishable as such, regardless of whether they are punished under domestic law».

Prosecution is based on the results of court proceedings in the International Criminal Court (The Hague, the Netherlands) or in established «ad hoc» courts

(tribunals). Such courts were, for example, the International Criminal Tribunal for Yugoslavia and the International Criminal Tribunal for Rwanda. National courts of Ukraine may also hear criminal cases for committing war crimes under the Criminal Code.

In determining the punishment for a war crime, the Court must take into account that any punishment in the first place must "reflect the guilt of the convict." The Court, in addition to the guilt and gravity of the crime, takes into account: the degree of damage to victims and their families; the nature of "illegal conduct" and the means that are used in the commission of a war crime; the "Degree of intent"; factors related to the method, time and place of committing a crime; age, level of education, social and economic status of the person found guilty; mitigating and aggravating circumstances.

To sum up, the provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court clearly demonstrate developments of international criminal law and qualitative improvement of the legal preciseness of its norms in part of criminalization of acts (in this case - war crimes), and establishment of penalties for their commission, as well as determining the circumstances to be taken into account in sentencing, in other words - in the format of the generally accepted principle of criminal law «nullum crimen sine lege – nulla poena sine lege». And many issues related to the development of an effective international legal mechanism to protect people from the consequences of armed conflicts (primarily war crimes) need to be resolved as soon as possible. Including - further development and optimization of the institution of responsibility for war crimes in international criminal law.

GENERAL DATA PROTECTION REGULATION: ITS GENERAL CHARACTERISTICS

Yaroslav Nakonechnyi (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. L. Tarasenko,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

The right to privacy is a part of the 1950 European Convention on Human Rights, which states, “Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.” Fundamentally, almost every aspect of our lives revolves around data. From social media companies, to banks, retailers, and governments – almost every service we use involves the collection and analysis of our personal data. Your name, address, credit card numbers and even more all are collected, analysed and, perhaps most importantly, stored by organisations.

GDPR stands for General Data Protection Regulation. It's the core of Europe's digital privacy legal framework. Following four years of preparation and debate, the Regulation was approved by the European Parliament in April 2016 and the official texts and regulation of the directive were published in all of the official languages of the EU in May 2016. Finally it became applicable on 25 May 2018 after a two-year transition period. GDPR replaced the 1995 Data Protection Directive, which created a

country-by-country patchwork of data protection laws. GDPR, passed in the European Parliament by overwhelming majority, unifies the EU under a single data protection regime. The structure of GDPR is quite easy to navigate, it is divided on chapters and articles. It should be noticed about Chapter 3: Rights of the data subject. This part contains not only detail information about subjects' rights, such as right "to be forgotten", but also ways of realization of these, as well.

The powerful impact of the Regulation on European Union residents is provided by its wide territorial and material scope. First, if you process the personal data of EU citizens or residents, or you offer goods or services to such people, then GDPR applies to you even if you're not in the EU. This Regulation is in force in more than twenty countries and potentially extends its territorial scope even to those outside the EU who would like to participate in the EU internal market. GDPR is a global example of personal data protection, in the form of which national laws are updated. This law lays down rules relating to the protection of natural people with regard to the processing of personal data and rules relating to the free movement of personal data. The main purpose of the Document is to protect and to regulate public relations connected with personal data.

Under GDPR: "Personal data means any information relating to an identified or identifiable natural person ('data subject'); an identifiable natural person is one who can be identified, directly or indirectly, in particular by reference to an identifier such as a name, an identification number, location data, an online identifier or to one or more factors specific to the physical, physiological, genetic, mental, economic, cultural or social identity of that natural person". This is much wider than the concept of personally identifiable information under US or Ukrainian privacy laws.

GDPR has six general data protection principles: fairness and lawfulness; purpose limitation; data minimization; accuracy; storage limitation; and integrity and confidentiality. It can not be omitted that the Regulations force controllers and processors of the data to make information for individuals whose data is processing as clear as possible. A key change to note in lawful processing is the standard required for consent. GDPR consent must be given free, specific, informed and evidenced by a clear affirmative action. It must also be verifiable, with a higher standard of explicit consent required to process sensitive data.

For all businesses and enterprises that are serving clients under GDPR territorial scope is obligatory to know about GDPR compliance. Any company that does not follow these new norms face severe fines, potentially up to €20 million or 4% of annual global revenue, depending on the severity and circumstances of the violation. In other words, GDPR compliance is not optional. To make it more clear – such compliance can be considered as a checklist with all requirements. It explains what companies must do to meet the new data security, transparency, and privacy rights standards and gives you simple, actionable advice on how to proceed.

Beyond reasonable doubt the impact of the Regulation is massive. One of such example is the post of data protection officer (DPO). Today it becomes an obligatory for big companies to hire professionals in sphere of data privacy. These lawyers can be engaged as in-house employees or as consults, as well. However, lawyers are not only specialist who should provide data security. Taking into consideration that

GDPR mostly regulates relationships in digital area, controllers and processors need to involve IT specialists to provide technical security for personal data storage and to prevent data breach.

To sum up, at its core, the General Data Protection Regulation is meant to fundamentally reshape how personal data are collected and processed by giving all individuals living in the European Union (or the greater European Economic Area) new rights to access and control their data on the Internet. The whole Regulation is constructed around the natural person and its data privacy rights realization. Today lots of firms are complaining about complicated procedure of GDPR compliance, however, for few last years the Regulation has already formed modern data privacy culture in the EU and will continue in reaching its aims.

THE NOTION OF "BLOGGER" AND ITS REGULATION UNDER THE NATIONAL LAWS

Yaryna Nechyporuk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. L. Tarasenko,
Language advisor: As. Prof. L. Mysyk)

The notions of "blogger" and "blogging" are not enshrined in Ukrainian legislation. Therefore, it's necessary to consider this issue comprehensively by analysing the normative legal acts which don't define these notions precisely but can be applied for understanding of the bloggers' notion concept and regulation of the relations they are involved in.

The right, stipulated by the Constitution of Ukraine, which governs bloggers' activity should be the first one in the analysis. Article 34 of the Constitution of Ukraine stipulates that "everyone is guaranteed the right to freedom of thought and speech, and to free expression of his or her views and beliefs. Everyone has the right to freely collect, store, use and distribute information by oral, written or other means of his or her choice." It's also necessary to mention that Part 1 Article 5 of the Law of Ukraine "On Information" stipulates that "everyone has the right to information providing possibility of free obtaining, use, distribution, storage and information protection necessary for realization of the rights, freedoms and legitimate interests." Consequently, the rights to freedom of speech and information are the ones which are the central in blogging.

As far as blogger's legal status is concerned, it's necessary to distinguish between the notions of "blogger" and "journalist". Under Article 1 of the Law of Ukraine "On State Support of the Media and Social Protection of Journalists" a journalist is a creative employee collecting, receiving, creating and preparing the information for the media, performing editorial official functions in a media office (as an employee or a freelancer) according to the professional functional titles indicated in the state classifier of professions of Ukraine. Therefore, the difference between bloggers and journalists lies in the following: the latter have certain relations with a media office unlike bloggers who work individually, collecting and publishing the material for

their own blog and not for a media office. We believe that although blogging involves collecting and distributing information on the Internet, it's not appropriate to associate it with journalism because bloggers don't practise it as a profession but rather exercise the right to information in this way.

In order to confirm our position on considering a blogger to be an information user collecting and distributing information and not a journalist, we should mention the draft law of Ukraine No.5040 of 3 February, 2021 aiming at classifying the offences intended to violate the right to information (addition to Article 35 of the Code of Ukraine on Administrative Offences) as the aggravating factors for administrative offences. The explanatory letter to the draft law makes stress on the fact that the proposals concern the right to information in general and not the right to information access. The novelty intends to protect the journalists' rights whose status wasn't successfully proved in a particular situation and also for the information users who faced interference in collecting/distributing information (bloggers, etc.). Thus, we can see that bloggers are not associated with journalists, however, they are guaranteed a proper level of protection of the right to information on equal terms with the latter ones.

The problem area of Ukrainian legislation is the fact that it doesn't define the Internet-media status and there's no reference to bloggers who can actually be considered the new mass media. There is the Law of Ukraine "On the Print Media (Press) in Ukraine", but there is no appropriate legislation on online media which are much more common than the first ones.

The draftsmen of the law "On the Media" tried to solve the problem of lack of legislative regulation as regards online media. It should be clarified that this draft law involves the terminology changes to a number of the Laws of Ukraine due to the replacement of the outdated soviet term "means of mass communication" by the term "media", as indicated in its explanatory letter by the authors. In our opinion, while analysing the draft law "On the Media" No. 2693-d of 2 July, 2020, it can be concluded that it proposes to regard bloggers as online media. Under Article 1 of the draft law, "online media are the media regularly distributing information in a text, audio, visual or any other form electronically (digitally) via the Internet on their own website or their page on public information access platform, except the media which the law defines as the audiovisual ones".

As for the definition of "media", we can see that it implies any form of the means of distributing information, periodically or regularly coming out under editorial control and a permanent name as an individualising feature. That's why we think that, under this draft law, it's difficult to associate bloggers with online media, since in this case they should meet the media requirements: editorial control, regularity, and these factors cannot characterize all bloggers. It should be mentioned that a blogger can optionally register as a subject in the field of the media and gain protection of professional activity as indicated in Part 3 Article 63 of the abovementioned draft law. If a blogger works as the media, then the appropriate provisions of this draft law should be applied to him.

As regards the notion of "blogging", then, proceeding from the previous conclusions, it should not be associated with the notion of journalism. This activity

isn't directly legally regulated now, and in this case the general provisions of active legislation of Ukraine on freedom of thought and right to information (in particular regarding its distribution) etc. should be applied. And, unfortunately, even the draft law "On the Media" is not under consideration now, and its refinement has been put on hold for more than a year.

Thus, there is no special normative law regulation of bloggers as media subjects or as a means of mass communication in Ukraine now. Bloggers alternatively can perform their activity, but in the context of income legalisation they should be registered as entrepreneurs or should pay taxes in a different legal way.

THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS (ECtHR) AS A GUARANTOR OF HUMAN RIGHTS

Victoria Nimak (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. I. Nastasiak,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The issue of protection of human and civil rights and freedoms is relevant given that the establishment, protection, implementation of human rights is an important indicator of democracy and sociality of the state, which is inherent in Ukraine, especially under the martial law in our country.

Part 2 of Art. 64 of the Constitution of Ukraine stipulates that in conditions of martial law or state of emergency, certain restrictions on rights and freedoms may be established, indicating the term of these restrictions.

At the same time, the following constitutional rights and freedoms of citizens cannot be restricted: equality of constitutional rights and freedoms and equality before the law (a. 24);prohibition of deprivation of citizenship and the right to change citizenship (a. 25);inalienable right to life (a. 27);the right to respect for dignity (a. 28);the right to liberty and security of person (a. 29);the right to send individual or collective written appeals or to personally address public authorities, local self-government bodies and officials and officials of these bodies (a. 40);the right to housing (a. 47);equal rights and responsibilities of spouses in marriage and family; equal rights of the child (a. 51, 52);the right to judicial protection (a. 55);the right to compensation at the expense of the state or local self-government bodies for material and moral damage caused by illegal decisions, actions or omissions of state authorities, local self-government bodies, their officials and officials in the exercise of their powers (a. 56);the right to know one's rights and responsibilities (a. 57);irreversibility of action in time of laws and other normative legal acts (a. 58);the right to professional legal assistance (a. 59);the right not to carry out manifestly criminal orders or orders (a. 60);the right not to be twice held legally liable for the same offense (a. 61); presumption of innocence (a. 62);the right not to give evidence or explanations about oneself, family members or close relatives, as determined by law (a. 63).

The Secretariat of the Government Commissioner for the European Court of Human Rights notes that the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter – the Convention) is the fundamental basis of the whole complex of international legal regulation of human rights and freedoms, its legitimate interests and needs.

The European Court of Human Rights has a key role to play in ensuring clear and effective monitoring of the implementation by States parties of their obligations to ensure their rights and fundamental freedoms. This judicial institution provides guarantees of human rights, is a mechanism established by the Convention to monitor compliance with its provisions by member states, the implementation of norms and principles within national legal systems. It was to monitor the observance of human and civil rights and freedoms enshrined in the Convention that the ECtHR was established in 1959.

Ukraine is a party to the Convention and, therefore, has a number of obligations to comply with and implement its provisions. The same applies to the implementation of ECtHR decisions.

The growing statistics of Ukrainians' appeals to the European Court shows the imperfection of the domestic judicial system and a significant number of shortcomings in the justice process itself. This emphasizes the importance of the ECtHR in the process of protecting fundamental human rights.

By ratifying the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and regulating at the legislative level the practice of enforcing European Court judgments by a separate Law of Ukraine "On Enforcement of Judgments and Application of the Case Law of the European Court of Human Rights", Ukraine has become closer to creating a uniform case law consistent with the European legal system in similar legal relations.

According to Art. 9 of the Constitution of Ukraine, the Convention and its Protocols are part of the national legislation of Ukraine (as a valid international treaty, the binding nature of which has been approved by the Supreme Rada of Ukraine). By agreeing to be bound by the international treaty, Ukraine undertakes to act in such a way as not to deprive it of its purpose and to ensure its implementation. Therefore, both the ratified Convention and the case law of the European Court of Human Rights in accordance under the above Law are sources of law and are binding for Ukraine.

Summarizing the above, it seems possible to draw a number of conclusions. The ECtHR is a special mechanism for the protection of human rights and freedoms, which is very important for the development of law. The ECtHR is guided by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, since it is the fundamental basis of all international legal regulation in the field of human rights and freedoms. Recognizing the case law of the European Court of Human Rights as a legal guideline for the development of the domestic judicial system, Ukraine, thus, fulfills a number of international obligations in the field of protection of rights and freedoms, and consequently will be able to move closer to global democratic principles of equality and freedom.

THE CONCEPT OF FAMILY IN LEGAL AND SOCIOLOGICAL MEANING

Anastasia Oheruk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Kvit,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The concept of family is considered in different aspects: sociological, legal, economic, biological. Therefore, in order to provide holistic understanding of this concept, it is not enough to find out just one of them. Professor Romovska notes that family is a multifaceted structure: «You can't look at it from one point of view, because it will definitely allow you to see only one of its aspects».

The topicality of the research is determined by the importance of the concept of family at any time and the need to ensure proper legal regulation of family relations, which can be ensured only if it covers all aspects of this concept.The purpose of this research is to establish a definition of the family that will reflect all aspects of this concept.

Part 1 of Art. 3 of the Family Code of Ukraine states that the family is the primary and main center of society. It is generally believed that the concept of the family in the sociological aspect is general, and in the legal – special. This division is due to the fact that family relations are regulated not only by legal norms, but also sociology, ethics, psychology. First of all, the confirmation of the idea that the notion family is a social phenomenon lies in the fact that it is the result of social reality and expresses itself in the performance of social functions. Speaking about family as a result of social reality, it should be noted that family is the result of social processes and in fact acts as an intermediate link between society and the individual.

In general, sociology considers family at micro and macro levels. At micro level, the family is studied as a small social group, and at the macro level as a social institution. As for the family as a social institution, the external famile ties are studied in this aspect. The family as institution, or rather as a set of institutions, is a sociological category that reflects customs, laws and rules of conduct that strengthen the relationship of kinship between people.

Thus, in view of the above analysis of the concept of the family from a sociological point of view, we can give a definition of family in sociological aspect. Family is a social group based on marriage and family ties of different levels, whose members participate in family activities. As for broader definition, we can say the following: the family in the social aspect is understood as "a specific form of social life of people conditioned by economic order of society, based on marriage or kinship, including the whole relationship (husband and wife, parents and children, between different generations), based on the joint activities of its members, which meet both the needs of society (in physical and spiritual reproduction of human personality, in ensuring the normal life of people in private life) and the need of an individual (intimate relationships, in family personal happiness.

In general, today there are two areas of research: the first considers the family only as a social category, the second as a socio-legal one. The existence of the first tendency is conditioned by the fact that the subjects of family law are individuals (who may be members of the family), and not the family as a whole. Therefore, legal science does not have much need for a legal definition of the concept of family. Today, most social phenomena and relations are regulated by law, which testifies to the development of states and society and provides the possibility of a normal, civilized existence. Therefore, family relationships, which are inherently social, must be ruled by law, although the family itself remains a social category.

The Family Code of Ukraine does not contain the definition of the family in the legal sense. O. Dzera notes that this can be explained by the fact that definition of the term of family is not of primary importance for family legislation because it will, firstly, increase the burden of regulation, and secondly, it is the task of legal science.

Before turning to scholars in the field of legal science to define the family concept, it is necessary to analyze those of its features that are enshrined in law. Article 3 of the Family Code enshrines at the legislative level the work of the legislator in this area. This article defines the essence of the concept of "family" through three features of the family, which follow from understanding of the family as a union of two or more persons, namely: cohabitation; common life; mutual rights and obligations.

The question of the possibility of recognizing one person as a family is interesting. Such considerations are prompted by Part 3 of Art. 3 of the Family Code of Ukraine, which states that the single person has rights of a family. Based on this controversial situation, a single person is also a family, but this is contrary to understanding of the family as union of several persons. E. Kharitonov gives his own view on understanding of such norm. He notes that Part 3 of Art. 3 of the Family Code of Ukraine, according to which the rights of a family member have a single person, would be wrong to understand the possibility of one-person family existence. This norm only guarantees the rights of a family member to a single person in order to ensure equality of position in society and to avoid discrimination on this basis. It may be important, for example, in granting credits, determining income levels, and so on. In addition, the characteristics of the family, as noted, include cohabitation; common life; mutual rights and obligations. Therefore, the realization of such features, which in fact should be inherent in natural ties within the family, is impossible for a single person. Therefore, among the features of family should also be noted the presence of two or more people.

Thus, the family in a legal sense is the union of persons living together, connected by common life, endowed with mutual rights and duties, responsible for non-performance or improper performance of family responsibilities, connected with moral and material assistance and support.

Thus, the analysis of the concept of "family" allowed us to highlight its characteristics in both aspects and note their close interaction. No matter what understanding of the family (sociological or legal) is taken into account, the main

thing that really matters is the availability of effective legal regulation, as well as the unimpeded everyone`s realization of the right to family.

THE PECULARITIES OF PROCEEDINGS AND PROVING IN CASES OF THE RECOGNITION OF NATURAL PERSON MISSING OR DECLARATION HIM/HER DEAD UNDER THE CONDITIONS OF HOSTILITIES AND TEMPORARY OCCUPATION OF SEPARATE UKRAINIAN TERRITORIES

Yurii Onyskiv (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. Prof. O. Uhrynovska,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The year of 2014 marked the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine in the form of the annexation of Crimea and the Donbas war, which escalated into a large-scale military invasion on 24 February, 2022. It resulted in the temporary occupation of separate Ukrainian territories, the loss of control over them by Ukrainian authorities and increased vulnerability of Ukrainian citizens, that remain to live in the occupied territories. To protect these citizens' rights a number of legal acts have been adopted, particularly the Laws of Ukraine «On ensuring rights and freedoms of the citizens and legal regime in the temporary occupied territory of Ukraine» as amended, «On the peculiarities of state policy to ensure the state sovereignty of Ukraine in the temporarily occupied territories in Donetsk and Luhansk regions».

Unfortunately, very often there are the cases of person's death or disappearance in the temporarily occupied territories. According to the International Committee of the Red Cross, about 800 people have gone missing during the War in Donbas alone. Therefore, the procedure of the recognition of natural persons missing or declaration them dead and the peculiarities, provided by the law for temporarily occupied territories should be researched.

Under the Article 43 of the Civil Code of Ukraine (hereinafter – the CC of Ukraine), a natural person may be recognised missing by court, if in the place of his/her residence there has been no information on his/her lodgement during a year. Under the Article 46 of the CC of Ukraine, a natural person may be declared dead, if in place of his/her residence there has been no information on his/her lodgement during three years; or six months if he/she disappeared under the circumstances, which threatened him/her with death or allowed to presume the natural person's death from the accident; or a month after the end of work of special commission formed as a result of the man-made or natural emergencies if it is possible to consider natural person as dead from a certain accident or other circumstances due to the man-made or natural emergencies. Natural persons, who disappeared during hostilities, armed conflict, may be declared dead by court after a two-year expiration since the end of hostilities date. Taking into consideration the specific

circumstances the court may declare a natural person dead before the expiration of this term, but not before the expiration of six months. The procedure for recognition a natural person missing or declaration him/her as dead is foreseen by the Article 4 of Chapter IV of the Civil Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC of Ukraine).

It is necessary to distinguish the declaration of natural person dead from the establishment of the fact of person's death in the temporarily occupied territories. Their main distinction is that the declaration of person dead is based on the presumption of his/her death in the absence of the proofs of another, while the establishment of the fact of death – directly on the proofs of person's death.

The subject structure of this proceeding's participants is not directly stipulated by law. According to the case law, the most often there are the cases of going to court by the relatives of a person, regarding whom the proceeding is conducted, more rarely by the authorities endowed with special powers or by heads of military units. The main criterion for the possibility of going to the court is the legal interest. This attribute follows directly from the essence of the right to go to the court. Its absence entails the impossibility for the person to file a claim/application and initiate a civil case, since he/she does not have the right to go to court.

Under the Article 305 of the CPC of Ukraine, the application for the recognition of natural person missing or declaration him/her dead is submitted to the court at the place of applicant's residence or at the last known place of residence (stay) of a natural person whose location is unknown, or at the location of his/her property. But today due to the hostilities the part of Ukraine's courts does not have an opportunity to mete out justice. Under such circumstances, on 3 March, 2022 the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the amendments to the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», according to which, due to natural disaster, hostilities, measures to combat terrorism or other emergencies, the court may be terminated with simultaneous determination of another court, that will administer justice on the territory of court, that suspended activities and which is the closest to the court whose work is terminated or to another designated court, by a decision of the High Council of Justice, adopted on the proposal of the Head of the Supreme Court and in case of impossibility of the High Council of Justice to exercise its powers – by an order of the Head of the Supreme Court.

One of the problems is the admissibility of the means of proof. Since Ukraine does not recognise the legal personality of the occupation administrations, the documents, issued by them cannot be considered as the admissible evidence. However, there is a principle in international law, formulated by the International Court of Justice in 1971, called the "Namibian exception". This principle is also used in the case law of the European Court of Human Rights, in particular in the cases «Cyprus v. Turkey», « Loizidou v. Turkey». It means that documents issued by occupation administrations can be recognised if their non-recognition leads to serious violations or restrictions on the rights of citizens. That does not mean the recognition of the occupation powers or their legal personality. This principle is often used by the courts of Ukraine. For example, the Pavlograd City District Court of Dnipropetrovsk region in its decision of 22 October, 2019 (case № 185/4679/19) of the

recognition a natural person missing agreed to apply the «Namibian exception» in the context of assessing the documents, issued by the institutions in the occupied territories as evidence since the opportunities of gathering evidence in such cases may be significantly limited, while the establishment of relevant facts is essential for the realisation of a number of human rights, including right of property (right of inheritance), right to respect for private and family life etc.

Thus, we can conclude that Russia's aggression against Ukraine significantly affects the possibility of exercising civil rights. Therefore, when conducting proceedings of the recognition of a person missing or declaration him/her dead, the peculiarities provided for by national and international law for citizens living in the temporarily occupied territories should be observed.

CAUSES AND CONSEQUENCES OF THE COLLAPSE OF THE KYIVAN-RUS' STATE

Olena Okhabska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: Prof. I. Boiko,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

The medieval state, also called the Old Ruthinian state or Ancient Rus', was Kyivan Rus'. There was a state in Eastern Europe during the reign of the Rurikovich dynasty. It emerged in the first half of the IX century in Eastern Europe as a result of the association of ancient Ukrainian tribes. The territory of Kyivan Rus' at its heyday stretched from the Taman Peninsula, the Dniester and the upper Vistula to the upper reaches of the Northern Dvina and a tributary of the Volga. This led to the fact that Ancient Rus' was split into principalities, which were ruled by different branches of the Rurikovich dynasty.

Researchers believe that the fragmentation of the Kyivan-Rus' state was influenced by economic and political relations that took place at that time. For a successful study of the causes and consequences of the collapse of the state it is necessary to consider these relations.

The goal of the report is to analyse the main causes of the collapse of the Kyivan Rus' state and its consequences. To achieve this goal, we set the following objectives: to study the causes of the collapse of the Kyivan Rus' state; to analyse the consequences of the collapse of the Kyivan-Rus' state.

Historians and researchers consider the fragmentation of the country as a change in the structure and form of government. The structure of Kyivan Rus' is comparable to modern federations, that is, states consisting of several state formations, which retain independence. The disintegration of Kyivan Rus' created a process of political fragmentation of the country into independent principalities.

It is worth noting that modern, historians explain the reasons for fragmentation in different ways, as the owners of the appanage principalities pursued their own domestic and foreign policies, resolving the issue at their discretion.

It is necessary to identify several reasons for the collapse of the Kyivan Rus' state. The first of them is the rather large size of the territory of the state and their different ethnic composition. As one of the largest states in Europe, it included not only Ukrainians, but also different peoples united by a common dynasty and church. All power was concentrated in Kyiv. Quite large spaces, sparsely populated lands made it difficult to communicate and concentrate power. During the reign of Volodymyr or Yaroslav, who were great and powerful princes, they were quite successful in concentrating and holding power in their hands, keeping their sons in subjection and preventing internecine strife.

The princely feuds that went on between Yaroslav's descendants shook the fortress of the dynasty quite badly. Yaroslav the Wise wanted to avoid a fratricidal war, so he developed a system of succession by which the eldest of the brothers received the throne of Kyiv. When he died, his place was to be taken by the next eldest brother. Thus, each of the brothers had to be the grand duke of Kyiv in turn. Waiting for their turn, the younger brothers ruled their appanage principalities. Such system of succession had only short-term effect, it was impossible to avoid intestine struggle between the descendants of Yaroslav. Each change of the grand duke caused misunderstanding and power struggles. It should also be noted that the lack of laws of succession to the throne greatly affected the state, shaking and weakening it and becoming one of the causes of the collapse of the Kyivan-Rus' state. The lack of an established order of succession to the throne was also a decisive factor in the collapse of the Kyivan-Rus' state.

The princely internecine strife became especially dangerous when the threat of external enemies, in particular Polovtsy (Kipyaks, Kumans), increased in the 11th century, occupied vast steppe territories – a large part of Central Asia, the Northern Caucasus, and the Black Sea coast. Polovtsian detachments more than once reached the Sub-Carpathian Region, but especially often they devastated the southern part of the Kyiv, Pereyaslav and Chernigov regions. Some princes conspired with the Polovtsians and helped them to organize predatory raids on the lands of other principalities.

Also one of the reasons was the attacks of the steppe nomads. The princes often fought with each other and shared power, and this in turn provoked frequent attacks of the Polovtsians. With the weakening of the principalities, it was not possible to organize such campaigns, as organized by the Grand Duke of Kyiv, Volodymyr Monomakh, who drove the Polovtsians beyond the "iron gate," to the Caucasus, as Mstislav 1 did. Therefore basically such campaigns had only a defensive character.

The fragmentation of Kyivan Rus' caused its impoverishment, namely the cessation of the payment of tribute, a rather weakened army, as the state was divided into separate principalities.

It should be noted that the consequences of disintegration and collapse were both negative and positive. Medieval territorial fragmentation had a negative impact on the state's defensive capacity against external invaders: German and Lithuanian tribes, Polovtsians and Pechenegs, and the Golden Horde.

The separation of principalities created conditions for the improvement of the state apparatus, further formation of large landholdings, the development of agriculture, the rise of cities – the cells of crafts and trade. Numerous new towns as administrative and economic centers of lands and volosts emerged. Handicraft production reached a much higher level, as a result of narrow specialization in many sectors, the number of handicraft professions increased. In general, despite periods of decline, there was a significant growth of the population, including the merchant and artisan layer in the cities.

However, the territorial fragmentation contributed to the active development of independent lands economically and culturally. Cities were growing and the quality of life of citizens was improving. Thanks to intensive colonization, the area of the country expanded.

Consequently, it is necessary to identify the following reasons that followed the disintegration of the Kyivan Rus' state: the large size of the territory of the state and their different ethnic composition, princely strife and sectarian strife, the absence of a well-established order of succession, attacks of steppe nomads, the decline of the trade route "from the Varangians to the Greeks". The consequences of the disintegration and collapse were both negative and positive. Territorial fragmentation had a negative impact on the state's defensive capabilities against external invaders: German and Lithuanian tribes, Polovtsi and Pechenegs as well as the Golden Horde.

INTERNATIONAL FINANCIAL LEASING

Oksana Panichkovska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Kvit,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

Despite being a novel concept to many countries, financial leasing is nowadays an essential tool of economic activity. Strengthening of economic cooperation between states leads to growing attention to international leasing which has shown to be a valuable means of financing for companies aiming at exporting capital goods or developing new production units abroad. However, each national system has its own legal framework associated with the concept, legal nature, main features of leasing. The discrepancy of regulation is complicated by the operation of two or more markets and, of course, different tax treatment.

In order to encourage the use of finance leasing, the International Institute for the Unification of Private Law prepared the UNIDROIT Convention on International Financial Leasing 1988. In 2006, Ukraine acceded to the Convention. On January 11, 2006, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine "On Ukraine's Accession to the Convention on International Financial Leasing". The sphere of application of the UNIDROIT convention is defined by Articles 1 – 6 according to which the convention applies when the lessor and the lessee have their places of business in different States and those States and the State in which the supplier has

its place of business are Contracting States; or both the supply agreement and the leasing agreement are governed by the law of a Contracting State. It should be noted that the Convention does not only contain a number of traditional conflict law rules that determine the applicable law to the relationship of the parties but it also contains precise provisions that result from the harmonization of different approaches in the legislation of different states. For instance, it provides a definition of financial leasing that describes the legal term of this economic operation. Though financial leasing agreement contains similar elements of different pre-existing agreement regulated by the private law, the UNIDROIT Convention classifies international financial leasing as a form of independent, innovative, sui generis contract since it is not identical to neither loan, nor hire, nor purchase agreements. Convention recognized international financial leasing as triangular relationship which includes three parties – the lessor, the lessee and the supplier. The supplier may be the manufacturer, a wholesale merchant, an agent or anyone who is chosen by the lessee to supply the specific asset for his use. The lessor is usually a finance company, or anyone who can provide the finance and is prepared to acquire the asset specified by the lessee for his use. The lessee is the actual user, who selects the supplier and the asset, and is responsible to the lessor for the payment of rentals and the proper use of the asset. The rentals are calculated taking into account the amortisation of the whole or a substantial part of the cost of the equipment. Therefore, this transaction includes two contracts – the supply contract and the leasing one. First, the lessee enters into a lease contract with the lessor requiring the acquisition of the equipment from the supplier and granting the use of it in the return for certain payments. The lessor thereafter enters into a supply contract with the supplier, acquiring the asset selected by the lessee, meanwhile the supplier must be aware that the equipment is being acquired in order to lease to the lessee. Regarding the legal nature of international financial leasing, some important factors to include are the purpose of the operation, which is to procure for lessee use of relatively new equipment instead of the expense of the full purchase price; the means resorted to in achieving this purpose, namely the credit facilities; the financial nature of the role played by the lessor whose interest is to have his own investment in the purchase price plus amortisation plus profit margin covered by the rental payments; the role played by the lease who selects the equipment and the supplier.

Thus, the essence of international leasing lies in the fact that the parties involved have their place of business in different countries. Considering the trilateral character of leasing transaction which involves the supplier, the lessee and the lessor four possible international leasing operations can be identified: export leasing (the supplier and the lessor have their places of business in the same state and the lessee operates in another state; the lease is used as export financial support by the supplier); import leasing (the lessor and the lessee are domiciled in the same country but the equipment supplier is located in a different country; the lessor imports the asset and leases it to the lessee); international financing (leasing company belongs to a different state than the supplier and lessee which operate in the same state); international leasing in the strict sense (the three parties operate in three different national legal systems).

At the level of the national legislation, obligations arising under a lease agreement are generally regulated by the Civil Code of Ukraine. Additionally, the Law of Ukraine "On Financial Leasing" was adopted. Unfortunately, the law does not contain a definition of international financial leasing, which does not contribute to stable comprehensive regulation.

In conclusion, taking into account the peculiarities of each country's economy, social needs and legal traditions, there is a high degree of legal uncertainty in the field of international financial leasing transactions. In this regard the UNIDROIT Convention on International Financial Leasing represents an important legal development for parties considering cross-border leasing. Besides, international leasing, if used properly, is a great tool which can be used for the development of production in a period of decline.

LEGAL STATUS OF POSTMORTAL HEIRS

Maryana Svitlyk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Shama,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

The definition of the heir is in Article 1222 of the Civil Code of Ukraine. According to this article, people who are alive at the time of the discovery of the heritage as well as people who were conceived during the life of the testator and born alive after the opening of the heritage may be the heirs by will and by law. Legal entities and other participants of civil-law relations may be the heirs only by a will. Under Article 2 of the Civil Code of Ukraine, other participants of civil-law relations are: the state of Ukraine, the Autonomous Republic of Crimea, territorial communities, foreign states and other subjects of public law.

As we can see, the circle of heirs is wide enough, especially if compare it with the circle of testators, who can only be individuals. However, it is important to note that with the development of modern technologies, scientists have come to the conclusion that even such a list of heirs, given in the legislation, is not exhaustive and such a category as "postmortal heirs" should be added to it.

As this category has not been provided at the legislative level yet, taking into account the dynamics of law and the possibility of future inclusion of this concept in Article 1222 of the Civil Code of Ukraine, I consider it appropriate to analyze some problems of the legal status of postmortal heirs. In other words, we are talking about children conceived after the discovery of the heritage. Taking into account various natural cataclysms, man-made disasters, rapid spread of cancer and other diseases, numerous combat zones, especially today's war in Ukraine, all this leads to high mortality among people of reproductive age. This is why the concept of "suspensive fatherhood" has arisen, which means a man's right to preserve his own fertilizing substance for following use during artificial insemination. Another option is to remove it from the deceased person.

There are numerous discussions in legal doctrine according the possibility of recognizing the rights of the child, not only born but also conceived after the discovery of the heritage. The first group of scientists denies the possibility of inheritance by postmortal children, arguing about legal uncertainty between the day of the opening of the inheritance and the possible birth of a child. For example, E.O. Ryabokon believes that the will which was made in favour of a child conceived in the future must be declared invalid on the basis of Article 203 of the Civil Code of Ukraine according to which the content of the transaction must not contradict the Civil Code of Ukraine, other acts of civil law as well as the interests of the state and society, its moral principles.

Another group of scientists takes the opposite view. For example, D.A. Hudyma believes that it is necessary to make appropriate changes in the current legislation by including the category of "postmortal heirs" to the list already contained in Article 1222 of the Civil Code of Ukraine. Some proponents of this approach believe that these individuals could be included in the first line of heirs by law, others – that the bequest is the only way to transfer property from the heritage to these people.

This issue is ambiguously regulated by other states as well. For example, in the United Kingdom, the inheritance rights of such children are generally denied. In Spain, the possibility of postmortal children to inherit occurs under two conditions: 1) if the pregnancy occurs within one year from the death of the testator; 2) the testator has expressed his consent to such actions in the will or otherwise. In the United States, it is believed that the use of the latest reproductive technologies for baby-making should not be a ground for discrimination against such children. Moreover, there are a number of states where this issue is currently being ignored without being properly assessed.

In my view, the recognition of inheritance rights for such children is the implementation of such an important principle as freedom of will. According to this principle, the testator has the right to appoint any person as his heir at his own discretion.

However, there are a number of other controversial issues. Firstly, the issue of the heritage discovery and distribution of hereditary property. Perhaps the most appropriate way is to do by analogy with Article 1298 of the Civil Code of Ukraine. According to the second part of this article, if the will is made in favour of a child conceived but not yet born, the issuance of a certificate about inheritance and the distribution of heritage among all heirs may take place only after the birth of a child.

Secondly, it is necessary to somehow prevent any abuse that may occur from unscrupulous mothers. To this end, it is proposed to recognize the inheritance rights of such children in literature only if it is made in accordance with the will of the testator.

Determining the paternity of such a child can also be a challenge. As enshrining such a provision in legislation may be grounds for abuse, heavy loads on the courts may occur. The European Court of Human Rights has noted that nowadays the DNA test is the only scientific method to establish paternity accurately.

Finally, in my opinion, it is also required to establish at the legislative level the period during which the postmortal child may acquire the status of a heir. It is connected with the necessity of ensuring the rights and interests of other participants in inheritance relations and the stability of property turnover. For this purpose it is necessary to establish a term during which such artificial insemination can be performed. For instance, such term may be six months from the date of opening the heritage, which corresponds to the deadline set for its adoption. This will assist to avoid the re-division of the heritage between the heirs and legal uncertainty about the destiny of hereditary property.

Thus, based on the abovementioned, it can be concluded that today the issue of including the category of "postmortal children" in the list of heirs is discussed only among scientists and there is no legal enshrinement in the Ukrainian legislation. However, this approach corresponds to the level of development of society and it is possible that such a rule will soon appear in our legislation.

NOMINATING PROCEDURE FOR THE PUBLIC SERVICE: CONCEPTS, TYPES AND STAGES OF ITS HOLDING

Olga Serednytska (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Khliborob,
Languare advisor: As. Prof. L. Mysyk)

One of the determining factors for the effective functioning of public administration in any country is the high level of professionalism of its officials. That is why effective procedures for admission to the public service are so important. In addition, they are a guarantee of ensuring the selection of worthy candidates for public servants.

Analysis of nominating procedure for filling in a position, its impact on the public service and society as a whole will be highlighted in the report.

The peculiarity of the nominating procedure for filling in a position is that the procedure is implemented in a democratic way and on the basis of equal opportunities to enter the public service for all citizens of Ukraine. Although nominating selection for the public service has appeared rather recently, the preconditions for its emergence can be traced back to the times of the Cossack state. The first effective state government was created by B. Khmelnytskyi, which included representatives of the officers' group, natives of the Ukrainian nobility and wealthy Cossacks.

Nominating procedure for public service vacancy is a procedure conducted to assess the compliance of the level of professional competence of candidates and it is an organizational and legal form of nominating replacement.

At the present stage, nominating procedure for public service vacancy is regulated by Article IV of the Law of Ukraine "On Public Service", as well as the

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 25, 2016. "On approval of the Procedure for holding nominating procedure of public service personnel ".

This nominating procedure includes the following stages:

1) making a decision as to the announcement of the nominating procedure;

2) promulgation of the decision on the announcement of the nominating procedure;

3) acceptance of documents from persons wishing to participate in the nominating procedure;

4) preliminary consideration of the submitted documents for compliance with the requirements established by law;

5) conducting testing and determining its results;

6) solving situational tasks and determining their results;

7) conducting an interview and determining its results;

8) counting the results of the competition and determining the winner of the competition and the second candidate based on the results of the competition;

9) promulgation of the results of the nominating procedure.

The nominating procedure for public service vacancy of category "A" is conducted by the Commission on Senior Public Service. To conduct a nominating procedure to fill vacant public service positions of categories "B" and "C", the head of the public service shall form a nominating commission consisting of the chairman and members of the commission. The nominating commission consists of at least five persons. There are representatives of the personnel management and the legal service, as well as separate structural units of the state body. The nominating commission may include representatives of public associations operating in accordance with the Law of Ukraine "On Public Associations".

Candidates,whose documents have passed a special examination may be tested. Testing takes place in the presence of at least two thirds of the members of the commission in order to determine the level of knowledge of the Constitution of Ukraine, public service legislation as well as anti-corruption and special legislation.

It is worth mentioning that the question of how to determine whether the candidates are capable(taking into account the state of their health) of performing the tasks and functions assigned to them in the public agencies has not been regulated yet by the law. For current public servants, this issue is regulated by a joint order of the National Public Service of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine "On the procedure for issuing a medical opinion due to the inability of a public servant to perform health duties." However, it does not apply to candidates for public service vacancy.

It is also important to establish administrative liability for violating the order of holding the nominating procedure,submitting statement or other information, which will mislead the qualification commission and complicate its work.

Under the European Union integration, useful experience has been accumulated in the legal regulation and coordination of public services in democratic states, the creation of supranational bodies, the interaction of officials within the European political institutions of different countries.

Public service reforming in our country is largely aimed at achieving the same goals as the modernization of the public service abroad: improving efficiency, rationality in building governance structures, ease of governance, democratization, achieving high end results.

Thus, at the legislative level it is necessary to regulate the order of public admission to nominating procedures for public service vacancy of category "A". It is possible that such a procedure should involve not only members of the public, but also leading scientists, as this is the highest level of public service positions. In addition, the ability of candidates for public service vacancy to perform their assigned tasks and functions in public authorities should be determined.

Summing all it up, it should be noted that the main goal of the nominating procedure is not only to replace public service positions, but also to introduce new personnel technologies, qualitatively change the qualifications of staff, change the image of the public service and build trust relations between state and civil society.

PUBLIC SAFETY AS THE OBJECT OF THE CRIME

Yaryna Skrechko (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. R. Bodnarchuk,
Language advisor: As. Prof. A. Artsyshevska)

The question of determining the object of the crime has a great theoretical and practical importance. Determining its position in the system of norms and institutions of criminal law, public danger, correct classification of the crime and its delimitation from related crimes will depend on how correctly the object of crime will be clarified. The importance of the object that is harmed in the process of committing crime is also one of the main factors influencing the criminal punishment of a crime.

According to Art. 1 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – the Criminal Code) one of its tasks is legal protection of public safety from criminal encroachments and their prevention. Crimes against public safety are among the most dangerous and common in Ukraine. They pose a danger to human life and health, property, the environment, the normal operation of enterprises, institutions and organizations.

The problem of ensuring public safety is quite old, but even today it remains unresolved and is of interest to scholars. Public safety is very important in the current situation in Ukraine especially since 2013. The importance of this can be explained by such events as the Revolution of Dignity, occupation of Donbass and Crimea by the russian troops, the introduction of quarantine related to COVID-19 and its restrictions and finally, the recent russian invasion in Ukraine which provoked the imposition of martial law.

The task of the research was to determine the theoretical and methodological principles of the study of public safety as an object of crime; to reveal the genesis of criminal law on liability for crimes against public safety; to define the place of public

safety in the system of objects of crimes of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine; to carry out a systematic criminal-legal characteristics of the objects of crimes against public safety; to single out peculiar features of victims of crimes against public safety.

According to the provisions of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of May 22, 2019 № 507 "On approval of the Procedure for review of public safety and civil protection by the Ministry of Internal Affairs" public safety is the protection of vital interests, human rights and freedoms illegal encroachments, emergencies that pose a threat of harm to life, health and property of a significant number of people.

It should be emphasized that strong public safety is a necessary condition and an organic component of a civilized way of life, the successful functioning of society and the state, its institutions. Public safety includes relationships that prevent or eliminate harmful effects on human life and health that may be caused by human actions or an artificial or natural source of increased danger.

Comprehensive study of public safety as an object of crime allows us to draw the following conclusions:

1. public safety as a generic object of crime are public relations aimed at ensuring security in the field of handling sources of increased danger: criminal groups, terrorist threats, items that pose an increased danger to the environment.

2. the subject of crime should be defined as an optional feature of the object of crime, which is manifested in the material values in connection with which and (or) by direct influence on which the criminal act is committed. The subjects of crimes that violate the rules of handling physical, chemical and other sources of danger are: 1) firearms; 2) ammunition; 3) explosives; 4) explosive devices; 5) daggers, Finnish knives, knuckles or other cold steal; 6) flammable and corrosive substances or materials; 7) waste or secondary raw materials. The objects of crimes that encroach on radiation safety are: 1) radioactive materials (sources of ionizing radiation, radioactive substances or nuclear materials that are in any physical state); 2) a nuclear explosive device or a device that scatters radioactive material or emits radiation; 3) foodstuffs of plant and animal origin, industrial or other products, animals, fish, plants or any other objects, for the displacement of which outside the exclusion zone or the zone of compulsory resettlement a permit or dosimetric control is required.

3. the victim of crimes against public safety is a natural person who has suffered moral, physical or material damage, as well as legal entity who has suffered material damage. The state, society or other social entity may not be recognized as victims of crimes of this group due to the lack of common characteristics of the victim. In fact, all crimes against public safety involve a common victim – an individual who was harmed by the crime.

Thus, human security is recognized as one of the highest social values in Ukraine and this is why crimes against public safety are very dangerous. Therefore, the legislator believes public safety is one of the fundamental values, the legal protection of which is the task of the Criminal Code of Ukraine. Security issues have always been and remain relevant for man, society and humanity. Security is the

most necessary of needs, it is one of the main indicators of life, and therefore must be provided to necessary extent.

CONSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISMS FOR RESTRICTING THE RIGHT TO PEACEFUL ASSEMBLY IN CONDITIONS OF THREAT TO NATIONAL SECURITY

Tykhonka Anastasiia (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. V. Chornenkiy,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

The Constitution of Ukraine guarantees the rule of citizens to assemble peacefully, without weapon and to hold meetings, marches and demonstrations, the holding of which is notified in advance to the executive authorities or local governments. Restrictions on the exercise of this right may be imposed by a court in accordance with the law and only in the interests of national security and public order – in order to prevent riots or crimes, to protect public health or to protect the rights and freedoms of others.

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms consists the provision similar in content, declaring the right to assemble peacefully. Exercising of this right shall not be subject to any restrictions other than those, established by the law and are necessary in a democratic society.

The subject of my research is the restriction of the right to peaceful assembly in the event of a threat to national security. Under the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine», the national security of Ukraine means the protection of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional order and other national interests of Ukraine from real and potential threats. Threats to Ukraine's national security are phenomena, tendencies and factors that make it impossible or difficult or may make it impossible or difficult to realize the national interests and preserve Ukraine's national values.

It is important to outline that the Constitution of Ukraine doesn't clearly define cases when the right to assembly peacefully shall be restricted. Firstly, according to Article 8 of the Constitution of Ukraine norms of the Constitution of Ukraine are norms of the direct action. Thus, provision of Article 39 of the Constitution of Ukraine shall be applied directly, without its compulsory detailing in the special law.

Secondly, the list of possible restrictions on the right to assemble peacefully in conditions of threat to national security is impossible to formulate clearly and exhaustively, because every situation shall be assessed apart. That is why deciding whether a meeting will threaten national security is a matter for the discretion of local governments, the executive or the courts. The grounds for restricting the right to peaceful assembly, provided for in the articles of special law drafts, are set out more detailed than in the Constitution of Ukraine. These provisions shall be brought

into line with Article 39 of the Constitution of Ukraine and shall not go beyond what is provided by it.

Thirdly, the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine», which provides key definitions, and the Criminal Code of Ukraine, which defines the list of criminal offences against national security, can serve as a guide in decision-making.

Free interpretation of restrictions on the right to peaceful assembly can lead to decisions that are inherently contrary to the standards of a democratic society and these restrictions become unconstitutional. Thus, it is necessary to mind the phrase «restrictions necessary in a democratic society», which was enshrined in part 2 of Article 11 of the Convention, however, remains, unfortunately, unknown to the Constitution of Ukraine.

In order to avoid and avert threats to national security, the Constitution of Ukraine provides for mandatory notification of future meetings. The Constitutional Court of Ukraine notes that the period of early notification should be sufficient for the executive or local self-government bodies to be able to carry out a number of preparatory measures, determine the legality of such meetings and, if necessary, sue the court. Mostly, public authorities, especially law enforcement bodies, are focused on minimizing any threats to the state and society, rather than restricting the right of citizens to peaceful assembly and social protest.

Excess of the law enforcement bodies' authority over the events' participants (use of force, detention, etc.) should correspond to the level of threats from their actions. Therefore, the practice of law enforcement officials shall respond to violations that occur during peaceful assemblies and they shall apply appropriate measures personally to those participants of peaceful assemblies who commit specific offences, illegal actions, but not to all participants of the event.

To sum up everything mentioned above, we would like to point out that prohibition to assemble peacefully shall be applied only as an exceptional measure and only in cases where the objectives of legal restrictions cannot be achieved in any other way. This is a general principle that emphasizes the exceptional nature of such prohibition and the need to ensure the principle of proportionality. Prohibition to assemble peacefully is the most significant of all possible restrictions on the exercise of the right to freedom of peaceful assembly. Therefore, the public authorities, authorized to make such a decision, must take a very balanced, objective and comprehensive approach to it, properly assessing the proportionality of the damage caused to the prevented damage.

FREEDOM OF TESTAMENT: THEORETICAL ASPECTS

Solomia Homa (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Shama,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

Freedom of testament is primarily that each person can bequeath his property at will. This is consistent with Part 1 of Article 319 of the Civil Code of

Ukraine (hereinafter – the Civil Code of Ukraine), under which the owner has in possession, uses, disposes of his property at his discretion.

The legal nature of this phenomenon is important in determining the content of freedom of testament. Some scholars believe that freedom of testament is a fundamental principle of inheritance law. Others support the opposite view and do not consider freedom of testament to be a principle. It is worth analyzing the case law that will answer this question. Thus, the Civil Court of Cassation of the Supreme Court in its decision of 21.09.2020 № 130/2517/18 (61-14962св19) on the claim to determine the additional term for acceptance of the heritage noted that «it is necessary to take into account the freedom of testament as a fundamental principle of inheritance law in resolving the question of the reasonable cause for missing the deadline for acceptance of the heritage». Since the legal positions of the Supreme Court set a guideline for law enforcement practice, I think it is appropriate to take these positions into account in scientific doctrine and consider freedom of testament as a fundamental principle of inheritance law. The fundamental nature of this principle is that the testament expresses the last will of the testator as the rightful owner of the property, so his will about the legal fate of the inherited property is crucial. Therefore, the principle of freedom of testament is often used in law enforcement, in particular, in the question of the reasonable cause for missing the deadline for acceptance of the heritage. Paradoxically, the legislation of Ukraine does not contain a definition of "freedom of testament". Similarly, the legislator does not define its structural elements.

Having analyzed the positions of various scholars, I consider it is appropriate to fully consider the following elements of freedom of testament: 1) freedom to draft a testament (an individual with full civil capacity has the right to make a testament or not). This element follows from Articles 1233-1235 of the Civil Code of Ukraine; 2) freedom to choose a certain type of testament (for instance, spouses have the right to make a testament of the spouses) (Art. 1243 of the Civil Code of Ukraine); 3) freedom to change the testament or cancel another previously made testament (under Art. 1254 of the Civil Code of Ukraine); 4) freedom to determine the content of the testament.

Regarding the latter, there are a number of testator's rights that can be included in the freedom to determine the content of the testament: 1) to appoint as heirs one or more natural people, regardless of whether he has family relations with these people, as well as other participants in civil relations (Part 1 of Article 1235 of the Civil Code); 2) to appoint another heir for certain cases (Article 1244 of the Civil Code); 3) to deprive the right to inherit any person from among the heirs at law (Part 2 of Article 1235 of the Civil Code of Ukraine); 4) to make a testament for all or part of the inheritance, as well as for those rights and obligations that may belong to him in the future (Article 1236 of the Civil Code of Ukraine); 5) to make a testamentary disclaimer (Article 1237 of the Civil Code of Ukraine); 6) to oblige the heir to perform certain actions of a non-material nature (for example, determining the place and form of burial ritual) (Article 1240 of the Civil Code of Ukraine); 7) may envisage a certain condition for the person specified in the testament for the creation of his or her right to inherit (for example, existence of other heirs, birth of a child); 8) to

establish in the testament an easement on land, other natural resources or other real estate to meet the needs of others (Article 1246 of the Civil Code of Ukraine); 9) to entrust the execution of the testament to the executor of the testament (Article 1286 of the Civil Code of Ukraine).

I suppose it is appropriate to consider the principle of freedom of testament only as existing during the life of the testator, because the mentioned above rights can be exercised only by the testator and only during his life. On the other hand, disputes that arise after the death of the testator are resolved taking into account the principle of freedom of testament, so that the last will of the testator, which is provided by the testament, is really fulfilled. Otherwise the legal institution of the testament, as the last will of the testator, loses its meaning.

From my point of view, a right is a form of expression of freedom. Therefore, it is necessary to analyze the essence of the legislative concept of "right to a testament". Under Art. 1234 of the Civil Code of Ukraine, the right to a testament has a natural person with full civil capacity. That is, the legislator also does not determine what exactly the right to a testament is.

In my opinion, freedom of testament and the right to a testament are interrelated. Freedom of testament is the possibility to exercise all the rights of a person related to the testament (in particular, to draft, change the testament, determine the content of it, in particular, draft a testament only for a part of the heritage) independently, voluntarily and internally in the absence of external influence and there is no need to notify anyone. So, the right to a testament is a set of these subjective rights of a person, namely a form of expression of the freedom of testament.

I believe that there is no need for a legislative definition of the elements of freedom of testament, as this list is inexhaustible. On the other hand, freedom of testament has its limits, one of which is the right to an obligatory share in the heritage. Thus, under Part 1 of Article 1241 the testator's juvenile children, grown-up incapable for work children, incapable for work widow (widower) and incapable for work parents inherit half of the shares that would belong to each of them in case of inheritance by law, regardless of the content of the testament.

To conclude everything mentioned above, I would like to point out that freedom of testament is a fundamental principle of inheritance law used in law enforcement. I believe that the principle of freedom of testament exists only until the opening of the inheritance, but is it taken into account after the death of the testator in resolving disputes. Freedom of testament consists of certain elements, the form of expression of which is the rights of a person related to the testament (in particular, to draft, change the testament, and determine the content of it, i.e. draft a testament only for a part of the heritage). Thus, the concepts of freedom of testament and the right to a testament should be considered as interrelated.

THE PROBLEM OF EQUALITY IN THE ELECTION RESULTS

Andriy Chaiko (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. V. Chornenkiy,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

In 2019 the Electoral Code of Ukraine is known to have been adopted, establishing a proportional electoral system for the election of people's deputies. The advantages and disadvantages of each system can be discussed and this is successfully done by both political scientists and lawyers. However, we would like to point out that one miscalculation of the proportional system, which, to some extent, devalues the votes of party voters who have not overcome such an important characteristic of the proportional system as the barrier. This raises the question of violating the principle of equality of elections.

The question could be that the votes of losers are not taken into account at all, but this is a competitive process and any electoral system is characterized by the fact that the votes of losers do not decide anything. The problem is that there is an idea that such votes are already taken into account in the calculation of results for the distribution of seats and go to political parties that have passed the barrier.

Different opinions on this issue have been expressed in scientific papers, in particular, Ponomareva G. noted that "the existence of a discriminatory barrier contradicts the main principle, the idea of a proportional electoral system, according to which the number of votes cast is proportional to the number of seats in the Parliament", but contrary to this principle "the barrier results in the automatic transfer of votes cast for parties that have not overcome it, to the winning parties, which, in fact, is inequality".

In this context, it is important to mention the current practice of the Constitutional Court of Ukraine. Thus, in its decisions the court did not directly mention this problem; however, some theses are in a separate opinion of Judge Savenko M. before the decision of the CCU in 1998 on the constitutionality of the law "On Elections of People's Deputies of Ukraine". The judge noted that "As a result of this division, political parties and party electoral blocs have more seats than they actually received from voters. This is due to the votes cast by the lists of political parties and electoral blocs of parties that did not receive such a percentage of votes. This procedure for counting votes actually distorts the results of voting and the will of voters".

However, if you study the system of calculating the electoral quota under the current law, the thesis of the transition of votes is not quite entitled to life. This is confirmed, in particular, by Part 2 of Article 183 of the Electoral Code, which states that for the calculation of the quota "the Central election commission sets the total number of votes cast in support of electoral lists of parties entitled to participate in the distribution of seats", that is, only votes for parties that have overcome the barrier.

In this aspect, I would like to point out that the rules of calculation in general were adopted before the elections and they are known to all parties. In my opinion, it

is impossible to violate equality with clear rules and equality of rights at the beginning of campaigns. And equality in itself should imply equality and not discrimination in elections, not equality in results. It could be said with the same success that the votes for the candidates who lost the election of the President of Ukraine are not taken into account. In this context, one can go into the absurd and, for example, talk about the fact that the term of office of the president is distributed within the term among the candidates according to the number of votes cast for them.

To sum up, I would like to point out that yes, "strict proportionality" might be fair. This term refers to the actual absence of an election barrier, but what it means. This means that the distribution of seats would be done between all parties that received at least one vote. In my opinion, this sounds more like an unrealistic scenario that would lead to the complete dispersion of the political life of the Verkhovna Rada and would make it impossible to make any decisions. There are notions of political expediency and rationality, so conditional justice does not always border on common sense.

PLEDGE OF PROPERTY RIGHTS ARISING FROM THE LEASE AGREEMENT

Olena Shvaiber (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. N. Kvit,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

The relevance of the presented problem is due to the fact that the issue of the legal nature of the pledge of property rights arising from the lease agreement remains one of the most difficult problems of civil law. The development of modern civil turnover requires a more detailed study of the pledge of this type of property rights.

The provisions of Part 1 of Article 4 of the Law of Ukraine "On Pledge" of October 2, 1992 for the first time since the Civil Code of the USSR in 1922 returned the property rights to the list of pledged items. With the entry into force of the new Civil Code of Ukraine, the pledge of property rights received even more detailed legal regulation, and Part 1 of Article 576 of the Civil Code of Ukraine directly determined that the subject of the pledge may be property rights.

Despite this fact, the current legislation of Ukraine in the list of property rights that may be the subject of pledge does not indicate property rights arising from lease agreement. Moreover, it is worth noticing that the subject of the pledge may be property rights that meet a number of criteria.

Determining which property rights can be pledged, the study should be based on the principle of "marketability", which is reflected in Part 1 of Article 576 of the Civil Code of Ukraine, according to which «Any property (a thing, securities, property rights) that can be alienated by the pledger and can be seized may be a subject of pledge». As a result, only those lease rights that meet these requirements can be

pledged. Also, taking into account the provisions of the Law of Ukraine "On Pledge", it should be noted that property rights that may be the subject of pledge must be based on an agreement establishing the right to claim a future mortgagor against a third party (in our case, lease agreement), according to which the mortgagor is a creditor to a third party (for example, a landlord / a landlady).

The law also requires the pledge agreement to indicate the property rights of the person who is a debtor to the mortgagor (Part 2 of Article 49 of the Law «On Pledge»), for example, the tenant under the lease agreement. Even more, after concluding the pledge agreement, the mortgagor is obliged to inform his debtor about the pledge of rights. Additionally, when speaking about the term of the pledge of property rights arising from the lease agreement, we should pay attention to the following: since the lease relationship is by its nature terminable, the lease rights may be transferred for a period not exceeding the term of the lease.

An important issue that arises in practice concerns the realization of mortgaged property rights. Quite often, in case of default of the main obligation by the debtor, the mortgagee requires the property owner to "secure such property on the same rights and conditions", which is incorrect under the provisions of the law.

Improper fulfillment of the obligation by the mortgagor during the pledge of property rights leads to foreclosure on the subject of the pledge (property rights) by assigning the mortgagee of the relevant property rights of the mortgagor in favour of the mortgagee by cession. In accordance with Article 23 of the Law of Ukraine "On Pledge" such foreclosure occurs by assigning the mortgagor to the mortgagee of the claim arising from the pledged right. The mortgagee acquires the right to demand in court the transfer of the pledged right to him at the time of the right of foreclosure on the subject of the pledge. Consequently, it should be remembered that the subject of the pledge is not the property itself, but the property rights arising from the lease agreement, so the requirement to the court must be presented accordingly.

Besides, when exploring the possibility of using property rights arising from the lease agreement as pledge, it is necessary to define the list of rights that can be pledged. However, the parties to the lease obligation have different rights in their content, and therefore analysis should be carried out through the prism of the subject composition of the lease and the relevant subsequent mortgage relationships. The tenant has certain property rights under the lease agreement relating to the possession and / or use of the leased property. Such rights may be pledged only in the absence of a direct prohibition of such possibility in the lease agreement. As for the landlord, the subject of the pledge is the right of the landlord to receive rent from the tenant. Hence, both the tenant (in respect of the right to lease certain property) and the landlord (in respect of the right to demand rent) may be the mortgagor with the transfer of property lease rights as pledge.

It should be noted that a number of rights arising from the lease can not be pledged because they are not property in nature (for example, the landlord's right to require the safety of property, the tenant’s right to be informed in advance in case of early termination of the lease).

It can be concluded that the pledge of property rights arising from the lease agreement is possible, although not directly provided by the current legislation. The

research of legal problems is not exhaustive and needs further more detailed legal regulation in view of the development of modern civil relations.

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF UKRAINE'S NATIONAL SECURITY STRATEGY: QUO VADIS?

Oles Shevchuk (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific adviser: As. T. Shevchuk,
Language adviser: As. Prof. L. Mysyk)

Ukraine regards its own national security as a state of sovereignty protection, territorial integrity, democracy, constitutional order and other national interests of Ukraine from real and potential threats. Among the fundamental national interests of Ukraine are the prevention of interference in Ukraine's internal affairs, its territorial integrity, integration into the European political, economic, security, legal space, obtaining membership in the EU and NATO, development of equal, mutually beneficial relations with other states.

Since the first years of independence, Ukraine, acting in accordance with the declared intentions, has contributed to the formation of a comprehensive system of international security and the strengthening of the international partners' trust.

A striking gesture of its peace-loving policy was the voluntary renunciation of the world's third largest nuclear potential in 1994. The most powerful nuclear states guaranteed Ukraine the preservation of its sovereignty, territorial integrity and the inviolability of its state borders.

However, in 2014, the Russian Federation, being one of the 1994 Budapest Memorandum guarantors, treacherously violated its terms and launched a so-called hybrid war against Ukraine, by annexing Crimea and by occupying some parts of Donetsk and Luhansk regions. On the 24th of February, 2022 Russia unleashed an open full-scale war. There is no doubt that the war unleashed by Russia destroys the fundamental norms and principles of international law determined by the UN Charter and the 1975 Helsinki Final Act, threatens not only Ukrainian statehood but also the existing international legal order and comprehensive peace. International efforts aimed at the protection of Ukraine, its sovereignty and territorial integrity can justly be equated and qualified as the protection of international law, its ideals and values, and, at the same time, as a test of the international security law's effectiveness in the contemporary world.

The assistance provided to Ukraine by the international community is tangible and extremely important in confronting the aggressor, but insufficient for full protection. Today, it is clear that Ukraine's national security will remain illusory and vulnerable outside the process of full-scale European integration, a key element of which is the accession to the EU and NATO. In this context, an extremely important is the provision determined by the Art. 5 of the 1949 North Atlantic Treaty "an armed attack against one or more of the Parties in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such

an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such an action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area". Therefore, the North Atlantic Treaty provides an effective mechanism that can provide real security guarantees and protect allies from potential threats from any aggressor. It is obvious that the mechanism of real security guarantees built by the NATO is more reliable than the mechanism of illusory security guarantees of Ukraine outside the NATO. Thus, the issue of Ukraine's accession to the EU and NATO must become an inviolable key condition of its national security strategy.

The united and self-sacrificing defense of the Ukrainian people from the first days of the war has disrupted the invasive plans of the Russian Federation. In fact, such an unpredicted and unexpected development of events prompted Russia to initiate a negotiation process between the parties in order to achieve peace. Nevertheless, during the negotiations the Russian Federation has put forward a number of demands, among which the key is Ukraine's refusal to join the NATO. Such an approach to the search for peace is unacceptable for Ukraine, both in terms of its national legislation on national security strategy and in terms of international law, since it contradicts its fundamental principles.

Firstly, the refusal to join the NATO contradicts the prospect of Ukraine's strategic course towards the NATO membership stipulated by para 5 p. 1 of Art. 85, p. 2 of Art. 102, para. 1-1 p. 1 of Art. 116 of the Constitution of Ukraine. Besides, according to para. 3 p. 3 of Art. 3 of the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" the acquisition of membership in the North Atlantic Treaty Organization is a fundamental national interest of Ukraine. Thus, Russia's desire to urge Ukraine to renounce its membership in the NATO in principle contradicts the legislation of Ukraine and its constitutional and legal foundations. On the other hand, the change in Ukraine's priorities negates the many-year positive developments of the European integration strategy and distances Ukraine from a full-fledged and effective system of collective security.

Secondly, the history of Russian-Ukrainian relations demonstrates how easily, cynically and treacherously Russia violates its international agreements. An eloquent confirmation of this, in the modern history, is Russia's violation of security guarantees provided to Ukraine under the 1994 Budapest Memorandum and the 1997 Treaty of Friendship, Cooperation and Partnership between Ukraine and the Russian Federation. Therefore, it is quite realistic that regular security guarantees as an alternative to the NATO accession are potentially dangerous with the emergence of the "Budapest Memorandum 2.0".

Thirdly, resolving the issue of the NATO accession is a sovereign right of any state. The refusal, under the military pressure, to exercise such a right means, on the one hand, restriction of state sovereignty and international legal personality, and, on the other – promotes the establishment of the priority of the right of force over the force of law and encourages the aggressor to take further violent action in international relations. The right of Ukraine to the NATO accession, as well as any

other state, according to the criteria stipulated by the North Atlantic Treaty, is its sovereign right, based on generally accepted norms and principles of international law. Its practical implementation will undoubtedly become a strong powerful signal of the international law's functional effectiveness.

The terms of the NATO accession are determined by the North Atlantic Treaty. Under art. 10 «the Parties may, by unanimous agreement, invite any other European State in a position to further the principles of this Treaty and to contribute to the security of the North Atlantic area to accede to this Treaty». The principles of the North Atlantic Treaty are set out in its preamble: democracy, individual liberty and the rule of law. These principles are recognized by Ukraine and are stipulated by the Constitution of Ukraine: aa. 1, 8, 23. Obviously, these principles should not only be formally established, but should constitute the real basis for the state functioning.

One of the requirements for the NATO accession is that the state must be European. Ukraine meets this criterion, as it is geographically located in Europe.

Another accession criterion is the ability to contribute to the security of the North Atlantic area. In 2020, on the NATO's website there was published an analytical review "An independent and sovereign Ukraine is a key factor to Euro-Atlantic security", which, in particular, stated: "Russia's aggressive actions against Ukraine have seriously undermined Euro-Atlantic security. Ukraine has engaged constructively towards a settlement". Moreover, speaking at the Kyiv Stratcom Forum, Ukraine's first international forum on strategic communications, NATO Assistant Secretary General for Public Diplomacy Baiba Braže also said that secure and democratic Ukraine is the key to Euro-Atlantic security.

It is clear that Ukraine still needs to work hard to fully integrate into the European community in terms of reforming current legislation, developing a full-fledged democracy and establishing the rule of law principle. However, the fundamental basis for accession and strategic directions for such communication have already been formed and filled with an appropriate content.

Therefore, it can be argued that Ukraine, having long cooperated with the NATO in general and individual member states in particular, has developed sufficient political and legal prerequisites for the practical implementation of the strategy of obtaining full membership in the NATO. Russia's attempts to obstruct this process in any way, including brute force, and its demands to key NATO members to ensure that the bloc does not expand to the east from the point of international law view are baseless and illegal, as they violate generally accepted principles of international law and constitute direct interference in the foreign and domestic policy of Ukraine. The annexation of the Ukrainian Crimea, the occupation of the eastern territories of Ukraine, the beginning of a full-scale open war against Ukraine are evidence of contempt not only for Ukraine as a subject of international law in particular, but also for the civilized world and international law in general. It is obvious that Ukraine will not be able to constantly resist Russia by its own efforts. Only together with other developed Euro-Atlantic states that recognize the values of democracy, the rule of law, human rights, respect for international law, will Ukraine be able to protect its sovereignty and territorial integrity, which will contribute to the

rehabilitation of the high status of international law in the modern world and the security of the entire North Atlantic area.

A NON-COMPETE AGREEMENT IN THE LEGAL FRAMEWORK OF THE DIIA CITY

Olena Yatskiv (student)

Ivan Franko National University of Lviv
(Scientific advisor: As. Prof. Y. Samahalska,
Language advisor: As. Prof. N. Hrynya)

Nowadays information is becoming one of the most valuable assets in the world of business, digital economy and new technologies. Confidential information, provided to an employee or other contractor (hereinafter – the signatory) for meeting his contractual obligations, guarantees the business owner that this information will be used only for its purpose. Insecurity of this valuable information leads to infringement of intellectual property rights, significant economic losses and loss of competitiveness. Therefore, preventing its disclosure and maintaining confidentiality is a priority for every business. A non-compete restrictive clause is one of such legal tools.

A non-compete agreement (hereinafter – NCA) has been frequently used in international practice in employment, partnership or other contractual relationships in various business areas. However, Ukraine is only taking the first steps in this direction and making the adjustments to its functioning in the national jurisdiction.

The legal nature of the non-compete agreement. Today, the biggest problem, and at the same time, the advantage of the NCA in Ukraine is the lack of its legal regulation. Such an agreement is considered to be one of the unnamed agreements in the Ukrainian legal system, and therefore its conclusion is based on the principle of freedom of agreement. That is why there is still no unambiguous scientific or judicial position in the legal nature of this contract.

In practice, the non-compete obligation refers to the fact that the signatory promises not to participate in any business for a certain period of time, which in any way can compete with the current business of the company. Such a provision may be made within the framework of the main agreement, the non-disclosure agreement or a separate NCA.

In order to ensure the validity of the NCA, it is necessary to adhere to certain criteria developed by practice, legislation and court precedents. The provisions of the NCA should address the following issues: the specific area and activities for which restrictions are imposed; reward of the employee for abstinence from professional activity; the term of the non-compete obligation and the scope of the contract. It should be noted that in setting these provisions, the principles of proportionality and reasonableness must be observed in order to maintain the confidentiality of company information on the one hand, and to prevent significant restrictions on the rights of the signatory on the other.

NCA in Diia City. The legal regulation of the NCA in Ukraine was enshrined within the legislation for the first time with the entry into force of the Law of Ukraine "On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine" (hereinafter – the Law on Diia City). It should be noted that the regulation of such an agreement is provided exclusively within the legal regime of Diia City. However, adhere to the principle of dispositiveness and analogy of the law, we can consider the application of such provisions in other similar legal relationships.

Article 27 of the Law on Diia City defines the concepts, essential provisions and guarantees of free will when concluding an agreement on refraining from competing between a resident of Diia City and a specialist. In this way, we should focus on the following conceptual points, which the analyzed law establishes. Firstly, the NCA is determined as the payback agreement. A specialist who undertakes not to compete is entitled to remuneration in the form of material benefits, and a resident of Diia City has a corresponding obligation to make such a payment. This provision works as a kind of compensation to the specialist for the restrictions of his professional activities established by the contract.

Secondly, the NCA must establish an exhaustive list of activities that are considered competitive activities and/or people engaged in competitive activities. Part 3 of this Article provides an approximate list of such restrictions, including the conclusion of employment contracts, gig-contracts or other agreements with people engaged in competitive activities; carrying out by the specialist of competitive activity as an individual entrepreneur; performing directly or indirectly controlling functions in a legal entity that carries out competing activities. In addition, the parties have the right to determine their own criteria according to which a certain action will be considered a competitive activity.

Thirdly, an important guarantee for the specialist is the establishment by law of the rule of independence of the main contract from the NCA. Thus, the refusal to enter into a NCA may not be grounds for termination of the employment contract or gig-contract. This guarantee entitles the specialist not to take on non-compete obligations and to continue his activities in the company.

Summing all it up, the non-compete agreement is an important preventive mechanism aimed at maintaining confidential information and is the basis for the proper functioning of the business. Within the framework of the Law on Diia City, the legislator has consolidated the established scientific and judicial positions on the essential provisions of the NCA. Thus, the IT industry in Ukraine has acquired a legalized remedy to protect the business interests and profits of IT companies. Given the novelty of the provisions of the Law, in case of its successful application in practice, it is advisable to implement similar legal mechanisms in other areas of business.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО..... 3

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ 5

ЗМІСТОВІ ВИМОГИ ДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА: ТЕНДЕНЦІЇ ДО НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ
Бідзіля Віктор (аспірант).....5

ПРАВО ЯК РЕГУЛЯТОР АЛЬТРУЇСТИЧНИХ ВІДНОСИН (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)
Литвинюк Каріна (аспірантка) 7

ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ
Бутрій Софія (студентка) 9

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСВА В УКРАЇНІ ТА СВІТІ
Гаврищук Христина (студентка)..... 11

ПРАВА ЛЮДИНИ І ВАКЦИНАЦІЯ: ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
Гунджер Богдана (студентка)..... 13

ПРАВОВА ТА ПОЛІТИЧНА ІДЕОЛОГІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
Караман Любомир (студент)..... 15

КОМУНІКАТИВНЕ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
Курінна Ольга (студентка) 17

ФЕМІНІСТИЧНА ПРАВОВА ТЕОРІЯ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ МОДЕЛЕЙ
Ластівецька Олександра (студентка)..... 20

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
Павкович Наталя (студентка) 22

КРИТЕРІЇ ПРАВОМІРНОГО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
Петрів Діана (студентка) 24

ОБОВ’ЯЗКИ ДЕРЖАВИ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ЗІ СТ.9 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД, У РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
Щупляк Олена (студентка) 26

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА..... 29

ПОРУШЕННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД СРСР
Боляк Іванна (студентка)..... 29

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У Х-ХХ СТ.
Бурдіна Олександра (студентка) 31

ДЕПОРТАЦІЯ 1944 РОКУ ЯК АКТ ГЕНОЦИДУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ
Доскач Броніслав (студент) 33

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНИ ЗА УКРАЇНО-МОСКОВСЬКИМ ДОГОВОРОМ 1654 Р.
Кмець Анастасія (студентка) 35

ПРАВОВІ РЕФОРМИ У ЯПОНІЇ В ПРЕРІОД РЕСТАВРАЦІЇ МЕЙДЗІ (1868-1889 рр.)
Кошарський Назар (студент) 37

ВПЛИВ ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ НА ФОРМУВАННЯ ВИБРАНИХ ІНСТИТУТІВ ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
Новосад Владислав (студент) 39

АНАЛІЗ ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ НАПОЛЕОНА: ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ТА РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ
Попельчук Максим (студент) 41

ГЕНЕЗА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДО ПОЧАТКУ ХХ СТ.
Степанюк Вікторія (студентка) 44

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС 47

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРИНЦИПУ УСТАЛЕНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ
Лайтер Крістіна (аспірантка) 47

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ КОНФЛІКТУ 2020 РОКУ
Ваврик Христина (студентка) 49

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС 52

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ДОГОВІРНОГО ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ІПОТЕКИ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРАВА
Босяк Марія (аспірантка) 52

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВРАХУВАННЯ У ДОГОВОРІ БАНКІНГУ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ПУПОВИННОЇ КРОВІ ТЕРМІНУ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ
Кінаш Дмитро (аспірант) 54

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ОБ’ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ
Кушнір Альберт (аспірант) 55

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ
Островський Андрій (аспірант) 57

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ВІДКРИТІ МОЖЛИВОСТІ ЧИ НОВІ ВИКЛИКИ?
Яремко Юлія (аспірантка) 59

ДОГОВІРНІ ФОРМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У БУДІВНИЦТВІ
Бараняк Віктор (студент) 62

СПОЖИВАЧ ЯК ОДНА ІЗ СТОРІН ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ
Блашків Зоряна (студентка) 64

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ ВИНАГОРОДИ БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ КОНКУРСУ
Боднарчук Максим (студент) 66

СПЕЦИФІКА УКЛАДАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДОГОВОРІВ ЛІЗИНГУ ЛІТАКІВ З ІНОЗЕМНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
Ванджурак Надія (студентка) 69

ВІДМОВА ВІД ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ ЯК СПОСІБ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ
Ванівська Ірина (студентка) 71

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ ПРИ СТВОРЕННІ ЗА ЗАМОВЛЕННЯМ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
Гавдик Марія (студентка) 74

ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВИНАГОРОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ
Герич Анастасія (студентка) 76

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ЗАСІБ РОЗРАХУНКІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ
Гірняк Марко (студент) 78

ПРАВОВА ПРИРОДА СВОБОДИ ЗАПОВІТУ
Гребень Орест (студент) 80

МІСЦЕ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМ БУДИНКОМ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ
Гузій Оксана (студентка) 82

ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ ПРО СПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
Іватьо Софія (студентка) 85

ДОГОВІР ІНЖИНІРИНГУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
Магей Юрій (студент) 87

РОЗМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРІВ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРІГАННЯ
Мацелюх Ірина (студентка) 89

СКЛАД СПАДЩИНИ
Мороз Тетяна (студентка) 91

НОВАЦІЇ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА
Олексишин Роксолана (студентка) 93

ДОГОВОРИ УКЛАДЕНІ ПІД ВПЛИВОМ ОБМАНУ ТА НАСИЛЬСТВА ЩОДО НЕРУХОМОГО МАЙНА – ЯК НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНІ ВИДИ ДОГОВОРІВ З «ВАДАМИ» ВОЛІ
Панько Аліна (студентка) 95

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ ПІДРЯДУ НА ПРОЕКТНІ ТА ПОШУКОВІ РОБОТИ
Садовський Ілля (студент) 97

ВИДИ ЛІЦЕНЗІЙНИХ ДОГОВОРІВ
Семенюк Іванна-Аліна (студентка) 99

РИЗИКИ «КУПІВЛІ» АВТОМОБІЛЯ ЗА «ГЕНЕРАЛЬНОЮ ДОВІРЕНІСТЮ»
Собчук Дар'я (студентка) 101

ОБМЕЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СВОБОДИ ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
Созанська Марія (студентка) 103

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ВИКОНАННЯ, ФОНОГРАМУ, ВІДЕОГРАМУ ТА ПРОГРАМУ (ПЕРЕДАЧУ) ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ
Хтей Анастасія (студентка) 105

ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) НЕРУХОМОГО МАЙНА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
Цюп'як Данило (студент) 107

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ 110

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИЙ ЗРАЗОК
Сех Юрій (аспірант) 110

ПРАВО НА ФОТОГРАФІЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Козак Соломія (студентка) 112

ФІРМОВИЙ СТИЛЬ: ПОНЯТТЯ ТА ЙОГО НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ
Лесик Юлія (студентка) 114

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС
Нос Юлія (студентка) 116

ТРУДОВЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПРАВО 119

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГИ СОЦІАЛЬНОГО ПРИТУЛКУ
Гаврилюк Юлія (аспірантка) 119

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ЯК МЕТА ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ТА НОРМАТИВІВ В УКРАЇНІ
Галушко Ольга (аспірантка) 121

ПРІОРИТЕТ УЗГОДЖУВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ЯК ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ
Досін Божена (аспірантка) 123

SKUTECZNA EKOLOGICZNA KONTROLA JAKO GWARANCJA PRAWA DO BEZPIECZNEGO ŚRODOWISKA DLA ŻYCIA I ZDROWIA
Daria Rosokhata (doktorantka) 125

ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ
Люлюк Юлія (студентка) 127

ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ТРУДОВИХ СУДІВ В УКРАЇНІ
Хтей Анастасія (студентка) 129

АДМІНІСТРАТИВНЕ, ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО 132

ГАРАНТІЇ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ
Борщевський Олег (аспірант) 132

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО СПРОЩЕННЯ ПОРЯДКУ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ
Гембара Григорій (аспірант) 134

ТИМЧАСОВЕ ОБМЕЖЕННЯ ВИЇЗДУ ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ РОЗГЛЯДУ ЦІЄЇ КАТЕГОРІЇ СПРАВ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ
Гінда Оксана (аспірантка) 136

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В КРАЇНАХ ЄВРОПИ У XIX СТ.
Дзіковський Максим (аспірант) 139

АКТИ ЯК ПРЕДМЕТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В МЕЖАХ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА: ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
Кузьмич Владислав (аспірант) 141

ДО ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ІНОЗЕМНОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ
Фекета Ірина (аспірантка) 144

СТАНОВЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У ВАРШАВСЬКОМУ КНЯЗІВСТВІ (1807-1815 РР.)
Юревич Юрій (аспірант) 146

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
Денчук Олександр (студент) 148

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ КОШТОРИСНО-БЮДЖЕТНОГО РЕЖИМУ ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
Кулеба Юлія (студентка). 150

СПЛАТА ПОДАТКУ НА ДОХІД АДВОКАТА, ЩО ЗДІЙСНЮЄ СВОЮ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНДИВІДУАЛЬНО
Курочка Юлія (студентка). 152

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ В ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ
Левко Ольга (студентка)..... 154

ОЦИФРУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
Лепко Єлизавета (студентка) 156

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ
Лесів Соломія (студентка)..... 158

ЗМІНИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Мокрик Мар'ян (студент)..... 160

ПРАВОВА ПРИРОДА «БОРГУ ЯНУКОВИЧА» ЯК ОДІОЗНОГО БОРГУ
Полюх Романа (студентка)..... 163

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ
Рихлевич Ірина (студентка)..... 165

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ 168

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СТВОРЕННЯ НЕБЕЗПЕКИ ЗА АВСТРІЙСЬКИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1852 РОКУ
Бурачинська Юстина (аспірантка)..... 168

ОГЛЯД ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧИ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ
Демчук Павло (аспірант) 170

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНУ "HATE CRIME" У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ
Зуєнко Дар'я (аспірантка)..... 172

СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ
Ковалик Юлія (аспірантка) 174

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СУБ'ЄКТОМ, ВЧИНЮВАНИХ ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ ЧИ ЗЛОЧИННОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ
Федорович Наталія (аспірантка) 176

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ЗАБОРОНА НА ПУБЛІЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ: ЧЕКЛІСТ ЄСПЛ
Шевченко Сніжана (аспірантка) 178

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО
Давибіда Тетяна (студентка) 181

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 114-2 КК УКРАЇНИ
Драган Олена (студентка) 183

РОЗМЕЖУВАННЯ СКЛАДІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ (СТ.139 КК УКРАЇНИ) ТА НЕВИКОНАННЯ ЧИ НЕНАЛЕЖНОГО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ (СТ.140 КК УКРАЇНИ)
Козак Ірина (студентка) 185

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОЦІНКА АКТИВНОЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ
Кузь Тарас (студент) 188

СУТНІСТЬ ПРОБАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА
Кулібаба Яна (аспірантка) 190

ПРЕДМЕТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 209 КК УКРАЇНИ «ЛЕГАЛІЗАЦІЯ (ВІДМИВАННЯ) МАЙНА, ОДЕРЖАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ»
Лалак Катерина-Тетяна (студентка) 193

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ
Лясота Владислав (студент) 195

ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕННЯ РОДОВОГО ТА БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТІВ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В ОСОБЛИВІЙ ЧАСТИНІ КК УКРАЇНИ
Марченко Софія (студентка) 197

СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ОЗНАК
Михалків Ірина (студентка) 199

ШАХРАЙСТВО У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
Оприсько Захарій (студент) 201

ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ПОКАРАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕГУЛЮВАННЯ У ПРОЕКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
Писанчин Сергій (студент) 203

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ
Поточняк Вікторія (студентка) 205

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 164 КК УКРАЇНИ
Пришляк Марія (студентка) 207

КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯНЬ А. БРЕЙВІКА ВІДПОВІДНО ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
Тремба Юрій (студент) 209

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН 1984 РОКУ ПРО КАТУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН УКРАЇНИ
Хміль Богдана (студентка) 211

ПРО МІСЦЕ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ) В СИСТЕМІ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КК УКРАЇНИ
Янічко Єва (студентка) 214

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА 216

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ
Білас Ігор (аспірант) 216

НЕЯВКА ЗАХИСНИКА У СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ БЕЗ ПОВАЖНИХ ПРИЧИН: ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ ЧИ ПОРУШЕННЯ ОБОВ'ЯЗКУ
Гарасимчук Назарій (аспірант) 218

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСАД УСНОСТІ І ПУБЛІЧНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ЇХ НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ
Максимюк Наталія (аспірантка) 220

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ХОДІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ
Шуневич Катерина (аспірантка) 222

ENGLISH-SPEAKING SECTION OF LAW 227

ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE IN 2022
Yuliia Bida (student) 227

PAROLE FROM SERVING A SENTENCE
Mykola Bilous (student) 229

INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION ON SOCIAL MEDIA
Olga Boichuk (student) 230

THE EVOLUTION OF CRIMINAL LAW UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW
Snizhana Bomko (student) 231

SIMPLIFIED LITIGATION IN CIVIL PROCEEDINGS IN UKRAINE AND EU COUNTRIES
Alina Boryslavska (student) 233

THE NOTION AND ATTRIBUTES OF A GANG IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE
Sofia Bredeleva (student) 235

ABUSE OF AUTHORITY OR OFFICE BY OFFICIALS OF CUSTOMS AUTHORITIES. FEATURES DURING THE LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW IN UKRAINE
Sofiia Brudna (student) 237

PLEDGE OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS
Natalia Bruchkovska (student)..... 239

PROCEDURE AND IMPORTANCE OF THE MORTGAGE CONTRACT STATE REGISTRATION
Olena Buryak (student) 241

PROCLAMATION OF STATE INDEPENDENCE OF CARPATHIAN UKRAINE. THE 1939 CONSTITUTION
Roman Vasiuta (student)..... 243

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT
Veronika Verbitska (student) 245

ISSUES OF JOURNALISTIC INVESTIGATIONS AND THE WAYS OF IMPROVING JOURNALIST'S PROTECTION
Anastasiya Verkhola (student)..... 247

OFFENCES: CONCEPTS, SIGNS, COMPOSITION, AND TYPES
Marta Vitruk (student) 250

ANTI-DOPING POLICY IN MODERN SPORTS
Mariia-Solomiia Vozniak (student) 252

CYBER ARMY AS A COMPONENT OF UKRAINE'S NATIONAL DEFENCE
Veronika Vorobets (student) 253

JUDGMENTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE AS A SOURCE OF ADMINISTRATIVE LAW
Marta Hirnyak (student)..... 255

THE CONTRACT ON CREATION BY ORDER AND THE USE OF THE OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN FASHION INDUSTRY: NOTION, STRUCTURE AND FORM
Iryna Horokhivska (student)..... 257

PRINCIPLES OF THE NATIONALIST POLITICAL AND LEGAL MODEL OF UKRAINIAN STATEHOOD
Khrystyna Hoshovska (student)..... 259

CIVIL SERVANT: CONCEPT, TYPES. ISSUES OF LEGAL STATUS OF THE CIVIL SERVANT IN UKRAINE
Olena Greben (student)..... 261

EXPERT OPINION AS A SOURCE OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS
Oleksii Dvornik (student) 263

THE POWERS OF THE PRESIDENT OF UKRAINE UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW
Viktoriya Duda (student)..... 265

THE IMPOSITION OF MARTIAL LAW IN UKRAINE
Bohdan Yerokhin (student)..... 267

THE CONCEPT OF JOINT-STOCK COMPANY IN CONTINENTAL AND ANGLO-SAXON LEGAL SYSTEMS
Yaroslava Zheltobriukhova (student)..... 269

AMERICAN AND UKRAINIAN VIEWPOINTS OVER THE NON-COMPETITION AGREEMENT
Victoria Zaveruha (student)..... 271

ANALYSIS OF CERTAIN PROVISIONS OF THE LAW OF UKRAINE "ON PROTECTION OF INDUSTRIAL DESIGN RIGHTS" IN THE CONTEXT OF THE PATENT LEGISLATION REFORM, 2020
Olha Zakorchemna (student)..... 273

PROTECTION OF RIGHTS AND LEGITIMATE INTERESTS OF JOURNALISTS
Maryna Ilchenko (student)..... 275

COMBATANTS UNDER GENEVA CONVENTIONS: LEGAL STATUS, OBLIGATIONS, GUARANTEES
Stanislav Kalishevych (student)..... 277

LEGAL NATURE AND PECULIARITIES OF GIG-CONTRACTS UNDER THE LAWS OF UKRAINE
Sofiia Kalytovska (student) 280

CRIMINAL ASSESSMENT OF RAPE COMMITTED UNDER THE STATE OF MARTIAL LAW
Sofiia Kyslevych (student)..... 282

THE RIGHT OF THE UKRAINIAN PEOPLE TO THE LAW-MAKING INITIATIVE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION
Vitaliy Kosovych (student)..... 284

HABEAS CORPUS ACT: THE CONTENT AND SIGNIFICANCE FOR THE DEVELOPMENT OF THE LEGAL DOCTRINE OF THE WORLD
Veronika Kulchytska (student)..... 286

GROUNDS AND CONDITIONS OF LIMITED FINANCIAL LIABILITY OF EMPLOYEES FOR THE DAMAGE CAUSED TO THE EMPLOYER
Khrystyna Labai (student)..... 288

SOCIAL DANGER OF CORRUPTION IN UKRAINE
Markiian Lyba (student)..... 290

MEDICINE PATENTING: THE ISSUES OF LEGAL PROTECTION
Sofiya Luchkevych (student)..... 292

THE EFFECT OF THE ELECTORAL SYSTEM ON THE ELECTION RESULTS (BASED ON THE EXAMPLE OF LOCAL ELECTIONS IN UKRAINE)
Iryna Motyl (student)..... 294

RESPONSIBILITY FOR WAR CRIMES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW: HOW TO PROSECUTE A CRIMINAL IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL LAW
Liliya Nakonechna (student)..... 296

GENERAL DATA PROTECTION REGULATION: ITS GENERAL CHARACTERISTICS
Yaroslav Nakonechnyi (student) 297

THE NOTION OF “BLOGGER” AND ITS REGULATION UNDER THE NATIONAL LAWS
Yaryna Nechyporuk (student)..... 299

THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS (ECtHR) AS A GUARANTOR OF HUMAN RIGHTS
Victoria Nimak (student) 301

THE CONCEPT OF FAMILY IN LEGAL AND SOCIOLOGICAL MEANING
Anastasia Oheruk (student)..... 303

THE PECULARITIES OF PROCEEDINGS AND PROVING IN CASES OF THE RECOGNITION OF NATURAL PERSON MISSING OR DECLARATION HIM/HER DEAD UNDER THE CONDITIONS OF HOSTILITIES AND TEMPORARY OCCUPATION OF SEPARATE UKRAINIAN TERRITORIES
Yurii Onyskiv (student) 305

CAUSES AND CONSEQUENCES OF THE COLLAPSE OF THE KYIVAN-RUS’ STATE
Olena Okhabska (student) 307

INTERNATIONAL FINANCIAL LEASING
Oksana Panichkovska (student) 309

LEGAL STATUS OF POSTMORTAL HEIRS
Maryana Svitlyk (student)..... 311

NOMINATING PROCEDURE FOR THE PUBLIC SERVICE: CONCEPTS, TYPES AND STAGES OF ITS HOLDING
Olga Serednytska (student)..... 313

PUBLIC SAFETY AS THE OBJECT OF THE CRIME
Yaryna Skrechko (student)..... 315

CONSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISMS FOR RESTRICTING THE RIGHT TO PEACEFUL ASSEMBLY IN CONDITIONS OF THREAT TO NATIONAL SECURITY
Anastasiia Tykhonka (student) 317

FREEDOM OF TESTAMENT: THEORETICAL ASPECTS
Solomia Homa (student)..... 318

THE PROBLEM OF EQUALITY IN THE ELECTION RESULTS
Andriy Chaiko (student)..... 321

PLEDGE OF PROPERTY RIGHTS ARISING FROM THE LEASE AGREEMENT
Olena Shvaiber (student) 322

INTERNATIONAL LEGAL ASPECTS OF UKRAINE'S NATIONAL SECURITY STRATEGY: QUO VADIS?
Oles Shevchuk (student)..... 324

A NON-COMPETE AGREEMENT IN THE LEGAL FRAMEWORK OF THE DIIA CITY
Olena Yatskiv (student) 327

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ

XXI
Міжнародної студентсько-аспірантської
наукової конференції

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВ ЛЮДИНИ, ДЕРЖАВИ ТА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ»

22-23 квітня 2022 року

Львівський національний університет імені Івана Франка

Юридичний факультет

79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14